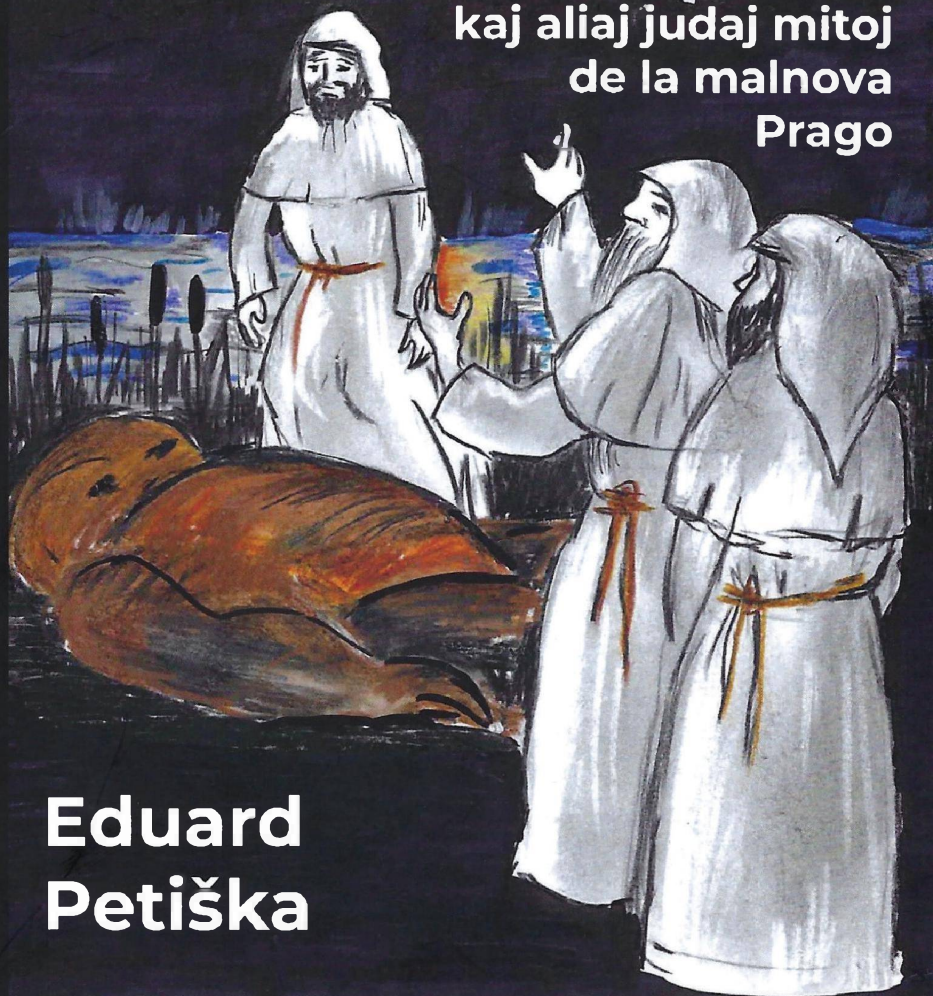

GOLEMO

kaj aliaj judaj mitoj
de la malnova
Prago

Eduard
Petiška

GOLEM

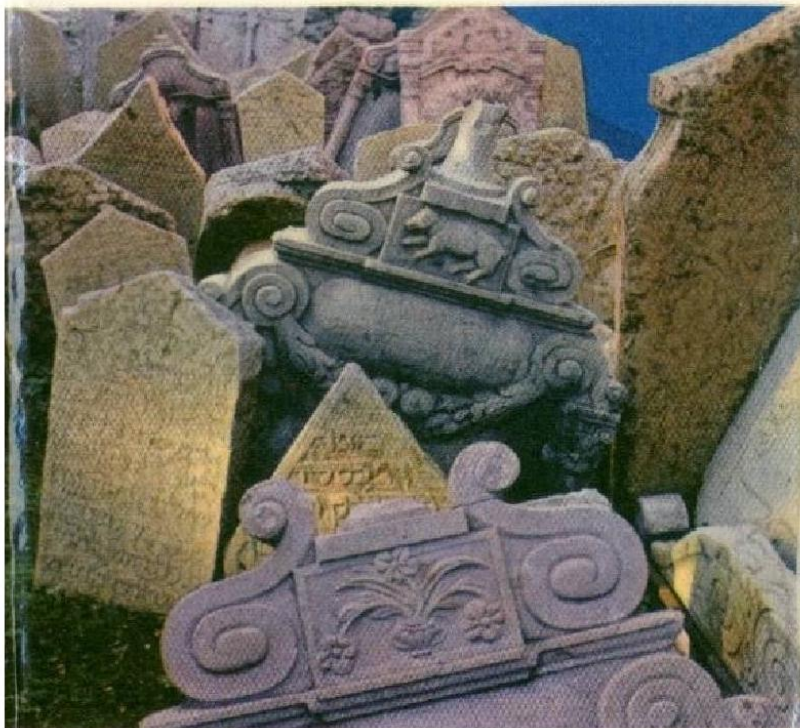
a jiné židovské
pověsti ze staré
Prahy

Eduard
Petiška

G O L E M

EDUARD PETIŠKA

EDUARD PETIŠKA

GOLEMO

KAJ ALIAJ MITOJ KAJ FABELOJ

DE LA MALNOVA PRAGO

tradukis kaj aranĝis Vladimír Türk

© CC BY-SA 4.0

<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

ENHAVO

01 JE HONORO DE MORTINTOJ	5
02 ALVENO DE JUDOJ	7
03 MALNOVNOVA SINAGOGO	11
04 RABENO LEW-NASKIĜO	15
05 RABENO LEW EN PRAGO	
06 INFANA PESTO	20
07 AVENTURO DE JAKOBO	24
08 LEW KAJ IMPERiestra KALEŜO	30
09 LEW ĈE IMPERiestro	32
10 MAGIAJ BILDOJ	34
11 LA IMPERiestro ĈE RABENO LEW	37
12 RABENO LEW JUĜAS KIEL SALOMONO	40
13 IMPERiestra SONGO	42
14 RABENO LEW KREOS GOLEMON	46
15 KIEL SERVIS GOLEMO	50
16 GOLEMO PROTEKTAS JUDOJN	54
17 RABENO LEW ELVOKAS ANIMON EL LA TOMBO	59
18 RABENO RAŜI	63
19 TIMIGA RUINO	68
20 FURIOZO DE GOLEMO	71
21 FINO DE GOLEMO	73
22 RABENO LEW KAJ ROZO	75
23 RABENO LANDAU	78
24 PRI MORDEHAJO MAYZL	82
25 PRI PINKASO	91
26 VIVIGITA GOLEMO	99

OBSAH

01 PAMÁTCE MRTVÝCH, PAMĚTI ŽIVÝCH	5
02 O PŘÍCHODU ŽIDŮ	7
03 STARONOVÁ SYNAGOGA	11
04 RABÍN LÖW: NAROZENÍ	15
05 RABÍN LÖW V PRAZE	
06 DĚTSKÝ MOR	20
07 JÁKOBOVO DOBRODRUŽSTVÍ	24
08 LÖW A CÍSAŘSKÝ KOČÁR	30
09 LÖW U CÍSAŘE	32
10 MAGICKÉ OBRAZY	34
11 CÍSAŘ U RABÍNA LÖWA	37
12 RABÍN LÖW SOUDÍ JAKO ŠALAMOUN	40
13 CÍSAŘŮV SEN	42
14 RABÍN LÖW STVOŘÍ GOLEMA	46
15 JAK SLOUŽIL GOLEM	50
16 GOLEM CHRÁNÍ ŽIDY	54
17 RABÍN LÖW VYVOLÁVÁ DUŠI Z HROBU	59
18 RABÍN RAŜI	63
19 STRAŠIDELNÁ ZŘÍCENINA	68
20 GOLEMOVA ZUŘIVOST	71
21 GOLEMŮV KONEC	73
22 RABÍN LÖW A RŮŽE	75
23 RABÍN LANDAU	78
24 O MORDEHAJI MAYZLOVI	82
25 O PINKASOVI	91
26 OŽIVLÝ GOLEM	99

27 LEONO KAJ DINA 103
28 MALTRANKVILA NOKTO 119
29 EL LA EPOKO DE VALDŜTEJNO 125
30 EL LA EPOKO DE MARIA TEREZA 131
31 MISTERA FIANĈO 134
32 PRAGA ETERNA JUDO 147
33 VIVIS IAM BIRDETO KOREH 152

27 LEON A DINA 103
28 NEKLIDNÁ NOC 119
29 Z VALDŠTEJNOVÝCH DOB 125
30 Z ČASŮ MARIE TEREZIE 131
31 TAJEMNÝ ŽENICH 134
32 PRAŽSKÝ VĚČNÝ ŽID 147
33 ŽIL KDYSI PTÁČEK KOREH 152

JE HONORO DE MORTINTOJ, JE MEMORO DE VIVANTOJ

Estas decembro. Kviete kaj serioze ruliĝas la nebulo de Vultavo. Ĝia blanka armeo antaŭeniras de la loko de la plej malnova vadejo de Prago. La nebulo eniras la malnovan pragan urbon, la stratojn de la iama geto, la malnovan judan tombejon. En ĝiaj fridhumidaj spuroj iras krepusko.

Silente kaj serioze blankeca krepusko kuŝiĝas sur la antikvaj tomboŝtonoj de la juda tombejo. Ili estas forte kunpremitaj kaj estas miloj da ili. Kiuj kuŝas sub ili en pluraj densaj tavoloj, kiuj ripozas ĉi tie dum longaj, longaj jarcentoj?

En la mallumo ni ekvidas hebrean surskribon kaj signon ĉizitan en la ŝtono. Ĉi tie violono markas la lokon, kie oni enterigis muzikiston, tie tondilo indikas la tombon de tajloro, libro ĉizitis super la tombo de presisto aŭ instruisto, pistujo kaj pistilo super la apotekisto. La signoj de judaj familioj kaj nomoj malrapide sinkas en la mallumon, la benantaj manoj de pastra familio ankoraŭ atingas la ĉielon, la diskuraj leonetoj memorigas la nomon Jehuda, la hebrean nomon de leono, la cervo la hebrean nomon Cebi, la ŝtonaj rozoj ankoraŭ floras super la tomboj de virinoj nomitaj Roza kaj sceno el paradizo montras la lokon, kie dormas eterne Eva. Kaj ŝtonaj vinberoj anoncas saĝon kaj fekundecon.

La tomboŝtonoj el rozkolora marmoro de Slivenec malsekiĝis de nebulo kaj iam-tiam briletas, kvazaŭ flagrus sur ili la reflektado de antikva mortanta bruligo. Tiuj, kiuj fuĝis de la bruligoj de sia juda urbo, kaj tiuj, kiuj iĝis iliaj viktimoj, ripozas profunde en la tero. Kaj kun ili la rakontoj pri iliaj vivoj, realo kaj songo.

Ĉi tie dormas buĉistaj geedzoj, kiuj ĉiun semajnofinon pesigis sin kaj disdonis al malriĉuloj tiom da viando, kiom ili pezis. Ĉi tie kuŝas la saĝa Kohen, kiu pilgrimis ĝis la papo por peti lin absolvi la imperiestron Ferdinando la 1-a de lia ĵuro forpeli la judojn el sia imperio.

PAMÁTCE MRTVÝCH, PAMĚTI ŽIVÝCH

Je prosinec. Tiše a vážně se valí od Vltavy mlha. Její bílé vojsko postupuje z končiny nejstaršího pražského brodu. Mlha vchází do starého pražského města, do ulic bývalého ghetta, na starý židovský hřbitov. V jejích sychravých šlépějích jde soumrak.

Tiše a vážně uléhá bělavé šero na starobylé náhrobní kameny židovského hřbitova. Jsou těsně přitisknuty k sobě a jsou jich tisíce. Kdo leží pod nimi v několika hustých vrstvách, kdo tu odpočívá po dlouhá a dlouhá staletí?

V šeru zahlédneme hebrejský nápis a znak vtesaný do kamene. Tu housle označují místo, kde pohřbili hudebníka, tam nůžky označují hrob krejčího, nad hrobem knihtiskaře nebo kantora vytesali knihu, nad lékárníka hmoždír s paličkou. Pomalu se propadají do šera znaky židovských rodů a jmen, ještě se pnou k nebi žehnající ruce kněžského rodu, rozkročení lvíčkové připomínají jméno Jehuda, hebrejské jméno lva, jeleni hebrejské jméno Cebi, ještě kvetou kamenné růže nad hroby Růžen a výjev z ráje ukazuje místo, kde spí navěky Eva. A kamenné hrozny hlásají moudrost a plodnost.

Náhrobní kameny z růžového sliveneckého mramoru zvlhly mlhou a občas se zalesknou, jako by se na nich zachvěl odraz dávného dohasínajícího požáru. Ti, kdo před požáry svého židovského města prchali, i ti, kteří se stali jeho oběťmi, odpočívají hluboko v zemi. A s nimi příběhy jejich životů, skutečnost i sen.

Spí tady řezniční manželé, kteří se dali vždy koncem týdne zvážít a rozdávali chudým tolik masa, kolik vážili. Zde leží moudrý Kohen, který putoval až k papeži s prosbou, aby zprostil císaře Ferdinanda I. přísahy, že vyžene židy ze své říše.

Kleraj rabenoj trovis pacon ĉi tie post jaroj da serĉado de la vero, judaj komercistoj, vagintaj dum sia tuta vivo serĉante komercon, ĉi tie trovis pacon brokantistoj, oraĵistoj kaj kuracistoj, malriĉaj portistoj kaj riĉaj homoj. Ili pasinteco ofte paŝis en historion kaj onidirojn sen iliaj nomoj.

Malantaŭ la vicoj da tomboŝtonoj, ĉe la muro, iu ĉirkaŭiras kaj serĉas inter la tomboj. Li haltas ĉe la tomboŝtono de la fama juda klerulo rabeno Lew. Nun li kliniĝas al la tombo. Eble li metas ŝtoneton sur la tomboŝtonon de la rabeno por honori la memoron pri la mortinto laŭ la malnova maniero de la judoj, vagantaj en dezerto, kie ne estis floroj. Eble li ankaŭ ŝovas slipon kun sia sekreta deziro kaj peto ĝin plenumi en fendon de la tomboŝtono. Eĉ jarcentoj ne detruis la kredon je la mirakla potenco de la rabeno.

Eĉ ĉirkaŭ la tombo de la fama rabeno jam mole paŝas nebulo, ankoraŭ momento kaj ĝi kovros ĉion.

Tomboŝtonoj perdas siajn konturojn. La proksima retiriĝas kaj la malproksima proksimas.

La paŝo de la lasta vizitanto silentiĝas, kaj poste nur silento kaj krepusko. Estas la horo, kiam onidiroj kaj fabeloj vekigas kaj vizitas tiujn, kiuj aŭskultas. Ni aŭskultos kun ili.

Zde naŝli klid uĉeni rabini po leteĉi ĉledani pravdy, židovšti obĉodníci putujiĉi ĉelý život za obĉody, zde naŝli klid překupníci, zlatníci a lékaři, ĉudí nosiĉi i boháĉi. Jejich minulost přeŝla ĉasto bez jejich jmen do dějin a do pověŝtí.

Za řadami náĉrobků vzadu u zdi někdo obĉází a ĉledá mezi hroby. Zastavuje se u náĉrobku slavného židovského uĉence rabína Lewa. Teď se sklání ke hrobu. Snad klade na rabínův náĉrobek kamínek k uĉtění památky mrtvého po starém způsobu židů putujiĉích pouŝtí, kde nebylo květin. Možná, že také zasouvá do škvíry náĉrobku lístek se svým tajným přáním a s prosbou o splnění. Ani staletí nezniĉila viní v rabínovu zázračnou moc.

Už i kolem hrobu slavného rabína naŝlapuje měkĉe mlĉa, jeŝtė ĉhvíli a zastře všeeĉno.

Náĉrobky ztrácejí obrisy. Blízĉé se vzdaluje a vzdálené je blízĉé.

Krok posledního návŝtěvníka umlká a pak jenom ticho a soumrak. Je hodina, kdy se probouzejí pověŝti a pohádky a navŝtěvuji ty, kdo rádi naslouchají. Budeme naslouchat s nimi.

EN ANTIKVAJ TEMPOJ, KIAM EN BOHEMIO VOJOJ RAPIDE KRESKOKOVRIĜADIS...

PRI LA ALVENO DE JUDOJ EN BOHEMION

En antikvaj tempoj, kiam en Bohemio la vojoj rapide kreskokovriĝadis, kiam en la lokoj de la nunaj urboj susuris arbaroj, kantis fontoj kaj senzorgaj cervinoj venadis al ili trinki, en tiuj antikvaj tempoj regis ĉeĥojn la saĝa Krok kaj li estis justa mastro kaj juĝanto de sia popolo. Li havis tri filinojn. Kazi, Teta kaj Libuŝa. Sed li ne havis filon.

Kiam Krok mortis, necesis instali je lia loko novan reganton. Tiam la elekto falis sur la plej junan el la tri filinoj. Libuŝa iĝis princino. Ŝia beleco estis majesta kaj ŝiaj sprito kaj saĝo brilis kviete kaj konstante kiel la lumo de altvalora ŝtono. Ŝi ankaŭ havis maloftan donacon de aŭgurado kaj la estonteco parolis multfoje tra ŝia buŝo. Ĉiuj akceptadis la profetaĵojn de Libuŝa kun sankta respekto.

Jarojn poste Libuŝa elektis Přemysl sia edzo. Ŝi transdonis la regadon al li kaj fondis kun li la potencon familion Přemysl-idoj.

Oni rakontas, ke el la tri filinoj de Krok mortis la unua la plej aĝa, Kazi. Ŝi konis la potencon de kuracaj herboj kaj uzadis ilin por alvoki sanon, kiu ekforlasantis la homojn. Ŝi sanigis multajn malsanulojn kaj la tuta popolo prifunebris ŝin. Ne ekzistis manoj, ne portantaj argilon, kiam amasigatis la tumulo super ŝia morta korpo.

Poste mortis Teta, kiu instruis homojn adori diojn de la arbaro kaj la akvo, spiritojn kaj feojn kaj oferadi al ili. Dum la nokto post ŝia morto forte muĝis la arbaroj kaj la riveroniveletoj ŝvelis.

Fine ekaŭdis paŝon de la proksimiĝanta morto la princino Libuŝa. Ŝi ellitiĝis kaj malrapide supreniris la remparon por ĉirkaŭrigardi de Vyšehrad ĝis la malluma arbaro Strahov. Ŝi vane penis per siaj malfortiĝantaj okuloj vidi malproksimen.

V DÁVNÝCH DOBÁCH, KDY V ČECHÁCH CESTY RYCHLE ZARŮSTALY...

O PŘÍCHODU ŽIDŮ DO ČECH

V dávných dobách, kdy v Čechách cesty rychle zarůstaly, kdy v místech dnešních měst šuměly lesy, zpívaly prameny a bezstarostné laně k nim chodily pít, v těch dávných dobách vládl Čechům moudrý Krok a byl svému lidu spravedlivým správcem i soudcem. Měl tři dcery. Kazi, Tetu a Libuši. Ale neměl syna.

Když Krok zemřel, bylo třeba dosadit na jeho místo nového vladaře. Tehdy padla volba na nejmladší ze tří dcer. Libuše se stala kněžnou. Její krása byla vznešená a její důvtip a moudrost zářily tiše a vytrvale jako světlo drahého kamene. Měla také vzácný dar věštby a budoucnost mnohokrát promluvila jejími ústy. Všichni přijímali Libušina proroctví s posvátnou úctou.

Po letech si Libuše zvolila za manžela Přemysla. Na něho přenesla vládu a založila s ním mocný rod Přemyslovců.

Vypráví se, že první ze tří Krovových dcer zemřela nejstarší, Kazi. Zнала sílu léčivých bylin a přivolávala jimi zdraví, které začalo lidi opouštět. Uzdravila veliké množství nemocných a všechen lid pro ni truchlil. Nebylo rukou, které by nenesly hlínu, když se nad jejím mrtvým tělem vršila mohyla.

Potom zemřela Teta, která naučila lidi klanět se bohům lesa a vody, duchům a vílám, a obětovat jim. Noc po její smrti silně hučelo v lesích a dmula se hladina řek.

Nakonec zaslechla krok blížící se smrti kněžna Libuše. Vstala z lože a pomalu vyšla k hradbám, aby se rozhlédla z Vyšehradu k temným strahovským hvozdům. Marně se snažila slábnoucím zrakem dohlédnout do dálky.

Ie tie staris la lignaj konstruaĵoj de la burgo Prago, kiun ŝi ordonis konstrui kaj kies gloron ŝi vidis kreski kaj flori kaj tuŝi la stelojn. Ŝi ankaŭ rigardis malsupren sub la roko Vyšehrad, kie la akvoj de Vultavo brilis inter la bordoj, ankoraŭ frostiĝemaj. Jen sur la surfaco rebrilis la ora lulilo de la unuenaskita filo de Libuŝa. Ŝi iam subakvigis ĝin en la rivero sub Vyšehrad. Kiam venos la tempo, la lulilo mem eliros la akvon, por ke ekkuŝu en ĝi la infano, kiu alportos savon al siaj popolo kaj lando.

Libuŝa staris sur la muroj de Vyšehrad, sed ŝiaj pensoj flugis kiel birdoj trans la horizonton, malproksimen en la estontecon. Reveninte al sia lito, ŝi alvokigis sian familion, princon Přemysl, sian filon Nezamysl kaj la vladikojn por adiaŭi ilin, ĉar la morto jam staris apud ŝi kaj montrantis al ŝi la vojon.

Tiam la saĝeco de la princino Libuŝa parolis ankoraŭ unufoje kaj laste.

Per voĉo, perdanta forton, ŝi parolis pri harmonio kaj lojaleco, sen kiuj ne ekzistas forto, pri amo kaj braveco, sen kiuj la vivo estas nur mallonga tempo inter naskiĝo kaj morto, pri eterneco, kiun ni portas sur la lumboj por transdoni ĝin al la sekvaj generacioj.

Al Nezamysl, sia filo, ŝi testamentis ĉi tiun profetaĵon: „Venos la tempo kaj via nepo sursidos la princan tronon. Tiam alvenos la bordojn de la rivero Vultavo inter la burgo Prago kaj Vyšehrad grupo de fremduloj.

Ĉi tiuj homoj alvenos ĉi tien fuĝante el la regiono, kie la suno leviĝas. Ili kredos je unu dio kaj serĉos novan hejmon apud ĉi tiu rivero. Via nepo akceptu ilin gastame kaj donu al ili protekton. Ili ne estos el gento de malamikaj fremduloj, kaj iliaj agoj utilos por la tuta princlando.”

La princino mortis kaj ŝia profetaĵo migrantis de unuj al aliaj, transiradis de generacio al generacio, ĝis ĝi venis al Hostivít, la nepo de la princo Nezamysl.

Hostivít atendis la tagon, kiam la profetaĵo plenumiĝos.

Iun nokton li havis sonĝon. Li sonĝis, ke la ĉambron, kie li dormis, eniris ardanta figuro de virino en princa vesto kaj ekparolis: „Mi estas la patrino de via avo. La momento, kiun mi profetis, proksimiĝis.

Tam ĉie stála roubená stavení hradu Praha, který přikázala postavit a jehož slávu viděla růst a kvést a dotýkat se hvězd. Shlédla i dolů pod vyšehradskou skálu, kde se třpytily vody Vltavy mezi břehy ještě zimomřivými. To se na hladině třpytil odlesk zlaté kolébky Libušina prvorozeného syna. Kdysi ji dala potopit v řece pod Vyšehradem. Až přijde čas, vystoupí kolébka z vody sama, aby do ní ulehlo dítě, které přinese svému lidu a zemi spásu.

Libuše stála na vyšehradských hradbách, ale její myšlenky letěly jako ptáci až za obzor, daleko do budoucnosti. Když se vrátila na lože, dala zavolat svou rodinu, knížete Přemysla, svého syna Nezamysla a vladky, aby se s nimi rozloučila, neboť smrt již stála u ní a ukazovala jí cestu.

Tehdy promluvila moudrost kněžny Libuše ještě jednou a naposledy. Hlasem, kterému ubývalo na síle, hovořila o svornosti a věrnosti, bez nichž není síly, o lásce a statečnosti, bez nichž je život jenom krátký čas mezi zrozením a smrtí, o věčnosti, kterou neseme na svých bedrech, abychom ji odevzdali příštím pokolením.

Nezamyslovi, svému synu, odkázala tuto věštbu: „Naplní se čas a tvůj vnuk dosedne na knížecí stolec. Tenkrát dorazí k vltavským břehům mezi hradem Praha a Vyšehradem houf cizinců.

Tito lidé sem dorazí na útěku z krajiny, kde vychází slunce. Budou věřit v jednoho boha a budou hledat nový domov při této řece. Ať je tvůj vnuk přijme pohostinsky a poskytne jim ochranu. Nebudou z rodu nepřátelských cizinců a jejich konání bude prospěšné celému knížectví.“

Kněžna zemřela a její proroctví putovalo od jedněch k druhým, přecházelo z pokolení na pokolení, až došlo k Hostivítovi, vnuku knížete Nezamysla.

Hostivít očekával den, kdy dojde proroctví splnění.

Jednou v noci měl sen. Zdálo se mu, že do síně, ve které spal, vstoupila zářící postava ženy v knížecím šatu a promluvila: „Jsem matka tvého děda. Chvilé, kterou jsem prorokovala, se přiblížila.

Morgaŭ vizitos vin fremduloj. Estu afabla kaj kompatema al ili."

La sekvan tagon alrapidis la princon Hostivít gardisto kaj anoncis, ke sur la bordoj de Vultavo aperis amaso da fremduloj kaj ke la du plej maljunaj el ili petas la princon pri akcepto. Hostivít ilin akceptis kaj afable aŭskultis.

„Sinjoro,” klarigantis la alvenintoj, „ni estas judoj, hebreoj, da ni estas ne pli ol cent kvindek kun virinoj kaj infanoj, kaj ni travagas la mondon jam dek jarojn. Ekde kiam nia komunumo elpelitis de siaj hejmoj en litova regiono, nia lito estas malvarma argilo, malmola ŝtono nia kuseno kaj ventoplena ĉielo nia tegmento. Deziru al ni trankvilon, princo, permesu, ke ni ekloĝu en via lando. Survoje ni ekkonis, ke ĝi estas bona kaj ankaŭ ĝia popolo ŝajnas esti bona. Se vi permesos, ni konstruos kabanojn en difinita loko kaj fariĝos viaj lojalaj subuloj. Ni preĝos al nia dio, ke li donu al vi kaj via popolo trankvilon kaj pacon, prosperon kaj gloron."

La princo Hostivít enpenis. La venantojn li rekonis la fremduloj, anoncitaj al li de princino Libuŝa en la sonĝo. Tamen li ne volis decidi sola. Li kutimis konsulti vladikojn. Tial li diris: „Reiru al la viaj kaj atendu. Kiam mi sendos mesaĝiston por vi, venu por respondo."

Hostivít alvokigis la vladikojn kaj rakontinte al ili sian sonĝon ripetis la profetaĵon de Libuŝa. „Parolu, vladikoj,” li alparolis la kunvenon, „ĉu ni permesu al la fremduloj ekloĝi en nia lando? Ili havas potencan propetanton kaj orakolo antaŭis ilin. Mi volas obei la profetaĵon, sed ne volas obei ĝin kontraŭ via volo."

„Via volo estas ankaŭ nia volo,” respondis la vladikoj.

Do la princo Hostivít sendis mesaĝiston kaj la hebreaj deputitoj denove transpaŝis la sojlon de la princa domo.

„Aŭskultu mian decidon," diris la princo. „Mi kredas la orakolon, kiu antaŭdiris vian venon, kaj ankaŭ mi volas kredi al vi. De nun mi estos via princo. Mi asignas al vi loĝlokon sur la maldekstra bordo de la rivero Vultavo."

Zítro tĉ navŝtíví cizinci. Bud' k nim vlídny a milosrdný."

Příštího dne přispěchala ke knížeti Hostivítovi stráž a oznámila mu, že se na vltavském břehu ukázal houfec cizinců a dva nejstarší z nich žádají u knížete o slyšení. Hostivít je přijal a vlídně je vyslechl.

„Pane," vykládali příchozí, „jsme Židé, Hebrejci, není nás s ženami a dětmi víc než sto padesát a už deset let bloudíme světem. Od té doby, co byla naše obec vypuzena ze svých domovů v litevských končinách, je naše lože chladná hlína, tvrdý kámen naše poduška a větrná obloha náš krov. Popřej nám, kníže, klidu, dovol nám, abychom se usadili v tvé zemi. Cestou jsme poznali, že je dobrá a dobrý se zdá být i její lid. Když dovolíš, postavíme si na určeném místě chaty a staneme se tvými věrnými poddanými. Budeme se modlit ke svému bohu, aby tobě a tvému lidu dopřál klidu a míru, blahobytu i slávy."

Kníže Hostivít se zamyslel. Poznal v příchozích cizince, které mu kněžna Libuše ve snu ohlásila. Nechtěl však rozhodnout sám. Míval ve zvyku radit se s vladyky. Proto řekl: „Vraťte se ke svému a vyčkejte. Až pro vás vyšlu posla, přijďte si pro odpověď."

Hostivít dal svolat vladyky a řekl jim o svém snu a opakoval Libušino proroctví. „Promluvte, vladykové," oslovil shromáždění, „máme cizincům povolit, aby se usadili v naší zemi? Mají mocnou přímluvkyni a předcházela je věštba. Chci uposlechnout věštbu, ale nechci ji poslechnout proti vaší vůli."

„Tvoje vůle je i naše vůle," odpověděli vladykové.

I vyslal kníže Hostivít posla a netrvalo dlouho a hebrejští vyslanci překročili znovu práh knížecího domu.

„Poslyšte moje rozhodnutí," řekl kníže. „Věřím věštbě, která mi předpověděla váš příchod, a chci věřit i vám. Od této chvíle budu vašim knížetem. Přiděluji vám k obývání místo na levém břehu řeky Vltavy."

„Kara kaj glora princo," kriis la hebreoj kaj falis antaŭ Hostivít sur la vizaĝojn. „Via gloro vivu eteme, kiel la suno kaj la luno kaj la steloj, viaj kampoj produktu plenajn spikojn, viaj gregoj riĉe multiĝu, viaj malamlikoj forkuru antaŭ via rigardo. Pacon al vi kaj al via popolo.”

La hebreaj deputitoj foriris kun ĝoja novaĵo al sia grupo. Princaj gardistoj poste kondukis ilin ĉiujn al la elektita loko proksime ĉe la rivero Vultavo. Estis loko, hodiaŭ nomata Malá Strana. Ĉi tie la fremduloj konstruis siajn kabanojn, kaj lertante pri metioj kaj komerco, ili bone prosperis. Kiam la princo Hostivít batalis kontraŭ germanoj, la enmigrintoj ne forgesis la servon, kiun li faris al ili. Ili helpis lin per sia tuta forto. Ili havigis por li oron kaj armilojn, por ke li povu militi, provizis lin kaj staris apud li fidele, ĝis kiam li venkis.

En la tempo de la unua kristana princo en Bohemio, princo Bořivoj, estis da hebreoj jam tiom, ke la destinita loko ne sufiĉis por ili. Ili do turnis sin al la princo kun la peto indiki por ili novan sidlokon.

La princo Bořivoj atribuis al ili lokon sur la dekstra bordo de Vultavo, kie hodiaŭ staras restaĵoj de la malnova praga juda urbo. Kaj la judoj translokiĝis al la dekstra bordo de la rivero kun siaj infanoj kaj virinoj kaj ĉiuj posedaĵoj kaj konstruis tie novan hejmon.

Oni diras, ke komence estis en la juda urbo tridek lignaj domoj. La judoj konstruis sian templon, la sinagogen, sur la spaco inter la domoj. La unua sinagogo estis farita el ligno. La juda komunumo en Prago baldaŭ famiĝis kaj Prago ricevis de la judoj la nomon „patrino de Izraelo". Ĉio, kion alportis la sekvaj jarcentoj, ĝojo kaj malĝojo, timo kaj maljustaĵoj, incendioj, perfortaj mortoj kaj la trankvila feliĉo, kiun alportas la saĝo, ĉio tio trovis hejmon en malgranda kaj strikta terpeco ĉirkaŭ la sinagogo.

„Vzácný a slavný kníže," volali Hebrejci a padli před Hostivítem na tvář. „Ať tvoje sláva trvá navěky jako slunce a měsíc a hvězdy, ať tvoje pole rodí plný klas, ať se tvá stáda bohatě množí, ať nepřátelé prchají před tvým pohledem. Mír tobě a tvému lidu.”

Hebrejští vyslanci odešli s radostnou zprávou ke svému houfu. Knížecí stráž je pak všechny zavedla na určené místo poblíž Vltavy. Bylo to místo dnes nazývané Malá Strana. Tady si postavili cizinci chaty, a protože byli obratní v řemesle i v obchodu, dařilo se jim dobře.

Když kníže Hostivít bojoval s Němci, nezapomněli přistěhovalci na službu, kterou jim prokázal. Pomáhali mu ze všech sil. Opatřili mu zlato i zbraně, aby mohl vést válku, zásobovali ho a stáli při něm věrně, dokud nezvítězil.

Za prvního křesťanského knížete v Čechách, za knížete Bořivoje, bylo už Hebrejců tolik, že jim vykázané místo nestačilo. Obrátili se proto na knížete s prosbou, aby jim určil nové sídlo.

Kníže Bořivoj jim přidělil místo na pravém břehu Vltavy, tam, kde dnes stojí zbytky starého židovského města pražského. A židé se přestěhovali na pravý břeh řeky s dětmi a ženami a s celým svým majetkem a vybudovali si tu nový domov.

Zprvu prý stálo v židovském městě třicet dřevěných domů. Na prostranství mezi domy si postavili židé svůj chrám, synagogu. První synagoga byla ze dřeva. Pražská židovská obec záhy proslula a Praha dostala od židů jméno „matka Izraele." Všechno, co přinesla s sebou následující staletí, radost a smutek, úzkost a křivdu, požáry, násilnou smrt i tiché štěstí, které přináší moudrost, to všechno našlo domov na malém a těsném kusu země kolem synagogy.

PRI LA PLEJ MALNOVA SINAGOGO EN PRAGO

La jaroj pasis, la juda komunumo kreskis kaj la ligna sinagogo ne sufiĉis por ĝi. La plej maljunaj kaj plej estimataj judoj kunvenis por konsiliĝi pri konstruado de nova sinagogo. Ili interkonsentis konstrui la novan sinagogon el ŝtono. La disputoj temis nur pri la loko, kie konstrui ĝin.

Meze de la juda urbo de senmemora tempo estis monteto, kovrita de herbo, sovaĝa herbaĉaro kaj arbustoj. Sur tiu monteto infanoj ludis, plukis florojn kaj fosis kavojn. Oni diras, ke dum la plenkreskuloj kverelis, kien loki la sinagogon, la infanoj alkuris siajn patrojn kun stranga novaĵo. Fosante en argilo kaj sablo ili malkovris sub la gazono ŝtonojn. La ŝtonoj estis priĉizitaj kaj kuŝis unu sur la alia kiel komenco de muro.

La plenkreskuloj kondukigis sin de la infanoj al la monteto kaj ek miregis. Dum ili diskutis, kie staru la sinagogo, kvazaŭ iu prudentulo elektis lokon kaj jam komencis konstrui.

„Jen,” diris la estroj, „vane ni serĉas novajn kaj novajn lokojn. Dio mem montris al ni, kie li volas, ke ni konstruu por li novan sinagogon.“

La novaĵo pri la mirinda muro disvastiĝis tra la juda urbo, homoj alrapiĝantis la monteton kaj volis mem konvinkiĝi.

Troviĝis maljunulinoj, kiuj asertis je ĉio por ili plej kara, ke hieraŭ ili vidis anĝelojn malsupreniri tiun monteton. Onidire ili ceremonie svingis siajn flugilojn kaj metis en la argilon misteran ŝarĝon. Kaj troviĝis maljunuloj, kiuj rakontis, ke anĝeloj, neniuj aliaj, alportis al la bordoj de Vultavo rarajn ŝtonojn el la ruinoj de la fama jeruzalema templo. Alvokitaj laboristoj fosis en la difinita loko kaj trovis ankoraŭ aliajn murojn. Ili komencis konstrui sinagogon sur ili. Poste ĝi estis nomita la Malnovnova sinagogo, ĉar ĝi estis konstruita el kaj malnovaj kaj novaj ŝtonoj, kaj malnova kaj nova. Tiel diras famo.

Kaj alia legendo rakontas, ke la anĝeloj portis la murerojn de la ruinoj de jeruzalema templo sub la kondiĉo,

O NEJSTARŠÍ PRAŽSKÉ SYNAGOZE

Léta plynula, židovská obec rostla a dřevěná synagoga jí nestačila. Nejstarší a nejmávanější židé se sešli na poradu o stavbě nové synagogy. Dohodli se, že novou synagogu postaví z kamene. Spory byly jen o místo, kde ji postavit.

Uprostřed židovského města bylo od nepaměti návrší porostlé drnem, divoce rostoucím býlím a křovinami. Na tom návrší si hrávaly děti, trhaly tu květiny a hloubily jámy. Práví se, že v době, kdy se dospělí přeli, kam synagogu umístit, příběhly děti za svými otci se zvláštní novinou. Při hrabání v hlíně a písku objevily pod drnem kameny. Kameny byly přitesané a ležely jeden na druhém jako začátek nějaké zdi.

Dospělí se dali dětmi odvést k návrší a užasli. Zatímco se přeli, kde má synagoga stát, jako by někdo prozíravý vybral místo a stavbu už začal.

„Hle,“ řekli představení, „nadarmo hledáme nová a nová místa. Bůh nám sám ukázal, kde si přeje, abychom mu novou synagogu postavili.“ Zpráva o podivuhodné zdi se rozběhla po židovském městě, lidé spěchali k návrší a chtěli se přesvědčit na vlastní oči.

Našly se stařeny, které tvrdily při všem, co je jim nejdražší, že včera spatřily anděly snášející se k onomu návrší. Mávali prý slavnostně křídly a ukládali do hlíny tajemné břemeno. A našli se starci, kteří vyprávěli, že andělé, nikdo jiný, přinesli na vltavský břeh vzácné kameny z rozvalin slavného jeruzalémského chrámu.

Přivolaní dělníci kopali na určeném místě a našli ještě jiné zdi. Na nich začali budovat stavbu synagogy. Později byla nazývána Staronovou synagogou, neboť byla vystavěna ze starého i nového kamene, stará i nová. Tak vypráví pověst.

A jiná pověst vypráví, že andělé přenesli zdivo z rozvalin jeruzalémského chrámu s podmínkou,

ke la ŝtonoj estos resenditaj al sia loko, kiam la judoj la templon rekonstruos. Tial la praga sinagogo laŭdire estas konstruita kun kondiĉo, kondiĉa, en la hebrea al tnai. La hebrea vorto similas al la germana alt - neu, kaj la traduko de la germana esprimo signifas: malnovnova. Laŭdire tie-l pro la erara traduko el la hebrea estiĝis la nomo Malnovnova sinagogo.

Kaj alia legendo diras, ke anĝeloj transportis la tutan sinagogon de Palestino en Pragon. Kaj alia diras, ke la tuta sinagogo kaŝitis en tiu monteto kaj sufiĉis nur forŝoveli la argilon.

Oni diras, ke en la tempo, kiam komenciĝis la konstruado de la sinagogo, en Pragon venis misio el Jeruzalemo. La judaj estroj diris al si: La ĉielo sendis al ni klerajn kaj spertajn virojn. Ni demandu ilin, kiel plej bone konstrui novan sinagogon.

La kleruloj volonte konsilis:

„Zorgu,” ili diris, „ke la fenestroj estu larĝaj ekstere kaj mallarĝaj internen. La volbo estu apogita per du kolonoj kaj en la preĝoĉambro oni malsupreniru laŭ ŝtupoj, ĉar estas skribite: El profundoj mi vokas al vi, mia sinjoro. Se la sinagogo konstruitos laŭ ĉi tiuj instrukcioj, ĝia bildo proksimiĝos al la bildo de la jeruzalema templo, kaj la Eternulo indulgos ĝin, kaj nek diluvo, nek fajro difektos ĝin kaj ĝi daŭros eterne.”

La pragaj judoj estimis la konsilon de la kleruloj de Jeruzalemo kaj obeis ĝin. Kaj Malnovnova sinagogo laŭdire dum multaj jarcentoj evitis katastrofojn kaj ne damaĝitis de flamoj.

En la dekseka jarcento en la juda urbo eksplodis incendio. Tiam du blankaj kolombinoj flugis al la gablo de la sinagogo kaj svingis la flugilojn, kvazaŭ ili per siaj delikataj plumoj volus forblovi la fajron, ruinigantan la domojn ĉirkaŭe. Kaj vere, la kolombinaj flugiloj sukcesis fortimigi la flamojn de la sinagogo kaj la fajro ne tuŝis ĝin. Kiam el la ĉirkaŭaj domoj restis nur bruletantaj ardaĵoj kaj ne plu minacis danĝero, la kolombinoj leviĝis de la sinagoga tegmento kaj ekcelis la nubojn kiel du bonaj anĝeloj.

Sub la protekto de Malnovnova sinagogo la judoj rifuĝantis de la furiozaj militaj trupoj kaj fiularo, kiuj ofte pripredis la judan urbon.

Ĝe kameny budou vráceny zpátky na své místo, až židé budou znovu jeruzalémský chrám budovat. Proto prý je pražská synagoga postavena s podmínkou, podmíněná, hebrejsky al tnai. Hebrejské slovo připomíná německé alt - neu a překlad německého výrazu znamená: staronová. Tak prý došlo mylným překladem z hebrejštiny k názvu Staronová synagoga.

A jiná pověst vypráví, že andělé přenesli z Palestiny do Prahy celou synagogu. A jiná vypráví, že synagoga byla ukrytá celá v onom návrší a stačilo jenom odhrabat hlínu.

V době, kdy začala stavba synagogy, přijelo prý do Prahy poselstvo z Jeruzaléma. Židovští představení si řekli: Nebe nám poslalo učené a zcestovalé muže. Zeptejme se jich, jak nejlépe novou synagogu postavit.

Učenci ochotně poradili:

„Dbejte,“ řekli, „ať jsou okna zvenku široká a dovnitř ať se zužují. Klenbu ať nesou dva sloupy a do modlitebny ať se sestupuje dolů po stupních, neboť stojí psáno: Z hlubin volám k tobě, můj pane. Bude-li synagoga postavena podle těchto pokynů, přiblíží se její obraz obrazu jeruzalémského chrámu a Jahve jí bude milostiv a neuškodí jí ani povodeň, ani plameny a přetrvá věky.“

Pražští židé si vážili rady jeruzalémských učenců a uposlechli jí. A Staronové synagoze se prý vyhýbaly pohromy po dlouhá staletí a plameny jí neublížily.

V šestnáctém století vypukl v židovském městě veliký požár. Tu slétly na štít synagogy dvě bělostné holubice a mávaly křídly, jako by svým křehkým peřím chtěly odvanout oheň, který kolem dokola pustošil domy. A opravdu, holubičím křídům se podařilo zaplašit plameny od synagogy a požár se jí nedotkl. Když z ostatních domů zbyla jen doutnající spáleniště a nehrozilo už nebezpečí, vznesly se holubice ze střechy synagogy a zamířily do oblak jako dva dobří andělé.

Pod ochranu Staronové synagogy se židé utíkali před řádícími vojsky a před lůzou, která častokrát drancovala židovské město.

Sed eĉ ne Malnovnova sinagogo ĉiam protektis tiujn, kiuj serĉis savon en ĝi.

Fine de la dekkvara jarcento, dum la regado de Venceslao la 4-a, granda katastrofo trafis la pragajn judojn. Je Pasko, dum Sankta Sabato, tra Prago disvastiĝis onidiro, kiu incitis la praganojn. Laŭ la muro de la juda urbo rapidis pastro al mortanto. Subite argilo kaj ŝtono, ĵetitaj el la juda kvartalo, trafis lin kaj batis la manojn, kiuj portis la lastan sanktoleadon al la mortanto. Tiuj, kiuj akompanis la pastron, rigidiĝis. La pastro malhonoritis, kaj en la sakramento, kiun li portis, same malhonoritis la dio, je kiu ili kredis. Do ili eniris la judan urbon, kaptis kelkajn judojn suspektatajn pri tia ago kaj forkondukis ilin en malliberejon.

Oni diradis, ke la ŝtonojn ĵetadis infanoj, sed pro la klaĉoj ĉirkaŭ la evento baldaŭ neniuj sciis, kiel la aferoj okazis. Ju pli amasiĝis fikcioj kaj raportoj, des pli ĉiu rakontanto opiniis, ke li kaj nur li pravas. Ĉie en Prago estiĝis diskutoj kaj maltrankvilo kaj bolado, kiujn neniuj kaj nenio povis ĉesigi.

Posttagmeze je la dua tago, je Pasko, komencis formiĝi sur la pragaj stratoj homgrupoj kaj unu kuraĝigis la alian marŝi kontraŭ la juda urbo, kaj ke la judoj pagu sian agon per sango. Iuj instigis la plebanaron pro nura kredo, ke la kristana dio malhonoritis, sed aliaj, kaj tiuj pleje multaj, ŝajnige parolis pri Dio, sed sekrete sopiris rabi en judaj domoj kaj perforti, kio konvenis al ili.

Vespere instigita plebanaro atakis la judan urbon. Ili falis inter la judojn kun hakiloj kiel lignohakistoj, sed ne hakis arbojn. Ili trudeniris judajn domojn per glavoj kaj sagoj, lancoj, bastonoj, sed ne ĉasis sovaĝajn bestojn. Ili faris fajrerojn kaj bruligantis tegmentojn, sed ne por varmiĝi. Ili penetradis pordegojn, rompintis muron, enpuŝantis fenestrojn kaj multegis kiel akridoj. Ili elportadis kestojn, rompadis serurojn, ŝtopantis fremdan posedaĵon en la poŝojn kaj ĉebrustajojn. La sango sur la glavoj ne havis tempon sekiĝi. Ili kantis kvazaŭ gvidataj de la fido je Kristo, sed iliaj koroj brulis pro malsato predi.

Ale ani Staronová synagoga neochránila vŝdycky ty, kdo v ní hledali záchranu.

Koncem čtrnáctého století, za vlády Václava IV., udeřila na pražské židy velká pohroma. O velikonocích, na Bílou sobotu, se roznesla po Praze zvěst, která Pražany rozrušila. Podle zdi židovského města spěchal pryč k umírajícímu knězi. Náhle ho zasáhly hlína a kámen vržené z židovské čtvrti, a udeřily do rukou, které nesly umírajícímu poslední pomazání. Ti, kdo kněze doprovázeli, strnuli. Byl zneuctěn kněz a ve svátosti, kterou nesl, byl potupen i Bůh, v něhož věřili.

Vyrazili tedy do židovského města, zajali několik židů podezřelých z takového činu a odvedli je do vězení.

Říkalo se, že kamení házely děti, ale pro pověsti narůstající kolem události brzy nikdo nevěděl, jak se věci zběhly. Čím více smyšlenek a zpráv se hromadilo, tím spíše si každý vypravěč myslel, že má pravdu jen a jen on. I vznikly spory a neklid po celé Praze a věření, jež se nedalo nikým a ničím zastavit.

Druhého dne odpoledne, o Božím hodě velikonočním, se začaly tvořit v pražských ulicích hloučky a jeden druhého povzbuzoval, aby se vytáhlo proti židovskému městu a židé aby krví zaplatili svůj čin. Jedni rozněcovali dav z pouhé víry, že byl potupen křesťanský Bůh, druzí však, a těch bylo daleko nejvíce, naoko hovořili o Bohu, ale v skrytu dychtili po lupu v židovských domech a po násilí, které jim lahodilo.

Navečer zaútočil poštvaný dav na židovské město. Vpadli mezi židy se sekýrami jako dřevorubci, ale nesekali do stromů. Vpadli do židovských domů s meči a šípy, kopími, kyji, ale neštvali divokou zvěř. Křesali jiskry a zažehovali krovy, ale ne proto, aby se zahřáli. Drali se branami, prolomili zeď, soukali se okny a bylo jich jako kobylek. Vynášeli truhlice, rozbíjeli zámky, cpali si do kapes a do záňadří cizí majetek. Krev na mečích nestačila zaschnout. Zpívali, jako by je vedla víra Kristova, ale v srdci jim hořela lačnost po kořisti.

Ili frapetis kelajn murojn per klabo, serĉante trezorojn. Ili trenantis judojn el iliaj domoj, maljunulojn, virinojn, virojn, infanojn, devigadis ilin baptiĝi, kaj kiu decidiĝis konservi la fidon de siaj patroj, surloke mortpikitis. Ili tiris la vestojn de la mortbatitoj. La brulantaj domoj de la juda urbo brilis kiel torĉoj. Multaj judaj patroj kaj patrinoj prefere finis propramane la vivon de siaj infanoj ol devigite observi ties humiligan morton. Fine ili etendis la manon kontraŭ si kaj mem ekvojis post siaj infanoj. Multaj judoj fuĝis al la tombejo. Ili serĉis savon ĉe siaj prapatroj. Sed ankaŭ ĉi tien eniris fanatika homamaso mortigante la vivantojn kaj malfermante la tombojn de la mortintoj kaj faligante la tomboŝtonojn. Eĉ en la tomboj ili suspektis riĉan rabajon.

Vico da malesperaj judoj rifuĝis en la sinagogon, kredante, ke ili supervivos ĉi tie la rabadon kaj murdojn. Kaj ĉi tie atingis ilin la persekutantoj, snufantaj en la sinagogo belan trezoron. Neniu el la judoj forlasis la sinagogon vivanta. Kaj sango gluiĝis al la muroj de la sinagogo.

Jaroj pasis, la bruligita kaj prirabita juda urbo denove leviĝis el la ruinoj kaj forbruligejoj. Tamen neniu rajtis lavi aŭ skrapi la sangon de la mortigitaj prapatroj de la sinagoga muro. Ĝi restis tie por eterna memoro.

Pri la sanga paska evento konserviĝis malĝoja kanto. Komponis ĝin klera praga rabeno kaj poeto Avigdor Kara. Li perdis en tiu katastrofo sian patron kaj li mem estis unu el la malmultaj, kiuj postvivis la katastrofon. Dum la fasto de la juda festo nomata Tago de paciĝo lia malĝoja kanto deklamatis ĉiujare en ĉiuj pragaj sinagogoj.

Klepali kyjem na zdi sklepů, pátrali po pokladech. Vyvlékali židy z domů, starce, ženy, muže, děti, nutili je násilím do křtu a kdo se rozhodl zachovat si víru otců, byl na místě ubodán k smrti. S ubitých stahovali šat. Hořící domy židovského města svítily jako pochodně. Mnoho židovských otců a matek raději vlastní rukou ukončilo život svých dětí, než aby byli přinuceni hledět na jejich potupnou smrt. Nakonec vztáhli ruku na sebe a vydali se sami za svými dětmi. Mnoho židů prchlo na hřbitov. Hledali záchranu u svých předků. Ale také sem vnikl rozvášněný zástup a pobíjel živé a mrtvým otvíral hroby a kácel náhrobky. I v hrobech tušili bohatý lup.

Zástup zoufalých židů se uchýlil do synagogy s vírou, že zde přečkají plenění a vraždění. A zde je dostihli pronásledovatelé, kteří věřili v synagóze znamenitý poklad. Nikdo z židů neopustil synagogu živý. A na zdech synagogy ulpěla krev.

Roky minuly, vypálené a vyloupené židovské město opět povstalo z trosek a spálenišť. Krev ubitých předků nesměl však nikdo ze zdi synagogy smýt ani seškrábat. Zůstala tam na věčnou památku.

O krvavé velikonoční události se dochovala smutná píseň. Složil ji učený pražský rabín a básník Avigdor Kara. Ztratil při té pohromě otce a sám byl jedním z mála, kteří neštěstí přežili. O postu židovského svátku nazývaného Den smíření se jeho smutná píseň přednášela každý rok ve všech pražských synagogách.

RABENO LEW: NASKIĜO

En la malnova kaj fama urbo Worms, kuŝanta en Germanujo ĉe la rivero Rejno, vivis antaŭ kelkaj jarcentoj respektata rabeno nomata Becalel. Lia edzino atendis infanon kaj venantis printempo. Rejno muĝis, ĉar sur la montoj degelis neĝo, kaj la juda printempa festo Pesah'o staris post la pordo. Kiam venis la pesaha nokto, ĉiuj judaj familioj sidiĝis ĉe la tablo por laŭ la antikva kutimo festi sian liberigon el la egipta kaptiteco. Sur la solene aranĝita tablo ĉio havis siajn lokon kaj celon. Ĉeestis amaraj herboj kiel memorigilo de la amara vivo en Egiptio, raspita pomo memorigantis la argilon, el kiu la judoj fabrikadis brikojn por la egiptoj, ruĝa vino memorigantis la kruelecon de faraono, kiam li, punita per lepro, banis sin en la sango de judaj infanoj por resanigi sin. Sala akvo staris sur la tablo memore al la ondoj de Ruĝa maro, kiu disiĝis antaŭ la fuĝantaj judoj, sed fermiĝis super la egiptaj persekutantoj. Same kiel en tiu tempo, kiam la judoj haste forlasantis Egiption kaj ne restis la tempo por baki fermentintajn panojn, ankaŭ nun ili dum la Pesah'o-festo manĝis macojn.

La fenestroj en la juda urbo brilis, festaj kandeloj brulis sur la primetitaj tabloj, kaj tra la domaj muroj psalmoj penetrantis la stratojn. Ankaŭ la familio de rabeno Becalel festis Pesah'on. Meze de la festa, glora momento la naskontinon vizititis doloroj kaj la servistaro de la domo Becalel elkuris alkonduki la akuŝistinon, kiu helpadis la patrinojn en la malfacila momento. Kiam la servistoj elkuris en la straton, ŝteliris tie suspekta viro kun sako. Vidante homojn kuri al si, li tuj provis fuĝi, kvazaŭ li havus kulpan konsiencon. La noktaj gardistoj patrolantaj en la urbo opiniis, ke la viro ŝtelis ion kaj ke la servistaro kaptas lin. Ili baris lian vojon, haltigis lin kaj malligis la sakon.

Montriĝis, ke en la sako li portis mortinton. La sakoportinto defendis sin, ke ne li estas murdinto kaj indikis tiujn, kiuj respondecis pri la morto.

RABÍN LEW: NAROZENÍ

Ve starém a slavném městě Wormsu, které leží v Německu při řece Rýnu, žil před několika staletími vážený rabín jménem Becalel. Jeho žena očekávala dítě, a blížilo se jaro. Rýn hučel, neboť na horách tálo a židovský jarní svátek pesach stál za dveřmi.

Když se snesla pesachová noc, zasedly všechny židovské rodiny ke stolu, aby oslavily podle prastarého zvyku svoje vysvobození z egyptského zajetí. Na slavnostně prostřeném stole mělo všechno své místo a účel. Byly tu hořké byliny jako památka na trpký život v Egyptě, strouhané jablko připomínalo hlínu, z které židé vyráběli pro Egyptany cihly, červené víno připomínalo faraónovu krutost, když se, potrestán malomocenstvím, koupal v krvi židovských dětí, aby se uzdravil. Slaná voda stála na stole na památku vln Rudého moře, které se před prchajícími židy rozestoupily, ale nad egyptskými pronásledovateli zavřely. Tak jako tenkrát, když ve chvatu opouštěli židé Egypt a nezbyl čas upéci kvašený chléb, jedli i nyní o pesachové hostině chléb nekvašený.

Okna v židovském městě zářila, na prostřených stolech hořely slavnostní svíce a stěnami domů pronikal do ulic zpěv žalmů. I v rodině rabína Becalela oslavovali pesach. Uprostřed sváteční, slavné chvíle navštívily rodičku bolesti a čeleď Becalelova domu vyběhla ven pro bábu, která rodičkám pomáhala v těžké chvíli.

V tu dobu, kdy čeleď vyběhla na ulici, plížil se tudy podezřelý muž s pytlím. Jakmile zahlédl proti sobě běžící lidi, vzal nohy na ramena, jako by měl špatné svědomí. Noční hlídka, obcházející městem, se domnívala, že muž někde něco ukradl a že ho čeleď pronásleduje. Zastoupili mu cestu, jali ho a rozvázali pytel.

Ukázalo se, že v pytli nesl mrtvého člověka. Muž, který pytel nesl, se bránil, že není vrah a označil ty, kdo mrtvého měli na svědomí.

Laŭdire li nur taskitis forporti la mortinton en la judan urbon, por ke la judoj estu riproĉataj pro la morto de kristano. Tiutempe regis inter la simpla popolo superstiĉo, ke la judoj bezonas kristanan sangon por prepari pesahan panon. Mortinta kristano en juda urbo dum Pesaĥo kaŭzintus danĝeran kolereksplodon en la tuta Worms. Tial la judoj ĝojis, kiam la gardistoj forgvidis la viron kun la sako en malliberejon.

Tiun nokton al la edzino de Becalel naskiĝis knabo, kaj ĉiuj, kiuj sciis pri la okazaĵo, kiu antaŭis lian naskiĝon, akceptis lin kun ĝojo. Jam la alveno de la knabo alportis pacon kaj kvieton al la ĝenata popolo.

La estimata rabeno Becalel poste parolis super la lulilo de sia filo.

„Li naskiĝis por alporti al ni konsolon, por fortigi kaj ĝojigi nin. Dum lia naskiĝo ekbrilis feliĉa stelo. Li helpas nin tie, kie aliaj trovos helpon neebla. Lia nomo estu Jehuda, ĉar estas skribite: Jehuda estas juna leono.“

La infano kuŝis en la lulilo, kaj ŝajnis tro malgranda kaj delikata por porti la gloron kaj grandecon, kiuj atendis ĝin. Kaj oni komencis nomi ĝin Jehuda, filo de Becalel, aŭ Jehuda ben Becalel.

On prý měl mrtvého jenom odnést do židovského města, aby ze smrti křesťana byli viněni židé. Panovala tehdy mezi prostým lidem pověra, že k přípravě pesachových chlebů potřebují židé křesťanskou krev. Mrtvý křesťan v židovském městě o svátku pesach by byl způsobil nebezpečné pobouření v celém Wormsu. Proto se židé radovali, když hlídka muže s pytlem odvedla do vězení.

Té noci se narodil Becalelově ženě chlapec a všichni, kteří věděli o příhodě, která jeho zrození předcházela, ho vítali s radostí. Už chlapcův příchod přinesl pronásledovanému národu mír a klid.

Vážený rabín Becalel pak promluvil nad kolébkou svého syna.

„Narodil se, aby nám přinesl útěchu, aby nás posílil a utěšil. Při jeho zrození se rozsvítila šťastná hvězda. Pomůže nám tam, kde se jiným bude zdát pomoc nemožná. Jeho jméno buď Juda, neboť stojí psáno: Juda je mladý lev.“

V kolébce leželo dítě a zdálo se příliš drobné a křehké, aby uneslo slávu a velikost, která je čekala. A začali mu říkat Juda, syn Becalelův, neboli Juda ben Becalel.

EN PRAGO

Eta Jehuda ben Becalel kreskis, sed lia spirito kreskis pli rapide ol lia korpo. Tiutempe estis kutimo por junaj judoj serĉi saĝon en famaj eksterlandaj lernejoj. Unu el la plej famaj judaj lernejoj tiam estis en Prago. Tial la juna Jehuda iris en Pragon. Li soifis pri scio kaj ŝajnis, ke la praga fonto de saĝuloj neelĉerpeblas.

En Prago lia menso ekfloris. Ĉiuj laŭdis la diligenton kaj inteligentecon de Jehuda. Li baldaŭ estis la unua inter siaj kolegoj.

En la praga juda urbo loĝis ankaŭ riĉa judo Samuelo Ŝmelke. Li havis filon, kiu loĝis en Pollando, en la urbo Przemysł, ĉirkaŭita de estimo kaj digno. Kaj li havis ankaŭ filinon. Oni nomis ŝin Perl, Perlo, kaj ŝi estis en la aĝo, kiam knabinoj fianĉiniĝas. Samuelo serĉis svatanton por Perlo kaj lia elekto falis sur la junan Jehuda. Laŭ la tiama kutimo, Jehuda fianĉiĝis al Perlo, sed post la fianĉiĝo Samuelo sendis Jehuda al sia filo en Pollandon. La gefianĉoj devis adiaŭi sin. Perlo restis kun sia patro en Prago, Jehuda vojaĝis en Pollando kaj ekkonadis judajn klerulojn en polaj judaj lernejoj.

La juna Jehuda eniris la ĉiam kreskantan lumon de saĝeco, sed la ora lumo de la riĉeco de Samuelo malfortiĝantis. La juda urbo trafitis de kruelaj impostoj, la komercoj de Samuelo malkreskis, kaj iun tagon la iama riĉulo staris ĉi tie malriĉulo. Per la mano tremanta pro aĝo kaj malĝojo li skribis al Jehuda ben Becalel en Pollando leteron:

„Kara filo, vi fianĉiĝis al mia filino Perlo kaj mi promesis havigi al ŝi doton. Tamen mia komerco suferis katastrofon, mi perdis ĉion, kion mi havis. Tial mi ne povas plenumi mian vorton. Ĉar vi nun havas dek ok jarojn kaj en dek ok jaroj vi devus laŭ niaj kutimoj edziĝi, mi liberigas vin de la fianĉiĝo, por ke ĝi ne malhelpu vin edziĝi kun alia.“

Jehuda respondis el Pollando, ke li ne hastas edziĝi kaj ke li volas plenumi sian promeson. Sed se lia fianĉino decidus alie, se al ŝi aperus fianĉo, li retiriĝos de la fianĉiĝo kaj ne malhelpos ŝin.

V PRAZE

Malý Jehuda ben Becalel rostl, ale rychleji než tělo rostl jeho duch. Tehdy bylo zvykem, že mladí židé hledali moudrost na cizích proslavených školách. Jedna z nejslavnějších židovských škol bývala v Praze. Proto se mladý Jehuda vydal do Prahy. Žíznil po vědění a zdálo se, že pražská studnice mudrců je nevyčerpatelná.

V Praze jeho rozum rozkvetl. Všichni si chválili Jehudovu píli a bystrost. Brzy byl první mezi svými druhy.

V pražském židovském městě žil také bohatý žid Samuel Šmelke. Měl syna, který žil v Polsku, v městě Přemyslu, obklopen úctou a vážností. A měl také dceru. Říkali jí Perl, Perla, a byla ve věku, kdy se dívky zasnubují. Samuel hledal pro Perlu snoubence a jeho volba padla na mladého Jehudu. Jehuda se podle tehdejšího zvyku s Perlou zasnoubil, ale po zasnoubení poslal Samuel Jehudu k synovi do Polska. Snoubenci se museli rozloučit. Perla zůstala u otce v Praze, Jehuda cestoval v Polsku a poznával židovské učence na polských židovských školách.

Mladý Jehuda vstoupil do stále rostoucího světla moudrosti, ale zlaté světlo Samuelova bohatství ochabovalo. Židovské město bylo postiženo krutými poplatky, Samuelovy obchody upadaly a jednoho dne tu stál bývalý boháč jako chudák. Rukou chvějící se stářím i zármutkem napsal Jehudovi ben Becalelovi do Polska list: „Milý synu, zasnoubil ses s mou dcerou Perlou a slíbil jsem, že ji vybavím věnem. Můj obchod však postihlo neštěstí, ztratil jsem všechno, co jsem měl. Nemohu proto dostát svému slovu. Protože ti je nyní osmnáct let a v osmnácti se máš podle našeho mravu oženit, zprošťuji tě zasnoubení, aby ti nebránilo v jiném sňatku.“

Jehuda na to odpověděl z Polska, že na ženitbu nespěchá a že svému slibu dostát chce. Ale kdyby se jeho snoubenka rozhodla jinak, kdyby se jí naskytl ženich, ustoupí od zasnoubení a nebude jí bránit.

La tempo pasis. La kuraĝa Perlo ekkomercetis en la juda urbo pri pano kaj bakajoj, por ke ŝi havu ion por nutri siajn malriĉajn maljunajn gepatrojn. Jehuda mergiĝis en librojn. La tempo pasis.

Kaj denove estis ie milito kaj soldataj grupoj marŝis tra Prago. Polvokovritaj, lacegaj armeaj rotoj, kaj piede kaj surĉevalo. En tiuj tagoj vojeraris en la stratojn de la praga juda urbo rajdanto.

Serĉante revojon li eniris la strateton, kie Perlo havis sian bakbutikon. La malsata soldato ekflaris la varman panon, haltigis sian ĉevalon kaj sen deĉevaliĝi mallevis sian lancon kaj pikprenis unu el la panoj kuŝantaj sur la tabulo antaŭ la budo. Tuj li volis turniĝi kaj forgalopi laŭ la maniero de soldatoj, kiuj ne pagas por rabaĵo. Tamen Perlo vidis, kio okazas, elkuris la budon, ĵetsaltis antaŭ la rajdanton kaj kaptis la ĉevalon je la brido. Kriante kaj ĝemante ŝi petegis la rajdanton pagi. De la eteta gajno ŝi devas vivteni siajn gepatrojn, li indulgu almenaŭ ilin.

„Tri tagojn mi ne vidis panon,“ diris la rajdisto, „mi ne volas morti pro malsato, kiam la morto preterpasis min sur batalkampo. Mi ne havas monon, sed mi povas lombardi ĉe vi ĉi tiun ŝtofopecon.“

La rajdisto malligis de la selo rulitan ŝtofon kaj transdonis ĝin al Perlo: „Se mi ne revenos kaj ne pagos al vi antaŭ la vespero, lasu sia la ŝtofon por via pano kaj uzu ĝin en bona sano.“

Finparolinte kaj sproninte la ĉevalon li malaperis en la homplena strato. Perlo konservis la tolon kaj atendis tagon, du, semajnon kaj monaton. La rajdanto ne revenantis. Tiam ŝi diris al si, ke ŝi la tolon uzos.

Ŝi malvolvis la ŝtofopecon kaj ekmiregis. El la forvolvita parto elŝutiĝis kelkaj oraj dukatoj. Ju pli ŝi malvolvadis la ŝtofon, des pli da dukatoj elsaltantis ĉiun faldon. Kaj kiam ŝi malvolvis la lastan peceton, brilis sur la tablo bela amaso da oro. Perlo alvokis siajn gepatrojn kaj ĉiuj tri ĝojis pro sia subita riĉeco. La patro Samuelo sidiĝis kaj skribis al Jehuda leteron al Pollando. En ĝi li rakontis pri la miraklo, kiu trafis lian filinon Perlo. Tiu rajdisto certe estis la profeto Elija, skribis Samuelo, kiu alia liverus al malriĉaj judoj tian bonon?

Ĉas plynul. Stateĉna Perla si zařidila v židovském městě obchůdek s chlebem a pečivem, aby měla z čeho živit své staré nuzné rodiče. Jehuda se ponořil do knih. Čas plynul.

A byla zase někde válka a vojenské oddíly táhly Prahou. Zaprášené, utrmácené vojenské houfy, pěší i jízdní. V těch dnech zabloudil do ulic pražského židovského města jezdec.

Jak hledal cestu zpátky, vjel do uličky, kde měla Perla svůj pekařský krámk. Hladový voják ucítil vůni teplého chleba, zarazil koně, a aniž seskočil, sklonil kopí a nabodl jeden z chlebů ležících na prkně před krámkem. Hned chtěl obrátit a odeválat po způsobu vojáků, kteří za kořist neplatí. Perla však zpozorovala, co se děje, vyběhla z krámu, vrhla se před jezdce a uchopila koně za uzdu. S křikem a nářkem prosila jezdce, aby zaplatil. Z nepatrného výdělku musí živit otce a matku, ať se ustrne aspoň nad nimi.

„Tři dny jsem neviděl chléb,“ řekl jezdec, „nechci umřít hladu, když mne na bojišti smrt minula. Peníze nemám, ale mohu ti dát do zástavy tenhle štůček plátna.“

Jezdec odvázal od sedla svinuté plátno a podal je Perle: „Kdybych se do večera k tobě nevrátil a nezaplatil ti, ponech si plátno za svůj chléb a ve zdraví je užij.“

Jezdec domluvil, pobídl koně a zmizel v lidnaté ulici.

Perla plátno uložila a čekala den, dva, čekala týden a měsíc. Jezdec se nevracel. Tu si řekla, že plátno použije.

Odmotala kus a strnula. Z odmotaného kusu se vysypalo několik zlatých dukátů. Čím víc rozmotávala štůček, tím víc dukátů vyskakovalo z každého záhybu. A když odmotala poslední kousek, svítila na stole pěkná hromada zlata. Perla přivolala rodiče a všichni tři se radovali z nenadálého bohatství. Otec Samuel usedl a napsal Jehudovi do Polska list. Vyprávěl v něm o zázraku, který potkal jeho dceru Perlu. Ten jezdec byl jistě prorok Eliáš, psal Samuel, kdo jiný by prokázal chudým židům takové dobrodiní?

Nun, filo, nenio malhelpas, ke vi kaj Perlo transformu vian fianĉiĝon en geedziĝon.

Jehuda ben Becalel revenis en Pragon kaj edziĝis al Perlo. Oni diras, ke lia edzino estis perlo inter la virinoj.

Baldaŭ post sia reveno Jehuda iĝis praga rabeno kaj ĉie konatis sub la nomo rabeno Lew. Pro liaj alta staturo kaj granda klereco pragaj judoj nomis lin ankaŭ la alta rabeno Lew. La kleruloj de lia epoko nomis lin leono inter la saĝuloj, la konsolo de niaj okuloj kaj la spiro de nia vivo.

Nyní, synu, nic nebrání, abyste s Perlou své zasnoubení proměnili v manželství.

Jehuda ben Becalel se vrátil do Prahy a oženil se s Perlou. Říká se, že jeho žena byla perla mezi ženami.

Brzy po svém návratu se stal Jehuda pražským rabínem a kdekdo ho znal pod jménem rabín Lew. Pro jeho vysokou postavu a velikou učenost ho nazývali pražští židé také vysoký rabín Lew. Učenci jeho doby ho nazvali lvem mezi mudrci, útechou našich očí a dechem našeho života.

INFANA PESTO

En la malnovaj tempoj pesta morto venadis en urbojn kiam ajn ĝi volis kaj ne bezonis pordegon por eniri kaj neniŭ remparo aŭ muro kapablis bari ĝin. Matene homo vekigantis sana kaj forta kaj vespere li kuŝis malfortigita, kun la signo de morto en la okuloj. La pesto ne elektemis, ĝi prenantis kaj la junajn kaj la maljunajn, kaj la tombistoj ne kapablis ĝustatempe fosi tombojn en la tombejo. Eĉ nokte oni entombigadis ĉe torĉlumo.

Kampare formortantis tutaj vilaĝoj kaj en la urboj familioj kaj tutaj domoj, kaj sinjoro kaj povrulo, kaj mastro kaj servistaro. La nobeluloj fuĝantis el la pestaj urboj en forajn kastelojn, sed ne sciis, ĉu la pesta morto ne sidiĝis en la kaleŝon kun ili.

La ĉielo nin punas, diris iuj, serĉante kulpulojn. Aliaj blasfemis kaj minacis la ĉielon. Aliaj pri la pesto kulpigadis la judojn. Onidire ili venenis la putojn. Kaj la pesto venadis kaj falĉantis kaj kristanojn kaj judojn.

En la tempo, kiam la alta rabeno Lew vivis kaj instruis en Prago, la pesto atakis la judan pragan urbon. La aliajn urbodistriktojn la pesto evitis. Ĉifoje mortadis en la juda urbo nure infanoj. La plenkreskuloj senhelpe rigardis, kiel iliaj filoj kaj filinoj forlasas ilin kaj la tombejo pleniĝas. Granda plorado vizitis la judajn loĝejojn, kaj ne estis familio, kie ne regus malĝojo.

Kion ni faris, lamentis la judoj, ke ni devas suferi tian kruelan punon. Ili preĝis, ke iliaj infanoj restu al ili. Kaj infanoj mortantis. Ili ordonis al si striktan faston por pacigi la ĉielon. Kaj infanoj mortantis. Anĝelo de la morto rondflugis super la praga juda urbo kaj senĉese svingis siajn funebrajn flugilojn.

Longe ĝisnokte la rabeno Lew foliumis siajn librojn kaj serĉis en sia memoro, kiel li helpu. Lia tuta klereco ŝajnis al li meze de tiu senmezura morto kiel sablograjno en vidsenfina maro. Li cerbumis kun malĝojo, ke se ne venos baldaŭ helpo, la plej juna juda generacio en Prago pereos.

DĚTSKÝ MOR

Za starých časů vcházela morová smrt do měst kdy se jí zlíbilo a nepotřebovala bránu, kudy by vešla, a žádná hradba ani zeď ji nedovedly zadržet. Ráno vstával člověk zdravý a silný a večer ležel zesláblý, se znamením smrti v očích. Mor si nevybíral, bral mladé i staré, a hrobníci nestačili hloubit na hřbitově jámy. I za noci se pohřbívalo při svitu pochodní.

Na venkově vymíraly celé vsi a v městech rodiny a celé domy, pán i nepán, hospodář i čeleď. Šlechtici prchali z měst napadených morem na odlehlé zámky, ale nevěděli, zda morová smrt nenasedla do kočáru s nimi.

Nebe nás trestá, říkali jedni a hledali viníky. Jiní se rouhali a hrozili nebi. Jiní sváděli morovou nákazu na židy. To oni prý otrávilí studně. A mor přicházel a kosil křesťany i židy.

V době, kdy v Praze žil a učil vysoký rabín Lew, napadla morová smrt pražské židovské město. Ostatním čtvrtím se mor vyhýbal. Tentokrát umíraly v židovském městě jen a jen děti. Dospělí bezmocně přihlíželi, jak je opouštějí synové a dcery a jak se plní hřbitov. Veliký pláč navštívil židovské příbytky a nebylo rodiny, kde by nepanoval smutek. Čeho jsme se dopustili, nařikali židé, že musíme nést tak krutý trest. Modlili se, aby jim děti byly zachovány. A děti umíraly. Uložili si přísný půst, aby obměkčili nebe. A děti umíraly. Anděl smrti kroužil nad pražským židovským městem a bez ustání mával truchlivými perutěmi.

Dlouho do noci listoval rabín Lew v knihách a pátral v paměti, jak by pomohl. Všechna jeho učenost se mu jevila uprostřed toho nesmírného umírání jako zrnko písku v nedohledném moři. Se zármutkem rozvažoval, že nenaskytne-li se brzy pomoc, nejmladší židovské pokolení v Praze vyhyne.

Li enlitiĝis malfrue kaj maltrankvile ekdormis. Apenaŭ li ekdormis, aperis al li la profeto Elija kaj silente signis, ke li leviĝu kaj sekvu lin.

La rabeno leviĝis kaj sekvis la profeton tra la silentaj stratoj de la juda urbo rekte al la tombejo. En la lunlumo, kvazaŭ malantaŭ blankeca araneaĵo, la rabeno vidis freŝan, nesekiĝintan argilon sur la tomboj de la infanoj, kiuj mortis tiutage. Tiam frapis noktomezo sur la turo de la juda urbodomo. Kun la unuaj sonoj de la turhorloĝo la argilo komencis viviĝi, moviĝi, terpecoj levitatis, la tero malfermiĝadis kaj el la ĵus surŝutitaj tomboj leviĝantis infanoj. Ili svarmis tra la tombejo, saltadis kaj dancis, kvazaŭ ĝojante pri sia mallonga libereco, kiun la noktomeza horo havigis al ili. Rabeno Lew rerigardis la profeton. La profeto Elija staris ĉe la pordego de la tombejo, granda kaj serioza, sed liaj konturoj estis nebulecaj, li fandiĝantis. La rabeno malfermis la buŝon por demandi la profeton, kion signifas ĉio ĉi, sed li ne povis eligi sonon. Angore li vekigis. Li denove kuŝis sur sia lito, sola, kaj ĉirkaŭis lin malluma nokto.

Rabeno Lew ne plu ekdormis kaj pricerbumadis la songon ĝis la tagiĝo. Kun la nova tago maturiĝis en li decido. Inter liaj studentoj estis unu, pri kiu li sciis, ke li ne tuj facile timiĝas. Li vokigis lin.

„Mi scias, ke vi estas kuraĝa,” li bonvenigis lin, „tial mi elektis vin por helpi nian judan komunumon. Ni punatas kaj ne scias, pro kio venis la puno. Restas nur unu vojo ekscii tion. Hodiaŭ vi iros al la tombejo. Ne timu, la profeto Elija staros apud vi, eĉ kiam vi ne vidos lin. Je noktomezo ekmoviĝos en la tombejo argilo, la grundo malfermiĝos kaj infanoj, mortintaj dum la lastaj kelkaj semajnoj, eliros la tombojn. Ili kursvarmos inter la tomboŝtonoj en siaj blankaj mortotuketoj kaj dancos. Bone kaŝiĝu kaj atentu. Kiam iu infano dancos mandistance ĉe via kaŝejo, deŝiru ĝian mortotuketon kaj rapidu kun ĝi al mi. Mi atendas vin.”

La studento promesis fari ĉion tiel, kiel rabeno Lew instrukiis al li. Nokte li iris al la tombejo, kaŝis sin malantaŭ tomboŝtono kaj atendis.

Pozde odeŝel na lože a usnul neklidným spánkem. Sotva usnul, zjevil se mu prorok Eliáš a mlčky pokynul, aby vstal a následoval ho.

Rabín vstal a ubíral se za prorokem ztichými ulicemi židovského města přímo ke hřbitovu. V měsíčním světle jako za bělavou pavučinou uviděl rabín čerstvou, neochlou hlínu na hrobech dětí, které toho dne zemřely. Vtom odbýjela na věži židovské radnice půlnoc. S prvními údery věžních hodin začala hlína ožívat, pohybovat se, hroudy se nadzvedávaly, země se otvírala a z nedávno zasypaných hrobů vstávaly děti. Pobíhaly po hřbitově, poskakovaly a tančily, jako by se radovaly ze své krátké svobody, kterou jim dopřávala půlnoční hodina. Rabín Lew se ohlédl po prorokovi. Prorok Eliáš stál u vrat hřbitova velký a vážný, ale jeho obrysy byly mlhovité, rozplýval se. Rabín otevřel ústa, aby se proroka zeptal, co to všechno znamená, ale nemohl vydat hlásku. V úzkostech se probudil. Ležel zase na svém loži, sám, a kolem byla temná noc.

Rabín Lew už neusnul a rozvažoval o snu až do svítání. S novým dnem v něm uzrálo rozhodnutí. Mezi jeho žáky byl jeden, o kterém věděl, že se hned tak něčeho nezalekne. Dal ho zavolat.

„Vím, že jsi odvážný,” přivítal ho, „proto jsem si tě vybral, abys naší židovské obci pomohl. Jsme trestáni a nevíme, za co nás postihl trest. Zbývá nám jediná cesta, jak se to dovědět. Dnes v noci zajdeš na hřbitov. Neboj se, prorok Eliáš bude stát při tobě, i když ho nespátíš. O půlnoci se na hřbitově začne hýbat hlína, země se otevře a z hrobů vystoupí děti, které zemřely v posledních týdnech. Budou pobíhat mezi náhrobními kameny ve svých bílých rubáscích a budou tančit. Dobře se ukryj a dávej pozor. Až některé dítě přitanečí k tvému úkrytu na dosah ruky, strhni mu rubášek a pospěš s ním ke mně. Budu tě čekat.”

Žák slíbil, že vykoná všechno tak, jak mu rabín Lew uložil. V noci odešel na hřbitov, schoval se za náhrobním kamenem a čekal.

Tuj kiam komencis bati de la turo noktomezo, la argilo sur la tomboj ekmoviĝis, la infanoj leviĝadis kvazaŭ post longa dormo, frotantis la okulojn, etendiĝadis kaj ekdancis. La studento rekonantis inter ili konatajn vizaĝojn kaj lia koro komencis bati. La infana danco fariĝis pli kaj pli vigla kaj sovaĝa, la infanoj jam saltadis tra la tuta tombejo. Kelkaj el ili ankaŭ dancis ĉirkaŭ la tomboŝtono, malantaŭ kiu kaŝiĝis la lernanto. Li ĉiam etendis la manon al dancanta infano por malligi la laĉon de la mortotuketo kaj detiri ĝin, sed liaj fingroj tremis pro incito, glitis, kaj la infano dancis for. Nur kiam li provis la bonŝancon sepan fojon, li sukcesis kapti mortotuketon kaj detiri ĝin de infano, kiu nenion rimarkis. Kun la mortotuko li tuj kuris al la domo de la rabeno Lew. La infanoj dancis plu, eĉ ne rimarkinte lin.

Rabeno Lew jam atendis lin ĉe la pordo. Li enlasis lin en la domon kaj zorge ŝlisis la domon post li. Sidiĝinte en la ĉambro, kies fenestroj kondukis al la strato, ili atendis. Interne mallumis, sed ekstere la luno brilis sur la senhoma strato. La rabeno atendis kun la disĉiplo, ĝis frapos unu horo post la noktomezo. Je la unua horo ĉiuj infanoj denove revenos subteren. Nur unu ne povos reveni en sian tombon, ĉar ĝi ne havos mortotuketon. Ĉiuj infanoj trovos pacon, nur unu ne.

La unua horo post la noktomezo batis kaj en la lunlumo sur la strato aperis infano. Ĝi kuris al la domo de la rabeno Lew, frapetis per sia eta fingro la fenestron, ploris kaj petegis:

„Kompatu min, bonaj homoj, redonu al mi mian mortotuketon. Sen ĝi mi ne povas reiri kaj ne trovos trankvilon.”

„Ni redonos al vi la mortotuketon,” respondis la rabeno, „sed unue diru al ni, kial tiom da judaj infanoj mortas.”

„Kompatu min kaj redonu al mi mian mortotuketon,” lamentis la infano. Kial furiozas en la urbo la pesto, ĝi ne volis diri.

„Bone,” diris la rabeno, „se vi ne diros al mi, kial la infanoj mortas, mi ne donos al vi vian mortotuketon.”

La infano komencis plori kaj veis kaj veis. La studento preskaŭ cedis kaj fordonis la tukon.

Sotva začala z věže odbíjet půlnoc, pohnula se hlína na hrobech, děti vstávaly jako po dlouhém spánku, protíraly si oči, protahovaly se a pustily se do tance. Žák poznával mezi nimi známé tváře a srdce se mu rozbušilo. Tanec dětí byl stále živější a divočejší, děti už poskakovaly po celém hřbitově. Několik jich přetancovalo také kolem náhrobku, za kterým se ukryl žák. Vždycky vztáhl po tančícím děcku ruku, aby rozvázal tkanici u rubášku a rubášek stáhl, ale prsty se mu rozčilením třáslly, smekaly se a dítě odtančilo jinam. Teprve, když posedmé zkusil svoje štěstí, podařilo se mu zmocnit se rubášku a stáhnout jej s děcka, aniž něco zpozorovalo. S rubáškem se ihned rozběhl k domu rabína Lewa. Děti tančily dál, ani si ho nevšimly.

Rabín Lew žáka už očekával ve dveřích. Vpustil ho do domu a pečlivě za ním dům zamkl. Potom se posadili do jizby, jejíž okna vedla na ulici a čekali. Uvnitř byla tma, ale venku zářil měsíc do liduprázdné ulice. Rabín čekal se svým žákem, až odbije jedna hodina s půlnoci. O jedné se všechny děti vrátí zase pod zem. Jen jedno se nebude moci vrátit do svého hrobu, neboť nebude mít rubášek. Všechny děti najdou klid, jen jedno klid nenalezne.

Odbila jedna hodina s půlnoci a v měsíčním světle na ulici se ukázalo dítě. Běželo k domu rabína Lewa, zaťukalo útlým prstem na okno, zabědovalo a prosilo:

„Smilujte se nade mnou, dobří lidé, vraťte mi můj rubášek. Bez rubášku nemohu zpátky a nenajdu pokoje.”

„Vrátíme ti rubášek,” odpověděl rabín, „ale nejdříve nám pověz, proč tolik židovských dětí umírá.”

„Smiluj se nade mnou a vrať mi můj rubášek,” naříkalo dítě. Proč zuří ve městě mor, nechťelo povědět.

„Dobrá,” řekl rabín, „když mi neřekneš, proč děti umírají, nedám ti tvůj rubášek.”

Dítě se dalo do pláče a bědovalo a bědovalo. Žák by se byl málem ustrnul a rubášek vydal.

Sed la alta rabeno Lew sciis, ke je la respondo de la infano dependas la supervivo de aliaj infanoj, do li silentis kaj lasis la infanon vei. Subite la infano ĉesis plori kaj diris: „Tie en tiu strato, en la domo kun signo de kruĉo super la pordo, vivas du virinoj, alvokintaj la mortanĝelon. Ili sekrete mortigis siajn infanojn kaj ekde tiam la anĝelo de la morto ne forlasas la urbon.”

Post kiam la infano malkaŝis, kion la rabeno deziris scii, ĝi ricevis sian mortotukon. Ĝi ekkuris kun ĝi al la tombejo.

La venontan matenon rabeno Lew alvenigis la du virinojn kaj ili tuj konfesis sian malbonan agon. Ili sopiris trankviligi la konscienciproĉojn. Ili venis antaŭ tribunalon kaj estis kondamnitaj al morto. Tuj kiam la puno plenumitis, la anĝelo de la morto forlasis la pragan judan urbon. Kaj la famo de rabeno Lew kreskis eĉ pli.

Ale vysoký rabín Lew věděl, že na odpovědi dítěte záleží, jestli zůstanou ostatní děti naživu, a proto mlčel a nechal dítě bédovat. Pojednou dítě ustalo ve svém nářku a řeklo: „Tam v té ulici, v domě se znakem džbánu nade dveřmi, žijí dvě ženy, které anděla smrti přivolaly. Zabily tajně svoje děti a od té chvíle anděl smrti neopouští město.”

Jakmile dítě prozradilo, co si přál rabín vědět, dostalo zpátky svůj rubášek. Rozběhlo se s ním ke hřbitovu.

Nazítří ráno dal rabín Lew přivést obě ženy a ty se ihned ke svému zlému činu přiznaly. Svědomí je trápilo a toužily mu ulehčit. Předstoupily před soud a byly odsouzeny k smrti. Jakmile byl trest vykonán, opustil anděl smrti pražské židovské město. A věhlas rabína Lewa ještě vzrostl.

AVENTURO DE JAKOBO

En la tempo, kiam en Prago vivis la alta rabeno Lew, en la juda urbo loĝis riĉa komercisto. Li havis kelkajn kestojn plenigitaj per raraj ŝtofoj kaj vazoj el oro kaj arĝento, sed li havis nur unusolan filon, Jakobon. La maljuna komercisto ŝate rigardis el la mallumo de sia butikoj sian filon, kiu svarmis ekstere en la suno, bonkreska kaj vigla kiel monta cerveto. Dum la knabo kreskis, multiĝadis ankaŭ lia racio. Spirite li superis siajn kunulojn kaj diferencis de ili kiel pomarbo de sovaĝaj arboj. Rabeno Lew mem rimarkis la viglan filon de la komercisto, kaj apenaŭ Jakobo estis dekdujara, li elektis lin sia lernanto.

La komercisto negocis kun komercistoj, alveturantaj de foraj regionoj. En lia butikoj kunvenadis viroj vestitaj laŭ orienta modo, disvastigante ĉirkaŭ si odoron de altvaloraj oleoj kaj mirindaj spicoj, kvazaŭ en la faldoj de siaj burnusoj ili portus de loko al loko la spiron de fremdaj floroj el malproksimaj ĝardenoj. Du el la eksterlandaj merkatoj venadis al la komercisto ĉiujare. Li al kutimis iliajn vizitojn kaj atendis ilin, kiam proksimiĝis ilia tempo. Ankaŭ Jakobo atendadis ilin. Ili neniam forgesis alporti al li kelkajn donacetojn. Kaj Jakobo super la donacoj revis pri malproksimaj landoj, kie floroj odoras diference, ĉar ili pli proksimas al la leviĝanta suno.

Ĉiutage Jakobo lernis ion de rabeno Lew, kaj dum progresis la jaroj, ankaŭ Jakobo progresis en sia scio kiel pilgrimanto trapasanta arbaron, en kiu la mallumo malpliĝas kaj la lumo pligrandiĝas.

Jaro sekvis jaron, komercistoj al- kaj forveturadis. Unu jaron ili alvojaĝis neordinare frue kaj aperis antaŭ la komercisto kun nekutima peto.

„Via filo maturiĝas,” ili diris, „kaj en nia malproksima lando kreskas filino de unu riĉulo. Ni parolis kun li pri via filo. Ni diris al li, kiel prudenta kaj saĝa li estas kaj kia fianĉo li estus por lia filino. Antaŭ ol ni foriris, li petis, ke ni intertraktu kun vi.

JAKOBOVO DOBRODRUŽSTVÍ

V době, kdy v Praze žil vysoký rabín Lew, bydlil v židovském městě zámožný kupec. Měl několik truhlic naplněných vzácnými tkaninami a nádobami ze zlata a stříbra, ale syna měl jen jednoho jediného, Jakoba. Se zalíbením hleděl starý kupec ze tmy svého krámu na syna, který pobíhal venku na slunci, urostlý a mrštný jako horský jelínek. Jak chlapec rostl, přibývalo mu i rozumu. Vynikal duchem nad svými vrstevníky a lišil se od nich jako jabloň od planého stromoví. Sám rabín Lew si všiml čilého kupcova syna, a sotva bylo Jakobovi dvanáct let, vyvolil si ho za svého žáka.

Kupec obchodoval s obchodníky, kteří přijížděli z dalekých krajů. V jeho krámě se scházivali muži oblečení podle východního způsobu a šířili kolem sebe vůni drahocenných olejů a podivuhodných koření, jako by v záhybech svých burnusů přenášeli z místa na místo dech cizokrajných květin z dalekých zahrad. Dva z cizích obchodníků přijížděli ke kupci každý rok. Zvykl si na jejich návštěvy a očekával je už, jakmile se přiblížil jejich čas. Také Jakob na ně čekával. Nikdy mu nezapomněli přinést nějaké dárky. A Jakob nad dárky snil o vzdálených krajinách, kde květiny voní jinak, neboť jsou blíž vycházejícímu slunci.

Každého dne se Jakob u rabína Lewa něčemu naučil a jak léta postupovala, postupoval i Jakob ve svém vědění jako poutník procházející lesem, v němž ubývá tmy a přibývá světla.

Rok stíhal rok, obchodníci přijížděli a odjížděli. Jednoho roku přijeli neobyčejně brzo a předstoupili před kupce s neobvyklou prosbou. „Dorůstá ti syn,” řekli, „a v naší vzdálené zemi dorůstá dcera bohatého muže. Hovořili jsme s ním o tvém synovi. Vyprávěli jsme mu, jaký je rozvážný a moudrý a jaký by to byl ženich pro jeho dceru. Než jsme odcestovali, požádal nás, abychom s tebou vyjednávali.

Li deziras, ke lia filino fianĉiĝu al via filo. Li havas nur ŝin. Kiam li mortos, la tutan riĉaĵon ricevos Jakobo. La knabino ĉarmas kiel tagiĝo super la akvoj. Malfacilas decidi, ĉu pli belas ŝia vizaĝo aŭ ŝia animo. Se vi fidas viajn amikojn, kaj ne dubu, ke ni estas viaj amikoj, vi povas trankvili kaj konsenti pri la gefianĉiĝo. Granda feliĉo renkontis vian filon.”

„Deziru al mi tri tagojn por pripenso,” respondis la surprizita komercisto. La negocistoj konsentis.

Dum tri tagoj maltrankvilo ne lasis la komerciston dormi. Tri tagojn li sondis, kiu povus esti la riĉulo en la malproksima lando.

Li eksciis, ke vere loĝas tie riĉulo, kiu havas solan filinon kaj amasojn da oro kaj multekostaj ŝtonoj, sed tio ne sufiĉis al li. Li iris al la fama rabeno Lew kaj klarigis al li, kion la eksterlandanoj volas de li kaj kion li eksciis.

„Se la aferoj staras tiel, kiel vi diras al mi,” diris la rabeno, „tiam vi ne rajtas deteni vian filon de la vojo, kiu promesas al li feliĉon. Ne timu pri li. Jakobo estas bona kaj justa. La Eternulo neniam forlasis iun tian, kia estas li!”

Trankviligite la komercisto sidiĝis hejme al la tablo, alvokigis Jakobon kaj diris al li, pri kio parolis la fremdaj komercistoj kaj kion konsilis rabeno Lew. Jakobo ne kontraŭis foriri kun la viroj, kiuj ĉiam estis afablaj kaj malavaraj al li.

La kvaran tagon la komercistoj venis por respondo. Kiam ili aŭdis la konsenton de la komercisto, ekparolis la pli aĝa el la du fremduloj:

„Mi estas la riĉulo, pri kiu ni parolis, via filo edziĝontas al mia unusola filino.”

La komercisto ĝojis ekkoni la patron de la novedzino kaj pensis, estas pli bone doni filon al iu, kiun ni konas, ol al iu nekonata. Li pensis, ke li bone konas la komerciston. Sed kiun el la homoj ni konas bone?

Přeje si, aby se jeho dcera zasnoubila s tvým synem. Má jen ji. Až zemře, celé bohatství připadne Jakobovi. Dívka je líbezná jako úsvit nad vodami. Těžko rozhodnout, zda je krásnější její tvář nebo její duše. Věříš-li svým přátelům, a nepochybuji, že jsme tvými přáteli, můžeš být klidný a svolit k zasnoubení. Tvého syna potkalo veliké štěstí.“ „Dopřejte mi tři dny na rozmyšlenou,“ odpověděl překvapený kupec. Obchodníci souhlasili.

Po tri dny nedala starost kupcovi spát. Po tři dny pátral, kdo by mohl být ten boháč v daleké zemi.

Dověděl se, že tam opravdu žije bohatý člověk, který má jedinou dceru a hromady zlata a drahých kamenů, ale to mu nestačilo. Zašel k slavnému rabínu Lewovi a vyložil mu, co na něm cizinci chtějí a co se dověděl.

„Když se věci mají tak, jak mi vyprávíš,“ řekl rabín, „potom nemáš právo, abys svého syna zdržoval od cesty, která mu nabízí štěstí. Neboj se o něho. Jakob je dobrý a spravedlivý. Takového jako on ještě nikdy Hospodin neopustil!“

Uklidněn usedl kupec doma ke stolu, dal zavolat Jakoba a prozradil mu, o čem hovořili cizí obchodníci, a co radil rabín Lew.

Jakobovi nebylo proti mysli odejít s muži, kteří k němu vždycky byli vlídní a štedří.

Čtvrtého dne si přišli obchodníci pro odpověď. Když uslyšeli, že kupec svoluje, promluvil starší z obou cizinců:

„Já jsem ten boháč, o kterém jsme hovořili, tvůj syn si má vzít za ženu mou jedinou dceru.“

Kupec byl rád, že poznává otce nevěsty, a říkal si, je lepší dát syna někomu, koho známe, než neznámému. Myslí si, že obchodníka dobře zná. Ale koho z lidí známe dobře?

Por festi gefianĉiĝon invititis ĉiuj parencoj al festeno kaj ĝi grandiozis. Al ĉiuj plaĉis la parolo de la edziĝonto kaj pleje laŭdis lian spritecon ambaŭ komercistoj.

Morgaŭ Jakobo forlasu siajn gepatrojn kaj sian naskiĝdomon kaj iru kun la komercistoj al fremda malproksima lando por renkonti sian novedzinon kaj ŝi lin. Estis malfacile por la patro kaj la patrino adiaŭi sian solan filon, kaj nur la fakto, ke eksterlande atendas lin feliĉo, pacigantis ilin pri la disiĝo.

Frumatene la komercistoj kaj Jakobo komencis sian vojaĝon al la regionoj, kie leviĝas la suno. Ili longe vojaĝis, vidis la sunon leviĝi kaj subiri multfoje, sed ĝi ne leviĝadis aŭ subiradis super la celo de ilia vojo. Interŝanĝinte la ĉevalojn por kameloj, la komercistoj diris:

„Ni estas proksime ĉe la hejmo. Ankoraŭ baras nin la dezerto, kiu kuŝas antaŭ ni, restas ankoraŭ taga vojaĝo tra sablo kaj rokoj. Kiam ni trapasos la dezerton, etendiĝos antaŭ ni la plej bela pejzaĝo, kiun vi iam vidis, Jakobo. Meze de tiu pejzaĝo kuŝas urbo, kaj tiu urbo estas nia celo.”

Ili transiris la dezerton kaj antaŭ ili etendiĝis smeralda verdo de herbejoj, arbaretoj kaj fruktoĝardenoj, kaj meze de tiu feliĉa naturo blankis urbo.

Jakobo ekĝojis, sed li devis ne ĝoji longe. Apenaŭ atinginte la urbon, la komercistoj kondukis la junulon en grandan domon kun multaj ĉambroj kaj etaĝoj. Ili ascendantis kun li pli kaj pli alten kaj en ĉiu etaĝo kaj en ĉiu ĉambro de la stranga domo kuŝis malgaja ombro. Suprenirinte la supran etaĝon, la komercistoj montris al Jakobo ĉambron, kie atendis lin anstataŭ novedzino bretoj plenaj de volvolibro kaj libroj.

„Kion pli vi volus, mia kara,” diris la pli aĝa de la komercistoj, etendante la brakojn antaŭ la biblioteko, „sidu kaj legu kaj serĉu la saĝojn, kaŝitajn por aliaj mortemuloj.”

Jakobo sentis sin strange ĉe la koro, sidiĝinte inter la polvokovritaj libroj kaj volvoskribaĵoj. Profunde sub li brilis la blankaj muroj de la urbo kaj verdis kaj bonodoris ĝardenoj.

K oslavě zasnoubení byli sezváni na hostinu všichni příbuzní a hostina byla skvělá. Ženichova řeč se všem líbila a nejvíc chválili ženichův důvtip oba obchodníci.

Nazítří měl Jakob opustit rodiče a rodný dům a odejet s obchodníky do cizí daleké země, aby poznal svou nevěstu a nevěsta jeho. Těžko se otec s matkou loučili se svým jediným synem a jen to, že ho očekává v cizině štěstí, je smiřovalo s rozchodem.

Brzy ráno nastoupili obchodníci s Jakobem cestu do končin, kde vychází slunce. Dlouho putovali, mnohokrát spatřili slunce vycházet i zapadat, ale nevycházelo a nezapadalo nad cílem jejich cesty. Když vyměnili koně za velbloudy, řekli obchodníci:

„Jsme blízko domova. Ještě nám brání poušť, která leží před námi, ještě den cesty pískem a skalami. Až mineme poušť, rozprostře se před námi nejkrásnější krajina, jakou jsi, Jakobe, kdy viděl. Uprostřed té krajiny leží město a to město je náš cíl.“

Přejeli poušť a před nimi se prostřela smaragdová zeleň luk, hájů a sadů a uprostřed té utěšené přírody se bělalo město.

Jakob se zaradoval, ale neměl se radovat dlouho. Sotva dojeli obchodníci do města, odvedli mladíka do velikého domu s mnoha místnostmi a patry. Stoupali s ním stále výš a výš a v každém patře a v každé místnosti podivného domu ležel smutný stín. Když vystoupili do nejvyššího patra, ukázali obchodníci Jakobovi místnost, kde na něj místo nevěsty čekaly police plné svitků a knih.

„Co bys chtěl, můj milý, víc,“ řekl starší z obchodníků a rozpráhl ruce před knihovnou, „usedni a čti a pátrej po moudrostech, které jsou jiným smrtelníkům skryté.“

Jakobovi bylo podivně u srdce, když usedl mezi zaprášené knihy a svitky. Hluboko pod ním svítily bílé zdi města a zelenaly se a voněly zahrady.

„Ĉiutage servisto alportos al vi manĝon," diris la komercisto. Tiam li kaj lia kunulo malproksimiĝis, singarde ferminte la pordon post si kaj ŝlosinte ĝin. Jakobo fariĝis kaptito de la stranga domo.

Liaj patro kaj patrino dume rememoris lin en Prago, ili sopiris pri li. Tagoj fariĝis semajnoj, semajnoj kunfandiĝis en monatoj. La pragan komerciston kaptis timo pri la filo. Li estis tiel longe for de la hejmo kaj ankoraŭ neiu novaĵo.

Jakobo pasigantis sian tempon inter libroj kaj skribulaĵoj, vane demandante sin, kial la komercistoj, kiuj bonkore traktis lin, malliberigis lin en fremda domo kaj kial ili ne kondukis lin al lia fianĉino.

Iun matenon li denove sidis super siaj libroj, kiam li ekaŭdis voĉon:

„Ve al vi, Jakobo!”

La junulo ĉirkaŭrigardis, sed neiu ie. En la ĉambro kuŝis la sama malgaja ombro kiel dum la unua tago, kiam li eniris ĉi tien, kaj ekster la fenestroj brilis la ĉielo kiel blua flamo.

„Ve al vi, Jakobo,” aŭdiĝis la voĉo denove, „vi ne foriros viva de ĉi tie, same kiel mi ne foriris viva.”

Nun Jakobo rimarkis, de kie venas la voĉo. Apud la breto kun libroj kaj skribulaĵoj staris marmora kolono kaj sur ĝi videblis homa kapo, rigardanta lin malsupren. La kapo aspektis viva, movante siajn okulojn kaj buŝon.

„Ve al vi, Jakobo,” diris la kapo la trian fojon, „vi fariĝis viktimo de malbonaj homoj. La du, kun kiuj vi venis, ne estas komercistoj, sed servistoj de demonoj. Ankaŭ mi estis bela junulo kia vi, kaj mi konis librojn kaj skribulaĵojn. Kaj vi vidas, kio okazis al mi. Ĉiujn okdek jarojn la servistoj de la demonoj serĉas kleran junulon, unuenaskitan filon de unuenaskita patro. Ili prenas la vivon de la junulo kaj detranĉos lian kapon. Sub la langon de la kapo ili metas ŝildeton kun gravurita nomo de Satano. De tiu momento la kapo havas miraklan potencon. Ĝi kapablas profeti la estontecon. Miaj okdek jaroj da servado baldaŭ finiĝos, kaj vi elektitis anstataŭi min.”

„Każdý den ti přinese sloužící jídlo,“ řekl obchodník. Pak se se svým druhem vzdálil, zavřel za sebou pečlivě dveře a zamkl je. Jakob se stal zajatcem zvláštního domu.

Jeho otec a matka zatím v Praze vzpomínali, stýskalo se jim. Dny se sbíhaly v týdny, týdny se slévaly v měsíce. Pražského kupce se zmocňoval strach o syna. Tak dlouho byl už z domova a ještě žádná zpráva.

Jakob trávil čas mezi knihami a svitky a marně přemýšlel o tom, proč ho obchodníci, kteří se k němu chovali laskavě, uvěznilo do zvláštního domu a proč ho nezavedli k nevěstě.

Jednou ráno opět seděl nad svými knihami, když tu zaslechl hlas: „Běda ti, Jakobe!”

Mladík se rozhlížel, ale nikde nikdo. V místnosti ležel tentýž smutný stín jako prvního dne, když sem vstoupil, a za okny zářila obloha jako modrý plamen.

„Běda ti, Jakobe,“ ozval se znovu hlas, „neodejdeš odtud živý, stejně jako já odtud živý neodešel.“

Teď si Jakob všiml, odkud hlas vychází. Vedle police s knihami a svitky stál mramorový sloup a na sloupu bylo vidět lidskou hlavu, která na něho shlížela. Hlava vypadala jako živá, pohybovala očima a ústy.

„Běda ti, Jakobe,“ řekla hlava potřetí, „stal ses obětí zlých lidí. Ti dva, co jsi s nimi přišel, nejsou obchodníci, ale služebníci démonů. Také já byl hezký mladík, jako jsi ty, a vyznal jsem se v knihách a svitcích. A vidíš, co se se mnou stalo. Každých osmdesát let vyhledají služebníci démonů mladého muže, který je učený a prvorozeným synem prvorozeného otce. Mladíka zbaví života a utnou mu hlavu. Hlavě vsunou pod jazyk štítek s vyrytým jménem Satanovým. Od té chvíle má hlava zázračnou moc. Dovede prorokovat budoucnost. Osmdesát let mé služby bude brzy u konce a tys byl vyvolen, abys nastoupil na moje místo.“

Jakobo terurite aŭskultis la parolantan kapon, nur nun konsciinte, ke la vinkruĉo kaj la kandeloj ĉe la kolonopiedo estas oferoj, kiujn la idolanoj donacis al sia dio, parolanta kapo. Sed li venkis sian ektimon kaj akiris kuraĝon. „Vi scias, kia sorto atendas min,” li diris, „do eble vi ankaŭ scias, kiel mi povus eskapi de ĉi tie.”

„Mi scias pli ol vi povas imagi,” respondis la kapo. “Se vi volas fuĝi, vi devas eskapi ankoraŭ ĉinokte. Sed kunprenu min, alie viaj arestantoj demandos min, kaj mi devos diri al ili, kie vi estas. Prenu min kun vi kaj faru al mi kompatan servon. Kiam vi denove estos inter la viaj, lasu min enterigi kaj preĝu por mia animo.”

Kiam falis la krepusko sur la urbon, la knabo prenis la parolantan kapon en la brakojn kaj laŭ ĝia konsilo saltis el la fenestro en la malluman profundon. Kvazaŭ al li elkreskus flugiloj, li malpeze descendis en la herbon sub la urbomuroj.

Tiumomente la gepatroj de Jakobo en Prago sidiĝis vespermanĝi kaj la kandelo sur la tablo antaŭ ili estingiĝis. „Jen malbona antaŭsigno,” ektimis la patro, „nia filo certe estas en danĝero.” Li leviĝis de la tablo kaj rapidis al rabeno Lew.

La klera rabeno ordonis faston kaj longajn preĝojn. Psalmoj kaj lamentoj eĥis tra la sinagogo. Kaj poste la muzikistoj albuŝigis ŝofarojn, muzikinstrumentojn, faritajn el brutkornoj, kaj ektrumpetis ilin. Tiumomente malfermiĝis fenestro de la sinagogo kaj Jakobo falis al la piedoj de sia instruisto, rabeno Lew, kvazaŭ alblovita de favora vento.

La homoj, kunvenintaj en la sinagogo, mutiĝis pro miro. Rabeno Lew instigis Jakobon paroli.

Jakobo rakontis pri la vojaĝo tra la dezerto, pri stranga alta domo, pri fremduloj, kaŝintaj malbonan intencon malantaŭ bonhumora vizaĝo kiel ŝiman kernon sub nuksoŝelo. Fine li montris la prisorĉitan kapon.

„Jen,” ekkriis la rabeno, „la ĉielo elektis ĉi tiun junulon por ekstermi malbonon. Bona laboro sukcesis. Justulon la ĉielo ne forlasas.”

Jakob zděšeně naslouchal mluvící hlavě a teprve nyní si uvědomil, že džbán s vínem a svíčky u paty sloupu jsou obětní dary, které modloslužebníci obětovali svému bůžku, mluvící hlavě. Ale přemohl své zděšení a dodal si odvahy. „Víš, jaký osud mne čeká,” řekl, „snad tedy také víš, kudy bych mohl odtud uniknout.“

„Vím víc, než si umíš představit,” odpověděla hlava. „Chceš-li uprchnout, musíš prchnout ještě tuto noc. Vezmi mne však s sebou, nebo se mne budou tvoji věznitelé ptát a já jim budu muset prozradit, kde jsi. Vezmi mne s sebou a prokaž mi milosrdnou službu. Až budeš opět mezi svými, dej mne pohřbít a modli se za mou duši.“

Jakmile se snesl na město soumrak, vzal chlapec mluvící hlavu do náručí a na její radu vyskočil z okna do temné hlubiny. Jako by mu narostly perutě, snesl se zlehka do trávy pod městskými hradbami.

V té chvíli usedli v Praze Jakobovi rodiče k večeři a svíčka na stole před nimi zhasla. „To je zlé znamení,” polekal se otec, „náš syn je jistě v nebezpečí.“ Vstal od stolu a pospíšil k rabínu Lewovi.

Učený rabín nařídil půst a dlouhé modlitby. Synagogou zněly žalmy a nárek. A pak pozvedli hudebníci k ústům šofary, hudební nástroje z dobytčího rohu, a zatroubili na ně. V tu chvíli se otevřelo okno synagogy a k nohám svého učitele rabína Lewa se snesl Jakob, jako přivanut příznivým větrem.

Lid shromážděný v synagóze údivem oněměl. Rabín Lew vybídl Jakoba, aby promluvil.

Jakob vyprávěl o cestě pouští, o podivném vysokém domě, o cizincích, kteří skrývali za dobromyslnou tvář zlý úmysl jako ořech pod slupkou plesnivě jádro. Nakonec ukázal očarovanou hlavu.

„Hle,” zvolal rabín, „nebe si vyvolilo tohoto mladíka, aby potřel zlo. Dobré dílo se podařilo. Spravedlivého nebe neopouští.“

Kaj la alta rabeno Lew metis la manon en la buŝon de la parolanta kapo, eltiris sub ĝia lango la etiketon kun la nomo de Satano kaj rompis ĝin.

„Iru,” li diris, „kaj enterigu la kapon de la mizerulo, kaj akompanu lin al la regno de la vero per la preĝo por mortintoj.”

Tiel la parolanta kapo trovis eternan ripozon kaj la maljuna komercisto sian amatan filon.

A vysoký rabín Lew sáhl mluvící hlavě do úst, vytáhl jí zpod jazyka štítek se Satanovým jménem a rozlámal jej.

„Jděte,” řekl, „a pohřbete hlavu toho ubožáka a doprovod’te ho do říše pravdy modlitbou za zemřelé.“

Tak našla mluvící hlava věčný klid a starý kupec svého milovaného syna.

RABENO LEW HALTIGAS LA IMPERIESTRAN KALEŜON

De tempo al tempo kontraŭ la judoj leviĝis ondo de kalumnioj. La plej malbona el la ondiroj estis, ke la judoj sekrete mortigas kristanojn kaj uzas ilian sangon por siaj religiaj ceremonioj.

En la epoko de la alta rabeno Lew tiuj ondiroj denove kreskiĝis kaj la rabeno vidis ilin danĝero por la tuta komunumo. De malbona klaĉo mankis nur paŝo al perforto. Kiom ofte maljustaj vortoj donis forton al brakoj por ago ankoraŭ pli maljusta.

Tiutempe regis la ĉefajn landojn imperiestro Rudolfo la 2-a. Li loĝis en Praga burgo ĉirkaŭite de siaj korteganoj kaj pompo, sed ankaŭ de kleruloj, astrologoj kaj astronomoj, alkemiistoj, serĉantaj la ŝtonon de saĝuloj, tiun bonegan prasubstancon de ĉio, kio staras kaj moviĝas en la mondo, la prasubstancon, kiu havas la potencon transformi je oro eĉ feron kaj rejunigi la homon kaj fari lin senmorta. Rabeno Lew decidiĝis alveni la korton de la imperiestro Rudolfo kaj peti la lin pri akcepto. Sed akiri akcepton ĉe la imperiestro ne facilis, kaj la helpo, kiun la judoj bezonis kontraŭ la kalumniantoj, ne prokrastebilis.

Tial la klera rabeno elektis strangan manieron peti aŭdiencon. La imperiestro Rudolfo la 2-a veturadis en iuj tagoj de la bordo Malá strana al la urboflanko Malnova urbo trans la ŝtona ponto. Rabeno Lew konis tiujn tagojn. Dum tiu plej proksima li enmiksiĝis en la amason de scivolemuloj, starantaj sur la ponto, atendante la spektaklon. Kaj kelkaj jam estis tie unu horon pli frue, nur por ne maltrafi ĝin.

Dum la kaleŝo proksimiĝantis, anonco pri tio flugis de buŝo al buŝo kaj la homoj salutis la imperiestron kaj premiĝantis por pli bone vidi. Rabeno Lew profitis la bruon kaj tumulton. Trapenetrante la spektantojn li baris la kaleŝan vojon.

„For, ekster la vojon,” vokis la homoj ĉirkaŭ la rabeno. La rabeno staris meze de la ponto kiel ŝtono metita en la pavimon.

RABÍN LEW ZASTAVUJE CÍSAŘSKÝ KOČÁR

Čas od času se proti židům vzedmula vlna pomluv. Nejhorší z pomluv byla, že židé zabíjejí tajně křesťany a používají jejich krve ke svým náboženským obřadům.

Za vysokého rabína Lewa se tyto pomluvy znovu rozrostly a rabín v nich viděl nebezpečí pro celou obec. Od zlých pomluv byl jen krok k násilí. Jak často dala nespravedlivá slova sílu pažím k ještě nespravedlivějšímu činu.

Tehdy vládl v českých zemích císař Rudolf II. Sídlnil na pražském hradě, obklopen svými dvořany a nádherou, ale také učenci, hvězdáři a hvězdopravci, alchymisty hledajícími kámen mudrců, tu znamenitou pralátku všeho, co na světě stojí, i co se na něm hýbe, pralátku, která má moc proměňovat ve zlato i železo a člověka omlazovat a učinit ho nesmrtelným. Rabín Lew se rozhodl vydat se ke dvoru císaře Rudolfa a žádat u císaře o slyšení. Ale získat přijetí u císaře nebylo snadné a pomoc, kterou židé proti pomlouvačům potřebovali, nebylo možné odkládat.

Proto zvolil učený rabín zvláštní způsob, jak o slyšení požádat. Císař Rudolf II. jezdíval v některých dnech z malostranského břehu na staroměstskou stranu po kamenném mostě. Rabín Lew znal ty dny. O nejbližším z nich se vmísil do houfu zvědavců, kteří na mostě postávali a čekali na podívanou. A někteří tu stáli už o hodinu dříve, jen aby nezmeškali.

Jak se kočár blížil, letěla o tom zpráva od úst k ústům a lidé císaře zdravili a tlačili se, aby lépe viděli. Šumu a zmatku využil rabín Lew. Protáhl se mezi diváky a zastoupil kočáru cestu.

„Z cesty, z cesty,“ volali lidé okolo rabína. Rabín stál uprostřed mostu jako kámen vsazený do dlažby.

La kaleŝo rapide proksimiĝantis, jam videblis la arĝentaj ornamaĵoj sur la ĉevaljungilaro, la hufoj de du paroj da raraj ĉevaloj jam falantis apud la rabeno kaj li klare vidis la vizaĝon de la ĉaristo, konsternitan kaj koleran.

„For de la vojo,“ denove alkriadis la rabenon la rigardantoj, prenante ŝtonojn kaj pecojn de malmoliĝinta koto kaj ĵetante ilin kontraŭ Lew por forpeli lin. Sed la ŝtonoj kaj koto en la aero ŝanĝiĝantis kaj al la piedoj de la rabeno falantis freŝaj kaj bonodoraj floroj.

Aŭdinte nekutiman krion la imperiestro elrigardis tra la fenestro de la kaleŝo. Subite la ĉevaloj abrupte haltis, kvazaŭ antaŭ ili kreskus muro. Ili haltis ĝuste antaŭ rabeno Lew.

Demetinte la ĉapon la rabeno alpaŝis sur la florplena pavimo la kaleŝon. Profunde riverencinte li petis la imperiestron pri aŭdienco.

La imperiestro, mirigite de tio, kion li ĵus vidis, kompleze promesis akcepti la rabenon. Li atendu sep tagojn, kaj en la sepa tago li ne eliru el la domo.

Koĉár se rychle přibližoval, už byly k rozeznání stříbrné ozdoby na koňských postrojích, už dopadala nedaleko rabína kopyta dvou párů vzácných koní a zřetelně spatřil tvář vozky, užaslou a rozzlobenou.

„Z cesty,“ křičeli znovu na rabína diváci a zvedali kamení a kusy ztvrdlého bláta a házeli je po Lewovi, aby ho zahnali. Ale kamení i bláto se ve vzduchu proměňovalo a k rabínovým nohám dopadaly svěží a vonné květiny.

Císař zaslechl neobvyklý křik a vyhlédl z okénka kočáru. Vtom se koně prudce zastavili, jako by před nimi vyrostla zeď. Zarazili těsně před rabínem Lewem.

Rabín sňal s hlavy čepici a kráčel po dlažbě poseté kvítím ke kočáru. Hluboce se uklonil a požádal císaře o slyšení.

Císař udiven tím, čeho byl právě svědkem, milostivě přislíbil, že rabína přijme. Ať vyčká sedm dní a sedmého dne necht' se nevzdaluje z domu.

RABENO LEW ĈE LA IMPERIESTRO

La sepan tagon la praga juda urbo ekscititis de eksterordinara evento. Grandioza kortega kaleŝo alveturis la domon de la alta rabeno Lew kaj imperiestra servisto levis la frapilon ĉe la pordo de Lew.

La rabeno preparitis. La servisto malfermis por li la pordon de la kaleŝo, la rabeno eniris, kaj je la miro de ĉiuj, alrapidintaj la domon, la kaleŝo fordirektiĝis al la praga burgo.

Kiam la kaleŝo kun la alta rabeno atingis la burgan korton, unu servisto malfermis la pordon kaj alia kondukis la rabenon en grandan ĉambron, kie pendfluis laŭ la muroj de plafono ĝis planko altvaloraj kurtenoj. Ĉi tie bonvenigis lin nobelo el la imperiestra grupo, proponis al li seĝon kaj mem sidiĝis kontraŭ li.

„La imperiestro okupatas,” diris la nobelo, „li komisiis min pritrakti vian aferon.”

La alta rabeno konfidis al la nobelo siajn zorgojn. Li defendis la judojn kontraŭ kalumnioj kaj klarigis la artikolojn de la juda kredo. Li pruvadis, ke ajna konsumo de sango malpermesitas por la judoj per iliaj leĝoj.

Subite la kurteno disŝoviĝis kaj la imperiestro Rudolfo elpaŝis la niĉon, kie li sin kaŝantis por aŭskulti nerimarkite, pri kio parolos la rabeno. La saĝa parolo de la rabeno ekplaĉis al li.

„Mi donos al vi plian demandon,” li diris al la rabeno. „Se vi bone respondos, mi prenos vin judojn sub mian protekton. Respondu al mi: ĉu la judoj kulpas pri la krucumo de Kristo aŭ ne?”

„Via Imperiestra Moŝto,” diris la rabeno, „permesu al mi respondi per alegorio. Potenca reĝo havis filon kaj tiu filo havis multajn malamikojn. Ili kalumniis la princon ĉe la reĝo dirante, ke li volas renversi lin de la trono. La reĝo alvokigis sian filon, sed la filo, kvankam senkulpa, diris eĉ ne unu vorton. Tial li juĝatis. La princo eĉ ne devis paroli, sufiĉis la atestantoj el inter la malamikaj vicoj.

RABÍN LEW U CÍSAŘE

Sedmého dne bylo pražské židovské město vzrušeno neobyčejnou událostí. Před dům vysokého rabína Lewa předjel nádherný dvorní kočár a císařský sloužící zvedl klepadlo na Lewových dveřích.

Rabín byl připraven. Sloužící mu otevřel dvířka kočáru, rabín nastoupil a k údivu všech, kteří před dům přispěchali, rozjel se kočár směrem k Pražskému hradu.

Když kočár s vysokým rabínem dojel na hradní nádvoří, jeden sloužící otevřel dvířka a jiný sloužící odvedl rabína do rozlehlé komnaty, kde splývaly po stěnách od stropu k podlaze drahocenné závěsy. Zde ho uvítal šlechtic z císařovy družiny, nabídl mu křeslo a sám se posadil proti němu.

„Císař je zaneprázdněn,” řekl šlechtic, „uložil mi, abych vaši záležitost projednal.“

Vysoký rabín se svěřil šlechtici se svými obavami. Bránil židy proti pomluvám a vysvětloval články židovské víry. Dokazoval, že jakékoliv požívání krve je židům zakázáno jejich zákony.

Náhle se rozhrnul závěs a císař Rudolf vystoupil z výklenku, kde se skrýval, aby nepozorován vyslechl, o čem bude rabín rozmlouvat. Moudrá řeč rabínova se mu zalíbila.

„Ještě ti dám jednu otázku,” řekl rabínovi. „Jestli ji dobře zodpovíš, vezmu vás židy do ochrany. Odpověz mi: jsou židé vinni ukřižováním Krista, nebo nejsou?”

„Císařská výsosti,” řekl rabín, „dovolte mi, abych odpověděl podobenstvím. Jeden mocný král měl syna a ten syn měl spoustu nepřátel. Princovi nepřátelé pomluvili prince u krále, že prý ho chce svrhnout z trůnu. Král si dal syna předvolat, ale syn, ačkoliv byl neviný, nepromluvil ani slova. Proto byl postaven před soud. Princ ani nemusil mluvit, bylo dost svědků z řad nepřátel.

La juĝistoj do la princon mortkondamnis. Nur kiam helpantoj de la ekzekutisto kondukis la princon al la pendumilo, tiu turniĝis al la loko, kie sidadis dum ekzekutoj la reĝo kaj petis, ke li forturnu de li suferon kaj morton. Sed la reĝo silentis kaj la princo ekzekutitis. Kiu pli kulpis: ĉu la juĝistoj aŭ la reĝo?"

„Mi komprenas vin," diris la imperiestro, „kaj vi fidu pri mia helpo."

Tri horojn poste daŭris la parolo inter la alta rabeno Lew kaj la imperiestro kaj alinvititaj nobeloj. Ĝin partoprenis ankaŭ la fama dana astronomo Tycho de Brahe, kiu laŭdire renkontis la altan rabenon ankoraŭ multfoje.

Kortega kaleŝo veturigis rabenon Lew reen al lia hejmo en la juda urbo. La rabeno kontentis pri la vizito la imperiestron. Demandite, kiel li sukcesis en Praga burgo, li diris:

„Mi alportis la imperiestran promeson, ke al la judoj devas okazi neniu maljustaĵo. Ĉiu kristano, kiu kontraŭus judon pro io, prezentos sian kazon ĉe regula juĝo. Pro kulpo de unu judo ne estu punita la tuta juda komunumo. De hodiaŭ iros kun akuzita judo al tribunalo ankaŭ rabeno kaj juda peranto."

La vortoj de la rabeno kaŭzis ĝojon inter la judoj. Ŝajnis, ke ekestas por ili epoko de paco kaj justeco. Ili rigardis la altan rabenon kun dankema respekto kaj laŭdis lin per la vortoj de Malnova Testamento:

„Rigardu, homon de pura koro amas la Eternulo, kaj por viro de agrablaj lipoj estas amiko eĉ reĝo."

Soudci proto prince odsoudili ke ztrátě hrdla. Teprve když katovi pacholci vedli prince na popraviště, obrátil se princ k místu, kde sedal při popravách král, a prosil, aby od něho odvrátil utrpení a smrt. Ale král mlčel a princ byl popraven. Kdo byl víc vinen: soudci nebo král?"

„Rozumím ti," řekl císař, „a spolehni na mou pomoc."

Tři hodiny trvala pak rozmluva vysokého rabína Lewa s císařem a s přizvanými šlechtici. Zúčastnil se jí i slavný dánský hvězdář Tycho de Brahe, který se prý s vysokým rabínem ještě mnohokrát setkal.

Dvorní kočár odvezl rabína Lewa zpátky k jeho domu na židovském městě. Rabín byl s návštěvou u císaře spokojen. Když se ho ptali, jak na Pražském hradě pořídil, řekl:

„Přivezl jsem císařův slib, že se židům nesmí činit žádné příkoří. Kdokoliv z křesťanů by měl něco proti některému židu, předstoupí se svou žalobou před řádný soud. Pro vinu jednoho žida nesmí být trestána celá židovská obec. Ode dneška půjde s obžalovaným židem k soudu i rabín a zástupce židů."

Mezi židy vyvolala rabínova slova radost. Zdálo se, že pro ně nastává věk klidu a spravedlnosti. Vzhlíželi k vysokému rabínu s vděčnou úctou a velebili ho slovy Starého zákona:

„Pohleďte, člověka čistého srdce miluje Hospodin a muži příjemných rtů je přítelem král."

MAGIAJ BILDOJ

La imperiestro Rudolfo rememorantis la interparolon kun rabeno Lew. Li ankoraŭ ne forgesis la mirindan okazon sur la ponto, kiam homoj ĵetadis ŝtonojn kaj al la piedoj de la rabeno anstataŭe falantis floroj. Kiu scias, li pensis, eble la klera rabeno povus havigi al mi alian kaj same miraklan spektaklon. La imperiestro malsatis pri nekutimaj plezuroj kaj sopiradis malkaŝi la sekretojn, kiuj estis por ordinara mortontoj ŝlositaj je naŭ seruroj.

Li denove sendis kaleŝon por la alta rabeno Lew. Senpacience li starantis ĉe la fenestro, elrigardante, kiam la kaleŝo kun la rabeno revenos al la korto. Finfine la kaleŝo aperis kaj rabeno Lew antaŭpaŝis la imperiestron.

„Mi aŭdis, ke vi regas diversajn sorĉojn," alparolis la imperiestro la rabenon. „Mi mem vidis sur la ponto, kiel eĉ ne unu ĵetita ŝtono damaĝis vin. Mi vokis vin, por ke vi plenumu al mi deziron. Mi nun havas en la burgo rarajn gastojn kaj mi ŝatus montri al ili ion, kion ili neniam vidis. Faru, ke ni vidu la prapatrojn Abrahamon, Isaakon, Jakobon kaj liajn filojn. Alvoku ilin per magia potenco antaŭ mian societon.”

„Imperiestra Moŝto," diris rabeno Lew, „plenumi vian deziron ne facilos. Bonvolu doni al mi tempon prepariĝi por tiel malfacila tasko.“

„Bone," konsentis la imperiestro, „postmorgaŭ mi organizos festenon, poste vi montros, kion vi kapablas.“

Je la difinita vespera tempo la kortega kaleŝo denove haltis antaŭ la rabena domo, je granda ĝojo de ĉiuj en tiu vespera horo sidantaj kaj parolantaj sur la stratoj. La rabeno eniris kaj la kaleŝo ekcelis la burgon, hodiaŭ lumantan per brilaj fenestroj en la mallumon. Eĉ en la korto estis pli vigle ol kutime, servistoj kuradis, gardistoj preterpaŝis, kaj el la malfermitaj fenestroj sonis muziko, konversacio, rido kaj tintado de pokaloj. La festeno finiĝantis.

KOUZELNÉ OBRAZY

Císař Rudolf vzpomínal na rozmluvu s rabínem Lewem. Doposud také nezapomněl na podivuhodnou příhodu na mostě, kdy lidé házeli kamení a místo kamení padalo rabínovi k nohám kvítí. Kdo ví, myslil si, snad by mi učený rabín mohl opatřit i jinou a stejně zázračnou podívanou. Císař byl lačný neobvyklých radovánek a dychtil odhalovat tajemství, která byla obyčejným smrtelníkům uzamčena na devět zámků.

Poslal znovu pro vysokého rabína Lewa kočár. Nedočkavě postával u okna a vyhlížel, kdy se kočár s rabínem vrátí na nádvoří. Konečně se kočár objevil a rabín Lew předstoupil před císaře.

„Slyšel jsem, že máš moc nad rozličnými kouzly," oslovil císař rabína. „Sám jsem na mostě viděl, jak ti neublížil ani jediný vržený kámen. Zavolal jsem tě, abys mi splnil přání. Mám nyní na Hradě vzácné hosty a rád bych jim ukázal něco, co nikdy nespátřili. Učiň, abychom spatřili praotce Abraháma, Izáka, Jakuba a jeho syny. Přivolej je čarodějnou mocí před mou společností.“

„Císařská výsosti," řekl rabín Lew, „splnit vaše přání nebude lehké. Dopřejte mi čas, abych se mohl na tak těžký úkol připravit.“

„Dobrá," svolil císař, „pozítří pořádám hostinu a po ní nám předvedeš, co umíš.“

V určenou večerní dobu se opět zastavil před rabínovým domem dvorní kočár k velké radosti všech, kteří v tu večerní hodinu vysedávali a rozmlouvali na ulicích. Rabín nasedl a kočár zamířil k Hradu, který dnes svítil ozářenými okny do tmy. I na nádvoří bylo živěji než jindy, pobíhali tu sluhové, přecházely stráže a z otevřených oken se nesla hudba, hovor, smích a cinkot číší. Hostina končila.

La servistoj gvidis la rabenon en vastan halon en malofte prilogata alo de la burgo. Poste ili forrapidis la bankedhalon. Post momento la vasta ĉambro ekpleniĝantis kaj en la kandela lumo brilis la kolĉenoj de nobelinoj kaj kortegaj damoj kaj la ringoj de nobeloj. La gaja societo atendoplenis. Alridetinte la altan rabenon la imperiestro signis, ke li komencu.

„Via Imperiestra Moŝto,” diris la rabeno, „antaŭ ol komenci mi petas forigi ĉiujn lumojn, kaj poste, okazu io ajn, neniu ridu.”

La servistoj forprenis la lumojn kaj la halo ekdronis en mallumo. Sed ne longe. Antaŭ la mirigita societo leviĝis blanka, obtuza nuboj, tremis kaj scintilis arĝente, ŝanĝante grandecon kaj formon kaj prenantis pli kaj pli homan aspekton, ĝis la nuboj fariĝis giganta maljunulo, la prapatro Abrahamo. Li paŝantis malrapide kaj majeste tra la halo, lian longan barbon taŭzis la vento, kvankam la halo estis senventa. Abrahamo subite malaperis, kvazaŭ li enirus muron. Kaj jam aperis nova nuboj. Tra la malluma halo promenis helaj figuroj de Isaako, Jakobo kaj ties filoj, judaj prapatroj. La imperiestro kaj la nobla societo retenis la spiron. Ĉiuj malŝarĝiĝis, kiam post la seriozaj fondintoj de la juda gento aperis la filo de Jakobo Naftali, ruĝvizaĝa, lentugoplana, dum kurado kvazaŭ saltetante. La imperiestro ekridis kaj la nobeloj ridis post li.

Tuj kiam aŭdiĝis la rido, la figuro falis en mallumon kaj la nobla societo ekaŭdis super si obtuzan krakadon de ligno kaj knaradon, kvazaŭ frotiĝus ŝtonoj unu kontraŭ la alia. Ili ekrigardis supren kaj en la lumoj de la luno, kiu ĵus forlasis disŝiritan nubon, ili vidis, ke la plafono de la salono malaltiĝas. Ekplodis konfuzo. Ĉiuj volis savi sin per forkuro, sed unu obstaklis la alian. Unuj vane serĉis elirejon en la mallumo kaj la duaj en senmova hororo aŭskultis la knaradon de la daŭre malaltiĝanta plafono.

„Rabeno Lew, helpu nin ja,” kriis la imperiestro.

Kaj la rabeno etendis la brakojn kontraŭ la descendantan plafonon kaj kun la etenditaj manoj murmuris nekompreneblajn vortojn.

Rabina zavedli sloužící do rozlehlé síně v málo obývaném křidle Hradu. Potom pospíšili do hodovní síně. Za chvíli se začala rozlehlá síň plnit a v záři svícnů se blýskaly náhrdelníky šlechticů a dvorních dam a prsteny šlechticů. Rozjařená společnost byla plna očekávání. Císař se usmál na vysokého rabína a pokynul mu, aby začal.

„Císařská výsosti,” řekl rabín, „dříve než začnu, prosím, aby byla odstraněna všechna světla a pak, ať se děje, co se děje, nikdo se nesmí smát.“

Sluhové odnesli světla a síň se ponořila do tmy. Ale ne nadlouho. Před žasnoucí společností vyrostl bílý matný oblak, chvěl se a stříbrně jiskřil, měnil rozměr i tvar a stále víc a víc nabýval lidské podoby, až se z oblaku stal obrovitý stařec, praotec Abraham. Kráčel pomalu a velebně sálem a dlouhý vous mu čechrál vítr, ačkoliv v síni bylo bezvětrí. Abraham náhle zmizel, jako by vešel do stěny.

A už se objevil nový oblak. Temnou síni přecházely světlé postavy Izáka, Jakuba i Jakobových synů, židovských prapředků. Císař a vznešená společnost zatajovali dech. Všem se ulevilo, když po vážných zakladatelích židovského rodu se objevil Jakubův syn Naftali, ryšavý, pihovatý, který jako by v běhu poskakoval. Císař se dal do smíchu a po něm se rozesmáli i šlechtici.

Jakmile zazněl smích, zjevení se propadlo do tmy a vznešená společnost uslyšela nad sebou tlumený praskot dřeva a skřípění, jako když se kameny třou o sebe. Pohlédli vzhůru a ve svitu měsíce, který právě opustil potřhané mračno, spatřili, že se strop síně níží. Propukl zmatek. Každý se chtěl spasit útekem, ale jeden překážel druhému. Jedni marně hledali potmě východ a druzí nehybní hrůzou naslouchali skřípění stále klesajícího stropu.

„Rabíne Lewe, pomozte nám přece,” volal císař. A rabín vztáhl proti klesajícímu stropu paže a se vztaženými rukama odříkával nesrozumitelná slova.

La plafono malrapide haltantis, ĝis ĝi haltis, kvazaŭ trafinte ferajn kolonojn anstataŭ vortojn. Subite ankaŭ malfermiĝis la pordo, eniris servistoj kun kandelingoj kaj elkondukis la noblan societon el la halo. La descendinta plafono neniam plu revenis je sia loko. Ekde tiam neniuj vizitadis la salonon pro timo, ke la malaltiĝinta plafono denove ekmoviĝos kaj entombigos la scivolemulojn sub si.

Strop se zvolna zastavoval, až se zastavil, jako by narazil na železné sloupy místo na slova. Vtom se také otevřely dveře, vešli sloužící se svícny a vyvedli vznešenou společnost ze síně. Pokleslý strop se už nikdy nevrátil na své místo. Sín od té doby nikdo nenavštěvoval ze strachu, že se snížený strop dá znovu do pohybu a pohřbí pod sebou zvědavce.

LA IMPERiestro ĈE RABENO LEW

Alta rabeno Lew iam aŭdacis inviti imperiestron Rudolfon la II-an al si, en sian domon en la juda urbo. La imperiestro konis la judajn domojn en ĉi tiu parto de Prago, li vidadis ilin pretervojaĝante kaj sciis, kiel malgrandaj ili estas. Tial li diris:

„Bone, mi akceptas vian inviton, sed mi venos kun tuta mia sekvantaro.”
Li pensis, ke li embarasos la rabenon. Sed la rabeno nur dankis por la pruvita honoro.

Ne daŭris longe kaj la juda urbo travivantis senprecedencan eksciton. Tra la mallarĝaj stratoj ekbruis la radoj de imperiestra kaleŝo, la kortegaj ĉaroj, ĉevalhufoj stamfis kaj sonoraj rajdistaj spronoj. La imperiestro kaj lia sekvantaro haltis ĉe la domo de rabeno Lew. Antaŭ la domo ne eblis moviĝi pro ĉaroj, jungitaroj kaj selitaj ĉevaloj. Multnombra altranga komunumo dubis, ĉu ĝi trovos sufiĉe da loko en la dometo de la rabeno. La alta rabeno Lew eliris renkonte al ili kaj enkondukis ilin en la koridoron de sia domo.

Ili rigidiĝis pro miro. Ili ne komprenis, kiel povis lokiĝi en tiel malgrandan domon tiel vasta koridoro kun la plafono ornamita per stuko kaj kun kaheloj sur la planko, kiuj kompareblis kun kaheloj en iu ajn kastelo.

Rabeno Lew kondukantis la eminentajn gastojn de unu salono al alia, de bela al pli bela, ĉie pentraĵoj, raraj veneciaj speguloj, marmorplatoj, tapiŝoj, arĝento kaj oro, brilo kaj glimado. La imperiestro superitis de la pompeco, li admiris la altvalorajn vazojn kaj bovlojn kaj super ĉio pleje rabenon Lew, kiu ĉion tion elsorĉis.

Post la trarigardo de la domo la rabeno invitis la societon refreŝiĝi. Orname ĉizitaj flugiloj de la granda pordo mem malfermiĝis kaj por la gastoj malkovriĝis rigardo je longa aranĝita tablo plena de raraj bongustaĵoj, krustecaj rostaĵoj, bonodoraj saŭcoj, buntaj dolĉaĵoj, altvaloraj vinoj, kaj kvankam estis aŭtuno, freŝaj fruktoj de printempo kaj somero ruĝi s sur arĝentaj teleroj kune kun fruktoj de aŭtuno.

CÍSAŘ U RABÍNA LEWA

Vysoký rabín Lew si jednou dovolil pozvat císaře Rudolfa II. k sobě, do svého domu v židovském městě. Císař znal židovské domky v této části Prahy, viděl je, když tudy projížděl, a věděl, jak jsou malé. Proto řekl:

„Dobrá, přijímám tvé pozvání, ale přijdu s celou svou družinou.“
Myslel si, jak uvede rabína do rozpaků. Ale rabín jen poděkoval za prokázanou čest.

Netrvalo dlouho a židovské město prožívalo nevídané vzrušení. Úzkými uličkami zarachotila kola císařského kočáru, dvorních kočárů, zadusala kopyta koní a zazvonily ostruhy jezdců. Císař se svým doprovodem zastavil u domu rabína Lewa.

Před domem nebylo k hnutí pro kočáry, koňská spřežení a osedlané koně. Početná vzácná společnost byla na pochybách, zda se celá do rabínova domku vejde. Vysoký rabín Lew jim vyšel vstříc a uvedl je do chodby svého domu.

Strnuli údivem. Necháпали, jak se mohla do tak malého domku vejít tak prostranná chodba se stropem zdobeným štukem a na podlaze s dlaždicemi, které si nezdaly s dlaždicemi v kterémkoliv zámku.

Rabín Lew vodil vznešené hosty z jednoho sálu do druhého, z krásného do krásnějšího, všude obrazy, vzácná benátská zrcadla, mramorové desky, koberce, stříbro a zlato, lesk a třpyt. Císař byl unesen tou nádherou, obdivoval drahocenné vázy a mísy a nejvíce ze všeho rabína Lewa, který to všechno vykouznil.

Po prohlídce domu pozval rabín společnost na občerstvení. Ozdobně vyřezávaná křídla velkých dveří se sama rozevřela a hostům se odhalil pohled na dlouhý prostřený stůl plný vybraných lahůdek, křupavých pečení, voňavých omáček, pestrých sladkostí, ušlechtilých vín, a třebaže byl podzim, červenaly se na stříbrných talířích čerstvé plody jara i léta spolu s plody podzimu.

La gastoj manĝis, trinkis kaj estis tiel kontentaj pri ĉio, kion ili gustumis, kiel pri tio, kion ili vidis.

En la sekvantaro de la imperiestro estis ankaŭ nobelo, al kiu la elserĉita beleco ne deziris trankvilon. Li ne ĝuis ĝin kiel la imperiestro kaj la aliaj korteganoj, sed li volis scii, kia klero necesas, por ke homo akiru tian neaŭditan kaj neviditan potencon. Li do decidiĝis, ke li prenos ion el la bankeda tablo por ekscii, de kie venis la rabena pompo en la domo. Dum la imperiestro kaj lia sekvantaro adiaŭis la rabenon, la scivolema nobelo kaŝis sub sia mantelo oran pokalon kaj prenis ĝin hejmen.

Pri la imperiestra vizito en la juda urbo oni longe parolis en Prago ne nur inter judoj, sed ankaŭ inter kristanoj, kaj la famo pri la eksterordinaraj agoj de la rabeno disvastiĝis fore ekster la urbaj limoj.

La nobelo ĉiutage rigardis la oran pokalon, la pokalo estis ĉiam la sama, ĝi ne ŝanĝiĝis.

Post kelkaj semajnoj tamen venis al la nobelo anonco, mirinda kaj nekredbla. Ie en Moravio malaperis belega kastelo kun sia tuta ekipaĵo kaj post kelkaj horoj ĝi revenis sendifekta je sia loko. Nek pentraĵo nek vazo, nenio estis perdita. Mankis nur unu ora pokalo.

Tuj kiam la nobelo eksciis tion, ŝajnis al li, ke li jam tenas en la mano la ŝlosilon al la sekreto, pri kiu li sopiras. Li tuj elserĉis rabenon Lew. Li rakontis al li, kion li eksciis, kaj kiel pruvon, ke li diras la veron, li donis al la rabeno oran pokalon.

„Mi scias,” diris la nobelo, „ke vi, rabeno, majstras pri la sekreta juda scio, pri kabalo, vi ne povas kontesti tion al mi. Instruu min pri tio, kion scias fari vi. Mi riĉas, havas influhavajn konatojn, mi povus utili por vi.”

„Sinjoro,” respondis la rabeno, „mi povas instrui al vi nenion el tio, kion vi deziras. Ne demandu min kial. Ni forgesos viajn dezirojn kaj preferos paroli pri aliaj aferoj.”

„Rabeno,” ekkriis la nobelo, „mi estas riĉa kaj havas influhavajn konatojn. Mi povus uzi ĉion por vi, sed ankaŭ kontraŭ vi. Atentu!”

Hosté jedli, pili a byli vším, co ochutnali, stejně spokojeni jako tím, co viděli.

V císařově družině byl také šlechtic, kterému vykouzlená nádhera nedopřávala klidu. Netěšil se z ní jako císař a ostatní dvořané, ale toužil poznat, jakých učeností je třeba, aby člověk nabyl tak neslýchané a nevidané moci. Řekl si proto, že něco z hodovního stolu odnese, aby poznal, odkud se rabínova nádhera v domě vzala. Když se císař se svou družinou s rabínem loučil, ukryl zvědavý šlechtic pod pláštěm zlatý pohár a odnesl si jej domů.

O císařově návštěvě v židovském městě se v Praze dlouho mluvilo nejen u židů, ale i u křesťanů a pověst o rabínových neobyčejných skutečích putovala daleko za hranice města.

Šlechtic si každého dne zlatý pohár prohlížel, pohár byl stále stejný, neměnil se.

Po několika týdnech se však donesla šlechticovi zpráva, podivuhodná a neuvěřitelná. Někde na Moravě zmizel výstavný zámek i s celým zařízením a po několika hodinách se opět vrátil neporušený na své místo. Ani obraz, ani váza, nic se neztratilo. Chyběl jenom jeden jediný zlatý pohár.

Jakmile se to šlechtic dověděl, zdálo se mu, že už drží v ruce klíč k tajemství, po němž dychtil. Ihned vyhledal rabína Lewa. Pověděl mu, čeho se dopátral, a na důkaz, že mluví pravdu, předal rabínovi zlatý pohár.

„Vím,” řekl šlechtic, „že jste, rabíne, mistr v tajném židovském učení, v kabale, nemůžete mi to zapřít. Naučte mne tomu, co umíte vy. Jsem bohatý, mám vlivné známosti, mohl bych vám být užitečný.”

„Pane,” odpověděl rabín, „nemohu vás naučit ničemu z toho, co byste si přál. Neptejte se mne proč. Zapomeneme na vaše přání a budeme raději hovořit o jiných věcech.”

„Rabíne,” zvolal šlechtic, „jsem bohatý a mám vlivné známosti. Mohl bych všeho použít pro vás, ale také proti vám. Mějte se na pozoru!”

„Mi ne volis daŭrigi la interparolon pri la sekretaj scioj, sinjoro,” diris la rabeno, „sed vi devigas min fari tion. Do mi aŭdacas demandi vin pri io. Ĉu vi neniaj dum via vivo traktis iun maljuste? Ĉu vi neniaj faris iun malbonon? Ĉu vi ne damaĝis iun homon, ĉu vi neniaj kaŭzis doloron al iu ajn? Ĉu vi vere estas sen ajna kulpo? Nur tiu, kiu senkulpas, nur bona kaj justa homo povas konatiĝi kun la sekreta juda instruo. Nur al tiu ĝi utilis kaj ne damaĝos.”

„Mi tute senkulpas,” diris la nobelo fiere. "Retrorigardu, sinjoro," admonis lin mallaŭte rabeno Lew.

La nobelo retrorigardis kaj paliĝis. Malantaŭ li staris travidebla figuro kvazaŭ teksita el maldensa nebulo. En ĝia vizaĝo li rekonis la malgajajn trajtojn de sia fratino. Iam, antaŭ jaroj, li estis la kaŭzo de ŝia morto, ĉar li volis akiri ŝian posedon.

Kiel ĉaspelita la nobelo elkuris la domon de la rabeno kaj neniaj plu aperis en la juda urbo.

„Nechtěl jsem, pane, pokračovat v rozhovoru o tajném učení,” řekl rabín, „ale vy mne k tomu nutíte. Dovolím si tedy na něco se vás zeptat. Neukřivdil jste za svého života někomu? Nespáchal jste nějaká bezprávní? Neublížil jste nějakému člověku, nezpůsobil jste nikdy a nikomu žádnou bolest? Jste opravdu bez viny? Jen ten, kdo je bez viny, jenom dobrý a spravedlivý člověk se může obeznámit s tajným židovským učením. Jen tomu bude k užitku a nikoliv ke škodě.“

„Jsem úplně bez viny,” řekl hrdě šlechtic. „Ohlédněte se, pane,” vyzval ho tiše rabín Lew.

Šlechtic se ohlédl a zbledl. Za ním stála průzračná postava jako utkaná z řídké mlhy. V její tváři poznával smutné rysy své sestry. Kdysi, před lety, byl příčinou její smrti, protože se chtěl zmocnit jejího majetku.

Jako štvaný vyběhl šlechtic z rabínova domu a nikdy se už v židovském městě neukázal.

RABENO LEW JUĜAS KIEL SALOMONO

Kiam ajn oni bezonis, rabeno Lew helpis la pragajn judojn per sia saĝeco, ĉu maljusto influis ĉiujn aŭ ĉu ĝi koncernis ununuran homon. Li bone sciis, ke maljustaĵo farita al individuo estas kiel fajrero. Estingante ĝin ĝustatempe, ni ofte malhelpas grandan fajron.

En tiu tempo estis en la praga Malnova urbo sub ŝtona arkado butikoj. Sub unu arko de la arkado ekzistis eĉ du butikoj. Siajn varojn vendadis tie unu apud la alia brokantisto kaj fumaĵisto. Iliaj varoj, kiel vidite, malproksimis unu de la alia, sed iliajn butikojn dividis nur maldika tabula vando. La tabuloj ne tute kongruis, do la fumaĵisto povis facile rigardi tra la fendoj inter la tabuloj, kiel la brokantisto traserĉas malnovajn mantelojn kaj kaftanojn, kaj la brokantisto povis vidi tra la fendoj la fumaĵiston pesanta siajn kolbasojn. La fumaĵisto estis kristano, la brokantisto estis judo. Sed kiel ofte okazas, la kredo, en kiu homo estas oficiale enskribita, ne estas atestilo pri karaktero de la koro.

Iun posttagmezon, kiam la butikojn en la arkado vizitantis nur muŝoj, la fumaĵisto alferdiginte la okulon rigardis, kion faras la brokantisto. Tiu, tute ne sciante, ke iu rigardas lin, trankvile sidiĝis ĉe la vendotablo, elŝutis el saketo tolarojn, ĝuis ilin, kalkulis, remetis ilin en la saketon kaj ŝlosis ĝin en la tablon.

De tiu momento la fumaĵisto ne havis trankvilon. Li trapaŝadis sian butikon kaj la tolaroj aperadis antaŭ liaj okuloj kiel bela halucino. Lia konscienco tenis lin, sed la diablo pelis lin al la pordo. Kaj la diablo estis pli forta.

Ŝlosinte la butikon la fumaĵisto ekpaŝis al juĝejo. Tie li deklaris, ke li prirabitis, priskribis la tolarojn, diris, kiom multaj ili estis, kaj eĉ diris, kia estis la saketo, en kiu li konservis la tolarojn. Li lamentis, kvazaŭ trafus lin grandega malfeliĉo, kaj sugestis, ke lian posedeton certe ŝtelis iu komercisto el la arkado.

La gardistaro traserĉis ĉiujn butikojn kaj vendejojn ĉirkaŭe kaj finfine trovis ĉe la judo ekzakte tian saketon, kian la kolbasfaristo priskribis.

RABÍN LEW SOUDÍ JAKO ŠALOMOUN

Kdykoliv bylo třeba, pomáhal rabín Lew pražským židům svou moudrostí, ať křivda postihovala všechny, nebo ať se týkala jednoho jediného člověka. Dobře věděl, že křivda páchaná na jednotlivci je jako jiskra. Uhasíme-li ji včas, zabráníme často velikému požáru.

Tehdy bývaly v Praze na Starém Městě pod kamenným podloubím krámy. Pod jedním obloukem toho podloubí byly dokonce krámky dva. Prodávali tam vedle sebe své zboží vetešník a uzenář. Jejich zboží, jak vidět, mělo k sobě daleko, ale jejich krámy oddělovala jen tenká stěna z prken. Prkna k sobě nepřiléhala, a tak mohl uzenář snadno škvírami mezi prkny pozorovat, jak se vetešník přehrabuje ve starých kabátech a kaftanech, a vetešník mohl škvírami zahlédnout uzenáře, jak odvažuje své klobásy. Uzenář byl křesťan, vetešník byl žid. Ale jak tomu bývá, víra, do níž je člověk úředně zapsán, není vysvědčením o povaze srdce.

Jednou odpoledne, kdy navštěvovaly krámy v podloubí jen mouchy, přitiskl uzenář oko ke štěrbině a sledoval, co dělá vetešník. Vetešník netušil, že je pozorován, klidně usedl za pult, vysypal z váčku tolary, těšil se jimi, přepočítával je, shrnul opět do váčku a váček zamkl ve stole.

Od toho okamžiku neměl uzenář klid. Přecházel po svém krámku a tolary se mu zjevovaly před očima jako spanilá zjevení. Svědomí ho zdržovalo, ale ďábel ho poháněl ke dveřím. A ďábel byl silnější.

Uzenář zamkl krám a vydal se k soudu. Tam udal, že byl okraden, popsal tolary, řekl, kolik jich bylo, a pověděl dokonce, jaký byl i váček, v kterém tolary uložil. Bědoval, jako by ho potkalo nesmírné neštěstí, a naznačoval, že mu jeho jměníčko jistě ukradl některý obchodník z podloubí.

Stráž prohledala všechny obchůdky a krámy v okolí a konečně u žida našla přesně takový váček, jaký uzenář popsal.

La gardistoj forkondukis la judan brokantiston, kaj neniom helpis al li, ke li ĵuris sian senkulpecon, ke li lamentis kaj petegis.

Nun la tribunalo havis saketon da mono kaj du posedantojn, brokantiston kaj fumajiston. Ambaŭ proklamadis la saketon kun tolaroj sia.

„Certe li vidis min kalkuli la monon," defendis sin la judo, „ĉu ne eblas vidi ĉion, kio okazas apude tra la fendoj de la vando?"

„Ne, ne," kriis la fumajisto, „la brokantisto vidis min kun la saketo tra fendo, tial li forprenis ĝin kaj nun li misparolas."

La juĝisto senkonsilis. En tiaj kazoj onidire li ĉiam petis decidon de la imperiestro.

La imperiestro Rudolfo ŝatis testi la saĝecon de la alta rabeno Lew. Li alvokigis lin ankaŭ ĉifoje, prezentis al li la kazon kaj ridetante atendis, kiel la rabeno pritraktos la buĉiston kaj la brokantiston. Mallonge pripensinte rabeno Lew diris:

„Imperiestra Moŝto, ordonu plenigi per akvo puran kaldronon kaj pendigi super fajrejon. Kiam la akvo en la kaldrono bolos, servisto ŝutu la tolarojn el la saketo en la bolantan akvon."

La imperiestro ekmiris pri la rabena deziro, sed ordonis boligi en pura kaldrono akvon. Kiam la akvo bolantis, servisto ŝutis la enhavon de la saketo en la kaldronon. Post momento la rabeno forigigis la kaldronon kun la akvo kaj mono de la fajrejo kaj zorge trarigardis la surfacon. Poste li diris al la imperiestro: „Via Moŝto, la brokantisto senkulpas. Ni ĉiuj scias, ke fumajistoj kutime havas grasajn manojn kaj ke la moneroj, trapasintaj iliajn fingrojn, markitas de graso. Tamen, ĉi tiuj tolaroj estis nur en la manoj de la brokantisto, kiu komercas pri sekaj ĉifonetoj. Sur la surfaco de la akvo en la kaldrono ne estas eĉ flaketo de kolbasa graso."

Al la imperiestro plaĉis la pruvo de la rabeno kaj decidis, kiel juĝis rabeno Lew. La onidiro pri la proceso disvastiĝis en Prago. Rabeno Lew laŭdire juĝis same saĝe kiel la fama reĝo Salomono.

Stráže odvedly židovského vetešníka a nic mu nepomáhalo, že se zapřísahal svou nevinou, že nařikal a prosil.

Teď měl soud váček s penězi a dva majitele, vetešníka a uzenáře. Oba se k váčku s toлары hlásili.

„Jistě mě viděl," jak počítám peníze," bránil se žid, „copak není škvírami ve stěně vidět všechno, co se děje vedle?"

„Ne, ne," vykřikoval uzenář, „vetešník viděl škvírou mě a můj váček, proto mi jej odnesl a teď se vymlouvá."

Soudce si nevěděl rady. V takových případech prý vždy žádal o rozhodnutí pře císaře.

Císař Rudolf rád zkoušel moudrost vysokého rabína Lewa. Dal pro něho i tentokrát poslat, předložil mu případ a s úsměvem čekal, jak si rabín s řezníkem a vetešníkem poradí. Rabín Lew se krátce zamyslel a řekl:

„Císařská výsosti, poručte naplnit čistý kotlík vodou a zavěsit jej nad ohniště. Až se voda v kotlíku bude vařit, ať sloužící vysype toлары z váčku do vařící vody."

Císař se podivil rabínovu přání, ale rozkázal, aby se dala vařit v čistém kotlíku voda. Jakmile se voda vařila, vysypal sloužící obsah váčku do kotlíku. Po chvíli dal rabín kotlík s vodou a penězi sejmout z ohniště a bedlivě prohlédl hladinu. Pak řekl císaři: „Výsosti, vetešník je nevinen. Všichni víme, že uzenáři mívají mastné ruce a že peníze, které projdou jejich prsty, jsou mastnotou poznamenány. Tyto toлары však měl v prstech jen vetešník, který obchoduje suchými hadříky. Na hladině vody v kotlíku není ani oko uzenářské mastnoty."

Císařovi se rabínův důkaz líbil a rozhodl, jak usoudil rabín Lew. Pověst o soudu se rozkřikla po Praze. Říkalo se, že rabín Lew soudí moudře jako slavný král Šalomoun.

SONĜO DE LA IMPERiestRO

Oni diras, ke la favoro de la imperiestro ne konstantis. Onidire li neatendate koncedis la konsilojn kaj insiston de siaj konsilistoj kaj ordonis, ke ĉiuj judoj ankoraŭ tiun jaron elmigru el lia lando.

Teruritaj reprezentantoj de la pragaj judoj vizitis la altan rabenon Lew por trovi ĉe li helpon kaj konsolon. La rabeno eĉ ne lasis ilin ekparoli kaj diris: „Ne timu, la aferon, pro kiu vi venas al mi, solvos la proksimiĝanta nokto.”

La tago ekfinaĝis, mallumiĝis, kaj la unuaj steloj komencis lumigi la sonĝojn en la ekdormantaj infanaj kapoj.

La imperiestro endormiĝis noktomeze kaj ankaŭ sonĝis. Li vidis sin veturi en kaleŝo, ĉirkaŭite de surĉevala sekvantaro. La kaleŝoradoj kaj ĉevalaj hufoj flugigadis polvon, la suno brulis kaj laŭ la vojo fluis rivero en la ombro de salikaro.

La imperiestro ordonis halti, eliris la kaleŝon, senvestis sin en la arbustoj kaj kun ĝojo plonĝis en la riveron kaj naĝis. Super li sur la blua ĉielo brilis la suno kaj la akvo agrable malvarmigadis. La imperiestro forĝesis je sia sekvantaro. Li foriĝis de la loko, kie li eniris la akvon. Revenante li vidis de malproksime, ke lia grupo eniras la kaleŝojn kaj forveturontas.

Paniko kaptis lian gorĝon, li volis voki, ke ili ne forveturu, ke li estas ankoraŭ en la akvo, sed eligis eĉ ne sonon. La kaleŝoj sur la bordo ekveturis kaj post momento malaperis en polvonuboj.

La imperiestro surbordiĝis, serĉis sian vestaĵon, kaj ne kapablis trovi ĝin. Forlasita kaj malgaja li sidiĝis en la herbon kaj atendis en arbustaro, ĝis kiam falos la nokto, por ke li povu reveni en la mallumo en sian palacon.

Nokte li ekpaŝis reen en Pragon. Li ne kutimis marŝi, liaj nudaj piedoj doloris kaj li estis tro malproksime de la urbo. Kiam li atingis arbaron proksime ĉe Prago, tagiĝis.

El la profundo de la arbaro li ekaŭdis batojn de hakilo.

CÍSAŘŮV SEN

Vypráví se, že císařova přízeň nebyla stálá. Povolil prý nečekaně radám a naléhání svých rádců a určil, aby se ještě toho roku všichni židé z jeho země vystěhovali.

Zděšení zástupci pražských židů navštívili vysokého rabína Lewa, aby u něho našli pomoc i útěchu. Rabín jim nedal ani promluvit a řekl: „Nebojte se, záležitost, pro niž ke mně přicházíte, vyřeší noc, která se blíží.“

Den se nachýlil, smrákalo se a první hvězdy začaly rozsvěcovat sny v usínajících dětských hlavách.

Císař usnul k půlnoci a zdál se mu také sen. Viděl sám sebe, jak jede v kočáře, obklopen družinou na koních. Kola kočáru a kopyta koní zvířovala prach, slunce pálilo a podél cesty plynula řeka ve stínu vrbov.

Císař poručil zastavit, vystoupil z kočáru, svlékl se v křoví a s chutí se ponořil do řeky a plaval. Nad ním sálalo na modré obloze slunce a voda příjemně chladila. Císař zapomněl na svou družinu. Vzdálil se daleko od místa, kde vstoupil do vody. Když se vracel, spatřil z dálky, jak jeho družina usedá do kočárů a chystá se odjet.

Úlek mu sevřel hrdlo, chtěl zavolat, aby neodjížděli, že je ještě ve vodě, ale nevypravil ze sebe ani hlásku. Kočáry na břehu se rozjely a za chvíli zmizely v oblacích prachu.

Císař vystoupil na břeh, hledal svoje šaty, a nemohl je nalézt. Opuštěný a smutný usedl do trávy a v křoví vyčkával, až se snese noc, aby se potmě mohl vrátit do svého paláce.

V noci se vydal na zpáteční cestu do Prahy. Nebyl zvyklý chůzi, bosé nohy ho bolely a byl příliš vzdálený od města. Když došel do lesa nedaleko Prahy, svítalo.

Z hloubi lesa zaslechl rány sekerou.

La lignohakistoj kun la unuaj sunradioj jam laboris. „Bonaj homoj,” vokis la imperiestro el la arbustaĵo, „helpu min. Donu al mi veston kaj ion por manĝi. Mi estas via imperiestro...”

Ili eĉ ne lasis lin finparoli kaj ekridis. Li forkuris de ili.

Hontigite li kuris al la rando de la arbaro. Tie kondukis la imperiestra ŝoseo al Prago. La imperiestro kaŝis sin malantaŭ ŝtonamaso kaj atendis, ĝis iu preteriros. Sen vestoj li ne kuraĝis aperi antaŭ iu ajn.

Hazarde sur la ŝoseo iris almozulo kun mansako da ĉifonoj. La imperiestro, elĉerpita de timo kaj malsato, vokis lin. Li petegis lin pri vestaĵo kaj peco da manĝaĵo. Li eĉ ne paradis imperiestro.

„Dio mia,” diris la almozulo, „mi havas nur tiujn kelkajn ĉifonojn, sed vi eĉ pli malriĉas ol mi, vi havas eĉ ne ilin.”

Li eltiris el sia sako malnoblan kaj truan pantalonon kaj trouzitan mantelon kaj donacis ilin al la imperiestro. Li eĉ dividis kun li panpecon.

Dumvoje sur la ŝoseo la imperiestro renkontadis konatajn korteganojn. Li ekkuraĝis prezenti sin al unu el ili. „Ĉu vi estas la imperiestro?” retiriĝis de li la kortegano abomene, „povrulo. La imperiestro estas en sia palaco en Praga burgo. Mi mem vidis lin hodiaŭ matene.”

Nun la imperiestro ekkomprenis, kio okazis. Iu trompisto prenis lian veston ĉe la bordo, uzis sian similecon kun la imperiestro kaj iris en Pragon anstataŭ li. Al kiu li nun rakontu, ke li estas la vera imperiestro, kiam li mem vestitas en ĉifonoj kaj lia sozio en altvaloraj ŝtofoj?

Dum la funebra kontemplado la imperiestro ĝisvenis Pragon. Li renkontadis burĝojn kaj burĝinojn, metiistojn kaj butikistojn, kaj ili ĉiuj vestitis pli bone ol li, la imperiestro. Ili ĉiuj estas pli feliĉaj ol mi, pensis la imperiestro amare. Li vagis Pragon sencele kaj liaj nudaj piedoj vagis unuafoje al lokoj, kie li antaŭe veturis nur en kaleŝo. Ĉiu espero forlasis lin. Kun skrapitaj kalkanoj li atingis la pragan geton, la judan urbon.

Drvoŝtĉepovĉe byli s prvĉnĉimi paprsky slunce uĝ u svĉe prĉce. „Dobřĉi lidĉe,” volal cĉsař z houřtĉi, „pomozte mi. Dejte mi nĉjakĉe řaty a najĉst. Jsem vĉř cĉsař...”

Nenechali ho ani domluvit a dali se do smĉchu. Utekl před nimi.

Zahanben dobeřhl k okrajĉi lesa. Tudy vedla cĉsařskĉ silnice ku Praze.

Cĉsař se ukryl za hromadu kamenĉi a ĉekal, aĝ pŃjde nĉkdo kolem. Bez řatŃ se neodvaĝoval před nikoho předstoupit.

Nĉhodou řel po silnici ŝebraĉk s rancem hadrŃ. Cĉsař, vysĉlenŃ strachem a hladem, na nĉho zavolal. Prosil ho o kus řatstva a kousek jĉdla. Ani se nepochlubil, ŝe je cĉsař.

„Boŝe mŃj,” řekl ŝebraĉk, „mĉm jen tĉch pĉr hadrŃ, ale ty jsi jeřtĉe chudřĉi neŝ jĉ, nemĉř ani ty.”

Vytĉhl z rance nuznĉe a dĉravĉe nohavice a odřenŃ kabĉtec a obdaroval cĉsaře. I o skŃvu chleba se s nĉm rozdĉlil.

Cestou po silnici potkĉval cĉsař znĉmĉ dvořany. Dodal si odvahy a dal se jednomu z nich poznat. „Ty ŝe jsi cĉsař?” poodstoupil od nĉho řtĉtivĉe dvořan, „uboŝĉĉku. Cĉsař je ve svĉm palĉci na Praŝkĉm hradĉ. Sĉm jsem ho dnes rĉno vidĉl.”

Nynĉi cĉsař pochopil, co se stalo. NĉjakŃ podvodnĉk se zmocnil na břehu jeho řatŃ, vyuŝil svĉe podoby s cĉsařem a odjel do Prahy mĉsto nĉho. Komu mĉ nynĉi vyprĉvĉt, ŝe on je pravŃ cĉsař, kdyŝ sĉm je obleĉen do hadrŃ a jeho dvojnĉk do vzĉcnŃch tkanin?

Za truchlivĉho rozjĉmĉnĉ dořel cĉsař do Prahy. Potkĉval meřřany a meřřanky, řemeslnĉky a kramĉře a vřichni byli lĉpe ustrojeni neŝ on, cĉsař. Vřichni jsou řřastnĉjřĉi neŝ jĉ, pomyslil si hořce cĉsař.

Bloudil Prahou bez cĉle a jeho bosĉe nohy poprvĉe putovaly mĉsty, kudy dřĉve jezdil jen v koĉĉře. Vřechna nadĉje ho opustila. S odřenŃmi patami dořel do praŝkĉho ghetta, do ŝidovskĉho mĉřta.

Li rememoris rabenon Lew. Tiu certe konsilus kaj helpus lin. Sed kiel li rekonos la imperiestron en ĉifona kaj nudpieda almozulo? La imperiestro piedumis antaŭ la domo de la rabeno, ne kuraĝante frapi la pordon. Tiam aperis sur la sojlo la alta rabeno Lew mem, riverencis al li kaj invitis lin nur eniri.

„Imperiestra Moŝto,” li diris, enkondukinte la imperiestron en la laborĉambron, „mi scias, kia malfeliĉo trafis vin, kaj mi helpos. Unue, tamen, mi alportigos al vi varman akvon kaj purajn vestaĵojn. Certe vi ankaŭ malsatas.”

La imperiestro sin lavis, alivestis kaj manĝis, kaj sub la afablaj rigardoj de rabeno Lew revenis al li denove espero.

„Via Moŝto,” diris la rabeno, „la reĝo Salomono iam suferis similan malfeliĉon kiel vi. Tiam la demono reĝo Asmodeo prenis lian aspekton kaj provizore detronigis lin. Vin anstataŭigis sur la trono trompanto, kiu similas al vi.”

„Sed kiel mi povas forigi lin?” senpacience interrompis la imperiestro la rabenon. La rabeno ridetis: „Estas varma tago kaj via sozio iros al Vultavo por bani sin. Kiam li estos en la akvo, faru al li tion, kion li faris al vi.”

La rabeno priskribis al la imperiestro la lokon, kie la falsa imperiestro banos sin kaj diris al li eĉ la horon. Fine li diris: „Se vi volas, ke ĉio finiĝu bone, vi devas fari ankoraŭ unu etaĵon. Kiu volas forigi maljustaĵon, tiu mem ne maljustu. Skribu dokumenton por viaj ministroj, per kiu vi revokos la decidon, ke ĉiuj judoj estu elpelitaj el la lando.”

La imperiestro volonte skribis dokumenton revokantan la elpelon de la judoj kaj konfirmis la decidon per sia subskribo. Poste li foriris la bordon de Vultavo, kien venontis lia sozio.

Je la horo difinita de la rabeno sur la bordo haltis imperiestra sekvantaro, la sozio eliris la kaleŝon kaj, kaŝite post arbustaro, senvestiĝis. Tuj kiam li plonĝis en la riveron, la imperiestro surmetis, kio apartenis al li kaj alrapidis la ĉaron.

La kaleŝo ekveturis antaŭen kaj la imperiestro spertis ĝojon, kiun li ekkonis neniam antaŭe.

Vzpomněl si na rabína Lewa. Ten by mu jistě poradil a pomohl. Ale jak pozná v otrhaném a bosém žebrákovi císaře? Císař přešlapoval před rabínovým domem a neodvažoval se zaklepat na dveře. Tu se objevil na prahu sám vysoký rabín Lew, uklonil se mu a vyzval jej, aby jen vstoupil dovnitř.

„Císařská výsosti,” řekl, když uvedl císaře do své pracovny, „vím, jaké neštěstí vás postihlo, a pomohu vám. Nejdříve vám však dám přinést teplou vodu a čisté šaty. Jistě máte také hlad.“

Císař se omyl, převlékl a najedl a pod vlídnými pohledy rabína Lewa se mu vrátila opět naděje.

„Výsosti,” řekl rabín, „král Šalomoun byl kdysi postižen podobným neštěstím jako vy. Tehdy přijal král démonů Asmodeus Šalomounovu podobu a zbavil ho na čas trůnu. Vás vystřídal na trůně podvodník, který je vám podobný.“

„Ale jak se ho zbavím?” přerušil rabína netrpělivě císař. Rabín se pousmál: „Je horký den a váš dvojník se půjde k Vltavě koupat. Až bude ve vodě, proveďte mu to, co on provedl vám.“

Rabín popsal císaři místo, kde se nepravý císař bude koupat, a sdělil mu i hodinu. Nakonec řekl: „Jestli chcete, aby všechno dobře dopadlo, musíte udělat ještě jednu maličkost. Ten, kdo se chce zbavit křivdy, nesmí sám křivdit. Napište pro své ministry listinu, kterou odvoláte rozhodnutí, že se všichni židé mají ze země vystěhovat.“

Císař ochotně napsal listinu, kterou odvolal vyhnání židů, a své rozhodnutí stvrdil podpisem. Potom odešel na břeh Vltavy, kam měl přijet jeho dvojník.

V hodinu určenou rabínem zastavila na břehu císařská družina, dvojník vystoupil z kočáru a skryt houštím se svlékl. Jakmile se vnořil do řeky, navlékl císař na sebe, co mu patřilo, a pospíšil k vozu.

Kočár vyrazil kupředu a císař prožíval radost, jakou doposud nikdy nepoznal.

Subite li vekigis. Li ĉirkaŭrigardis konfuzite. Li kuŝis en sia dormoĉambro en Praga burgo kaj ĉio, kion li spertis kaj travivis, estis nur songo.

Li ekstaris kaj ĉirkaŭiris la ĉambron por certiĝi, ke tio, kion li travivas, realas. Kaj jen, sur la tablo kuŝis la dokumento, kiun li mem skribis kaj subskribis, kaj sur remburita seĝo ripozis amaseto de almozulaj ĉifonoj. Por ke li ne forgesu la senhavulojn kaj persekutatojn, ĉe kiuj li trovis komprenon kaj helpon.

La judoj en la lando restis. La imperiestra decido ŝanĝiĝis en ununura nokto, kiel la alta rabeno Lew antaŭdiris.

Vtom se probudil. Zmatenĝ se rozhlížel koleu sebe. Ležel ve své ložnici na Pražském hradě a všechno, co zažil a zkusil, byl jenom sen. Vstal a prošel pokojem, aby se ujistil, že to, co prožívá, je skutečnost. A hle, na stolku ležela listina, kterou sám napsal a podepsal, a na čalouněné židli spočívala hromádka žebračkových hadrů. Aby nezapomínal na nuzné a pronásledované, u nichž našel pochopení a pomoc.

Židé v zemi zůstali. Císařské rozhodnutí změnila jedna jediná noc, jak vysoký rabín Lew předpověděl.

RABENO LEW KREOS GOLEMON

Oni rakontas, ke kvar judaj kleruloj iam eniris la edenan ĝardenon, kien kutime fermitas aliro por la ordinaraj mortontoj. La unua el ili ekkonis la paradizajn sekretojn kaj mortis meze de ili. La dua ekkoninte ilin freneziĝis. La tria el la kleruloj defalis de la fido de siaj patroj, ĉar mankis al li forto kompreni. Nur la kvara el la saĝuloj, la klera rabeno Akiba, trapaŝis la edenan ĝardenon kaj restis nedifektita. Nur li revenis al homoj.

Ankaŭ la alta rabeno Lew laŭdire trapaŝis la edenan ĝardenon kiel la klera Akiba, kaj revenis al la homoj pli riĉa pri la ekkonitaj sekretoj. Tial la judoj en malfacilaj tempoj fidis lin sia savanto.

Kiam denove leviĝis ondoj de malamo kontraŭ la judoj, ili atendis helpon de la rabeno: „Ĉiun nokton iu povas sekrete alporti en nian geton mortintan homon kaj akuzi nin pri murdo. Ĉiam ankoraŭ troveblas sufiĉe da homoj, kiuj kredas la onidirojn, ke ni bezonas por niaj ceremonioj kristanan sangon.”

La alta rabeno aŭskultis la komunumajn estrojn kaj serioze kapjesantis. „Mi havas la samajn zorgojn kiel vi,” li diris, „sed ne timu, mi promesas baldaŭan helpon.”

La komunumaj estroj foriris kaj rabeno Lew preĝis ĝis malfrua nokto, ke vizitu lin sonĝo kaj en ĝi bona konsilo.

Li enlitiĝis malfrue, kaj kiam li fermis la okulojn, venis al li sonĝo kaj en ĝi aperis surskribo: Faru el argilo golemon, figuron similan je homo. Golemo helpos vin kontraŭ malamikoj.

La sekvan matenon vekiginte la rabeno tuj alvokigis sian bofilon kaj unu el siaj disĉiploj.

„Mi invitis vin,” li diris al ili, „ĉar ĉinokte mi ricevis ordonon de la ĉielo krei homsimilan figuron el argilo, golemon. Por tia tasko necesas kvar elementoj: tero, akvo, fajro kaj aero. Mi sentas en mi la potencon de la aero, vi, mia bofilo, reprezentos la potencon de la fajro, kaj vi, mia kara disĉiplo, reprezentos la akvon.

RABÍN LEW STVOŘÍ GOLEMA

Vypráví se, že kdysi vstoupili čtyři židovští učenci do rajské zahrady, kam bývá přístup obyčejným smrtelníkům uzavřen. První z nich poznal rajská tajemství a zemřel uprostřed nich. Druhý poznal rajská tajemství a zešlel. Třetí z učenců odpadl od víry svých otců, neboť mu chyběly síly, aby pochopil. Jen čtvrtý z mudrců, učený rabín Akiba, prošel rajskou zahradou a nic se mu nestalo. Jen on se vrátil k lidem. Také o vysokém rabínu Lewovi se říkalo, že prošel rajskou zahradou jako učený Akiba a vrátil se k lidem bohatší o poznání tajemství. Proto mu židé v těžkých chvílích důvěřovali jako svému zachránci.

Když se opět zvedly vlny nenávisti proti židům, čekali od rabína pomoc: „Každou noc nám může někdo potají přinést do ghetta mrtvého člověka a obvinít nás z vraždy. Ještě stále se najde dost lidí, kteří věří pověstem, že potřebujeme ke svým obřadům křesťanskou krev.“

Vysoký rabín vyslechl představené obce a vážně kýval hlavou. „Mám stejné starosti jako vy,” řekl, „ale nebojte se, slibuji vám brzy pomoc.“

Starší obce odešli a rabín Lew se dlouho do noci modlil, aby ho ve spánku navštívil sen a ve snu dobrá rada.

Pozdě ulehl, a když zavřel oči, snesl se na něho sen a ve snu se mu zjevil nápis: Vytvoř z hlíny golema, postavu podobnou člověku. Golem vám bude pomáhat proti nepřítelům.

Druhého dne ráno, jakmile se rabín probudil, dal ihned zavolat svého zetě a jednoho ze svých žáků.

„Pozval jsem vás,” řekl jim, „poněvadž jsem dostal dnes v noci příkaz z nebes, abych vytvořil z hlíny postavu podobnou člověku, golema. K takovému úkolu je zapotřebí čtyř živlů: země, vody, ohně a vzduchu. Já v sobě cítím mocnost vzduchu, ty, můj zeti, budeš zastupovat mocnost ohně, a ty, můj milý žáku, budeš zastupovat vodu.

La kvaran elementon, teron, ni trovos por nia celo en oportuna loko. Nun ni disiĝos kaj dum sep tagoj koncentriĝos kaj preparos niajn spiriton kaj menson, por ke nia laboro sukcesu."

Dum sep tagoj rabeno Lew, liaj bofilo kaj disĉiplo preparantis sin por la nekutima tasko, en la sepa tago ĉiu el ili banis sin en juda banejo laŭ la kutimo de siaj prapatroj, ili vestis sin blanke kaj kun preĝo sur la lipoj ekiris post la urbon. Frapis la kvara horo post la noktomezo, kiam la mallumo estas plej densa kaj similas momenton antaŭ la ekkreo de la mondo. Post la urbo ili trovis lokon sur la bordo de Vultavo, kie estis sufiĉe da malseka argilo, ankoraŭ netuŝita, kiun la rivero alflosigis de montoj. Ili ekbruligis torĉon kaj ne ĉesis preĝi kaj deklami psalmojn.

El knedeblo argilo ili modlis tri ulnojn longan homan figuron, metis ĝin sur la teron kaj per mildaj movoj de la fingroj markis ĝiajn buŝon, nazon, okulojn kaj orelojn, donis al la vizaĝo homajn trajtojn, kaj poste imitis homajn krurojn kaj brakojn kaj manojn kun fingroj. Fine kuŝis antaŭ ili figuro de golemo, simila al viro dormanta surdorse.

„Vi reprezentas la elementon de fajro," diris rabeno Lew al sia bofilo, „ĉirkaŭiru la kuŝantan golemon sep fojojn kaj deklamu la sorĉdiraĵon, kiun mi kreis por vi."

La bofilo de la rabeno komencis ĉirkaŭpaŝi la golemon kaj per klara voĉo deklami la sorĉdiraĵon. Apenaŭ li ĉirkaŭiris ĝin la unuan fojon, la golemo sekiĝis, dum li ĉirkaŭiris ĝin la trian fojon, la golemo elradiadis varmegon, dum li finantis sian vojon la sepan fojon, la golemo ardis kaj brilis ruĝvarma kiel fero en forĝista fajropelvo. Tiam la rabeno ordonis al sia disĉiplo, reprezentanta la elementon de akvo, ankaŭ sepfoje ĉirkaŭiri la kuŝantan golemon kaj deklami dum tio sian sorĉdiron.

La lernanto obeis. Jam dum la unua ĉirkaŭiro la ruĝa brilo de la golema korpo estingiĝis, dum li ĉirkaŭiris ĝin triafoje, leviĝis surface de la golemo vapornubetoj kaj la korpo humidiĝis, kaj dum pluaj iroj elkreskis najloj sur la fingroj, la kapon kovris hararo kaj la haŭto prenis obtuzan homan brilon.

Ĉtvrtý živel, zemi, najdeme pro náš účel na příhodném místě. Nyní se rozejdeme a po sedm dní se budeme soustřeďovat a připravovat svého ducha a mysl, aby se nám dílo podařilo.“

Sedm dní se připravovali rabín Lew, jeho zeť a žák na neobvyklý úkol, sedmého dne se každý z nich vykoupal v židovské lázni podle zvyku svých předků, oděli se bíle a s modlitbou na rtech nastoupili cestu za město. Odbila čtvrtá hodina s půlnoci, kdy je temnota nejhustší a tma připomíná chvíli před stvořením světa. Za městem našli na břehu Vltavy místo, kde bylo dost vlhké hlíny, ještě nedotčené, kterou řeka připlavila z hor. Zažehli pochodeň a neustávali v modlitbách a odříkávání žalmů.

Z tvárné hlíny uhnětli postavu člověka tři lokte dlouhou, položili ji na zem a jemným pohybem prstů jí vyznačili ústa, nos, oči a uši, dali tváři lidské rysy a pak napodobili lidské nohy a paže a ruce s prsty. Konečně ležela před nimi postava golema a připomínala člověka spícího na zádech.

„Ty zastupuješ živel ohně," řekl rabín Lew svému zeťovi, „sedmkrát obejdi ležícího golema a říkej při tom průpověď, kterou jsem pro tebe složil.“

Rabínův zeť začal golema obcházet a jasným hlasem odříkával průpověď. Sotva ho obešel poprvé, golem oschl, když ho obešel potřetí, golem sálal teplem, když dokončoval svou pout' posedmé, golem žhnul a svítil do ruda rozpálený jako železo v kovářské výhni. Potom přikázal rabín svému žáku, který zastupoval živel vody, aby také sedmkrát obešel ležícího golema a odříkával při tom svou průpověď.

Žák poslechl. Už při první obchůzce pohasl rudý svit golemova trupu, když ho obešel potřetí, vyrazily z povrchu golema obláčky páry a tělo zvlhlo, a při dalších obchůzkách vyrostly na prstech nehty, hlavu pokryly vlasy a kůže dostala mdlý lidský lesk.

Laŭ staturo kaj aspekto la golemo memorigis tridekjaran viron.

Tiam ankaŭ rabeno Lew sepfoje ĉirkaŭiris la golemon. Post la sepa rondiro la rabeno malfermis la buŝon de la golemo kaj enmetis en ĝin ŝemon, slipon de pergameno kun sekreta magia surskribo.

Fine la rabeno, la bofilo kaj la disĉiplo riverencis al ĉiuj kvar mondaj direktoj kaj eldiris kune la frazon: „La Eternulo kreis la homon el tera argilo kaj enspiris en vizaĝon lian spiron de la vivo.”

Post tiuj vortoj vekigis la vivo en la argilo, el kiu la golemo kreitis, fajro, akvo kaj aero vekis la golemon. Elspirinte ĝi malfermis la okulojn kaj mire trarigardis tiujn, kiuj vokis ĝin inter la vivantojn.

„Leviĝu,” ordonis al ĝi rabeno Lew.

Kaj la golemo leviĝis, kiel leviĝas homoj post longa dormo, rektiĝis kaj stariĝis antaŭ siaj kreintoj.

Restis nur la golemon vesti. Ili kunportis la veston, kiun portas sinagogaj servistoj. Ili vestis la golemon per tiu vesto, kiel homoj vestas sin. Ili ankaŭ montris al ĝi kiel surmeti ŝuojn kaj la golemo surmetis ilin. Nun ĝi similis aliajn homojn ankaŭ per vesto. Nur unu mankis al ĝi. Homa parolo. Ĝi mutis. La sekreton, kiel donaci la parolkapablon, la ĉielo konservis por si kaj ne malkovris ĝin al la alta rabeno Lew. La golemo ne bezonis paroli por la taskoj, al kiuj ĝi alvokitis. Nur aŭdi kaj aŭskulti.

Ektiĝis kaj ruĝaj radioj kolorigis la surfacon de Vultavo kaj la argilan liton, el kiu ekestis la golemo. Venis la tempo reveni.

Survoje la rabeno parolis al la golemo:

„Ni knedis vin el argilo kaj enspiris al vi vivon, por ke vi protektu la judojn kontraŭ malamikoj kaj kontraŭ persekutado. Mi donas al vi la nomon Jozefo. Vi loĝos en mia domo kaj plenumos miajn ordonojn. Vi faros ĉion, kion mi ordonos al vi, eĉ se mi sendus vin en fajron, eĉ se mi ordonus, ke vi ĵetu vin de turo, eĉ se mi sendus vin en la profundon de maro.”

Jozefo konfirmis per movo de sia kapo. Ĝi aŭdis, ĝi komprenis, sed ne regis langon. Tiunokte eliris la judan urbon tri viroj kaj revenis kvar.

Postavou a vzezřením připomínal golem třicetiletého muže.

Nato obešel golema sedmkrát také rabín Lew. Po sedmé obchůzce otevřel rabín golemova ústa a vsunul mu do úst šem, pergamenový lístek s tajným kouzelným nápisem.

Konečně se rabín, zeť i žák uklonili na všechny čtyři světové strany a pronesli při tom společně větu: „Utvořil Hospodin člověka z hlíny země, a vdechl v tvář jeho dech života.“

Po těch slovech se probudil život v hlíně, z které byl golem stvořen, oheň, voda a vzduch probudily golema. Vydechl, otevřel oči a s údivem si prohlížel ty, kdo ho povolali mezi živé.

„Vstaň,” rozkázal mu rabín Lew.

A golem se pozvedl, jako se vztyčují lidé po dlouhém spánku, napřímil se a postavil se před svými tvůrci.

Zbývalo už jen golema obléknout. Přinesli s sebou oděv, jaký nosívají sluhové synagogy. Do toho oděvu golema oblékli, jako se oblékají lidé. Ukázali mu také, jak se obouvají střevíce, a golem se obul. Nyní se podobal ostatním lidem i oděvem. Jen jedno mu chybělo. Lidská řeč. Byl němý. Tajemství, jak udělovat dar řeči, si ponechalo nebe pro sebe a nesdělilo je vysokému rabínu Lewovi. K úkolům, k nimž byl golem povolán, nepotřeboval mluvit. Jenom slyšet a poslouchat.

Začalo svítat a červánky zbarvily hladinu Vltavy i hliněné lože, z kterého golem povstal. Byl čas vrátit se.

Cestou hovořil rabín ke golemovi: „Uhnětli jsme tě z hlíny a vdechli jsme ti život, abys chránil židy před nepřáteli a před pronásledováním. Dávám ti jméno Josef. Budeš bydlit v mém domě a budeš plnit mé rozkazy. Vykonáš všechno, co ti rozkážu, i kdybych tě poslal třeba do ohně, i kdybych ti přikázal vrhnout se z věže, i kdybych tě poslal do mořských hlubin.“

Josef přisvědčil pohybem hlavy. Slyšel, rozuměl, ale jazykem nevládl. Té noci vyšli ze židovského města tři muži a vrátili se čtyři.

La edzino de la rabeno vekigantis kaj scivolis, kiun ŝia edzo gvidas en la domon. La rabeno ne rajtis diri al ŝi la veron. Tial li diris: "Mi renkontis tiun mutan povrulon sur la strato kaj kompatis lin. Mi donos al li laboron de sinagoga servisto kaj li povas dormi ĉe ni. Sed memoru, neniam uzu lin por hejmaj taskoj. Estas skribite: ujon, uzatan por sanktaj celoj, ne uzu por ordinaraj servoj."

La rabena edzino promesis kaj la golemo ricevis en la rabena domo sian angulon, kie ĝi sidadis kun la kapo en la manoj kaj atendis ordonojn.

Rabínova žena vstávala a divila se, koho její muž přivádí do domu. Rabín jí nesměl povědět pravdu. Řekl proto: „Potkal jsem toho němého chudáka na ulici a bylo mi ho líto. Dám mu práci jako sluhovi synagogy a může spát u nás. Ale pamatuj si, nikdy ho nepoužívej k domácím pracím. Stojí psáno: Nádobu sloužící k posvátným účelům nepoužívej k všedním službám.“

Rabínova manželka přislíbila a golem dostal v rabínově domě svůj kout, kde sedal s hlavou v dlaních a čekal na příkazy.

KIEL SERVIS LA GOLEMO

Antaŭ la printempa festo pesaĥo la edzino de la rabeno havis multe da laboro. Rabeno Lew ien foriris kaj la golemo sidis hejme, trankvila, senmovi meze de tumulto. La rabenedzino paŝadis preter la golema benko, ordigadis, preparantis festajn manĝojn kaj la golemo sidis kaj sidis.

La kuvo en la doma koridoro malplenis kaj necesis alporti akvon. La golemo estas sufiĉe forta por porti akvon, kaj ĝi nur sidas, pensis la edzino de la rabeno. Ĝi laboru. Pro unu fojo eble nenio malbonos.

„Jozefo,” ŝi alparolis la golemon, „iru kaj alportu akvon!” La golemo tuj eksaltis, kaptis sitelojn kaj kuris al la puto. Dume la rabenedzino foriris al vendisto. La aĉetado daŭriĝis, kaj revenante ŝi jam de malproksime vidis antaŭ la domo homamason. Ŝi ekrapidis kaj rigidiĝis.

El la pordo de ilia domo fluegis akvo, la strato antaŭ la domo similis al malprofunda rivero, akvo, akvo ĉie. Homoj, kiuj amasiĝis ĉe la nekutima rigardo, opiniis, ke rabeno Lew elsorĉis en la domo miraklan fonton kaj vokis lian edzinon, ke ŝi klarigu al ili, kion tio signifas. Sed la rabenedzino tuj rememoris la golemon. Tiam ĝi jam estis ĉi tie, preterfulmis ŝin, kuris kun siteloj tra la spektantoamaso kaj malaperis en la koridoro. Tujtuje ĝi reeksteriĝis, malseka de la kapo ĝis la piedoj, kaj kuris kun la malplenaj siteloj reen al la puto. El la koridoro fluegis akvo. Antaŭ ol la fluo ĉesis, la golemo fulmis preter la terurita rabenedzino denove kun plenaj siteloj.

„Pli bonan akvoportiston vi ne povis elekti,” ŝi ekaŭdis malantaŭ si la voĉon de la rabeno. Reveninte hejmen rabeno Lew ekkonis, kio okazis. La golemo ĝuste kurontis por nova dozo. La rabeno haltigis ĝin: „Jozefo! Ĉesu porti akvon. Ni jam havas pli ol sufiĉe da ĝi.”

Kiam la rabeno finparolis, la malplenaj siteloj glitis el la manoj de la golemo, ĝi turnis sin al la domo kaj malrapide, kiel laca homo, iris al sia benko, sidiĝis kaj ripozis.

La rabeno tiam diris al la edzino: „Ĉu mi ne avertis vin, ke ni povas uzi la golemon nur por pias servoj?”

JAK GOLEM SLOUŽIL

Před jarním svátkem pesach měla rabínova žena plno práce. Rabín Lew někam odešel a golem seděl doma, klidný, nepohnutý uprostřed spěchu. Rabínova žena chodila kolem golemovy lavice, uklízela, chystala slavnostní jídla a golem seděl a seděl.

Kád' v chodbě domu byla prázdná a bylo třeba nanosit vody. Golem je dost silný, aby vodu nanosil, a jenom vysedává, pomyslila si rabínova žena. Ať pracuje. Projednou snad nebude zle.

„Josefe,“ oslovila golema, „jdi a nanos vodu!“ Golem okamžitě vyskočil, popadl džbery a běžel ke studni. Rabínova žena zatím odešla ke kupci. Nákup se protáhl, a když se vracela, viděla už z dálky shluk lidí před domem. Pospíšila si a strnula.

Z dveří jejich domu se valila voda, ulice před domem se podobala mělké řece, všude voda, voda. Lidé, kteří se k neobvyklé podívané seběhli, mysleli, že rabín Lew vykouznil v domě zázračný pramen a volali na rabínovu ženu, aby jim vysvětlila, co to znamená. Ale rabínova žena si hned vzpomněla na golema. Vtom tady také už byl, mihl se okolo ní, proběhl se džbery shlukem diváků a zmizel v chodbě. V okamžiku byl zpátky venku, mokrý od hlavy k patě a utíkal s prázdnými džbery znovu ke studni. Z chodby se valila voda. Než proud polevil, mihl se kolem zděšené rabínové golem znovu s plnými džbery. „Lepšího nosiče vody sis nemohla opatřit,“ uslyšela za sebou rabínův hlas. Rabín Lew se vracel domů a poznal, co se stalo. Golem se právě chystal běžet pro novou dávku. Rabín ho zadržel: „Josefe! Přestaň nosit vodu. Už jí máme víc než dost.“

Jak rabín domluvil, vyklouzly golemovi prázdné džbery z rukou, otočil se k domu a pomalu jako unavený člověk se odebral na svou lavici, posadil se a odpočíval.

Rabín pak řekl ženě: „Cožpak jsem tě neupozorňoval, že golema můžeme použít jen k bohumilým službám?“

La edzino de la rabeno silentis. Anstataŭ havi malpli da laboro, ĝi duobligis. Sperto estas rara spico, sed okazas, ke post tempo ĝi perdas sian aromon kaj ni forgesas pri ĝi. En la familio de la rabeno vivis dum multaj jaroj knabino, orfo. Rabeno Lew kaj lia edzino Perlo prizorgis ŝin de infaneco. Kiam ŝi atingis la aĝon, kiam knabinoj edziniĝas, ili trovis por ŝi fianĉon. La rabeno prizorgis la doton, lia edzino ekipaĵojn kaj ili preparantis geedziĝan festenon en la domo, kiel laŭorde decas. Denove en la domo multas laboro kaj ĉiu el la domanoj havis sian taskon. Nur la golemo sidis sur la benko kaj ripozis.

La edzino de la rabeno voktis en la kuirejo kaj cerbumis. Servi dum geedziĝo de malriĉa knabino estas certe pia ago. Kial mi ne postulu servon de la golemo. Bezonatas ankoraŭ alporti fiŝon menditan de fiŝkaptistoj kaj aĉeti pomojn. Ŝi rememoris ja la inundon, kaŭzitan de la golemo antaŭ pesaĥo, sed ŝi baldaŭ trankviliĝis. Fiŝojn kaj pomojn la golemo ne povas damaĝi.

„Jozefo,” ŝi diris al la golemo, „iru al la fiŝkaptisto, kiu loĝas en la unua dometo apud Vultavo. Mi havas ĉe li mendita fiŝon. Alportu ĝin ĉi tien en la kuirejon. Poste vi aliros Fruktan foiron por pomoj. Kunprenu ĉi tiun slipon. Ĉio sur ĝi skribitas. Nur montru ĝin al la fiŝkaptisto kaj poste sur la foirejo.”

La golemo kapjesis kaj forlasis la domon.

La fiŝkaptisto riparantis retojn antaŭ sia domo. Ekvidinte la golemon li tuj ekkomprenis, kial ĝi venas, la golemo eĉ ne devis montri al li la slipon. Granda fiŝo por la geedziĝotablo jam kaptitis, li alportis ĝin, sed havis nek korbon nek sakon por doni ĝin al la golemo.

Vidante lian embarason, Jozefo kaptis la fiŝon kaj enŝovis ĝin sub sian kitelon, kiun ĝi portis zonita per rimeno. Ĉar ĝi estis granda, ankaŭ ĝia vestaĵo estis granda kaj la fiŝo bone lokiĝis sur ĝia brusto, nur la vosto videblis.

La vojo reen kondukis denove preter la rivero kaj la fiŝo eksentis la proksimon de sia hejmo, el kiu ĝi perforte fortrenitis.

Rabínova žena mlĉela. Místo aby jí práce ubylo, přibyla jí dvojnásob. Zkušenost je vzácné koření, ale stane se, že časem ztratí vůni a že na ni zapomeneme. V rabínově rodině žila po dlouhá léta dívka, sirotek. Rabín Lew a jeho žena Perla se o ni starali od dětských střívků. Když dospěla do věku, kdy se dívky vdávají, našli jí ženicha. Rabín se postaral o věno, rabínova žena o výbavu a v domě připravovali svatební hostinu, jak se sluší a patří. Zase bylo v domě plno práce a každý z domácích lidí měl svůj úkol. Jenom golem seděl na lavici a odpočíval.

Rabínova žena dohlížela v kuchyni a rozvažovala. Posloužit o svatbě chudé dívky je jistě bohumilý čin. Proč bych nemohla požádat o službu golema. Je třeba ještě donést rybu objednanou u rybářů a koupit jablka. Vzpomněla při tom sice na potopu, kterou golem způsobil před svátkem pesach, ale uklidnila se brzy. S rybou a jablky nemůže golem provést nic zlého.

„Josefe,“ řekla golemovi, „jdi k rybáři, který bydlí v prvním domku u Vltavy. Mám u něho objednanou rybu. Přines ji sem do kuchyně. Potom dojdeš na Ovocný trh pro jablka. Vezmi si s sebou tenhle lístek. Je na něm všechno napsáno. Stačí, abys jej ukázal rybářovi a potom na trhu.“

Golem pokýval hlavou a opustil dům.

Rybář spravoval před svým domkem síť. Jakmile viděl golema, napadlo jej, proč přichází, ani mu nemusil golem ukazovat lístek. Veliká ryba na svatební stůl byla už ulovena, přinesl ji, ale neměl ani košík ani pytel, do kterého by ji golemovi dal.

Když Josef viděl jeho rozpaky, uchoпил rybu a vsunul si ji za kazajku, kterou měl přepásanou řemenem. Protože byl velké postavy, byl i jeho oděv veliký a ryba se mu na hrudi dobře směstnala, jenom ocas jí koukal.

Cesta zpátky vedla zase kolem řeky a ryba ucítila blízkost svého domova, z kterého byla násilím odvléčena.

Ĝi maltrankviliĝis. Subite ĝi eksvingis la vostaĝilon kaj trafis la golemo en la mentonon. Tio incitis ĝin. Ĝi eltiris la fiŝon el sia ĉemamo kaj arke ĵetis ĝin en Vultavon por puni ĝin. La fiŝo tuj malaperis sub la surfaco. La golemo kontente rigardis post ĝi, ĝojante, ke ĝi forigis ĝin.

„Kie vi havas la fiŝon?” demandis lin la edzino de la rabeno en la kuirejo. Uzante la mutulan signolingvon Jozefo rakontis al ŝi, kio okazis. Ĝi ricevis fiŝon, la fiŝo kolerigis ĝin, ĝi punis ĝin. Ĝi ĵetis ĝin en la riveron kaj ĝi dronis. La edzino de la rabeno nur ĝemspiris, bedaŭrante, ke ŝi petis la golemo servi. En la tumulto ŝi forgesis, ke ŝi donis al la golemo unu plian taskon. Sed la golemo ne forgesis.

Ĝi kaŝe foriris el la domo kaj ekcelis Fruktan merkaton. Haltinte ĉe pombudo ĝi montris la slipon al butikistino. Pesinte pomojn en sakon ŝi movis ĝin al la golemo. La golemo rigardis la sakon kun despekto. Ĝi ŝajnis al ĝi malgranda. Ĝi etendis la brakojn indikante, ke ĝi povus porti multe pli. Eĉ la tutan budon kun pomoj kaj la butikistino. Preterpasantoj haltantis kaj nekredeme ridetis. La butikistino eĉ komencis ridi.

Tio la golemo kolerigis. Ambaŭmane ĝi levis la butikistino super la kapon kaj sidigis ŝin en la pomojn. Poste ĝi prenis la tutan budon kun pomoj kaj la butikistino sur la ŝultrojn kaj portis ĝin rekte en la korton de la rabena domo. Tie ĝi starigis la budon sur la teron, eltiris la duonmortan butikistino el la pomoj kaj sidigis ŝin tiel, kiel ŝi sidis en la bazaro. Kvazaŭ ŝi vendu pomojn sur la korto de rabeno Lew.

Nur nun la butikistino rekonsciiĝis kaj ŝia voĉo revenis. Ŝi ekkriis kaj kriegis tiel laŭte, ke la korton alkuris ne nur la domanoj, sed ankaŭ homoj el la strato. La golemo mallaŭte formoviĝis en la domon je sian lokon. Ĝi konsideris la taskon laŭeble plej bone farita kaj kion pri tio opinias aliaj, pri tio ĝi ne zorgis.

Longe daŭris, ĝis kiam la butikistino ĉesis kriegi. Kun larmoj en la okuloj ŝi klarigantis al ĉiuj, kiuj ĉirkaŭis ŝin, kian hororon ŝi travivis, kiam la golemo portis ŝin eĉ kun la butiko sur la ŝultroj tra la stratoj de Malnova urbo kaj ŝi ŝvebis inter la ĉielo kaj la tero kiel birdo.

Zneklidnĝla. Náhle se rozehнала ocaŝní ploutví a udeřila golema do brady. To golema popudilo. Vytáhl rybu ze záňadří a obloukem ji hodil do Vltavy, aby ji potrestal. Ryba okamžitě zmizela pod hladinou. Golem se za ní spokojeně díval, byl rád, že se jí zbavil.

„Kde máš rybu?“ zeptala se ho v kuchyni rabínova žena. Posunkovou řečí němých jí Josef vyprávěl, co se přihodilo. Dostal rybu, ryba zlobila, potrestal ji. Hodil ji do řeky a utopila se.

Rabínova žena si jen povzdechla a litovala, že golema požádala o službu. Ve shonu zapomněla, že golemovi uložila ještě jeden úkol. Golem však nezapomněl.

Vytratil se z domu a zamířil na Ovocný trh. U stánku s jablky se zastavil a ukázal trhovkyni lístek. Trhovkyně odvážila jablka do pytle a posunula pytel ke golemovi. Golem se na pytel opovržlivě zadíval. Zdál se mu malý. Rozpřáhl paže a naznačoval, že by unesl daleko víc. Třeba celý stánek i s jablky i s trhovkyní. Kolemjdoucí se zastavovali a nedůvěřivě se usmívali. Trhovkyně se dala dokonce do smíchu.

To golema rozzlobilo. Zvedl trhovkyni oběma rukama nad hlavu a posadil ji do jablek. Potom si naložil celý krámek s jablky i s trhovkyní na ramena a odnesl jej rovnou na dvůr rabínova domu. Na dvoře postavil stánek na zem, vytáhl strachem polomrtvou trhovkyni z jablek a posadil ji tak, jak seděla na trhu. Jako by měla prodávat jablka u rabína Lewa na dvoře.

Teď se teprve trhovkyně vzpamatovala a vrátil se jí hlas. Dala se do křiku a ječela tak silně, že se sběhli na dvůr nejen domácí lidé, ale přibíhali i lidé z ulice. Golem se potichu odklidil do domu na své místo. Byl přesvědčen, že práci vykonal, jak nejlépe uměl, a co tomu říkají ostatní, o to nedbal.

Hezkou chvíli trvalo, než přestala trhovkyně ječet. Se slzami v očích vykládala všem, kteří ji obstoupili, jakou hrůzu zažila, když ji golem nesl i s krámkem na ramenou ulicemi Starého Města a kdy se vznášela mezi nebem a zemí jako pták.

La rabeno tiam diris al sia edzino: „Ĉu mi ne avertis vin, ke ni rajtas uzi la golemon nur por piaj servoj?” La edzino de la rabeno silentis kaj ne defendis sin. Ŝi enkapigis al si, ke ŝi donos al la golemo nenian ordonon plu kaj ne atentos ĝin, estu eĉ iom ajn da laboro en la domo kaj ŝajnu la ordono al ŝi ĉiel pia.

Oni diras, ke siatempe eraris la alta rabeno Lew mem.

Antaŭ la juda novjara festo, kiun judoj celebras en septembro, regis granda vento kaj ĵetis pluvon en la pragajn stratojn kaj sur la riveron kun tia forto, ke kiu ne devis, ne eliradis domon. Sur Vultavo ekflosis eĉ ne unu fiŝkaptista boato kaj larĝfore ne aĉetebliis fiŝo. La rabeno rememoris la golemon. Tiun nek vento nek akvo povas damaĝi, ĝi povus kapti fiŝojn por festa okazo. Ne temas eĉ pri servo sekulara, se ĝi fiŝkaptos por la novjara festo. „Jozefo,” diris la rabeno al la golemo, „jen la sako kaj reto, iru kapti iom da fiŝoj.”

La golemo prenis la sakon kaj la reton kaj senprokraste ekiris en la venton kaj pluvon. Posttagmeze iu kamparano alportis al la rabeno karpon. La edzino de la rabeno ekpreparantis en la kuirejo la fiŝon kaj la rabeno pri la golemo forĝesis. Nur malfrue posttagmeze, je la horo, kiam la rabeno kutimis ordoni laboron al la golemo por la sekva tago, venis al li ideo, ke la golemo ankoraŭ estas ekstere. Li sendis por ĝi serviston. „Diru al Jozefo,” li ordonis, „ke ĝi jam ĉesu fiŝkapti. Ĝi povas reiri hejmen eĉ sen fiŝoj.”

La servisto iris al Vultavo kaj ne devis longe serĉi. La golemo staris en la rivero, ĵus denove metinte la reton en la akvon. Apud ĝi staris granda sako plenigita preskaŭ ĝis la rando per fiŝoj. La servisto formis siajn manplatojn en konuson kaj ekkriis en la venta vetero je la golemo: “Jozefo, vi revenu. „Vi povas hejmeniri eĉ sen fiŝoj.”

Aŭdinte tion, la golemo kaptis la sakon kun fiŝoj kaj renversis ĝin. Ĝi lasis en la sako eĉ ne unu fiŝon. Kun la malplenaj sako kaj reto ĝi vadis al la bordo. Kiam la alta rabeno Lew eksciis pri tio, li diris al sia edzino Perlo: „Vi vidas, mi instruis vin kaj ne instruis min mem.”

Rabín pak řekl ženě: „Cožpak jsem tě neupozorňoval, že golema smíme použít jenom k bohumilým službám?”

Rabínova žena mlčela a nebránila se. Umínila si, že golemovi už nedá žádný příkaz a že si ho nebude všimát, i kdyby bylo v domě sebevíc práce a i kdyby se jí příkaz zdál kdovíjak bohumilý.

Vypráví se, že jednou se dopustil omylu sám vysoký rabín Lew.

Před židovským novoročním svátkem, který židé slaví v září, panoval veliký vítr a metal déšť do pražských ulic a na řeku s takovou silou, že kdo nemusil, nevycházel z domu. Na Vltavu nevyjel ani jeden rybářský člun a široko daleko nebyla k dostání ryba. Rabín si vzpomněl na golema. Tomu neuškodí ani vítr ani voda, mohl by nalovit ryb k sváteční příležitosti. Není to ani všední služba, jestliže loví ryby pro novoroční svátek. „Josefe,” řekl rabín golemovi, „tady máš pytel a síť a jdi nalovit trochu ryb.“

Golem vzal pytel a síť a bez odkladu se vydal do větru a deště. Odpoledne přinesl rabínovi někdo z venkova kapra. Rabínova žena se pustila v kuchyni do přípravy ryby a rabín na golema zapomněl. Teprve pozdě odpoledne, v hodinu, kdy míval rabín ve zvyku přidělovat golemovi práci na příští den, napadlo mu, že je golem ještě venku. Poslal pro něho sluhu. „Řekni Josefovi,” poučil ho, „ať už nechá lovu. Může se vrátit domů třeba bez ryb.“

Sluha šel k Vltavě a nemusil dlouho hledat. Golem stál v řece a kladl právě znovu síť do vody. Vedle něho stál na kameni veliký pytel naplněný rybami skoro až po okraj. Sluha stočil dlaně do kornoutu a zahoukal do větrného počasí na golema: „Josefe, máš se vrátit. „Můžeš domů třeba bez ryb.“

Jakmile to golem uslyšel, popadl pytel s rybami a obrátil jej dnem vzhůru. Nenechal v pytli ani jedinou. S prázdným pytlem a sítí se brodil k břehu. Když se o tom dověděl vysoký rabín Lew, řekl své ženě Perle: „Vidíš, tebe jsem poučoval a sám sebe jsem nepoučil.“

GOLEMO PROTEKTAS LA JUDOJN

Ĉiun nokton rabeno Lew sendadis la golemon gardi la stratojn de la juda kaj la malnova praga urboj. Se ĝi vidus ion suspektindan, se ĝi malkovrus iun, kiu planas damaĝi la judojn, ĝia devo estus tuj agi.

Precipe antaŭ la festo pesaĥo, pri kiu oni rakontadis ĉiaspecajn mensogojn inter kristanoj, ĝi tre atentis ĉion, kio okazadis nokte en la juda urbo kaj ĉirkaŭ la geto.

Ĝi kutimis paŝadi dum siaj rondiroj alivestita kiel kristana portisto. Kiam ĝi havis antaŭ si nekutime malfacilan taskon, la alta rabeno Lew pendigis al ĝia kolo amuleton, sekretajn signojn skribitajn sur cerva felo. La amuleto igis la golemon nevidebla. Nevidite ĝi eniradis la malnovurbajn tavernojn kaj aŭskultis, pri kio oni parolas, nevidite ĝi punis tiujn, kiuj punon meritis.

En tiu tempo okazis, ke el la juda urbo malaperis iu kristana servistino. Sabate, kiam malpermesitas al la judoj iel ajn labori, la kristana servistino helpis en judaj hejmoj. Kaj nun ŝi estis for kaj neniu sciis, kien ŝi malaperis.

Kelkajn tagojn post la malapero de la servistino eskapis el la geto Dina, la filino de juda sukuristo.

La du fuĝoj komence havis nenion komunan. Sed ili kaŭzis danĝeron, kiu priminacis la tutan judan urbon.

La filino de sukuristo fuĝis en proksiman monaĥejon. Ŝi sekrete intertraktis kun la monaĥoj jam longe. Ŝi volis rezigni la judan kredon kaj akcepti tiun kristanan. Ŝia fuĝo ekscitis Pragon. Kaj kristanoj kaj judoj eĉ pli ekscitiĝis pro tio, kion ŝi atestis.

Altranga eklezia eminentulo donis al la filino de sukuristo Dina longan aŭdiencon, kiel tiutempe estis kutime en tiaj kazoj. Li demandis ŝin, kial ŝi decidis forlasi la judan kredon, kaj Dina volonte respondantis ĉion. Ŝi sopiris gajni laŭdon kaj admiron en sia nova kredo.

GOLEM CHRÁNÍ ŽIDY

Každou noc vysílal rabín Lew golema, aby hlídal v ulicích židovského i starého pražského města. Kdyby viděl něco podezřelého, kdyby objevil někoho, kdo se chystá židům uškodit, měl ihned zakročit.

Zvláště před svátkem pesach, o kterém se vykládaly mezi křesťany všelijaké smyšlenky, dával bedlivě pozor na všechno, co se za noci dělo v židovském městě i kolem ghetta.

Na své obchůzky chodíval golem v přestrojení za křesťanského nosiče. Když měl před sebou neobyčejně těžký úkol, zavěšoval mu vysoký rabín Lew na krk amulet, tajné znaky napsané na jelení kůži. Amulet činil golema neviditelným. Neviděn vstupoval do staroměstských krčem a naslouchal, o čem si lidé povídají, neviděn trestal ty, kdo si trestu zasloužili.

V té době se stalo, že z židovského města zmizela křesťanská služka. O sobotách, kdy je židům zakázáno jakýmkoliv způsobem pracovat, vypomáhala křesťanská služka v židovských domácnostech. A nyní byla pryč a nikdo nevěděl, kam se poděla.

Několik dní po tom, co služka zmizela, utekla z ghetta Dina, dcera židovského ranhojiče.

Oba útěky neměly zprvu nic společného. Ale vzešlo z nich nebezpečí, které ohrozilo celé židovské město.

Ranhojičova dcera utekla do blízkého kláštera. Vyjednávala tajně s mnichy už delší čas. Chtěla se zřeknout židovské víry a přijmout křesťanskou. Její útěk vzrušil Prahu. A ještě více vzrušilo křesťany i židy to, co vypovídala.

Vysoký církevní hodnostář udělil ranhojičově dceři Dině dlouhé slyšení, jak tehdy bývalo v takových případech zvykem. Vyptával se jí, proč se rozhodla opustit židovskou víru, vyptával se jí na její život a Dina na všechno ochotně odpovídala. Toužila zasloužit si v nové víře chválu a obdiv.

Tial ŝi ankaŭ pensis, ke ŝi devas makuli per kalumnio tion, el kio ŝi elvenis. „Diru al ni,“ demandis ŝin la pastro, „ĉu estas vere, ke la judoj uzas en la paskan panon kristanan sangon?“

„Jes, estas vere,“ fervore atestis Dina. „Ĉu vi eble scias,“ demandis plue la pastro, „de kie la judoj akiris kristanan sangon por baki paskan panon ĉijare?“

Dina enpenŝiĝis, sed ne longe. „Kiel mi povus ne scii,“ ŝi diris. „Antaŭ la printempa festo malaperis en la juda urbo kristana servistino.“

„Bone konsideru, filino, kion vi asertas,“ diris la pastro.

Kaj jen, por aldoni pezon al sia parolo, la juda knabino Dina je sia animo asertis, ke ŝi propraorele aŭdis interparolon inter du servistoj de la sinagogo, Abrahamo Ĥaim kaj Jozefo.

„Jozefo estas ja muta,“ diris la pastro. „Li estas muta,“ ne lasis sin trompi Dina, „sed li parolas pli bone per siaj manoj ol alia per la lango. Ili certe priparolantis tiun servistinon kaj kiel ili mallongigis ŝian vivon.“

Jam la saman tagon, kiam Dina ĵetis teruran suspekton sur la judan komunumon, la alta rabeno Lew eksciis pri ŝia deklaro kaj malĝojiĝis. Granda aflikto metitas sur la homojn, li pensis, kaj peza jugo ĝenas la filojn de Adamo. Kaj envenis lian menson verso de biblio: Ĉar el vesto venas tino kaj el neinda virino malbono.

Sed necesis senprokraste agi. La rabeno konjektis, ke laŭeble plej baldaŭ venos gardistoj kaj eskortos la servistojn Abrahamon Ĥaim kaj Jozefon. Li decidiĝis, ke li ĉiakoste savos Jozefon. Li bezonis ĝin por tre grava tasko. Tial li kaŝis la golemon en alkovo de sia domo kaj en ĝian veston vestis alian mutulon. Li esperis, ke la juĝistoj, antaŭ kiuj kondukito la muta servisto, ne konas la veran vizaĝon de la golemo.

Tuj kiam li sukcesis aranĝi la plej gravan, jam la gardistoj venis. Ili havis Abrahamon Ĥaim inter si kaj nun ili iris por Jozefo. Tamen ili forkondukis la malĝustan.

Proto se také domnívala, že musí poskvřnit pomluvou to, z čeho vyšla. „Pověz nám,“ zeptal se jí kněz, „je pravda, že židé používají do velikonočních chlebů křesťanské krve?“

„Ano, je to pravda,“ horlivě přisvědčovala Dina. „Víš snad,“ vyptával se kněz dále, „odkud vzali židé křesťanskou krev k pečení velikonočních chlebů letos?“

Dina se zamyslela, ale ne nadlouho. „Jak bych nevěděla,“ řekla. „Před jarním svátkem zmizela v židovském městě křesťanská služka.“

„Rozmysli si, dcero, dobře, co tvrdíš,“ řekl kněz.

A tu, aby dodala své řeči váhy, zadušovala se židovská dívka Dina, že na vlastní uši vyslechla rozmluvu dvou služebníků synagogy Abraháma Chajima a Josefa.

„Josef je přece němý,“ řekl kněz. „Je němý,“ nedala se Dina zmást, „ale mluví rukama lépe, než někdo jazykem. Rozhodně se bavili spolu o té služce a o tom, jak jí ukrátili život.“

Ještě toho dne, kdy Dina uvalila na židovskou obec hrozné podezření, dověděl se o její výpovědi vysoký rabín Lew a zesmutněl. Svízěl veliká je stanovena lidem, pomyslel si, a jeho těžké tíží syny Adamovy. A přišel mu na mysl verš bible: Neboť ze šatů pochází mol a z nehodné ženy špatnost.

Ale bylo třeba bez odkladu jednat. Rabín tušil, že co nejdříve přijde stráž a odvede sluhu Abraháma Chajima a Josefa s sebou. Umínil si, že Josefa stůj co stůj zachrání. Potřeboval ho k velmi důležitému úkolu. Proto skryl golema v přístěnku svého domu a do jeho šatů oblékl jiného němého. Doufal, že soudci, před které bude němý sluha předveden, neznají golemovu pravou tvář.

Sotva se mu podařilo zařídit nejdůležitější, už biřicové přišli. Ve svém středu měli Abraháma Chajima a nyní šli pro Josefa. Odvedli však nepravého.

Rabeno Lew trankvile elspiris. La unua afero sukcesis, nur sukcesu la dua. Liberiginte la golemo el la alkovo li vestis ĝin per kamparana vesto kaj donis al ĝi leteron.

„Jozefo,” li diris, „vi traserĉos Pragon, kaj se vi trovos ie tiun kristanan servistinon, kiu servis en la juda urbo, vi donos al ŝi la leteron kaj alkondukos ŝin. Se vi ne trovos ŝin en Prago, vi traserĉos pragan ĉirkaŭon, se vi ne trovos ŝin tie, vi traserĉos eĉ la tutan Bohemion.” Kaj la alta rabeno klarigis al la golemo, kia katastrofo trafus la judan urbon, se la servistino ĝustatempe ne revenus.

La golemo kapjesantis, ke ĝi komprenas. En ĉio koncernata protekton de la juda komunumo ĝi spritis kaj rapidemis. Ĝi kreitis tiucele kiel kantobirdoj por kantado, blanka tago por laboro kaj malhela nokto por dormo.

La rabeno transdonis al la golemo leteron. En ĝi li petegis la servistinon nome de ŝia mastrino, ke ŝi rapide revenu. Se io mankis al ŝi, li laŭdire kompensos ĉion al ŝi. Dume li sendas al ŝi antaŭpage dudek kvin tolarojn. La golemo forlasis la domon de la rabeno kaj venis longa tempo de atendado. Dume proksimiĝis la tago de la juĝo. Rabeno Lew invititis defendi la judan komunumon antaŭ tribunalo. Kvankam saĝa kaj elokventa, la rabeno ĉifoje timis, ke li ne povos fari multon, se la golemo ne trovos la servistinon por refuti la klaĉojn per ŝia ĉeesto.

En ĉiuj pragaj sinagogoj dum tiuj tagoj estis vigle. La judoj preĝis por deflankigi danĝeron. Tiu vere reale proksimis. Se ili perdus la juĝan kazon, ili povis atendi, ke la judan urbon eninvados venĝemaj, prirabantaj kaj murdantaj bandoj, samkiel en la epoko de la klerulo kaj poeto Avigdor Kara.

La tago de la juĝo alproksimiĝis kaj pri la golemo ne eblis aŭdi. Rabeno Lew ordonis striktan faston, sed la ĉielo ne volis kompatiĝi.

La tagiĝo de la fatala tago atingis la altan rabenon Lew ĉe la fenestro. Li ankoraŭ nun esperis, ke la golemo aperos ie sur la strato kaj savos ĉiujn. Dum la lumo kreskis, la espero de la rabeno malkreskis.

Rabín Lew si oddechł. První věc se podařila, jen aby se podařila i druhá. Osvobodil golema z přístěnku, oblékl mu selský oděv a dal mu dopis.

„Josefe,” řekl, „prohledáš Prahu, a jestli někde najdeš křesťanskou služku, která sloužila v židovském městě, podáš jí dopis a přivezeš ji s sebou zpátky. Když ji nenajdeš v Praze, prohledáš okolí Prahy, když ji nenajdeš tam, prohledáš třeba celé Čechy.“ A vysoký rabín vysvětlil golemovi, jaká pohroma by navštívila židovské město, kdyby se služka včas nevrátila.

Golem kýval hlavou, že rozumí. Ve všem, co se týkalo ochrany židovské obce, byl bystrý a čilý. Byl stvořen k tomu účelu jako zpěvavé ptactvo k zpěvu, bílý den k práci a tmavá noc k spánku.

Rabín předal golemovi dopis. V dopise prosil služku jménem její paní, aby se rychle vrátila. Jestli měla v něčem nedostatek, všechno jí prý vynahradí. Prozatím jí posílá závdavek pětadvacet tolarů. Golem opustil rabínův dům a nastal dlouhý čas čekání.

Zatím se blížil den soudu. Rabín Lew byl pozván, aby u soudu zastupoval židovskou obec. Ačkoliv byl rabín moudrý a výmluvný, obával se tentokrát, že mnoho nezmůže, jestliže golem nenajde služebnou, aby svou přítomností vyvrátila pomluvy.

Ve všech pražských synagogách bylo v těch dnech živo. Židé se modlili za odvrácení nebezpečí. Bylo docela nablízku. Kdyby prohráli soudní spor, mohli očekávat, že do židovského města vtrhnou mstivé, loupežící a vraždící tlupy jako za doby učence a básníka Avigdora Kary.

Den soudu se přiblížil a o golemovi ani slechu. Rabín Lew nařídil přísný půst, ale nebesa se nechtěla ustrnout.

Úsvit osudného dne zastihl vysokého rabína Lewa u okna. Stále ještě doufal, že se někde na ulici objeví golem a že všechny zachrání. Jak přibývalo světla, ubývalo rabínovi naděje.

Tiutage en Malnovnova sinagogo okazantis monstraj diservoj. Ili memorigantis Feston de repaciĝo. Kaj la homoj pardonis pekojn unu al la alia kaj zorgoj kaj malĝojo envenis kun ploro sub la tegmenton de la sinagogo. Tamen, la judoj forlasantis la sinagogon fortigitaj per la vortoj de rabeno Lew.

Por ĉiuj komenciĝis labortago. Je la alta rabeno Lew kaj estro de la komunumo Mordechajo Mayzl falis la funebra devo partopreni la juĝon. Gajni la disputon ne penseblis. Pri la golemo aŭ la servistino nenie eĉ spuro.

Antaŭ la domo, kie okazantis la juĝo, staris granda nombro da homoj. Kiam la filino de sukuristo Dina aperis kun siaj akompanantoj, eksonis huraoj kaj ekscitkrioj. Post ŝi trapaŝis la homamason la rangulo Mayzl kaj la alta rabeno Lew. La homamaso ekmuĝis, minacoj ŝutatis de ĉiuj flankoj kiel antaŭludo de la malbono, kiun ambaŭ judoj antaŭsentis venanta.

Apenaŭ ili enpaŝis la tribunalan ĉambron, la okuloj de ĉiuj ĉeestantoj turniĝantis al ili, sekvante ilin kiel kulpulojn de misteraj kaj teruraj agoj. Komencinte la proceson la juĝisto ordonis alkonduki la du servistojn de la sinagogo, Abrahamon Ĥaim, kiu estis vere li, kaj la mutan, supozatan serviston Jozefo. Ili ambaŭ akuzitis pri murdo de la kristana servistino, kiu malaperis en la geto.

Poste la juĝisto ordonis venigi la kronan atestanton, la filinon de sukuristo Dina, kaj demandis ŝin: „Ĉu vi rekonas la judajn servistojn? Ĉu ili estas tiuj, kiujn vi aŭdis paroli pri la kristana servistino?“ „Kiel mi povus ne rekoni ilin,“ diris Dina. „Unu estas nomata Abrahamo kaj la alia Jozefo. Estis ili du, kiuj fanfaronis pri mortigo de la servistino.“

La juĝisto post tiu deklaro enpensiĝis. Kaj subite en liajn pensojn, en la silenton en la salono, tra la malfermita fenestro ekbruis rapidanta kamparana ĉaro. La bruo antaŭ la enirejo de la juĝejo ĉesis kvazaŭ detranĉite kaj tuj poste disflugis ambaŭ flugiloj de la pordo kaj en la ĉambro aperis la golemo, firme tenante la manon de la malaperinta kristana servistino.

Konfuzite de multaj homoj en la salono ĝi ekscitite serĉis lokon, kie sidas la alta rabeno Lew.

V Staronové synagoze se konaly toho dne slavné bohoslužby. Připomínaly Svátek smíření. A lidé si navzájem odpouštěli hříchy a starost a smutek vešly s pláčem pod klenbu synagogy. Přesto se židé rozcházelí ze synagogy posílení slovy rabína Lewa.

Všem začal pracovní den. Vysokému rabínu Lewovi a představenému obce Mordechaji Mayzlovi připadla truchlivá povinnost navštívit soudní přelíčení. Na vítězství ve sporu nebylo pomyslení. Po golemovi a služebné nikde ani stopy.

Před budovou, v níž se konal soud, postávalo velké množství lidí. Jakmile se objevila ranhojičova dcera Dina se svými průvodci, ozvalo se jásání a výkřiky nadšení. Po ní prošel davem představený Mayzl a vysoký rabín Lew. Dav se rozhučel, výhrůžky se sypaly ze všech stran jako předehra zla, které oba židé tušili na obzoru.

Sotva vkročili do soudní síně, oči všech přítomných se obracely za nimi a sledovaly je jako viníky tajemných a hrozných skutků. Soudce zahájil soud a kázal předvést oba sluhy synagogy, Abraháma Ĥajjima, který jím skutečně byl, a němého, domnělého sluhu Josefa. Oba byli obviněni z vraždy křesťanské služebné, která se v ghettu ztratila.

Potom kázal soudce přivést korunního svědka, ranhojičovu dceru Dinu, a položil jí otázku: „Poznááš židovské sluhy? Jsou to ti, které jsi slyšela hovořit o křesťanské služebné?“ „Jápkak bych je nepoznala,“ řekla Dina. „Jeden se jmenuje Abrahám a druhý Josef. Právě oni dva se chlubilí, že zabili služebnou.“

Soudce se po té výpovědi zamyslel. A vtom do jeho myšlenek, do ticha v sále, zarachotil otevřeným oknem prudce jedoucí selský povoz. Rachot před vchodem do soudní budovy ustal, jako když utne, a vzápětí se rozletěla obě křídla dveří do soudní síně a v síni se objevil golem, pevně svírající v dlani ruku pohřešované křesťanské služebné. Zmaten spoustou lidí v síni pátral vzrušeně po místě, kde sedí vysoký rabín Lew.

Sed li jam ekstaris kaj mangestis al la golemo. La golemo alpaŝantis lin kaj tuj komencis indiki al li per gestoj, kion ĉion ĝi spertis.

Ĝi ne trovis la servistinon en Prago kaj ankaŭ ne en la vilaĝoj, kiujn ŝiaj konatoj indikis al ĝi. Ĝi devis vojaĝi ĝis ŝia frato ĉe la alia fino de Bohemio, kien ŝi forveturis por viziti lin. Renkontinte ŝin tie, ĝi transdonis al ŝi la leteron kaj devigis ŝian fraton veturigi ŝin al Prago laŭeble plej rapide. Se ili ne devus ripozi pro la ĉevaloj, ili alvenus pli frue. Ili alveturis la domon de rabeno Lew kaj lia edzino diris al ili, ke ili trovos ŝian edzon ĉi tie. Do jen ili estas, kaj la ĉielo laŭdatu pro tio.

La juĝejo eksusuris pro miro. Homoj montrantis al la malaperinta servistino kaj Jozefo kaj tian pruvon la tribunalo devis rekoni. Dina paliĝis kaj rigardis konfuze tuj al la reala, tuj al la falsa Jozefoj.

La alta rabeno Lew poste prezentis antaŭ la tribunalo unu el siaj plej brilaj paroloj. Li montris je la atesto de Dina, kiel la mensogo fosas sian propran tombon. Li arde batalis kontraŭ kalumnioj kaj je la kazo de la kristana servistino klarigis, kiel malmulte sufiĉas kaj povas veni granda maljustaĵo.

La akuzitaj servistoj de la sinagogo, la reala kaj la supozita, revenis kun rabeno Lew, rangulo Mayzl kaj la feliĉa golemo kaj la kristana servistino en la judan urbon.

Kun ilia reveno revenis al la judaj loĝejoj paco kaj trankvilo.

Ten však už vstal a golemovi pokynul. Golem se pustil k němu a okamžitě mu začal posunky naznačovat, co všechno zažil.

Služebnou v Praze nenašel a nenašel ji ani ve vesnicích, které mu označili její známí. Musil se vypravit až k jejímu bratrovi na druhý konec Čech, kam odjela na návštěvu. Jak se tam s ní setkal, odevzdal jí dopis a přinutil jejího bratra, aby ji odvezl co nejdříve do Prahy. Kdyby nemusili kvůli koním odpočívat, byli by dorazili dříve. Jeli k domu rabína Lewa a rabínova žena jim pověděla, že jejího muže najdou zde. Tak jsou tady a nebesa budiž za to pochválena.

Soudní síň zašuměla údivem. Lidé si ukazovali na pohřešovanou služku a na Josefa a soud musil takový důkaz uznat. Dina zbledla a zmateně se dívala hned na pravého, hned na nepravého Josefa.

Vysoký rabín Lew se potom ujal slova a pronesl před soudem jednu ze svých nejskvělejších řečí. Ukázal na svědectví Diny, jak lež kope sama sobě hrob. Zaníceně bojoval proti pomluvám a na příběhu křesťanské služebné vysvětlil, jak málo stačilo a mohlo dojít k veliké křivdě.

Obvinění sluhové synagógy, pravý i domnělý, se vrátili s rabínem Lewem, s představeným Mayzlem a se šťastným golemem i křesťanskou služebnou do židovského města. S jejich návratem se do židovských příbytků vracel klid a mír.

RABENO LEW ELVOKAS ANIMON EL LA TOMBO

Tiutempe loĝis en granda ŝtona domo en la praga juda urbo du riĉaj amikoj kun siaj familioj. Ambaŭ komercis per la samaj varoj, helpis unu la alian en komerco, kaj ĉar ili estis kapablaj kaj honestaj kaj sinceraj unu al la alia, iliaj riĉaĵoj jaron post jaro kreskis .

Kreskis iliaj riĉaĵoj kaj ankaŭ iliaj familioj kreskis. Sed la familioj kreskis por ĉiu el ili alie. La unua komercisto nomata Ruĝharulo pro la koloro de sia hararo havis infanojn fortajn kaj sanajn. La alia, nomata Nigra pro la koloro de siaj haroj, havis malfortajn kaj malsanajn infanojn. La unua havis plejparte knabojn kaj la dua havis nur knabinojn. La edzino de la ruĝharulo atendis infanon sen timo kaj kun ĝojo. La edzino de la nigra rigardis la estontecon kun timo.

Pri ŝiaj timo kaj sopiro sciis nur la maljuna Ester, kiu venadis en judajn hejmojn por helpi akuŝantinojn. Nun ŝi ofte vizitadis la ŝtonan domon de la du komercistoj, jen ŝi estis en la familio de la ruĝa, jen en la familio de tiu nigra.

Unu nokton al ambaŭ virinoj naskiĝis knaboj. La maljuna Ester deziris al la edzino de la nigrahara komercisto fortan knabon, sed ŝia knabeto malfortis. Al la edzino de la ruĝhara naskiĝis knabo forta kaj sana.

La maljuna Ester helpis ambaŭ akuŝantinojn kaj bedaŭris, ke kie estas pluraj filoj, aldoniĝos plia bela filo, kaj kie estas nur knabinoj, ili havos filon malfortan kaj gracilan. Kaj al la maljuna Ester venis en la kapon korekti la intencojn de la ĉielo.

Kiam la akuŝintinoj dormis, Ester, kaŝita per nokta mallumo, kiu jam kovris plurajn nebonajn agojn, ŝteleliris la dormoĉambron de akuŝintino kun viva ŝarĝo kaj interŝanĝis la knabojn en la luliloj. Ŝi pridonacis la edzinon de la ruĝahara komercisto per la subtila filo kaj metis la fortan knabon en la lulilon de tiu nigrahara.

RABÍN LEW VYVOLÁVÁ DUŠI Z HROBU

V té době žili v Praze ve velkém kamenném domě na židovském městě dva bohatí přátelé se svými rodinami. Oba obchodovali stejným zbožím, vypomáhali si v obchodě, a protože byli schopní a k sobě navzájem poctiví a upřímní, rostlo jejich bohatství rok od roku.

Rostlo jejich bohatství a rostly jejich rodiny. Ale rodiny narůstaly každému z nich jinak. První obchodník, kterému se pro barvu jeho vlasů říkalo Ryšavec. měl děti silné a zdravé. Druhý, kterému se pro barvu vlasů přezdívalo Černý, měl děti slabé a stonavé. První měl většinu dětí chlapců a druhý měl samá děvčata. Žena ryšavce čekala dítě bez obav a s radostí. Žena černého hleděla do budoucnosti s obavami.

O jejích obavách a touze věděla jenom stará Ester, která chodila do židovských domů rodičkám pomáhat. Nyní navštěvovala kamenný dům obou obchodníků často, hned byla v rodině ryšavého, hned v rodině černého.

Jedné noci se narodili oběma ženám chlapci. Stará Ester přála ženě černovlasého obchodníka silného chlapce, ale její chlapeček byl slaboučký. Ženě ryšavého se narodil chlapec silný a zdravý.

Stará Ester pomáhala oběma rodičkám a bylo jí líto, že tam, kde je synů několik, přibude další pěkný syn a tam, kde mají samá děvčata, budou mít synka slabého a křehkého. I napadlo starou Ester opravovat záměry nebes.

Když rodičky spaly, skryta noční temnotou, která zahalovala už leckterý neblahý čin, vykradla se Ester z ložnice rodičky s živým břemenem a vyměnila chlapce v kolébkách. Ženu ryšavého obchodníka podělila křehkým synem a ženě černovlasého vložila do kolébky silného chlapce.

La tempo pasantis kaj jaroj alternis jarojn. Kie estis la nokto, kiam Ester ŝanĝis la infanojn. Ambaŭ knaboj kreskis alten kiel palmoj kaj la maljuna Ester alkliniĝadis la teron. Foje ŝi kuŝiĝis kaj la morto prenis ŝin kun ŝia sekreto.

Jaroj sekvis jarojn kaj venis la tempo, kiam junuloj edziĝas. La komercistoj interkonsentis, ke la sola filo de la nigraharulo edziĝos al la filino de la ruĝharulo. Ekpreparatis fama geedziĝo, kiel decas pri filo kaj filino el tia domo. La alta rabeno Lew geedzigontis la gefianĉojn.

En la difinita tago la gefianĉoj ekaperis antaŭ rabeno Lew en la korto de Malnovnova sinagogo, kie starigitis geedziĝa baldakeno. Kiam la rabeno sub la baldakeno levis la arĝentan pokalon kun vino por diri la benon, la pokalo glitis de lia mano kaj la vino verŝiĝis sur la teron.

La rabeno ektimis, sed ekregis sin kaj gestis al la servisto Abrahamo Ĥaim, ke li denove plenigu la pokalon. Abrahamo prenis la botelon, sed ĝi malplenis. Li do flustris al la golemo, ke ĝi rapide prenu novan el la kelo de la rabeno.

La golemo kuris al la kelo kaj antaŭ la sinagogo haltis, kvazaŭ starigite de nevidebla forto. Poste ĝi ŝanĝis direkton kaj kuris en la domon de la rabeno. Nek Abrahamo nek la gastoj komprenis, kion signifas la stranga konduto de la golemo. Dume la golemo kuris en la laborĉambron de la rabeno, trovis paperpecon kaj plumon kaj skribis:

„La fianĉo kaj la fianĉino estas frato kaj fratino.“

Ĝi kuris kun la slipo reen al rabeno Lew. Leginte la noton la rabeno rigardis la ekscititan golemon kaj demandis: „Kiu diris tion al vi?“

La golemo signis, ke la rabeno sekvu ĝin. Antaŭ unu el la fenestroj de la sinagogo la golemo haltis kaj montris supren. Staris tie fantomo, dirinta al la golemo, kiuj estas la fianĉo kaj la fianĉino. La rabeno la fantomon vidis, sed la nuptogastoj ne. La fantomo ankoraŭ momenton malĝoje rigardis la geedziĝan kunvenon kaj poste fluidiĝis en la aero.

Rabeno Lew revenis al la nuptogastoj kaj diris: „Necesas prokrasti la geedziĝon.“

Ĉas mĵjel a lĕta stŕĭdala lĕta. Kde uŝ byla ta noc, kdy Ester vymĕnila dĕti. Oba chlapci rostli jako palmy do vŷšky a starĕ Ester se sklĕnĕla k zemi. Jednoho dne ulehla a smrt si ji odvedla i s jejĭm tajemstvĭm.

Lĕta stŕĭdala lĕta a nadeŝla doba, kdy mladĭci vstupujĭ do manŷelstvĭ. Obchodnĭci se dohodli, ŷe si jedinŷy syn ĉernovlasĕho vezme dceru ryŷavce. Zaĉala se chystat slavnĕ svatba, jak se sluŷĭ na syna a dceru z takovĕho domu. Vysokŷ rabĭn Lew mĕl snoubence oddat.

V urĉenŷ den pŕedstoupili ŷenich s nevĕstou pŕed rabĭna Lewa na dvoŕe Staronovĕ synagogy, kde byl postaven svatebnĭ baldachŷn. Kdyŷ rabĭn pod baldachŷnem pozvedl stŕĭbrnŷ kalich s vĭnem, aby pronesl poŷehnĕnĭ, vyklouzl mu kalich z ruky a vĭno se vylilo na zem. Rabĭn se polekal, ale pŕemohl se a pokynul sluhovi Abrahamu Ĥajimovi, aby kalich znovu naplnil. Abraham vzal lĕhev, ale lĕhev byla prĕzdnĕ. Poŷeptal proto golemovi, aby pŕinesl rychle novou z rabĭnova sklepa.

Golem se rozbĕhl ke sklepu a pŕed synagogou se zastavil, jako by ho zarazila neviditelnĕ sĭla. Potom zmĕnil smĕr a vbĕhl do rabĭnova domu. Abraham i hostĕ nechĕpali, co podivnĕ poĉĭnĕnĭ golemovo znamenĕ. Golem zatĭm vbĕhl do rabĭnovy pracovny, vyhledal tu kus papĭru a brk a napsal:

„ŷenich a nevĕsta jsou bratr a sestra.“

S lĭstkem bĕžel zpĕtky k rabĭnu Lewovi. Rabĭn si pŕeĉetl lĭstek, pohlĕdl na rozruŷenĕho golema a zeptal se ho: „Kdo ti to povĕdĕl?“

Golem naznaĉil rabĭnovi, aby ho nĕsledoval. Pŕed jednĭm oknem synagogy se golem zastavil a ukĕzal vzhŕu. Stĕl tam duch, kterŷ golemovi prozradil, kdo je ŷenich a kdo nevĕsta. Rabĭn ducha vidĕl, ale svatebnĭ hostĕ nikoliv. Duch jeŝtĕ nĕkolik okamŷikŷ zarmoucĕnĕ hledĕl na svatebnĭ shromĕŷdĕnĭ a pak se rozplynul v ovzduŷĭ.

Rabĭn Lew se vrĕtil k svatebĉanŷm a ŕekl: „Je nutnĕ svatbu odloŷit.“

Mi devas aranĝi gravan aferon, kiu profitos al la gefianĉoj. Ĉar la geedziĝo prokrastitas, disdonu la nuptomanĝaĵojn al malriĉuloj. Ne malĝoju. Pli konvenas sperti mallongan suferon kaj ĝoji dum la tuta vivo, ol sperti mallongan ĝojon kaj dum la tuta vivo suferi.”

La geedziĝaj gastoj disiris kaj rabeno Lew enfermis sin en la laborĉambro kun siaj libroj.

La venontan tagon matene li sendis golemon por ĉarpentistoj kaj ordonis konstrui en angulo de Malnovnova sinagogo vandon el lignotabuloj. Kiam la juda komunumo kunvenis en la sinagogo por diservoj, la rabeno petis la ĉeestantojn resti sur siaj lokoj eĉ post kiam la diservo finiĝos.

Post la diservo li iris kun la familioj de ambaŭ komercistoj kaj kun la gefianĉoj pli proksimen al la tabula vando. Apud la alta rabeno sidis la helpjuĝistoj.

La rabeno alvokis la golemon: „Jozefo,” li diris al ĝi antaŭ la tuta komunumo, „prenu ĉi tiun bastonon, iru en la tombejon al la tombo de la mortinta Ester, frapu per ĝi la argilon ŝin kovranta kaj veku ŝian animon, por ke ĝi venu inter nin.”

Teruro ĉirkaŭis la kunvenintajn judojn en la sinagogo.

Post nelonge la golemo revenis kaj granda silento iris antaŭ kaj malantaŭ ĝi, kvazaŭ akompanus ĝin silento de la mortintoj. Ĝi transdonis la bastonon al la rabeno kaj montris al la tabula vando. La kunveno retenis la spiron. La animo de la mortinta Ester, elvokita el la tombo, eniris malantaŭ la muron.

En la morta silento eksonis la voĉo de la rabeno: „Ni, la surtera juĝo, ordonas al vi, Ester, respondi al ni, kiamaniere okazis, ke ĉi tiu fianĉo kaj ĉi tiu fianĉino indikitas frato kaj fratino.”

La mortintino malantaŭ la vando parolis kaj la rabeno kaj la juĝistoj kaj ankaŭ la familioj de la du komercistoj komprenis ĉiun vorton, sed la kunveninta juda komunumo aŭdis nur nekompreneblan, mornan kaj bedaŭran murmuron. La mortintino prirakontis la nokton, kiam en ambaŭ komercistaj familioj naskiĝis knaboj, kiel ŝi ŝanĝis ilin, kaj ke ŝi ne povas trovi trankvilon dum la tutaj dek du jaroj, de kiam ŝi mortis.

Musím zařídít důležitou věc, která bude ženichovi a nevěstě k prospěchu. Protože se svatba odkládá, rozdejte svatební pokrmy chudým. Nebuďte smutni. Lépe je snášet krátké trápení a radovat se celý život, nežli zažít krátkou radost a celý život se trápit.“

Svatebčané se rozešli a rabín Lew se uzavřel v pracovně se svými knihami.

Druhého dne poslal po ránu golema pro tesaře a přikázal postavit v rohu Staronové synagogy stěnu z prken. Když se v synagoze shromáždila židovská obec k bohoslužbám, požádal rabín přítomné, aby zůstali na svých místech i po skončení bohoslužby.

Po bohoslužbě se odebral s rodinami obou obchodníků a s ženichem a nevěstou blíže k prkenné stěně. Vedle vysokého rabína usedli pomocní soudci.

Rabín zavolal golema: „Josefe,“ řekl mu před celým shromážděním, „vezmi tuto hůl, jdi na hřbitov k hrobu zemřelé Ester, udeř holí do hlíny, která ji kryje, a probuď její duši, ať přijde mezi nás.“

Hrůza obešla shromážděné židy v synagoze.

Golem se zanedlouho vrátil a veliké ticho šlo před ním i za ním, jako by ho doprovázelo mlčení mrtvých. Podal hůl rabínovi a ukázal na prkennou stěnu. Shromáždění zatajovalo dech. Duše zesnulé Ester, vyvolaná z hrobu, vstoupila za stěnu.

Mrtvým tichem se rozlehl rabínův hlas: „My, pozemský soud, ukládáme ti, Ester, abys nám zodpověděla, jakým řízením se přihodilo, že tento ženich a tato nevěsta byli označeni jako bratr a sestra.“

Mrtvá za stěnou se rozhovořila a rabín a soudci i rodiny obou obchodníků jí rozuměli každé slovo, ale shromážděná židovská obec slyšela jenom nesrozumitelné, chmurné a lítostivé mumlání. Mrtvá líčila tu noc, kdy se v obou obchodnických rodinách narodili chlapci, jak je zaměnili a jak od té doby, co zemřela, po celých dvanáct let, nemůže nalézt pokoje.

Nur tial, ke la alta rabeno Lew geedzigontis la gefianĉojn, permesitis al ŝi malhelpi la geedziĝon. Se frato edzinigus fratinton, ŝia animo neniam trovus pacon.

„Kompatu mian animon,” veis Ester, „korektu, kion mi malĝustigis, kaj se vi ne kredas mortinton, rigardu miajn malnovajn notojn. Vi trovos ilin en kesto sub la fenestro ĉe mia filino.”

La alta rabeno Lew sendis golemon por la skribaĵoj. En la aktoj de la maljuna Ester vere registritis la ŝanĝo de la du knaboj. Konsultinte la juĝistojn la rabeno eldiris la verdikton: „Ĉar vi, Ester, damaĝis ĉi tiujn gefianĉojn per via ago, farita dum vi vivis, petu ilin pri pardono.”

Malantaŭ la vando aŭdiĝis ĝemoj kaj singultado. Ester petis la gefianĉojn pardoni kaj neniu el la ĉeestantoj en la sinagogo sukcesis ne kortuŝiĝi.

Ester finis kaj la alta rabeno daŭrigis: „Ni, la surtera juĝo, liberigas vin, Ester, kaj petas la ĉielan juĝon doni al vi la gracon de postmortaj trankvilo kaj paco. Iru en paco kaj en paco ripozu, ĝis venos la tago de releviĝo.”

Post momento la alta rabeno forigis la tabulvandon por indiki, ke la animo de la mortinto jam forlasis la sinagogon. Poste li antaŭ la kunveninta juda komunumo deklaris la gefianĉiĝon nulita. Sed li proponis, ke la vera filo de la nigrahara komercisto edzinigu la knabintinon, kiun li antaŭe konsideris sia fratino, kiu tamen ne estis.

Ambaŭ familioj bonvenigis la konsilon de la rabeno kaj la geedziĝo baldaŭ okazis. Ĉifoje nenio rompita la geedziĝan ceremonion kaj la junaj geedzoj trovis en sia komuna vivo feliĉon kaj ĝojon.

La alta rabeno Lew post la geedziĝo alvokis golemon kaj ordonis al ĝi najli unu el la lignotabuloj de la vando, malantaŭ kiu kaŝantis sin la animo de la mortinto, al ŝia tomboŝtono. Jen memoro je la mirinda evento.

Jen proto, ke la alta rabeno Lew havis snoubence oddat, ĉi tiu estis permesita, ĉar ĝi estis la sola maniero, kiel la animo de la mortinto povus trovi pacon.

„Smilujte se nad mou duší,” naříkala Ester, „napravte, co jsem zkařila, a nevěřte-li mrtvé, prohlédněte moje staré zápisy. Najdete je v truhle pod oknem u mé dcery.”

Vysoký rabín Lew poslal golema pro zápisy. V listinách staré Ester byla opravdu záměna obou chlapců zapsána. Rabín se poradil se soudci a vynesl rozsudek: „Protože jsi, Ester, svým činem zaživa spáchaným ublížila těmto snoubencům, požádej je za odpuštění.”

Za stěnou se ozvaly vzlyky a sténání. Ester odprošovala snoubence a nikdo z přítomných v synagóze se neubráníl dojetí.

Ester skončila a vysoký rabín pokračoval: „My, pozemský soud, tě, Ester, osvobozujeme a prosíme nebeský soud, aby ti udělil milost posmrtného klidu a pokoje. Odejdi v míru a v míru odpočívej, dokud nenastane den zmrtvýchvstání.”

Po chvíli dal vysoký rabín odstranit prkennou stěnu na znamení, že duše mrtvé už opustila synagógu. Pak prohlásil před shromážděnou židovskou obcí zasnoubení za zrušené. Navrhl však, aby si pravý syn černovlasého obchodníka vzal za ženu dívku, kterou doposud pokládal za svou sestru, která však jeho sestrou nebyla.

Obě rodiny uvítaly rabínovu radu a brzy došlo k svatbě. Tentokrát nic neporušilo svatební obřad a mladí manželé našli ve společném životě štěstí a radost.

Vysoký rabín Lew zavolal po svatbě golema a přikázal mu, aby jedno z prken stěny, za níž se skrývala duše zesnulé, přibílil k jejímu náhrobnímu kameni. To na památku podivuhodné události.

RABENO RAŜI

Antaŭ longe, longe traŭrantis mallarĝan straton en la antikva germana urbo Worms juda virino. Ŝi naskontis infanon. Enpenseme paŝante ŝi okulumis malsupren. Suprenrigardinte ŝi ekvidis ĉaron ŝarĝitan per bareloj kaj tiratan de paro da pezaj ĉevaloj.

Timigite ŝi retiriĝis de la grandaj bestoj, kiuj ŝin terurantis, kaj volis reiri. Ŝi turnis sin, kaj jen, de la alia fino de la strateto ekiris kontraŭ ŝi sinjora kaleŝo tirata de rapida jungitaro. Unuflanke malrapida ĉaro kun kargo kaj aliflanke facilmoza kaleŝo. "For de la vojo," kriis la koĉero, kaj la ĉaro portanta la vinbarelojn deflankiĝis laŭeble plej multe. La sinjora kaleŝo jam ĉeestis kaj la ĉevaloj komencis pranci kaj timi, hufobatante, kaj la malfeliĉa judino povis nenien fuĝi.

Mortangore ŝi premis sin kontraŭ la muro, kaj la muro kompatiĝis, pli bedaŭrema ol la koĉeroj. Ĝi retiriĝis malantaŭ ŝi, kreis niĉon, kaj la kompatindulino kaŝiĝis en la murarko. La ribeliĝintaj bestoj kuregis preter ŝia kaŝejo kaj la strato denove silentiĝis.

Anonco pri la miraklo rapide disvastiĝis tra la urbo, kaj multaj homoj vagis en la mallarĝan straton por rigardi la muron, kiu cedis lokon por homo. La mirinda niĉo laŭdire videblis tie dum multaj jaroj.

La mirakle savita juda virino estis la patrino de la fama rabeno Ŝelom ben Jicchak, konata larĝfore sub la nomo Raŝi.

Raŝi estis tiu infano naskiĝonta al la virino. Ekde tiu okazaĵo la ĉielo ne forlasantis lin dum lia tuta vivo kaj liveradis al li helpon eĉ en la plej malfacilaj vivoekzamenoj.

Tamen, Raŝi ne naskiĝis en Worms. Lian patron ĝenis la mirakla evento. Li tremis pri la vivoj de la patrino kaj la infano. Li pensis en si: kiu scias, kia danĝero atendas mian familion ĉi tie. Pli konvenos, se mi translokiĝos el ĉi tie. Li do translokiĝis kun la familio en Francion. En la urbo Troyes lia edzino naskis la delonge deziratan filon. Kaj ĉi tiu filo fariĝis la fiero de ĉiuj judoj.

RABÍN RAŜI

Před dávnými a dávnými lety šla úzkou ulicí ve starobylém německém městě Wormsu židovská žena. Mělo se jí narodit dítě. Šla zamyšlena a s očima sklopenýma k zemi. Když vzhlédla, spatřila proti sobě nákladní vůz obtížený sudy a tažený párem těžkých koní.

Polekána ucouvla před velikými zvířaty, která jí naháněla hrůzu, a chtěla se vrátit. Otočila se a tu, z druhého konce uličky, vyrazil proti ní panský kočár tažený rychlým spřežením. Z jedné strany pomalý vůz s nákladem a z druhé hbitý kočár. „Z cesty,“ křičel panský kočár a vozka vezoucí sudy s vínem uhýbal do strany, jak mohl nejvíce. Už tu byl panský povoz a koně se začali vzpínat a plašit, vyhazovali kopyty a nešťastná židovka neměla, kam by uprchla.

V smrtelné úzkosti se přitiskla ke zdi a zeď se ustrnula, byla milosrdnější než vozkové. Ustoupila za jejími zády, vytvořila výklenek a ubožačka se v oblouku zdi ukryla. Splašená zvířata se přehnalá kolem jejího úkrytu a ulice opět ztichla.

Pověst o zázraku se rychle rozšířila po městě a do úzké ulice putovalo mnoho lidí, aby spatřili zeď, která ustoupila člověku. Podivuhodný výklenek tam bylo prý vidět ještě po řadu let.

Židovská žena zázrakem zachráněná byla matka slavného rabína Ŝeloma ben Jiccháka, široko daleko známého pod jménem Raŝi.

Raŝi byl to dítě, které se ženě mělo narodit. Nebe ho od té příhody neopouštělo po celý život a poskytovalo mu pomoc i v nejtěžších životních zkouškách.

Raŝi se však ve Wormsu nenarodil. Jeho otce zázračná událost zneklidnila. Chvěl se o život matky a dítěte. Říkal si: kdo ví, jaké nebezpečí tady na mou rodinu ještě čeká. Bude lépe, když se odtud vystěhuji. I přestěhoval se s rodinou do Francie. Ve městě Troyes se narodil jeho ženě dlouho toužený syn. A tento syn se stal chloubou všech židů.

Jam kiel infano Raŝi surprizadis siajn gepatrojn kaj instruistojn per senprecedenca sagaco kaj memoro. Junaĝe li verkis seriozajn klerajn traktaĵojn. Kiam li atingis dek ok jarojn, judoj en multaj landoj menciatis lian nomon kun respekto kaj seriozeco.

La famo de Raŝi disvastiĝis kiel rondoj sur la akvo kaj atingis eĉ Pragon. En Prago tiutempe funkciis famkonata juda lernejo. La pragaj rabenoj legis la verkojn de Raŝi kaj decidiĝis inviti lin en Pragon, ke li instruu en la loka lernejo. Raŝi la inviton akceptis.

La praga juda urbo bonvenigis afable la junan rabenon. Kvankam li estis ankoraŭ juna, lia menso portadis maturajn fruktojn. Ĉiuj, kiuj aŭdis lin prediki en la sinagogo, admiris lin. Kaj Raŝi trovis sian ŝaton en Prago kaj decidiĝis ekloĝi ĉi tie. Li geedziĝis kun la filino de riĉa juda komercisto, kaj saĝeco ŝajnis esti kunigita per prospero kaj feliĉo.

Sed ju pli alta turo, des pli longa la ombro, ju pli granda homo, des pli da malamikoj.

Komence la malamikoj de Raŝi ne kuraĝis montri sian malamon. Li havis tro multe da admirantoj. Pli malfrue la misfamigaj buŝoj trovis manieron sekrete damaĝi lin. Inter la pragaj judoj komencis aperadi onidiroj, ke rabeno Raŝi estas hipokritulo kaj herezulo, ke li malbonigas la judan religion. Inter la pragaj kristanoj aperis raportoj, ke Raŝi konsideras sin la Mesio, la vera kaj ununura Savanto de la homaro. La malamikoj esperis pri multaj avantaĝoj el tiuj klaĉoj, sed klaĉoj bezonas ne nur volontan orelon, sed ankaŭ kredantan koron. Nek la judoj nek la kristanoj volis kredi la klaĉojn.

Koleriĝintaj pro la fiasko, la malamikoj de Raŝi kunvenis por rekuraĝigi unu la alian. Ili longe interkonsilantis, kaj kiam ili ne sciis, kiun vojon iri, unu el ili ekstaris kaj diris: "Sufoku la fajron kaj vi forigos la fumon."

Post tiuj vortoj ĉiuj silentis, ĉar ili timis perforton. Sed inter ili sidis la ĉefa malamiko de la rabeno, la iama svatanto de la komercista filino, al kiu Raŝi edziĝis.

Uĝ jako dítě překvapoval Raŝi své rodiče a učitele nevídanou bystrotí a paměťí. V mladém věku psal vážná učená díla. Když mu bylo osmnáct, vyslovovali židé v mnoha zemích jeho jméno s úctou a vážností.

Sláva Raŝiho se šířila jako kruhy na vodě a dorazila i do Prahy. V Praze byla tehdy proslulá židovská škola. Pražští rabíni četli Raŝiho díla a usnesli se, že ho pozvou do Prahy, aby učil na zdejší škole. Raŝi pozvání přijal.

Pražské židovské město přivítalo mladého rabína přívětivě. Ačkoliv byl ještě mladý, jeho rozum nesl zralé plody. Kdo ho slyšel v synagoze kázat, každý se mu obdivoval. A Raŝi našel v Praze zalíbení a rozhodl se, že se tu usadí. Oženil se s dcerou bohatého židovského kupce a zdálo se, že k moudrosti se přidružil blahobyt a štěstí.

Ale čím vyšší věž, tím delší stín, čím větší muž, tím více nepřátel.

Zpočátku se Raŝiho nepřátelé neodvažovali svou nenávist projevit. Měl příliš mnoho obdivovatelů. Později si zlé jazyky přece jen našly cestu, jak mu potají škodit. Mezi pražskými židy se začaly vynořovat pověsti, že rabín Raŝi je pokrytec a kacír, že kazí židovské náboženství. Mezi pražskými křesťany se objevovaly zprávy, že se Raŝi pokládá za Mesiáše, za pravého a jediného Spasitele lidstva. Nepřátelé si od těch pomluv hodně slibovali, jenomže pomluva potřebuje nejen ochotné ucho, ale také srdce, které uvěří. Ani židé ani křesťané nechtěli pomluvám uvěřit.

Popuzeni neúspěchem se nepřátelé Raŝiho sešli, aby si dodali navzájem znovu odvahy. Dlouho se radili a když nevěděli kudy kam, vstal jeden z nich a řekl: „Uduste oheň a zbavíte se dýmu.“

Po těch slovech všichni mlčeli, protože se báli násilí. Ale seděl mezi nimi rabínův úhlavní nepřítel, bývalý nápadník kupecké dcery, se kterou se Raŝi oženil.

Lia malamo estis pli forta ol tiu de la aliaj. Kaj la malamo metis en lian buŝon la vortojn: "Deziru al mi vian fidon kaj mi trovos oportunan momenton".

Dum tri noktoj Raŝi havis strangan sonĝon. Li vidis sin morta, metantis sin en ĉerkon kaj partoprenis sian propran entombigon.

"Tri tagojn mi strange sonĝis," li diris al la edzino matene, "mi sonĝis pri mia entombigo, jen malbona antaŭsigno. Ni devas plej baldaŭe forlasi Pragon kaj eviti malfeliĉon, kiu survojas. Tamen, se okazintus al mi io malbona antaŭ ol ni pretos voji, ne perdu prudenton. En la ŝranko malantaŭ la librovico en la supra fako vi trovos boteleton kun balzamo. Sufiĉas guti kelkajn gutojn en vundon, eĉ mortigan, kaj la vundo fermiĝos kaj kaptos en la korpo la lastan vivofajron, el kiu la vivo denove ekbrulos."

Lia edzino zorge aŭskultantis la konsilon de Raŝi, sed esperis, ke la balzamon ŝi ne bezonos. Ŝi ekprepariĝis vojaĝi por forlasi kun sia edzo Pragon.

Vespere, kiel kutime, Raŝi sidis sola en sia ĉambro ĉe kandela lumo super siaj libroj. Subite la pordo malantaŭ li sensone malfermiĝis kaj ventoblovo estingis la kandelojn en la kandelingo. "Kiu estas?" demandis Raŝi. La veninto respondis el la mallumo per ponardo. Raŝi ekkriis kaj terenfalas.

Lia ekkrio alvokis la edzinon kaj familion. Tamen, la murdinto facilmovis kaj eskapis. La domanoj la mortpalan Raŝi enlitigis. Li pikvunditis en la bruston kaj lia spirado tiel malfortis, ke ĝi ne levus eĉ plumeton.

En angoro kaj malespero la edzino de Raŝi rememoris la konsilojn de sia edzo. Malferminte la ŝrankon ŝi elprenis la boteleton kun balzamo kaj gutis el ĝi kelkajn gutojn sur la vundon, tra kie fuĝantis la vivo. La vundo tuj resaniĝis, Raŝi malfermis la okulojn, koloro revenis en lian vizaĝon, li sidiĝis sur la lito kaj ĉirkaŭrigardis. Ĉiuj, starantaj ĉirkaŭ li, ekĝojis. Ili tuj volis kuri en la judan urbon kaj anonci la nekredblan resaniĝon de sia majstro. Sed Raŝi haltigis ilin.

"Promesu al mi," li diris, "ke vi rakontos al neniuj tiam, kion vi vidis.

Jeho nenávist byla silnější než nenávist ostatních. A nenávist mu vložila do úst slova: „Dopřejte mi svou důvěru a já si najdu příhodnou chvíli.“

Po tři noci se zdál Rašimu divný sen. Viděl sám sebe mrtvého, sám sebe ukládal do rakve a šel na vlastní pohřeb.

„Měl jsem po tři dny zvláštní sen,“ řekl zrána ženě, „zdálo se mi o mém pohřbu a to je špatné znamení. Musíme co nejdříve odejít z Prahy a vyhnout se neštěstí, které je na cestě. Kdyby se mi však mělo přihodit něco zlého, než se přichystáme na cestu, neztrácej rozvahu. Ve skříni za svazky knih v horní přihrádce najdeš lahvičku s balzámem. Stačí, abys do rány, třeba i smrtelné, kápala několik krůpějí a rána se uzavře a zachytí v těle poslední jiskřičku života, z které se znovu život rozhoří.“ Žena bedlivě poslouchala Rašihou rady, ale doufala, že nebude balzám potřebovat. Dala se do příprav na cestu, aby se svým manželem opustila Prahu.

Večer seděl Raši jako obvykle sám ve své jizbě při světle svícnu nad knihami. Tu se otevřely potichu dveře za jeho zády a závan větru zhasl svíčky ve svícnu. „Kdo je?“ zeptal se Raši. Přichozí odpověděl ze tmy dýkou. Raši vykřikl a klesl k zemi.

Jeho výkřik přivolal ženu a čeledě. Vrah byl však hbitý a unikl. Domácí lidé odnesli na smrt bledého Rašihou na lůžko. Měl bodnou ránu v hrudi a jeho dech byl tak slabý, že by neuzvedl ani peříčko.

V úzkostech a zoufalství si vzpomněla Rašihou žena na manželovu radu. Otevřela skříň, vyňala lahvičku s balzámem a nakapala z ní několik krůpějí na ránu, kudy prchal život. Rána se okamžitě zacelila, Raši otevřel oči, do tváří se mu vrátila barva, posadil se na loži a rozhlédl se. Všichni, kdo stáli kolem něho, se zaradovali. Hned se chtěli rozběhnout do židovského města a rozhlásit neuvěřitelné uzdravení svého mistra. Ale Raši je zadržel.

„Slibte mi,“ řekl, „že nikomu neprozradíte, co jste viděli.

Miaj malamikoj pensu, ke mi venkitis de mia vundo. Aranĝu mian entombigon kaj mi sekrete forlasos la urbon. Raŝi mortos en Prago, por ke li povu vivi aliloke."

Realigis lia deziro. Aranĝitis digna entombigo. La malamikoj opiniis sin venkintoj super Raŝi. Ili ne sciis, ke ili akompanas al la tombo ĉerkon kun nur sablo kaj ŝtonoj. La ĉerko metitis en la tombon kaj starigitis ŝtono kun surskribo. La surskribo laŭdis la virtojn kaj klerecon de Raŝi. Kaj la virto kaj klereco de Raŝi vivis en liaj libroj kaj en lia persono.

Post la entombigo la malamikoj eklaboris. La rabenoj delonge enviis al Raŝi la sukcesojn en la juda komunumo. Nun post lia morto ili proklamis lian tristan vivofinon justa ĉiela puno. Ili kalumniis lian doktrinon kaj primokadis lin. Denove aperis onidiroj, ke li estis herezulo. Ili tabuantis liajn librojn - nenio pli facilas ol tabui.

Kelkaj homoj, ĝis nelonge konvinkitaj pri la saĝeco de Raŝi, ŝanceliĝis. Ili ne aŭdis lian voĉon, liaj libroj ne sufiĉis por ili. Homa favoro estas herbo, kiu baldaŭ velkas kaj baldaŭ denove ekfloras alikolore.

La noblecon de Raŝi ankoraŭ almemorantis lia tomboŝtono. La malamika rankoro turniĝis eĉ kontraŭ la tomboŝtonon. Enŝtelirinte nokte la tombejon ili renversis la tomboŝtonon kaj frakasis ĝin. Ili forlasis la tombejon konvinkite, ke nenio en la juda urbo memorigas plu Raŝi.

Apenaŭ la unuaj matenaj radioj tuŝis la judan tombejon, la ŝtonodetruintoj eliris inspekti sian noktitan laboron. La tomboŝtono denove staris en sia loko, nerompita kaj la skribo sur ĝi ore brilis.

La malamikoj de la dokta rabeno nokte revenis kaj denove faligis la tomboŝtonon kaj frakasis ĝin. Matene la ŝtono denove staris sendifekta sur sia loko kaj la skribo, ĉizita en la ŝtono, brilis per oro.

La popolo en la juda urbo eksciis pri tio, kaj la respekto por Raŝi pliiĝis. Vane la rabenoj klarigantis, ke la tombon restarigis amikoj de Raŝi, vane ili predikis kontraŭ lia instruo.

Disvastiĝis onidiro, ke la fama rabeno Raŝi instruas en la urbo Regensburg.

At' si moji nepřátelé myslí, že jsem zranění podlehl. Vystrojte mi pohřeb a já tajně opustím město. Raŝi v Praze zemře, aby mohl jinde žít."

Stalo se, jak si Raŝi přál. Byl vystrojen důstojný pohřeb. Nepřátelé se domnívali, že nad Raŝim zvítězili. Nevěděli, že doprovázejí k hrobu rakev, v níž je jen písek a kameny. Rakev byla uložena do hrobu a na hrobě vztyčen kámen s nápisem. Nápis velebil Raŝiho ctnosti a učenost. A Raŝiho ctnost a učenost žila dál v knihách i v jeho osobě.

Po pohřbu se dali nepřátelé do práce. Rabíni dávno záviděli Raŝimu úspěchy v židovské obci. Nyní po jeho smrti vyhlašovali smutný konec jeho života za spravedlivý trest nebes. Haněli Raŝiho učení a posmívali se mu. Znovu se objevily pomluvy, že byl kacír. Zakazovali jeho knihy - není nic snadnějšího než zakazovat.

Někteří lidé, donedávna přesvědčení o Raŝiho moudrosti, zakolísali. Neslyšeli jeho hlas, jeho knihy jim nestačily. Lidská přízeň je bylina, která záhy opadáva a brzy opět rozkvetne v jiné barvě.

Raŝiho ušlechtilost připomínal ještě jeho náhrobní kámen. Nenávist nepřátel se obrátila i proti náhrobku. Za noci se vkradli na hřbitov, vyvrátili náhrobní kámen a roztříštili jej. Odešli ze hřbitova s přesvědčením, že už nic v židovském městě Raŝiho nepřipomíná.

Sotva se dotkly první ranní paprsky židovského hřbitova, vyšli bořitelé náhrobku prohlédnout své noční dílo. Náhrobní kámen stál opět na svém místě, neporušený, a písmo na něm zářilo zlatem.

Nepřátelé učeného rabína přišli v noci znovu a vyvrátili znovu náhrobní kámen a roztříštili jej. Ráno stál kámen opět neporušený na svém místě a písmo vytesané v kameni se třeptilo zlatem.

Dověděl se o tom lid v židovském městě a úcta k Raŝimu vzrostla. Marně rabíni vysvětlovali, že náhrobek obnovili Raŝiho přátelé, marně kázali proti jeho učení.

Rozšířila se zpráva, že slavný rabín Raŝi učí v městě Řezně.

La atestantoj de la mirakla resanigo tiel malŝarĝitis de sia promeso kaj ekparolantis. La malamikoj de Raŝi kontraŭ la vero senpovis.

Dum longaj jaroj Raŝi instruis kaj havis multajn studentojn. Li konservis sian instruon en libroj. Sed dum liaj scio kaj sperto kreskis, tagoj de lia vivo malmultiĝadis. Kaj kiam venis la lasta tago, li kuŝiĝis kaj pace mortis. Lia korpo transportitis Pragon, kie li entombigitis laŭdire en la tombon, kie oni iam enterigis la malplenan ĉerkon.

Al la plej sindonemaj disĉiploj de Raŝi apartenis Simono nomata la Justulo. Kiam ankaŭ Simonon vizitis la morto, liaj amikoj kaj sekvantoj serĉis sur la tombejo lokon por entombigi sian majstron. La tombejo superplenis de tomboŝtonoj. Survoje ili alvenis la tombon de Raŝi kaj ekmiris. La tombo malfermitis, preta akcepti novan mortinton. Ili proksimiĝis al la tomboŝtono kaj rimarkis, ke sur ĝi ne legeblas la malnova surskribo. Anstataŭ ĝi ĉizitis en la ŝtono nova surskribo kun la nomo Simono la Justulo. Raŝi sciigas al ni, ili pensis, kien ni metu nian majstron.

Tiel mito kunligis en unu tombon en la malnova juda tombejo la kleran Raŝi kaj lian fidelan disĉiplon Simono la Justulo .

Svedkové zázračného uzdravení byli tím zbaveni svého slibu a začali hovořit. Proti pravdě byli Rašeho nepřátelé bezmocní.

Dlouhá léta Raši učil a měl spoustu žáků. Své učení uložil do knih. Ale jak rostly jeho vědomosti a zkušenost, ubývalo mu dnů života. A když nadešel poslední den, ulehl a pokojně zemřel. Jeho tělo bylo převezeno do Prahy a zde byl prý pohřben do hrobu, do něhož kdysi pohřbili prázdnou rakev.

K nejoddanějším žákům Rašeho patřil Šimon zvaný Spravedlivý. Když i Šimona navštívila smrt, jeho přátelé a přívrženci hledali na hřbitově místo, kam svého mistra uložit. Hřbitov byl přeplněn náhrobky. Cestou došli k hrobu Rašeho a podivili se. Hrob byl otevřený, připravený přijmout nového zesnulého. Přistoupili k náhrobnímu kameni a všimli si, že na něm nestojí starý nápis. Místo něj byl do kamene vytesán nový se jménem Šimona Spravedlivého. Raši nám dává na srozuměnou, říkali si, kam máme našeho mistra uložit.

Tak pověst spojila do jednoho hrobu starého židovského hřbitova učeného Rašeho a jeho věrného žáka Šimona Spravedlivého.

TIMIGA RUINO

Iam ekzistis proksime ĉe Prago ruino de malnova burgo. Kiu devis per piede aŭ en ĉaro al Prago nokte, preferis alian vojon, kiu la ruinojn arke evitadis. La burgaj ruinoj onidire estis la moviĝhantejo de malbonaj fantomoj.

Iuj ĉi tie aŭdadis ludi dum plenluno tutan muzikbandon, kvazaŭ la fantomoj festus balon, aliaj vidis sur la tegmenta kresto trumpetiston blovi en atakon.

Vojaĝantoj pleje timis aron da nigraj hundoj, kiu laŭdire ofte elkuris burĝan kelaron kaj rapidis antaŭen kun mallevitaj muzeloj, kvazaŭ sekvante ies spuron. Ĝi forbalais ĉion, kio baris ĝian vojon. Ĝia furioza bojado eĥis larĝforen en la mallumon.

Foje nokte tra tie revenantis hejmen juda etvendisto. Li komercantis la tutan tagon en la vilaĝoj ĉirkaŭ Prago kaj nun li antaŭĝojis Pragon je siaj edzino kaj infanoj. Li ne volis perdi tempon, do li elektis rektan vojon sub la ruino. Li pensis, ke la vojoparton sub la kastelo li transkuros, kaj en la pensoj li estis jam pli hejme ol en la arbaro. Li ankoraŭ ne atingis duonon de la vojo, kiam el amaso da falintaj ŝtonegoj elsaltis granda nigra hundo, fiksita flava sulfura okuloj sur la etvendiston, kun terura bojado trifoje ĉirkaŭkuris lin kaj malaperis same, kiel ĝi aperis.

La kompatinda etvendisto ne povis respondi pro timo, li alŝancelis hejmen duonmorta kaj balbutante rakontis, kio okazis al li. Lia edzino trankviligis lin, sed la flava hundaj okuloj daŭre sekvis la viron kaj la bojado en la oreloj dolorigis lian kapon. Li enlitiĝis sen vespermanĝo kaj ekdormis maltrankvile.

Ĉirkaŭ noktomezo la familio de la etvendisto vekigis kun hororo. La butikisto kuŝis ŝajne dormanta, sed lia buŝo eligadis teruran kaj persistan bojadon. „Edzo,” skuis lin la edzino, „edzo, vekigu!” La infanoj ekploris kaj kriis.

STRAŜIDELNÁ ZŘÍCENINA

Kdysi bývala nedaleko Prahy zřícenina starého hradu. Kdo musil za noci pěšky nebo vozem do Prahy, volil raději jinou cestu, která se zřícenině obloukem vyhýbala. O troskách hradu se říkalo, že jsou rejdištěm zlých duchů.

Někteří tu slýchali vyhrávat za úplňku celou kapelu, jako by duchové slavili ples, jiní vídali na hřebeni střechy vytrubovat trubače k útoku.

Nejvíce se pocestní báli smečky černých psů, která prý často vyrazila z hradního sklepení a se skloněným čenichem se hnala kupředu, jako by sledovala něčí stopu. Co jí stálo v cestě, smetla. Její zuřivý štěkot se rozléhal široko daleko do tmy.

Jednou se tudy za noci vracel domů židovský kramář. Obchodoval celý den ve vsích kolem Prahy a nyní se těšil do Prahy ke své ženě a dětem. Nechtěl se zdržovat, a proto volil přímou cestu pod zříceninou. Domníval se, že ten kus cesty pod hradem přeběhne, a v myšlenkách byl už víc doma než v lese. Ještě se nedostal do půli cesty, když z hromady zřícených balvanů vyskočil veliký černý pes, upřel na kramáře žluté sírové oči a s hrozným štěkotem ho třikrát oběhl a zmizel tak, jako se objevil.

Ubohý kramář nemohl úlekem popadnout dech, polomrtvý se dopotácel domů a zadržáváje vyprávěl, co se mu přihodilo. Žena ho uklidňovala, ale muže nepřestávaly pronásledovat žluté psí oči a v uších mu zněl štěkot, až ho rozbolela hlava. Ulehl bez večere a usnul neklidným spánkem.

Kolem půlnoci se probudila kramářova rodina s děsem. Kramář ležel, zdálo se, že spí, ale jeho ústa vyrážela hrozný a vytrvalý štěkot. „Muži,“ třásla s ním žena, „muži, probud' se!“ Děti se daly do pláče a křiku.

Nur tiam la viro vekigis kaj malkuraĝe ĉirkaŭrigardis, kvazaŭ iun serĉante.

„Kio estas? Kio okazis?“ demandis lin la edzino. „Nenio, nenio, trankviligantis ŝin la edzo. „Nur mi havis sonĝon. Mi sonĝis, ke mi atakas en longa vico da soldatoj. Ni ĉiuj sidis sur hundoj. Ni rajdis nigrajn hundojn en batalon kaj ni ĉiuj devis boji.“ Li ŝvitis tutkorpe kaj pro malforteco li apenaŭ povis movi sin.

La sekvan nokton li havis la saman sonĝon. Denove li atakis en vico da soldatoj. Ili sidis sur nigraj hundoj kaj devigantis lin boji.

Ekde la renkonto kun nigra hundo li nokton post nokto vekis la tutan familion per sia bojado kaj okulfrape malfortigantis. Nokte suferigadis lin bildo de batalejo plena de nigraj hundoj kaj tage li povis pensi pri nenio krom la pasinta nokto kaj la nokto venonta. Lia komerco malkreskis, liaj kruroj apenaŭ portis lin de la lito al la tablo. Ne penseblis eĉ, ke li iradu de vilaĝo al vilaĝo por komerci.

Lia edzino suferis, ŝi eĉ ne povis rigardi la edzon pro kompatato, li kvazaŭ malaperantis antaŭ ŝiaj okuloj. Ŝi ploris, pripensadis, kiel ŝi povus helpi lin, ĝis venis en ŝian kapon konsulti la altan rabenon Lew.

La edzo viziton de la fama rabeno ne kontraŭis. Survoje li devis apogi sin je siaj edzino kaj la plej aĝa filo, kiel li malfortigis. Do li ekiris kun la infanoj por peti helpon ĉe rabeno Lew.

„Rakontu al mi ĉion de la komenco kaj forgesu nenion“, instigis rabeno Lew la judan etvendiston. La vojvendisto rakontis, kion li sciis, kaj la edzino finrakontis la ceteran anstataŭ li.

„Montru al mi la manteleton, kiun vi portas sub via vesto,“ diris la rabeno. La viro montris la manteleton, kiun li portadis sub sia vesto laŭ la maniero de judaj viroj, kaj kiun li ekipis per kvastoj laŭ la deziro de la Eternulo, ĉar estas skribite, ke la Eternulo diris al Moseo: Diru al Izraelidoj, ke ili faru kvastojn sur siaj mantelangujoj kaj fiksu sur ilin blujajn galonojn.

La rabeno zorge esploris la manteleton kaj ekkonis, ke de unu kvasto elŝiritis du fadenoj.

Tu se teprve muž probudil a úzkostně se rozhlížel okolo sebe, jako by někoho hledal.

„Co je? Co se stalo?“ ptala se ho žena. „Nic, nic,“ uklidňoval ji muž. „Jenom jsem měl sen. Zdálo se mi, že útočím v dlouhé řadě vojáků. Všichni jsme seděli na psech. Jeli jsme na černých psech do boje a všichni jsme musili štěkat.“ Kramář byl zpocený od hlavy až k patě a slabostí se sotva mohl pohnout.

Noc nato se mu zdál stejný sen. Opět útočil v řadě vojáků. Seděli na černých psech a nutili ho, aby štěkal.

Od setkání s černým psem probouzel celou rodinu noc co noc štěkotem a vůčihledě slábl. V noci ho pronásledovala představa bitevního pole plného černých psů a ve dne nemohl myslet na nic jiného než na minulou noc a na noc budoucí. Jeho obchodování upadalo, nohy ho sotva nesly od lože ke stolu. Nebylo ani pomyšlení, aby chodil od vsi ke vsi za obchodem.

Kramářova žena se trápila, nemohla se lítostí na muže ani podívat, ztrácel se jí před očima. Plakala, přemýšlela, jak by mu pomohla, až ji napadlo, poradit se s vysokým rabínem Lewem.

Muž se návštěvě u slavného rabína nebránil. Cestou se musil opírat o ženu a nejstaršího syna, jak byl zesláblý. Tak se vydal i s dětmi prosit rabína Lewa o pomoc.

„Vyprávěj mi všechno od začátku a na nic nezapomeň,“ vybídl rabín Lew židovského kramáře. Kramář pověděl, co věděl, a žena za něho dopověděla ostatní.

„Ukaž svůj pláštík, který nosíš pod oděvem,“ řekl rabín. Muž ukázal pláštík, který nosil po způsobu židovských mužů pod oděvem a který opatřil podle Hospodinova přání střapci, neboť stojí psáno, že Hospodin pravil Mojžíšovi: Řekni synům Izraelovým, aby si dělali na cípech plášťů střapce a na ně at' upevní modré prýmký.

Rabín pečlivě prohlédl pláštík a poznal, že na jednom střapci jsou utrženy dvě nitě.

„Kiel vi ne persekutatus,” li diris, „se vi senigitis de protekto kontraŭ malbono kaj viaj anĝeloj vin forlasis. Unue ordigu vian manteleton.”

Poste li ordonis krei amuleton el cerva ledo kaj skribi sur ĝin la vortojn, kiuj staras en la dua libro de Moseo: Ĉe neniu el la Izraelidoj eĉ hundo bojos. „Ĉi tiun amuleton,” diris la rabeno, „ligu ĉiunokte sur la frunton antaŭ ol enlitiĝi. Dum sep noktoj vi dormos sur la lito de la golemo kaj la golemo dormos sur via lito.”

La etvendisto faris tion, kion la alta rabeno konsilis al li. La lito de la golemo estis loko de sana dormo, ĉar la golemo endormiĝis, kiam ajn li etendis sin sur sian benkon kaj ne vekigis antaŭ ol venis tempo plenumi la unuajn tagajn taskojn. La komercisto dormis ĉi tie per solida golema dormo, li ne vekigadis kaj ĉiu nokto redonadis al li la perditan forton.

La sepan nokton la alta rabeno Lew alvokis la golemon kaj ordonis al ĝi preni pajlofaskon kaj fajrilon kaj bruligi la mitan ruinon. La golemo plenumis la ordonon. Brilaj flamoj purigis la malbonaŭguran lokon kaj la malbonaj spiritoj fuĝis el tiu regiono.

Post sep noktoj de trankvila dormo la etvendisto resaniĝis kaj povis denove okupiĝi pri siaj aferoj.

„Jak bys nebyl pronásledován,” řekl, „když jsi byl zbaven ochrany před zlem a tvoji andělé tě opustili. Nejdříve dej do pořádku svůj pláštěk.“

Potom dal zhotovit amulet z jelení kůže a na něj napsat slova, která stojí v druhé knize Mojžíšově: U žádného ze synů Izraelových však ani pes nehlesne. „Tento amulet,” řekl rabín, „si přivážeš každého večera před spaním na čelo. Sedm nocí budeš spát na golemově lůžku a golem bude spát na tvém loži.“

Kramář učinil, jak mu vysoký rabín poradil. Golemovo lůžko bylo místem zdravého tvrdého spánku, neboť golem usnul, kdykoliv se na svou lavici natáhl a neprobudil se dříve, dokud nenastal čas, kdy měl plnit první úkoly dne. Kramář tu spal pevným golemovým spánkem, neprobouzel se a každá noc mu vracela ztracenou sílu.

Sedmé noci zavolal vysoký rabín Lew k sobě golema a poručil mu, aby si vzal otep slámy a křesadlo a podpálil pověstnou zříceninu. Golem splnil rozkaz. Jasně plameny vyčistily neblahé místo a zlí duchové z té končiny uprchli.

Kramář se po sedmi nocích klidného spánku uzdravil a mohl se opět vypravit za svými obchody.

FURIOZO DE GOLEMO

La golemo ne kapablis resti longe senmovi. Ĝia tago dividitis inter la servoj, kiujn ĝi plenumantis kiel sinagoga servisto, eksteraj taskoj kaj vespera gardado. Se ĝi havis momenton da tempo, ĝi sidadis en sia angulo en la rabena domo apogante la kapon en la manoj, kvazaŭ dormante. Sed kiam ekbatis la horo, kiam ĝi plenumu ian taskon, ĝi ekstaris kaj iris sian laboron.

Rabeno Lew atribudis al ĝi taskojn ĉiutage. Nur vendrede posttagmeze li antaŭplanis, kion ĝi faru sabate. Sabato estis la ripoza tago, strikte atentata de la judoj, kaj rabeno Lew gardis sin doni ordonojn en tiu tago.

Vendreda porsabata ordono sonis preskaŭ ĉiam same. La golemo gardu kaj likvidu malamikajn insidojn kontraŭ la juda komunumo. Malgraŭ tio, ke la sabata tasko ne ŝanĝigadis, la rabeno devis al la golemo ĉiuvendrede ripeti ĝin.

Foje okazis, ke la alta rabeno Lew vendrede posttagmeze forlasis la domon pli frue ol kutime kaj forgesis doni ordonojn al la golemo. Li forgesis pri la golemo, eĉ foririnte sinagogon por sanktigi sabaton.

La golemo sidis en sia angulo en la domo de la rabeno dum longaj, longaj horoj neaktive kaj ĝia forto kreskis kiel ĉiam alfluanta akvo de rivero post digo, kiu kontraŭas ĝin. Malfrue posttagmeze la golemo jam sentis en si tiom da forto, ke ne eblis kateni ĝin.

Ĝi elkuris la domon de la rabeno sur la stratojn kiel frenezulo, saltadis kaj detruadis ŝildojn de butikoj, disrompante kaj frakasante, kion ĝi povis manpreni, lignon, ŝtonon aŭ feron. Teruritaj homoj fuĝadis, enfermante sin en siaj domoj kaj post la pordoj ili senspire aŭskultis, kiel ĝi tretas supren kaj malsupren sur la strato, eltiras arbon eĉ kun la radikoj, renversas ĝin kaj fosas per ĝi judan straton, kiel plugisto erpas la teron per hoko.

Rabeno Lew ĵus komencis la festan vesperon per kanto en la sinagogo, kiam enkuris sendito kun la terura novaĵo pri kolerego de la golemo.

GOLEMOVA ZUĜIVOST

Golem nedovedl být dlouho nečinný. Jeho den byl rozvržen na služby, které vykonával jako sluha synagogy, na pochůzky a večerní stráž. Pokud měl chvíli času, sedával v rabínově domě ve svém koutě, hlavu opřenou v dlaních, jako by dřímал. Jakmile však odbila hodina, kdy měl vykonat nějaký úkol, zvedl se a šel za svou prací.

Rabín Lew mu přiděloval úkoly každý den. Jenom v pátek odpoledne mu předem rozvrhoval, co bude dělat v sobotu. Sobota byla dnem klidu, který židé přísně dodržovali, a rabín Lew se střehl dávat toho dne příkazy.

Páteční příkaz pro sobotu zněl téměř vždy stejně. Golem měl být na stráž a mařit úklady nepřátel židovské obce. Přesto, že se sobotní úkol neměnil, musil jej rabín každý pátek golemovi zopakovat.

Stalo se jednou, že vysoký rabín Lew odešel v pátek odpoledne z domu dříve než obvykle a zapomněl golemovi dát příkazy. Zapomněl na golema, dokonce i když odcházel do synagogy zasvětit sobotu.

Golem seděl ve svém koutě v rabínově domě dlouhé a dlouhé hodiny nečinně a jeho síla se hromadila jako stále přitékající voda řeky za hrází, která jí brání. Pozdě odpoledne cítil už golem v sobě tolik síly, že ji nebylo možné spoutat.

Vyrazil z rabínova domu ven do ulic jako zběsilý, vyskakoval a strhával štíty krámů, lámal a drtil, co mu přišlo pod ruku, dřevo, kámen nebo železo. Zděšení lidé před ním utíkali a zamykali sedo domů a za dveřmi bez dechu naslouchali, jak dupe vzhůru a dolů ulicí, jak vytrhává strom i s kořeny, obrací jej korunou dolů a ryje s ním židovskou ulici, jako orač hákem kypří zemi.

Rabín Lew právě zahájil sváteční večer písní v synagoze, když do synagogy vběhl posel s hroznou zprávou o golemově zuřivosti.

La rabeno cerbumis, sabato jam konsekritis kaj de tiu momento al la judoj malpermesitas fari ajnan laboron dum la festo. Sed homaj vivoj endanĝeris, kaj tiam permesitas rompi la sabatan pacon kaj savi ilin.

La rabeno antaŭiris la sinagogon kaj aŭdis el la stratoj de la juda urbo bruegon kaj la spirbruadon de la golemo. Aŭdeblis ankaŭ angoraj krio kaj veado de endanĝeraj homoj. Profunde enspirinte la rabeno vokis laŭeble plej forte en la direkto de la venanta bruo: „Jozefo, mi ordonas, haltu!”

Tiumomente Jozefo haltis kaj la hakilo, per kiu ĝi ĵus disbatis la pordon de la plej proksima domo, glitis el ĝia mano. Ĝi staris kiel granda senviva ŝtono. Rabeno Lew venis al ĝi kaj ordonis: „Iru hejmen, Jozefo, eku kaj dormu. Morgaŭ gardu denove, kaj se vi vidos ion suspektindan, venu diri tion al mi.” La golemo foriris hejmen, silente kaj humile kiel ŝafido, kuŝiĝis kaj ekdormis kontenta, ke ĝi denove havas antaŭ si taskon.

La alta rabeno revenis en la sinagogon kaj rekantiginte festan kanton konsekris la profanitan sabaton.

Tamen li diris al sia bofilo kaj sia disĉiplo, kun kiuj li kreis la golemon: „Ne forgesu ĉi tiun okazaĵon kaj lernu de ĝi. Eĉ la plej perfekta golemo, vivigita por protekti nin, povas facile ŝanĝiĝi je detruo. Ni do zorgeme traktu tion, kio estas forta, same kiel ni afable kaj bonvole kliniĝas antaŭ tio, kio malfortas. Ĉar ĉio havas sian tempon kaj sian lokon.”

Rabín rozvažoval, sobota byla už zasvěcena a od té chvíle je židům zakázána po dobu svátku jakákoliv práce. Ale byly v nebezpečí lidské životy a tu je dovoleno porušit sobotní klid a zachránit je.

Rabín vyšel před synagógu a zaslechl z ulic židovského města lomoz a golemovo supění. Také úzkostný křik a nářek ohrožených lidí bylo slyšet. Rabín se zhluboka nadechl a jak mohl nejvíc, zavolal ve směru, odkud hluk přicházel: „Josefe, poroučím ti, stůj!“

V tu chvíli se Josef zastavil a sekyra, kterou rozrazil dveře nejbližšího domu, mu vyklouzla z ruky. Stál jako veliký neživý kámen. Rabín Lew k němu došel a přikázal mu: „Jdi domů, Josefe, ulehni a spi. Zítra buď opět na stráži, a kdybys něco podezřelého viděl, přijď mi to povědět.“ Golem odešel domů, tiše a pokorně jako beránek, ulehl a usnul spokojen, že má před sebou opět úkol. Vysoký rabín se vrátil do synagógy a dal znovu zazpívat sváteční píseň a zasvětil znesvěcenou sobotu.

Svému zeti a svému žáku, s kterými golema stvořil, však řekl: „Nezapomeňte na tuto příhodu a vezměte si z ní poučení. I sebedokonalejší golem, vyvolaný v život, aby nás chránil, může se lehko proměnit v zkázu. Proto opatrně zacházejme s tím, co je silné, jako se vlídně a shovívavě skláníme k tomu, co je slabé. Neboť všechno má svůj čas a své místo.“

FINO DE GOLEMO

Jarojn poste rilatoj inter judoj kaj kristanoj en Prago pliboniĝis, ĉesis klaĉoj pri uzado de kristana sango dum judaj ceremonioj kaj la golemo ne plu bezonatis.

Tiam la alta rabeno Lew diris al la golemo: „Hodiaŭ, Jozefo, vi dormos en la subtegmento de Malnovnova sinagogo anstataŭ sur via benko en mia domo." Poste li sendis la servanton de la sinagogo, Abrahamon Ĥaim, por sia bofilo kaj sia iama studento, kun kiuj li iam kreis la golemon. „Vi ĉeestis la naskiĝon de la golemo,” li diris al ili, kiam ili alvenis, „vi devas ĉeesti ankaŭ ĝian finon. Nun ni ne plu bezonas ĝiajn servojn. Tial ĉinokte je la dua post noktomezo ni renkontiĝos en mia domo kaj ni kune forvokos el la vivo tion, kion ni en la vivon alvokis."

Vespere la golemo obeeme foriris la subtegmenton de Malnovnova sinagogo kaj kuŝiĝis tie dormi. La fenestro de la laborĉambro en la domo de la rabeno lumis longe ĝis la nokto.

De la juda urbodomo jam batis la dua horo de la nova tago. Nur nun elŝteliris la domon de la rabeno tri figuroj. La alta rabeno Lew, lia bofilo kaj lia disĉiplo. La nokto malhelis same kiel tiam, kiam la golemo kreitis. La vivo pereontis en la mallumo, en kiu ĝi estiĝis. La mallumo devis sekretigi ilian agon.

Ili enpaŝis la subtegmenton de Malnovnova sinagogo, la disĉiplo portis bruligitan lampeton kaj la febla lumo timide tuŝadis la trabojn. Ili ĉirkaŭrigardis en malgranda rondo de la flava brilo kaj nur duone de la subtegmento ili malkovris amason da malnovaj, duone disiĝintaj templotukoj kaj hebreaj libroj, alportataj ĉi tien dum jarcentoj de sinagogaj servistoj. Sur la amaso sternis por si la golemo kaj profunde dormis.

„Kiam ni volis revivigi la golemon,” diris la rabeno, „ni staris ĉe ĝiaj piedoj, fronte al ĝia kapo. Nun ni redonos ĝin al la argilo, kiun ĝi elvenis. Tial ni staros malantaŭ ĝia kapo, fronte al ĝiaj piedoj.

GOLEMŬV KONEC

Po leteĥ se vztahy mezi židy a křesťany v Praze upravily, ustaly pomluvy o užívání křesťanské krve při židovských obřadech a golema už nebylo zapotřebí.

Tehdy řekl vysoký rabín Lew golemovi: „Dnes budeš, Josefe, spát na půdě Staronové synagogy místo na své lavici v mém domě.“ Potom poslal sluhu synagogy, Abraháma Chajima, pro svého zete a pro svého bývalého žáka, s nimiž kdysi stvořil golema. „Byli jste při zrození golema,” řekl jim, když přišli, „je nutné, abyste byli i při jeho konci. Teď už jeho služeb nepotřebujeme. Proto se dnes v noci o druhé hodině s půlnoci sejdeme v mém domě a společně odvoláme z života to, co jsme do života přivolali.“

Večer odešel golem poslušně na půdu Staronové synagogy a uložil se tam ke spánku. Okno pracovny v rabínově domě svítilo dlouho do noci.

Z židovské radnice odbila už druhá hodina nového dne. Teprve nyní se vykradly z rabínova domu tři postavy. Vysoký rabín Lew, jeho zeť a rabínův žák. Noc byla temná jako tehdy, když golema stvořili. Život měl zaniknout v temnotě, v které vznikl. Tma měla zachovat jejich čin v tajnosti.

Vystoupili na půdu Staronové synagogy, žák nesl zažehnutý kahanec a mdlé světlo se dotýkalo plaše trámů. Rozhlíželi se kolem sebe v malém okruhu žluté záře a teprve v polovině půdy objevili hromadu starých polorozpadlých chrámových tkanin a hebrejských knih, jak je sem po staletí odnášeli sluhové synagogy. Na hromadě si ustlal golem a spal hlubokým spánkem.

„Když jsme golema chtěli probudit k životu,” řekl rabín, „stáli jsme u jeho nohou, čelem k hlavě. Nyní ho vrátíme hlíně, z které vzešel. Proto se mu postavíme za hlavu, čelem k nohám.

Kaj kune ni deklamos la frazon pri la kreado de homo kontraŭsence."

La alta rabeno stariĝis kun siaj bofilo kaj disĉiplo malantaŭ la kapo de la golemo kaj ili malrapide deklamis la frazon pri la kreado de homo kontraŭsence. La brusto de la golemo dum iliaj vortoj moviĝis pli kaj pli malrapide, ŝajnis, ke ekmankas al ĝi la spiro. La rabeno kliniĝis super ĝi kaj prenis el ĝia buŝo la ŝemon, vivigilon. Tiumomente la golemo ĉesis spiri kaj aspektis kiel homo, kies vivo foriris. Nun la rabeno ĉirkaŭiris la golemon sepfoje en la kontraŭa direkto, recitante la konatan sentencon renverse. Post li la disĉiplo ĉirkaŭiris la kuŝantan golemon sepfoje kaj fine la bofilo, kiu reprezentis la elementon de fajro.

La disĉiplo per siaj rondiroj forvokis la akvoelementon kaj la haŭto de la golemo griziĝis kaj bruniĝis kiel seka argilo, la bofilo forvokis la fajroelementon kaj la golemo perdis sian fortikecon, fragiliĝis kaj ekdiseriĝatis. Ĝi iĝis tio, kio ĝi estis antaŭ ol rabeno Lew alvokis ĝin por protekti la judan komunumon.

Tiel denove turniĝis en argilon tiu, por kiu facilis atingi ion ajn, kio kuŝis kaŝita dek ulnojn sub la tero, aŭ kio ŝvebis dek ulnojn super la tero, kaj al kiu neniuj povis malhelpi plenumi ordonon, ricevitan de la alta rabeno Lew.

La argilan figuron, ankoraŭ nun similan al golemo, ili nudigis kaj kovris per ŝtofoj kaj restoj de malnovaj roboj kaj ĉifonitaj hebreaj libroj. La venontan tagon la rabeno donis la vestaĵojn, detiritaj de la golemo, al la servisto Abrahamo por sekreta forbruligo.

Tra la judan urbon rabeno Lew anoncis, ke Jozefo nokte forlasis la urbon kaj postlasis neniun spuron. En ĉiuj sinagogoj li tamen proklamigis, ke neniuj rajtas de nun eniri la subtegmenton de Malnovnova sinagogo. Li timis, ke iu provus revivigi la golemon al sia propra damaĝo kaj al malutilo de ĉiuj, kiuj loĝas en la juda urbo.

A odriĉkame spolu větu o stvoření člověka pozpátku.“

Vysoký rabín se postavil se svým zetěm a s žákem golemovi za hlavu a pozpátku pomalu odříkávali větu o stvoření člověka. Golemova hrud' se při jejich slovech pohybovala pomaleji a pomaleji, zdálo se, že mu ubývá dechu. Rabín se nad ním sklonil a vyňal mu z úst šém. V tom okamžiku přestal golem dýchat a vypadal jako člověk, z kterého odešel život. Nyní obešel rabín golema sedmkrát v obráceném směru a odříkával známou průpověď pozpátku. Po něm obešel ležícího golema sedmkrát žák a nakonec zeť, který zastupoval živel ohně.

Žák odvolal svými obchůzkami živel vody a golemova kůže zšedla a zhnědla jako suchá hlína, zeť odvolal živel ohně a golem ztratil svou pevnost, stal se křehký a začal se drolit. Stal se tím, čím byl, než ho rabín Lew povolal, aby chránil židovskou obec.

Tak se obrátil opět v hlínu ten, jemuž bylo lehké dosáhnout cokoliv, co leželo skryto deset loktů pod zemí, nebo co se vznášelo deset loktů nad zemí a kterému nikdo nemohl zabránit v plnění příkazu, který obdržel od vysokého rabína Lewa.

Hliněnou postavu, stále ještě připomínající golema, svlékli a přikryli tkaninami a zbytky starých rouch a potrhanými hebrejskými knihami. Šaty, které s golema stáhli, odevzdal příštího dne rabín sluhovi Abrahamovi, aby je potají spálil.

Po židovském městě dal rabín Lew rozhlásit, že Josef odešel v noci z města a nezanechal po sobě žádné stopy. Ve všech synagogách dal však rozhlásit, že nikdo nesmí od této chvíle vstoupit na půdu Staronové synagogy. Obával se, aby se někdo nepokusil oživit golema ke škodě své a ke škodě všech, kdo v židovském městě bydlí.

RABENO LEW KAJ ROZO

La alta rabeno Lew vivis dum multaj jaroj, multon en sia vivo ekkonis kaj multon el siaj kono kaj scio testamentis al siaj disĉiploj kaj konservis en verkitajn librojn. Sed ankaŭ en la spuro de la saĝa rabeno paŝantis Morto kaj atendis sian ŝancon.

La jaroj pasadis kaj ŝajnis, ke Morto ne povas la rabenon atingi. Sed Morto ne ripozis. La fama urbo Prago vizititis de pesto kaj la stratoj ŝanĝis sian aspekton. La timo pri la pesta infekto pelis homojn en loĝejojn, aŭ kondukis ilin en tavernojn, kie ili serĉis forgeson en drinkado kaj freneza dancado.

Kontraŭ la pesto ne disponeblis kuraco. Mortantis tiuj, kiuj hejme tremis pro timo apartigite de aliaj, mortis tiuj, kiuj komuneme drinkis kaj gire dancis. Mortadis kaj maljunaj kaj junaj kaj plej malbone la pesto furiozis en la juda urbo. La tombeja pordego malfermitis tage kaj nokte.

Malĝojo pro la pesta plago ne lasis la altan rabenon dormi. Forlasante la domon li travagadis stratetojn de la juda urbo, kie la lumo en la fenestroj indikadis la ĉambrojn de mortantoj. Li renkontadis mortintoportantojn revenantaj el la tombejo por novaj kaj novaj ŝarĝoj kaj aŭdis ploradon de vidvinoj kaj lamentadon de gepatroj. Nek pordoj, nek muroj povis enteni tioman veadon. La flugiloj de senkompata anĝelo de pereo etendiĝis super la urbo.

Dum sia nokta pilgrimado rabeno Lew foje ĝisvenis la tombejon, kiu eĉ nokte movoplenis. En torĉolumo oni fosis ĉi tie novajn tombojn. Kontraŭ la malĝoja brilo la alta rabeno ekvidis figuron, kiu staris ĉe la tombeja pordego, de la kapo ĝis la piedoj vualita. Li retropaŝis por ekkoni, kiun li renkontas ĉe la tombeja pordego.

Eĉ en la krepusko li distingis fulmantajn febrajn enkavajn okulojn kaj malgrasan vizaĝon, kie nur haŭto kovris oston. Li rigardis en la okulojn de Morto. Ĝi staris en la pordego, tenante en ostecaj fingroj folion.

RABÍN LEW A RŪŽE

Vysoký Rabín Lew žil mnoho let, mnoho za svého života poznal a mnoho ze svého poznání a vědění odkázal svým žákům a uložil do knih, které napsal. Ale i ve stopě moudrého rabína kráčela Smrt a čekala na svou příležitost.

Léta ubíhala a zdálo se, že Smrt nemůže rabína dostihnout. Smrt však neodpočívala. Slavné město Prahu navštívil mor a ulice změnilly vzhled. Strach z morové nákazy zaháněl lidi do příbytků, nebo je vedl do krčem, kde hledali zapomenutí v nemírném pití a v bláznivém tanci.

Proti moru nebylo léku. Mřeli ti, kdo se chvěli doma strachy odloučení od ostatních, mřeli ti, kdo družně popíjeli a vířili v tanci. Umírali staří i mladí a nejhůře řádl mor v židovském městě. Hřbitovní brána byla otevřena dnem i nocí.

Zármutek nad morovou pohromou nedával vysokému rabínovi spát. Vycházel za noci z domu, bloudil uličkami židovského města, kde světlo v oknech označovalo jizby umírajících. Potkával nosiče mrtvých, jak se vracují ze hřbitova pro nový a nový náklad, a slyšel pláč vdov a nárek rodičů. Ani dveře ani zdi nedovedly zadržet tolik bědování. Perutě neúprosného anděla zkázy se rozestřely nad městem.

Při své noční pouti došel jednou rabín Lew až ke hřbitovu, kde byl i v noční době ruch. Za svitu pochodní tu hloubili nové hroby. Proti té smutné záři spatřil vysoký rabín postavu, která stála ve vratech hřbitova, od hlavy k patě zahalená. Poodstoupil, aby poznal, koho v hřbitovní bráně potkává.

I v šeru rozeznal blýskající horečnaté oči zapadlé v důlcích a vyhublou tvář, kde jenom kůže pokrývala kost. Díval se do očí Smrti. Stála ve vratech a držela v kostlivých prstech list.

Sur la folio skribitis la nomoj de tiuj, kiuj morgaŭ forlasu siajn familiojn por neniam reveni al ili.

La rabeno elŝiris la folion de la fingroj de Morto, ĉifis ĝin kaj kaŝis sub la mantelo. Morto ekmuĝis kiel funebra aŭtuna vento en kamentubo kaj diris: „Vi eble pensas, ke vi venkis, tamen mi ne forgesos vin.”

Foririnte hejmen la alta rabeno Lew tralegis la nomojn de tiuj, kiuj mortontis. Ili multis, morgaŭo devis esti la tago de granda mortado. Inter la nomoj li trovis ankaŭ la propran. La rabeno finlegis kaj enpenseme etendis la manon kun la papero super kandelon. La listo forbrulis. La cindron la rabeno dispremis inter la fingroj.

Tiunokte la pesta plago ĉesis kaj la pereoj retiriĝis de la urbo. Ĉiuj trankvile elspiris, la vivo revenantis al la kutima ordo.

Rabeno Lew sciis, ke Morto ne pardonos al li lian agon. Des pli atenteme li gardis ĉiun sian paŝon. Morto surprenis diversajn formojn, metis por la klera rabeno kaptilojn kaj embuskis lin diversloke. Sed rabeno Lew rekonadis ĝin de malproksime, evitadis ĝin elektante ĝustatempe alian vojon.

Jaroj pasis kaj la rabeno ĉiam triumfis super la morto. Kaj ĉar li fuĝadis de famo kaj honoro, trafis lin dum lia vivo kaj famo kaj honoro. Parencoj, amikoj kaj disĉiploj kunvenadis dum liaj naskiĝtagoj kaj ili grandnombris. La rabeno sidadis en ilia rondo kaj ĝuis la pacon kaj trankvilon, kiuj venas kun alta aĝo.

Foje li denove tiel sidis kun siaj amatoj kaj akceptantis la dezirojn de siaj gastoj. Li atingis tiam naŭdek kaj sep jarojn, kaj liaj haroj kaj barbo blankis kiel neĝo en la mezo de vintro, sed liaj okuloj ankoraŭ plenis de indulga aŭtuna suno.

Tiam alproksimiĝis al la maljuna rabeno la plej juna nepino kaj transdonis al li freŝan rozan floron. Rabeno Lew prenis la rozon kaj longe alflaris ĝin. Li flaris la rozon, lia kapo falis kaj lia mentono apogiĝis sur la brusto. Li elspiris. La rozo glitis el lia mano.

Na listu byla napsána jména těch, kdo mají nazítří opustit své rodiny, aby se k nim už nikdy nevrátili.

Rabín vyškubl Smrti list z prstů, zmačkal jej a ukryl pod pláštěm. Smrt zahučela jako tesklivý podzimní vítr v komíně a řekla: „Můžeš si myslit, že jsi vyhrál, a přece na tebe nezapomenu.“

Vysoký rabín Lew odešel domů a přečetl si jména těch, kteří měli zemřít. Bylo jich hodně, zítřek měl být dnem velikého umírání. Mezi jmény našel i svoje jméno. Rabín dočetl a zamyšleně natáhl ruku s listem nad svíčku. Seznam shořel. Popel rozemnul rabín mezi prsty.

Té noci ustala morová rána a zkáza ustoupila od města. Všichni si oddechli, život se vracel ke starému pořádku.

Rabín Lew věděl, že mu Smrt jeho skutek neodpustí. Tím bedlivěji hlídal každý svůj krok. Smrt na sebe brala různé podoby, kladla učenému rabínovi nástrahy a číhala na něho na nejrůznějších místech. Ale rabín Lew ji poznával z dálky, vyhýbal se jí a včas volil jinou cestu.

Roky plynuly a rabín stále vítězil nad smrtí. A protože prchal před slávou a důstojenstvím, dostihla ho za jeho života i sláva i důstojenství. O jeho narozeninách se scházeli příbuzní, přátelé i žáci a byl jich veliký počet. Rabín sedal v jejich kruhu a užíval klidu a míru, který s sebou přináší vysoký věk.

Jednou opět tak seděl se svými milými a přijímal přání svých hostů. Bylo mu tenkrát devadesát a sedm let a jeho vlasy a vousy byly bílé jako sníh uprostřed zimy, ale oči byly stále plné vlídného podzimního slunce.

Tu přistoupila k starému rabínovi nejmladší vnučka a podala mu čerstvý květ růže. Rabín Lew vzal růži a dlouze k ní přivoněl. Přivoněl k růži, hlava mu klesla a brada se opřela o hruď. Vydechl. Růže mu vyklouzla z ruky.

En la rozo kaŝiĝis Morto kaj per la odoro ĝi trovis sian vojon al lia koro. Per ruzo ĝi venkis Jehudan, filon de Becalel, nomitan la alta rabeno Lew. Rabeno Lew prenis el la mondo de la vivaj kaj lia domo kun vinbero kaj leono, ĉizitaj en la ŝtono super la enirejo, orfiĝis.

Alia loĝejo atendis lin. Lia tomboŝtono en la malnova juda tombejo memorigas dometon kun gabloj kaj tegmento. Rabeno Lew ripozas ĉi tie kun sia fidela edzino Perlo.

Iam-tiam englitas fendon en la tombokovron slipo kun skriba peto aŭ deziro de iu vizitanto. Eĉ la domon de la fina ripozo de la rabeno vizitadas ies deziro aŭ angoro kaj lia kompatato deziratas kiel en la tagoj, kiam li vivis. Kaj tiel okazas ĝis nun.

Jarojn poste mortis la nepo de rabeno Lew Samuelo. La rabeno lin escepte amis. Tial la rabeno iam dum sia vivo promesis al li, ke li kuŝos apud li post la morto.

Kiam Samuelo mortis, la tombistoj hezitis, kiel plenumi la deziron de la fama rabeno. Dum la jaroj nombro de mortintoj en la tombejo pliiĝis kaj ĉirkaŭ la tomboŝtono de la rabeno ne plu estis loko.

Sed la alta rabeno kompatiĝis. Nokte la tomboŝtono moviĝis kaj vakigis lokon apud si por la amata nepo. La alta rabeno Lew plenumantis sian vorton eĉ post la morto.

V ruzo se skrývala Smrt a s vůní si našla cestu k jeho srdci. Lstí přemohla Jehudu, syna Becalelova, zvaného vysoký rabín Lew. Rabín Lew byl odňat světu živých a jeho dům s hrozdem a lvem, vytesanými do kamene nad vchodem, osiřel.

Čekal ho jiný příbytek. Jeho náhrobek na starém židovském hřbitově připomíná malý dům se štítou a střechou. Zde odpočívá rabín Lew se svou věrnou manželkou Perlou.

Občas vklouzne škvírou do náhrobku lístek s napsanou prosbou nebo s přáním některého návštěvníka. I rabínův dům posledního odpočinku navštěvuje něčí touha nebo úzkost a dovolává se jeho milosrdenství jako v dobách, kdy žil. A tak se děje podnes.

Po letech zemřel vnuk rabína Lewa Samuel. Byl rabínovi obzvláště milý. Proto mu rabín kdysi zaživa slíbil, že bude po smrti ležet vedle něho.

Když Samuel zemřel, byli hrobníci na rozpacích, jak splnit přání slavného rabína. Mrtvých za ta léta na hřbitově přibylo a kolem rabínova náhrobku nebylo už místo.

Vysoký rabín se však ustrnul. V noci se náhrobek pohnul a uprázdnil vedle sebe místo milovanému vnukovi. Vysoký rabín Lew plnil dané slovo i po smrti.

RABENO LANDAU

Rabenoj en la praga juda urbo alvenadis kaj foriradis. Al tiuj plej saĝaj apartenis rabeno Ezechiel Landau. La praga juda komunumo alvenigis lin el Pollando kaj antaŭiris lin reputacio de klerulo.

Fama estis bonvenigo de la nova rabeno fare de pragaj judoj. En la tago, kiam li alvenontis Pragon, granda nombro da loĝantoj de la juda urbo veturis renkonte al li sur la ŝoseo al Úvaly, Český Brod kaj Kolín. Kaj tiuj, kiuj ne havis rimedojn por veturi, paŝis almenaŭ parton de la vojo ekster Prago.

Rabeno Landau ĝisveturis Pragon en estiminda akompantaro kaj la tuta juda urbo ekscitatis. Homoj plenigis la stratojn kaj stratetojn kaj Malnovnova sinagogo ne kapablis akcepti la hompremon. Ĉiu volis vidi la novan rabenon kaj ĉiu volis aŭdi lian unuan predikon. Tiuj, kiuj sukcesis eniri la sinagogon, kontentis, laŭdis la rabenon kaj diris, ke la praga juda komunumo ne povis pli bone elekti.

Dum la unuaj semajnoj kuraĝis levi la voĉon eĉ ne tiuj, kiuj suspektas ĉian saĝon hipokriteco kaj sur la suno vidas nur ombrojn. Sed kiel la entuziasmo pri la nova rabeno ordinariĝis kaj la nova iĝis kutima kaj konata, la kontraŭuloj de Landau preterlasis eĉ ne ununuran ŝancon provi skui la fidon je liaj klereco kaj saĝa prudento.

Helpi la rabenon venis nekutima okazaĵo. Iun tagon sur la stratoj de la praga juda urbo aperis ĉevalveturilo. La ĉevaloj malrapide tiris pezan ŝarĝon de bareloj stokitaj sub toltuko. La veturilo de tempo al tempo haltis, ĉar sur la koĉera sidloko sidis du viroj kaj senĉese kverelis kaj transdonadis inter si la kondukilojn. Do kun paŭzoj ili atingis la domon de rabeno Landau, saltis el la veturilo kaj rapidis al la pordo de la rabeno kvazaŭ vetkurante.

Rabeno Landau penseme sidis super siaj libroj. Subita piedbatado frakasis la pacon kaj trankvilon de la domo kaj tra la koridoro ekeĥis kriego. La bruo malagrabla tuŝis la pripensantan rabenon.

RABÍN LANDAU

Rabínové v pražském židovském městě přicházeli a odcházeli. K nejmoudřejším patřil rabín Ezechiel Landau. Pražská židovská obec ho povolala z Polska a předcházela mu věhlas učence.

Slavné bylo přivítání nového rabína pražskými židy. V den, kdy měl dorazit do Prahy, vyjelo mu naproti po silnici do Úval, Českého Brodu a Kolína množství obyvatel židovského města. A ti, kdo neměli na to, aby se svezli, putovali pěšky aspoň kus cesty za Prahu.

Rabín Landau dojel do Prahy v úctyhodném průvodu a celé židovské město bylo vzrušeno. Lidé zaplnili ulice i uličky a Staronová synagoga nestačila návalu. Každý si přál vidět nového rabína a každý si přál slyšet jeho první kázání. Ti, kterým se podařilo dostat se do synagogy, byli spokojeni, chválili rabína a říkali, že pražská židovská obec nemohla lépe volit.

V prvních týdnech se neodvážili pozvednout hlas ani ti, kteří každou moudrost podezírají z pokrytectví a na slunci vidí jenom stíny. Ale jak nadšení z nového rabína zevšednělo a z nového se stalo obvyklé a známé, neodpustili si Landauovi odpůrci jedinou příležitost, aby se nepokusili otrástit vírou v jeho učenost a moudrou rozvahu.

Rabínovi přišla na pomoc neobvyklá příhoda. Jednoho dne se objevil v ulicích pražského židovského města vůz tažený koňmi. Koně zvolna táhli těžký náklad sudů uložených pod plachtou. Vůz se každou chvíli zastavoval, neboť na kozlíku seděli dva muži a bez ustání se hádali a předávali si opratě. Tak dojeli s přestávkami k domu rabína Landaua, seskočili z vozu a pospíchali jako o závod k rabínovým dveřím.

Rabín Landau seděl zamyšlen nad knihami. Náhlý dupot rozrazil klid a mír domu a chodbou se rozlehl křik. Hluk se nepříjemně dotkl rozvažujícího rabína.

Li levis la kapon kaj tiomomente jam la pordo disflugis kaj en ĝi aperis du viroj samtempe. Laŭ iliaj vestaĵoj la rabeno ekkonis, ke ili devenas el Pollando, la lando, el kiu antaŭ iom da tempo venis li mem. La ĉagrena sulko malaperis de lia frunto. „Paco kun vi,” li diris.

La viroj eniris la ĉambron, kaj kvazaŭ ili daŭrigus kverelon komencitan sur la strato, ambaŭ samtempe rakontis impete kaj konfuzite nekomprenoblan okazon.

Rabeno Landau etendis al ili la manon: „Sidiĝu kaj trankviliĝu. Mi aŭskultos vin ambaŭ. Komence la unuan kaj poste la duan. Unue parolu vi,” li montris al unu el la alvenintoj, „sed atentu, kio skribitas: Kiel vi zorge pesas viajn oron kaj arĝenton, tiel havu pesilon por viaj vortoj.”

„Ne koleru, respektinda rabeno, ke mi invadis vian domon,” diris la viro, „sed la malfeliĉo, kiu trafis min, estas granda kaj stranga. Via nomo estas mia garantio, ke vi prilumigos la malhelan kazon.

Mi nomiĝas Jozefo Kohén, filo de Simono Kohén, vinkomercisto el Varsovio. Mi ekveturis kiel kutime kun mia koĉero por vojaĝi. La viro, kiu sidas apud mi, honorinda rabeno, neniam faris ion krom koĉeron. Hodiaŭ matene mi ellitiĝas kaj serĉas mian monsaketon. La saketo malaperis, la mono malaperis. Mi havas la kutimon meti la saketon sub mian kapon, kiam mi dormas, mi neniam metas ĝin aliloken. Mil dukatojn, respektinda rabeno, mi havis en ĝi, mil dukatojn. Ili estas nun for. Mia tuta havaĵo. Mi turnas min al ĉi tiu viro kaj diras: Perdiĝis la saketo, mi perdis mian tutan monon. Kaj li respondas al mi: Kie vi, povrulo, akirus tiom da mono. Koĉero neniam havis tiom da mono. Mi reagis: Koĉero? Ĉu mi estas via koĉero? Kaj li tute trankvile, jes, moke, diras al mi: Komprenoble vi estas mia koĉero, tutcerte. Jes ja, tio konvenus al vi, esti mia mastro.

Honorinda rabeno, mi neniam en la vivo aŭdis pli grandan aŭdacon. Laŭdire mi estas lia koĉero. Li prenas mian monon kaj volas esti mastro. Mi havas edzinon kaj infanojn kaj mi almozuligiĝis.

Zvedl hlavu a v tu chvíli se už rozlétly dveře a v nich stanuli najednou dva muži. Podle oblečení poznal rabín, že jsou z Polska, ze země, odkud sám před časem přišel. Mrzutá vráska mu zmizela z čela. „Mír s vámi,” řekl.

Muži vstoupili do pokoje, a jako by pokračovali v hádce započaté na ulici, oba najednou překotně a zmateně líčili nesrozumitelný příběh.

Rabín Landau k nim vztáhl ruku: „Usedněte a uklidněte se. Vyslechnu vás oba. Nejdříve jednoho a pak druhého. Nejprve mluv ty,” ukázal na jednoho z příchozích, „ale buď pamětliv toho, co stojí psáno: Jako své zlato a stříbro opatrně vážíš, tak i pro svá slova měj váhu.“

„Nehněvejte se, ctihodný rabíne, že jsem vtrhl do vašeho domu,” řekl muž, „ale neštěstí, které mne postihlo, je veliké a podivné. Vaše jméno je mi zárukou, že rozsvítíte světlo v temném případě. Mé jméno je Josef Kohén, syn Šimona Kohena, obchodníka vínem z Varšavy. Vyjel jsem jako obvykle se svým kočím na cesty. Muž, který sedí vedle mne, ctihodný rabíne, nedělal nikdy nic jiného než kočího. Dnes ráno vstanu a hledám svůj váček s penězi. Váček je pryč, peníze pryč. Mám ve zvyku dávat si váček pod hlavu, když spím, nikdy jej jinam neukládám. Tisíc dukátů, ctihodný rabíne, tisíc dukátů jsem v něm měl. Teď jsou pryč. Celé moje jmění. Obrátím se na toho muže zde a povídám: Váček se ztratil, přišel jsem o všechny peníze. A on mi odpoví: Kdepak bys, chudáku, přišel k tolika penězům. Kočí nikdy neměl tolik peněz. Já na to: Kočí? Copak já jsem tvůj kočí? A on mi docela klidně, ano výsměšně, řekne: Samozřejmě že jsi můj kočí, jakpak by ne. Já vím, to by se ti hodilo, být mým pánem.

Ctihodný rabíne, v životě jsem neslyšel větší smělost. Já prý jsem jeho kočí. Vezme mi peníze a navíc chce dělat pána. Mám ženu a děti a jsem žebrák.

Kaj kiu faris min almozulo? Kiu prenis mian monon? Estiminda rabeno, ne forlasu min en mia mizero."

„Mi konsentis aŭskulti vin," diris la rabeno, „mi devas aŭdi ankaŭ vian kunulon."

„Honorinda rabeno," komencis la dua viro, „ĉi tiu viro mensogas. Li proklamas sin la filo de vinkomercisto. Tio ridindas. Li diras, ke mi prenis lian monsaketon. De kie li prenis monon? Li estas ja mia koĉero." Kaj la viro parolis kaj parolis kaj ĵuris kaj jeĵuris, ĝis rabeno Landau haltigis lin. La rabeno cerbumis kaj ambaŭ rivaloj fiksrigardis lin, penante legi ion el lia vizaĝo. Sed la rabeno permesis montri nenion je si. Malfacilas distingi trompanton de la vera posedanto de la nomo kaj de la dukatoj. Ĉu trompanto ne aspektas ofte pli fidinda ol tiu, je kies flanko staras la juro?

Nun, kiam unu el la du ĉagrenitas kaj la alia ludas sian ĉagrenon perfekte, mi povas nenion ekkoni. Tial mi metos tagon inter ilia kverelo kaj mia decido. Post unu tago eĉ rivereto foriĝos malproksime de sia fonto kaj ĝiaj ondoj trankviliĝos. „Venu morgaŭ je la sama horo," decidis rabeno Landau, „kaj mi juĝos vin."

La sekvan tagon ambaŭ soko alvenis je la difinita horo. La rabeno ordonis al servisto, ke li lasu la fremdulojn atendi. Ili promenis tra la koridoro antaŭ la pordo de la rabena laborĉambro, kaj ĉar la urĝa laboro, kiel diris al ili la servisto, iom plilongiĝis, ili ekinterparolis.

Subite rabeno Landau impete elkuris el sia oficejo, ĝis la pordo frapis kontraŭ la muron, kaj vokis: „Koĉero, tuj en mian laborĉambron!"

La koĉero, konsternita de la bato kaj krio, forĝesis sian ŝajnigon kaj obeis la sinjorecan voĉon. Li kuris en la laborĉambron de la rabeno, kaj nur transirinte la sojlon li konsciiĝis pri sia eraro. Sed estis tro malfrue.

La rabeno severe predikis al li kaj la malkovrita trompanto konfesis ĉion kaj redonis ankaŭ la saketon de dukatoj. La komercisto tiel feliĉis, ke li ne sciis, kion fari. Li jam preskaŭ malesperis kaj nun venis helpo subite kiel fulmo.

A kdo ze mne udělal žebráka? Kdo mi vzal peníze? Ctihodný rabíne, neopouštějte mne v mém neštěstí."

„Dopřál jsem ti sluchu," řekl rabín, „musím vyslechnout i tvého druha."

„Ctihodný rabíne," spustil hned druhý muž, „tenhle člověk lže. Tvrdí, že je syn obchodníka s vínem. To je k smíchu. Říká, že jsem mu vzal jeho váček s penězi. Kde by vzal peníze? Vždyť je to můj kočí." A muž vykládal a vykládal a dušoval se a zapřísahal, až ho rabín Landau zarazil. Rabín přemýšlel a oba soupeři se na něho upřeně dívali, snažili se mu něco vyčíst z tváře. Ale rabín nedal na sobě nic znát. Bylo těžké poznat podvodníka od pravého majitele jména i dukátů. Cožpak nevypadá podvodník často důvěryhodněji než ten, na jehož straně stojí právo?

Teď, když je jeden z těch dvou rozčilen a druhý své rozčilení dokonale hraje, nemohu nic poznat. Proto položím mezi jejich hádku a moje rozhodnutí den. Za den se dostane i potok daleko od svého zřídla a jeho vlny se uklidní. „Přijďte zítra ve stejnou hodinu," rozhodl rabín Landau, „a já vás rozsoudím."

Druhého dne se dostavili v určenou hodinu oba sokové. Sluhovi rabín nařídil, aby nechal cizince čekat. Procházeli se po chodbě před dveřmi do rabínovy pracovny, a protože neodkladná práce, jak jim sluha sdělil, se poněkud protáhla, dali se spolu do řeči.

Náhle vyrazil rabín Landau prudce ze své pracovny, až dveře bouchly o zeď, a vykřikl: „Kočí, hned do mé pracovny!"

Kočí, kterého rána a výkřik vylekaly, zapomněl na svou přetvářku a poslechl pánovitý hlas. Rozběhl se do rabínovy pracovny, a teprve když překročil práh, uvědomil si svou chybu. Ale bylo pozdě.

Rabín mu uštědřil přísné kázání a odhalený podvodník se ke všemu přiznal a vrátil i váček s dukáty. Obchodník nevěděl radostí co dělat. Už si málem zoufal a teď přišla pomoc naráz jako bleskem.

Tian grandan ĝojon li ne povis porti sola, li ne kapablis konservi ĝin por si. Vespere pri la salomona juĝo de rabeno Landau sciis la juda urbo de Vultavo ĝis la Malnovurba placo. La homoj miris, laŭdis sian rabenon kaj admiris lin.

La posteno de la rabeno per la okazaĵo fortikiĝis kaj la kontraŭuloj unu post alia eksilentis. Lia saĝeco akris kaj iliaj armiloj obtuzis.

La saĝa rabeno Landau vivis en Prago dum multaj jaroj, verkis vicon da kleraj libroj kaj en Prago li ankaŭ entombigitis. Liaj posteuloj vivis en Prago dum kelkaj generacioj kaj lia memoro vivas ĝis hodiaŭ.

Tak velikou radost nemohl unést sám, nemohl si ji nechat pro sebe. Do večera vědělo o šalamounském rozsudku rabína Landaua židovské město od Vltavy až po Staroměstský rynek. Lidé se divili, chválili svého rabína a obdivovali se mu.

Rabínovo postavení se tou událostí upevnilo a odpůrci umlkali jeden po druhém. Jeho rozum byl ostrý a jejich zbraně tupé.

Moudrý rabín Landau žil v Praze dlouhá léta, napsal řadu učených knih a byl v Praze i pohřben. Jeho potomci žili v Praze v několika pokoleních a jeho památka žije podnes.

PRI MORDEĤAJO MAYZL

En tiuj fabelaj tempoj, kiam homoj ankoraŭ ne konis tiom da mirindaĵoj kiel hodiaŭ, sed vidis des pli multe da ili ĉirkaŭ si, trembruis laŭ arbara vojo trakreskita de radikoj ĉaro tirata de ĉevalparo. Primaso, la estro de la praga juda urbo, revenantis hejmen en Pragon, rapidis fini la vojon enlume. Sed la nokto estis pli rapida ol lia ĉaro. Ĝi atingis lin duonvoje.

La koĉero urĝis la ĉevalojn, ŝajnis al li, ke ili en la mallumo staras sur unu loko. La ĉevaloj serĉis eliron el la arbaro laŭmemore, heziteme kaj necerte. La primaso provantis diveni, en kiu loko ili troviĝas, sed li ne sukcesis. Li timis, ke ili perdis la vojon.

Subite inter arboj aperis lumo. „Finfine,” diris la koĉero. Li pensis, ke ili atingis drinkejon apud la praga ŝoseo. Sed ju pli ili proksimiĝantis al la brilo, des pli stranga ĝi fariĝis. Ne lumis tie fenestro, sed blua flamo vipsaltis tra la arbustoj, tremante kaj blindigante, ĵetante longajn ombrojn de la pinoj trans la vojon.

La ĉevaloj ektimis. „Vindu la okulojn de la ĉevaloj,” diris primaso al la koĉero, „kaj atendu, mi mem rigardos, kio okazas en la arbaro.” La primaso de la juda komunumo estis klera viro kaj ne tuj ektimis de io. Li sekvis la bluan lumon, kaj kiam li atingis ĝin, lia koro ekbategis.

La brilo elirantis amason da oraj kaj arĝentaj moneroj kaj ĉiu dukato kaj ĉiu arĝenta monero scintilis, kvazaŭ ĝi brulus. La primaso kleris, sed ne saĝis, ĉar la unua ideo, kiu alvenis lin, post kiam li ekrigardis la trezoron, estis: se nur tiu amaso da oro kaj arĝento apartenus al mi. La primaso ankaŭ sen trezoroj riĉis, sed kio estis lia riĉeco kompare kun ĉi tiu amaso?

Nun li rimarkis du koboldojn kun longaj blankaj barboj, laborantaj ĉe la piedo de la scintila monteto.

O MORDECHAJI MAYZLOVI

V tiuj pohádkových dobách, kdy lidé ještě neznali tolik podivuhodných věcí jako dnes, ale zato jich víc kolem sebe viděli, drkotal po lesní cestě prorostlé kořeny vůz tažený koňským spřežením. Primas, představený pražského židovského města, se vracel domů do Prahy, spěchal, aby dojel za světla. Noc však byla rychlejší než jeho vůz. Dostihla ho v polovici cesty. Kočí pobízel koně, zdálo se mu, že v té tmě stojí na jednom místě. Koně hledali východ z lesa po paměti, váhavě a nejistě. Primas se snažil uhodnout, v kterých místech se nalézají, ale nedařilo se mu to. Obával se, že zabloudili.

Náhle se mezi stromy objevilo světlo. „Konečně,” řekl kočí. Myslí, že dojeli k hospodě při pražské silnici. Jenže čím více se přibližovali k té záři, tím byla záře podivnější. Nesvítilo tam okno, ale modrý plamen šlehal mezi křovinami, chvěl se a oslňoval a vrhal dlouhé stíny borovic přes cestu.

Koně se začali plašit. „Zavaž koním oči,” řekl primas kočímu, „a počkej tu, sám se podívám, co se v lese děje.“ Primas židovské obce byl učený muž a hned tak se něčeho nezalekl. Vydal se za modrým světlem, a když k němu došel, rozbušilo se mu srdce.

Záře vycházela z hromady zlatých a stříbrných mincí a každý dukát a každý stříbrňák se blyštěl, jako by hořel. Primas byl učený, ale nebyl moudrý, neboť první myšlenka, která ho při pohledu na poklad napadla, byla: kdyby mi tak ta hromada zlata a stříbra patřila. Primas byl i bez pokladů bohatý, ale čím bylo jeho bohatství ve srovnání s touto hromadou?

Tu si všiml, že na úpatí blýskavého kopce pracují dva skřítkové s dlouhými bílými vousy.

Ili tenis en la etaj manetoj saketojn, fervore pleniginte ilin per moneroj ligis kaj forportadis, revenadis kun malplenaj kaj replenigadis ilin.

La primaso observis ilin silente, sed poste lia scivolemo venkis kaj li fervore demandis: „Por kiu vi plenigas tiujn saketojn?”

„Ne por vi,” nubrigardis la unua gnomo kaj malaperis. Subite la brilo estingiĝis, en la aero aŭdiĝis siblado kaj susurado, kvazaŭ oni verŝus akvon sur fajron, kaj ĉirkaŭ la primaso denove disvastiĝis mallumo. Nur jen kaj jen brilis en musko kaj pinglaro kiel ardantaj fajreroj disŝutitaj ormoneroj.

La dua gnomo saltetadis ĉirkaŭe kolektante ilin. Do la primaso turniĝis al li. „Pardonu,” li diris respektive, „al kiu apartenas la mono?”

„Al iu, kiu vivas en la praga juda urbo,” respondis la gnomo. „Sed vi devis ne demandi. Vi damaĝis per tio tiun, kiu foje la monon ricevos.”

La primaso ŝatus scii, kiu estos la bonaŝanca posedanto de tia trezoro. „Kiu ricevos la monon?” li demandis denove. „Mi ne diros,” diris la elfo. „Kaj kiam tiu ricevos ilin?” „Kiam via filino edziniĝos.”

„Mia filino?” La primaso ne povis kredi siajn orelojn. Kiel rilatas lia filino la trezoron? Kaj li diris al si: se la gnomo scias, al kiu apartenas la mono, ankaŭ la mono scias tion.

„Ĉu mi povas preni almenaŭ tri dukatojn kiel memoraĵon?” li demandis la koboldon. „Ne preni, sed interŝanĝi.” Do la primaso faligis en la muskon tri dukatojn el sia saketo kaj prenis tri el la gnoma trezoro. La aero eksusuris denove kaj la gnomo kaj la ceteraj moneroj, ĉio falis en mallumon. Se la primaso ne havus la tri dukatojn en la mano, li kredus, ke li sonĝis.

Li enpense revenis al la ĉaro, diris al la koĉero, ke en la arbaro estas karbigejoj kaj karbistoj tie faras lignan karbon.

La ĉevaloj trankviliĝis kaj la vojaĝo ŝajnis pasi pli rapide. Ili surveturis la pragan ŝoseon, la koĉero vipokrakis kaj la primaso ne povis finmiri, ke ili jam trapasas la urban pordegon.

Drželi v malých ručkách měšce, horlivě je plnili penězi, zavazovali a odnášeli a zase se vraceli s prázdnými a znovu je plnili.

Primas je mlčky pozoroval, ale pak mu zvědavost nedala a zeptal se dychtivě: „Komupak plníte ty měšce?”

„Tobě ne,” zaškaredil se první skřítek a zmizel. Vtom zářepohasla, v ovzduší to zasyčelo a zašumělo, jako když zaliješ vodou oheň, a kolem primase se rozlila opět temnota. Jen tua tam svítily v mechu a jehličí jako doutnající jiskry rozházené zlaťáky.

Druhý skřítek kolem nich poskakoval a sbíral je. Primas se tedy obrátil k němu. „Promiňte,” řekl uctivě, „komu patří ty peníze?”

„Někomu, kdo žije v pražském židovském městě,” odpověděl skřítek. „Ale neměl ses ptát. Uškodil jsi tím tomu, kdo peníze jednou dostane.”

Primas by byl rád věděl, kdo bude šťastným majitelem takového pokladu. „Kdo dostane ty peníze?” zeptal se znovu. „Nepovím,” řekl skřítek. „A kdy je dostane?” „Až se tvoje dcera provdá.”

„Moje dcera?” Primas nevěřil uším. Co měla jeho dcera společného s pokladem? A řekl si: jestliže ví skřítek, komu peníze patří, vědí to i peníze.

„Mohu si vzít aspoň tři dukáty na památku?” požádal skřítko. „Vzít ne, ale vyměnit.” Primas tedy hodil do mechu tři dukáty ze své hůlky a zvedl tři ze skřítkova pokladu. V ovzduší znovu zašumělo a skřítek i zbylé mince, všechno se propadlo do tmy. Kdyby neměl primas v hrsti ty tři dukáty, byl by si myslil, že se mu zdál sen.

Zamyšleně se vrátil k vozu, kočímu pověděl, že jsou v lese milíře a uhlíři tam vypalují dřevěné uhlí.

Koně se uklidnili, a cesta jako by ubíhala rychleji. Vyjeli na pražskou silnici, kočí zapráskal bičem a primas se mohl udivit, že už projíždějí městskou bránou.

La primaso tiun nokton dormis malbone. Li pensis pri la arbara riĉaĵo bedaŭrante, ke ĝi ne apartenas al li. Li ne pripensis, ke la riĉeco estas kiel aglo, ĝi levas la flugilojn kaj forflugas, kaj ke kiu amas oron, ne estas justa.

Tuj duatage li provis ekscii de la sorto, kiu ricevos la arbaran trezoron. Envolvinte unu el la tri dukatoj en ĉifoneton li ĵetis ĝin tra la fenestro en la straton. La primasan domon preteriradis de mateno ĝis vespero multaj homoj kaj certe preteriros ankaŭ tiu, al kiu destinitas la dukato.

La primaso staris apud la fenestro kaj atendis. Pasis horo, du, tri, kaj neniuj el la piedirantoj rimarkis la ĉifoneton kun la dukato. Pasis horo post horo, pasis tagmezo kaj proksimiĝis vespero.

La primaso jam vokontis iun el la servistaro alporti la ĉifoneton supren. Kaj tiam, vespere, kiam la strato jam malpleniĝantis, alkuris ĉifona, neprizorgata knabo, ĉirkaŭrigardis, kliniĝis al la ĉifoneto, metis ĝin eĉ kun la dukato en la poŝon kaj kuris plu.

La primaso nekredeme skuis la kapon. Ĉi tiu knabo estontu la plej riĉa viro en la juda urbo kaj eble en la tuta Prago?

Duatage li decidiĝis meti al la sorto la saman demandon. Envolvinte la duan dukaton en ĉifoneton li matene elĵetis ĝin el la fenestro. Denove li observis la homojn flui sur la trotuaro, kaj denove neniuj kliniĝis por la dukato. Nur vespere, kiam la strato malpleniĝis, je la krepusko, enkuris la straton knabo, prenis la dukaton kaj forkuris kun ĝi.

La trian tagon la primaso sendis el la fenestro la lastan, trian dukaton, ke ĝi mem trovu sian posedanton. Kaj ĉio similis la antaŭajn tagojn. Denove krepuske alkuris la ĉifonuleto kaj prenis la dukaton de la arbara trezoro.

La primaso miris pri la strangaj manieroj de la providenco, kaj ĉar klereco ne ĉiam garantias saĝon, li pensis pri la ĉifonuleto kun envio en la koro, kaj mense okupiĝis pri planoj ligi la knabon al si, por ke ankaŭ li, la primaso, povu varmiĝadi en la trezora brilo.

Tu noc spal primas špatně. Myslil na bohatství v lese a litoval, že nepatří jemu. Nepomyslel na to, že bohatství se podobá orlu, zvedne křídla a odletí, ani na to, že kdo miluje zlato, nebývá spravedlivý.

Hned druhého dne zkoušel vyzvědět na osudu, komu lesní poklad připadne. Zabalil jeden ze tří dukátů do hadříku a vyhodil jej z okna na ulici. Kolem primasova domu chodila od rána do večera spousta lidí, jistě tudy projde i ten, komu je dukát určen.

Primas stál u okna a čekal. Uplynula hodina, dvě, tři, a nikdo z chodců si nevšiml hadříku s dukátem. Hodina za hodinou mýjela, přešlo poledne a přiblížil se večer.

Primas už chtěl zavolat někoho z čeledě, aby hadřík přinesli nahoru. A tu, zvečera, kdy už se ulice vyprazdňovala, přiběhl otrhaný umouněný chlapec, rozhlédl se, sehnul se k hadříku, vstrčil ho i s dukátem do kapsy a běžel dál.

Primas nedůvěřivě kroutil hlavou. Tenhle kluk by měl být největším boháčem židovského města a snad i celé Prahy?

Druhého dne se rozhodl položit osudu stejnou otázku. Zabalil druhý dukát do hadříku a vyhodil jej ráno z okna. Znovu pozoroval lidi proudící po chodníku a znovu se žádný neshýbl pro dukát. Až navečer, když se ulice vyprázdnila, za soumraku vběhl do ulice chlapec, zvedl dukát a odběhl s ním.

Třetího dne poslal primas z okna poslední, třetí dukát, aby si sám našel svého majitele. A všechno se podobalo předešlým dnům. Opět přiběhl za šera otrhánek a sebral dukát z lesního pokladu.

Primas se podívoval zvláštním cestám prozřetelnosti, a protože učenost není vždy zárukou moudrosti, myslil na otrhánek se závistí v srdci a zabýval se v duchu plány, jak chlapce k sobě připoutat, aby také on, primas, se směl ohrát v záři pokladu.

Post sendorma nokto la primaso alvokis juĝan serviston kaj ordonis al li anonci tra la juda urbo, ke la primaso perdis tri orajn dukatojn. Kiu trovis ilin, persone redonu ilin al la primaso.

La servisto ankoraŭ ne trairis kun sia anonco la tutan judan urbon, kaj ĉe la primaso aliĝis knabo, kiun la primaso bone konis, ĉar li trifojne vidis lin levi dukaton.

„Sinjoro,” komencis la timigita knabo, „mi trovis la dukatojn, kaj mi ilin tuj redonus, kredu, sed mi ne sciis, al kiu mi ilin portu. Kaj plie, mi ne sciis, ĉu ili vere ne apartenas al mi. Dum tri noktoj mi songis trovi dukaton antaŭ via domo, kaj la sekvan tagon mi ĉiam dukaton trovis. Ne koleru je mi, ke mi nun donas al vi nur du dukatojn. La trian mi ne plu havas.”

„Kaj kien vi donis ĝin?”

„Al mia patrino. Ŝi havas butikon kaj bezonis monon por komerco. Kiam ŝi vendos la aĉetitan, mi tuj alportos al vi la trian dukaton.”

„Naivulo,” diris la primaso, „kial vi ja redonas al mi ion ajn? Vi povis konservi ĉiujn tri dukatojn kaj helpi vian patrinon kaj vin mem. Mi sufiĉe riĉas, por ke perdo de kelkaj dukatoj ne damaĝu min.”

„Sinjoro,” respondis la knabo nun jam kuraĝe, „neniu rajtas konservi ion, kio ne apartenas al li. Ĉu nia profeto Moseo ne instruis nin, ke ni redonu forkurintan ŝafidon al ĝia posedanto, eĉ se tiu estus nia malamiko?”

La parolo de la knabo plaĉis al la primaso kaj li enmense agnoskantis, ke la sorto bone elektis, se ĝi preparas tian trezoron por la knabo.

„Vi plaĉas al mi,” li diris, „vi povas resti en mia domo, se vi volas. Mi aĉetos al vi veston, donos al vi instruiston, kvazaŭ vi estus mia propra. Kaj mi mem instruos al vi ĉion, kion komercisto bezonas scii.”

„Mi ne povas resti ĉe vi, sinjoro,” defendis sin la knabo, „mi havas maljunan blindan patron, kiun mi devas prizorgi. La patrino prizorgas la butikon.”

Po bezesné noci dal primas zavolat soudního sluhu a poručil mu vyhlásit po židovském městě, že primas ztratil tři zlaté dukáty. Ten, kdo je našel, ať je osobně vrátí primasovi.

Soudní sluha neprošel ještě se svým oznámením celé židovské město, a už se u primase přihlásil chlapec, kterého primas dobře znal, neboť jej třikrát viděl zvedat dukát.

„Pane,“ spustil vystrašený chlapec, „dukáty jsem našel já a byl bych je vrátil hned, to mi věřte, jenomže jsem nevěděl, komu je mám odnést. A pak, nevěděl jsem, jestli mi opravdu nepatří. Měl jsem po tři noci sen, jak nacházím před vaším domem dukát, a druhý den jsem dukát vždycky našel. Nehněvejte se na mě, že vám prozatím odevzdávám jenom dva dukáty. Ten třetí už nemám.”

„A kam jsi ho dal?”

„Matce. Moje matka má kráček a potřebovala do obchodu peníze. Jakmile prodá, co koupila, hned vám třetí dukát přinesu.”

„Blázínku,“ řekl primas, „proč mi vůbec něco vracíš? Mohl sis nechat všechny tři dukáty a pomohl bys matce i sobě. Jsem dost bohatý, aby mi ztráta několika dukátů neublížila.”

„Pane,“ odpověděl chlapec teď už srdnatě, „nikdo nemá právo ponechat si něco, co mu nepatří. Copak nás neučil náš prorok Mojžíš, že máme vrátit jehně, které se zaběhlo, jeho majiteli, i kdyby majitel byl náš nepřítel?”

Primasovi se chlapcova řeč líbila a v duchu uznával, že osud volil dobře, když chystá pro toho chlapce takový poklad.

„Líbíš se mi,“ řekl, „kdybys chtěl, můžeš zůstat v mém domě. Koupím ti oblek, opatřím ti učitele, jako bys byl můj vlastní. A sám tě naučím všemu, co je třeba obchodníkovi znát.”

„Nemohu u vás, pane, zůstat,“ bránil se chlapec, „mám starého slepého otce, o kterého se musím starat. Matka má na starosti krám.”

„Kaj kiel nomiĝas via patro?”

„Ŝalum Mayzl,” respondis la knabo, elŝutinte el ĉifoneto sur la tablon du dukatojn. Antaŭ ol la primaso retrorigardis, la knabo estis for.

Sed la primaso ne rezignis tiel facile. Li demandis, kie loĝas Ŝalum Mayzl kaj elserĉis lin. Kaj la patro kaj la patrino de la knabo ĝoje ekscitiĝis pro la rara vizito. La knabo ne estis hejme, do la primaso iris rekte al varma temo.

„Mi volas prizorgi vian filon, Ŝalum,” li proponis al la maljunulo, „mi donos al li manĝaĵon kaj vestojn kaj kleron. Mi voĵprenos lin, por ke li ekkonu la mondon.”

„Por kio portisto bezonas koni la mondon,” ridetis la maljunulo, „mia Mordeĥajo iĝos portisto, kiel estis mi. Nur li honestu kaj ĝuste vivu. Rigardu, sinjoro, mi havis ok filojn, kaj nur unu restas vivanta, tiu, kiun vi konas. Ĉu mi devas adiaŭi la solan ĝojon de mia maljuneco?”

„Sed kial ankaŭ via filo fariĝu portisto? Nur ĉar estis portisto lia patro? Mi ekŝatis lin kaj volas prepari por li pli bonan vivon ol havis vi. Se li ĉiam estos tiel honesta kaj sincera, mi edzinigos al li mian filinon. Mi havas nur ŝin, sed mi volonte donos ŝin al li.”

Pri tia bonŝanco Ŝalum Mayzl neniam eĉ revis. Ĉu lia filo edziĝu al la sola filino de la plej riĉa komercisto en la juda urbo? Ĉu li edziĝu en la estimatan kaj noblan familion de la primaso? Nun li ne plu povis diri ne.

La primaso petis, ke ili pri la geedziĝo al Mordeĥajo rakontu nenion. Kiam la knabo plenkreskos, li ekscios tion el lia propra buŝo. Li lasis ambaŭ gemaljunulojn en ilia ĉambreto surprizitaj kaj kortuŝitaj.

Por Mordeĥajo venis pli bonaj tempoj. Ĉar li perceptemis kaj spritis, lia studado en la domo de la primaso progresadis bonege kaj per sia bona koro li akiris ĉiun, komencante ĉe la filino de la primaso kaj finante ĉe la lasta stalisto.

„A jak se jmenuje tvůj otec?”

„Ŝalum Mayzl,” odpověděl chlapec a vysypal z hadříku na stůl dva dukáty. Než se primas ohlédl, chlapec už byl pryč.

Ale primas se tak lehko nevzdával. Vyptal se, kde Ŝalum Mayzl bydlí a vyhledal ho. Otec i matka chlapce byli radostně vzrušeni vzácnou návštěvou. Chlapec nebyl doma, a proto se primas pustil rovnou do horkého sousta.

„Chci se postarat o tvého syna, Ŝalume,” navrhl starci, „dám mu jídlo a šaty a poskytnu mu vzdělání. Vezmu ho na cesty, aby poznal svět.”

„Nač potřebuje nosič poznávat svět,” usmál se stařec, „z mého Mordeĥaje bude nosič, jako jsem byl já. Jen když bude poctivý a řádně živ. Pohled, pane, měl jsem osm synů a jediný mi zůstal naživu, ten, kterého znáš. Mám se snad rozloučit s jedinou potěchou svého stáří?”

„Ale proč by se měl tvůj syn také stát nosičem? Jenom proto, že byl nosičem jeho otec? Zalíbil se mi a chci mu připravit lepší život, než jste měli vy. Jestli bude vždycky tak poctivý a upřímný, dám mu za ženu svou dceru. Mám jenom ji, ale dám mu ji rád.”

O takovém štěstí se Ŝalumu Mayzlovi ani nesnilo. Jeho syn by si měl vzít za ženu jedinou dceru nejbohatšího obchodníka v židovském městě? Měl se přiženit do vážené a vznešené rodiny primasovy? Teď už nemohl říkat ne. Primas si vyžádal, aby prozatím Mordeĥajovi o ženitbě nic nepovídali. Až chlapec doroste, sám se to doví z jeho úst. Zanechal oba staré lidi v jejich světničce překvapené a dojaté.

Mordeĥajovi nastaly lepší časy. Protože byl vnímavý a chytrý, šlo mu učení v primasově domě znamenitě a svým dobrým srdcem si každého získal, počínaje primasovou dcerou a konče posledním čeledínem.

Ofte la primaso rigardis sian estontan bofilon, kaj kvazaŭ vidante malantaŭ li brilantan kaj radiantan amason da oro kaj arĝento, li fermetadis la okulojn. La tempo, kreskiganta herbojn kaj arbojn, kreskigas kaj florigas eĉ homojn. La primasa filino Sulamit ekfloris kaj Mordeĥajo ĝiskreskis en junan viron, en la aĝon, kiam viroj fianĉiĝas al virinoj.

En la primasa domo preparatis nupto. Sulamit kaj Mordeĥajo ŝatis unu la alian kaj la decido de ŝia patro konvenis al ili. La primaso malpacience atendis la tagon, kiam la filino edziniĝos kaj kiam, laŭ la vortoj de la gnomo, lia bofilo enmanigos la grandegan arbortrezoron. Dum la sep nuptotagoj la primaso ne povis forigi la rememoron pri la blua flamo meze de arbara mallumo.

Post kiam la sep tagoj finiĝis, jungiginte li instigis sian sensuspektan bofilon veturi kun li. Ili veturis tiel, ke ili nokte atingu la arbaron, kie antaŭ jaroj la primaso levis el la musko la tri dukatojn. La primaso trovis la arbaron kaj la lokon, kie iam flamis la lumo, sed ĉie kaj sur ĉio kuŝis mallumo. „Ni atendos ĉi tie ĝis la mateno,” klarigis la primaso al Mordeĥajo kaj rakontis al li elpensitan historieton, ke li hieraŭ nokte havis sonĝon, laŭ kiu li vigilu nokte en ĉi tiu loko. La primaso atendis kun sia bofilo en la konata loko ĝis la tagiĝo kaj nenio okazis. La gnomoj ne aperis.

Ĉagrenite la primaso revenantis en Pragon. Survoje li cerbumis, kial la trezoro tiel longe atendigas. Eble estas ankoraŭ tro frue post la geedziĝo, li konsolis sin. Kaj li ekveturis en la arbaron post trifoje sep tagoj kaj denove vane. Kaj li rajdis en la arbaron post sepfoje sep tagoj, kaj kiam en la arbaro dum la tuta nokto ekbrulis eĉ ne fajrero, li enmanigis pioĉon kaj ŝovelilon kaj fosis kaj ŝovelis en la loko, kie aperis al li la gnomoj. Sed li elfosis nur amason da sablo, pigloj kaj polvo.

Dum pasis monatoj, en la primaso maturantis la konvinko, ke li trompitis de mava truko.

Ĉastokrát se primas zadíval na svého budoucího zete, a jako by za ním viděl zářící a blyštící se hromadu zlata a stříbra, přimhuřoval oči. Čas, který dává růst trávě a stromům, dává růst a kvést i lidem. Rozkvetla primasova dcera Sulamit a Mordechaj dorostl v mladého muže, do věku, kdy se muži zasnubují s ženami.

V primasově domě se chystala svatba. Sulamit a Mordechaj se měli rádi a otcovo rozhodnutí jim bylo vhod. Primas nedočkavě čekal na den, kdy bude mít dcera po svatbě a kdy podle skřítkových slov se dostane zeťovi do rukou obrovský lesní poklad. Po sedm svatebních dnů se nemohl primas zbavit vzpomínky na modrý plamen uprostřed lesní tmy.

Jakmile sedm dní minulo, přikázal zapřáhnout a vybídl nic netušícího zete, aby si s ním vyjel. Jeli tak, aby se za noci dostali do lesa, kde před lety primas zvedl z mechu tři dukáty. Primas našel les i místo, kde planulo kdysi světlo, ale všude a na všem ležela tma. „Počkáme tady do rána,“ vysvětloval primas Mordechajovi a vykládal mu vymyšlenou báchorku, že měl v noci sen, podle kterého má na tomto místě probdít noc. Primas čekal se zetěm na známém místě až do úsvitu a nic se nepříhodilo. Skřítkové se neukázali.

Rozmrzele se vracel primas do Prahy. Cestou si lámal hlavu, jak to, že na sebe dává poklad tak dlouho čekat. Snad je ještě příliš brzo po svatbě, utěšoval se. I rozjel se do lesa za třikrát sedm dní a zase nadarmo. I rozjel se do lesa za sedmkrát sedm dní, a když se po celou noc v lese nerozsvítla ani jiskřička, vzal do ruky kopáč a lopatu a kopal a ryl na místě, kde se mu zjevili skřítkové. Ale vykopal jenom hromadu písku, jehličí a prachu.

Jak měsíce ubíhaly, zrál v primasovi přesvědčení, že byl podveden nějakým zlým mámením.

La penso, ke li havas diligentan kaj laboreman bofilon, liverantis al li certe ne tiom da ĝojo, kiom iam donadis al li la penso, ke li kun sia bofilo trovos amason da mono. La primaso amariĝis, nubmienadis, kaj ĉar ĉe rigardo je la bofilo la flagranta ora brilo ne plu aperadis al li, li sciigadis al li, de kia mizero li venigis lin al sia domo. Mordeĥajon suferigadis la ŝanĝo, okazinta kun lia bopatro, kaj li ne povis ekspliki ĝin al si. La primaso malvarmiĝis ankaŭ je sia filino, kvazaŭ ankaŭ ŝi trompus lin kaj senigis lin pri alia, pli riĉa bofilo.

La vivo en la primasa domo ĉiam pli malĝojis. Tiam Mordeĥajo diris al sia juna edzino: „Mi ne volas toleri humiligadon sub ĉi tiu tegmento. Ni vivtenos nin aliloke. Ni foriros de ĉi tie.”

Kaj la junaj geedzoj forloĝiĝis al la patrino de Mordeĥajo. La filo helpis sian patrinon en ŝia fervendejo, la komerco prosperis kaj ili fartis bone. Ankaŭ la primaso ĝojis, ke li ne devas rigardi la bofilon, kiu tediĝis por li. Mordeĥajo Mayzl ne ŝanĝiĝantis, li estis ĉiam honesta kiel en la infanaĝo, ĉiam bonkora kaj sincera. Ĉiuj ŝatis lin.

Foje, antaŭ la rikolto, eniris la volban butikon de Mayzl kamparano, kiun li neniam antaŭe vidis. „Mi bezonas falĉilojn,” diris la kamparano, „sed estas antaŭ la rikolto kaj mi havas nenion por pagi.”

Nur elektu,” instigis Mayzl la kamparanon, „vi pagos, kiam vi havos ion.” „Do sciu ion,” diras la bienulo, „se vi tiel bonvolas kaj pretas atendi, eble ni komune povus fari negocon, kiu helpus al ni ambaŭ. Mi havas hejme malnovan feran keston. Ĝis nun neniuj sukcesis malŝlosi ĝin. Mi ne interesiĝas pri ĝi, ĝi nur okupas spacon al mi. Se vi volas ĝin, mi alveturigis ĝin al vi en rubmetalon, vi pagos al mi por ĝi kaj mi pagos al vi la falĉilojn.” „Kial ne,” kapjesis Mayzl, „alveturigu ĝin, mi volonte ĝin aĉetos.” La kamparano prenis la falĉilojn kaj foriris.

Pomyšlení, že má pilného a příčinnivého zetě, mu nepůsobilo ani zdaleka takovou radost, jakou mu dříve působilo pomyšlení, že se svým zetěm najde hromadu peněz. Primas zatrpkl, umračoval se, a protože se mu při pohledu na zetě už nezjevoval chvějivý třpyt zlata, dával mu najevo, z jaké nuzoty ho vynesl do svého domu. Mordechaje trápila změna, která se stala s jeho tchánem, a nedovedl si ji vysvětlit. Primas ochladl i ke své dceři, jako by ho i ona podvedla a připravila o jiného, bohatšího zetě.

Život v primasově domácnosti byl stále smutnější. Tehdy řekl Mordechaj své mladé ženě: „Nechci snášet ponižování pod touto střechou. Uživíme se i jinde. Odejdemo odtud.“

A mladí manželé se odstěhovali k Mordechajově matce. Syn pomáhal matce v jejím železářství, obchod vzkvétal a dobře se jim dařilo. Také primas byl rád, že se nemusí dívat na zetě, který se mu zprotivil. Mordechaj Mayzl se neměnil, stále byl poctivý jako v dětství, stále dobrosrdečný a upřímný. Všichni ho měli rádi.

Jednou přede žněmi vstoupil do Mayzlova klenutého krámků sedlák, kterého tu ještě nikdy neviděl. „Potřebuji kosa,” řekl sedlák, „ale je přede žněmi a nemám, čím bych zaplatil.“

„Jen si vyberte,” vybídl Mayzl sedláka, „zaplatíte, až budete mít.“

„A víte co,” povídá sedlák, „když jste tak hodný a chcete mi počkat, možná že bychom spolu mohli uzavřít obchod, který by nám oběma pomohl. Mám doma starou železnou truhlu. Nikomu se doposud nepodařilo odemknout ji. Nemám na ní zájem, jenom mi zabírá místo. Jestli ji chcete, přivezu vám ji do starého železa, zaplatíte mi ji a já vám zaplatím kosa.“

„Proč ne,” přikývl Mayzl, „přivezte ji, rád ji koupím.“ Sedlák si vzal kosa a odešel.

„Via kredemo, filo, ruinigos vin," profetis la patrino de Mordeĥajo, kiu sidis en la angulo de la butiko. Sed la filo nur ridis.

Post kelkaj tagoj antaŭ la fervendejo haltas veturilo kaj la bienulo kun koĉero tiras el la ĉaro feran keston. Ili eĉ ne kapablas levi ĝin, ili ĝin nur glitigas, kaj se ilin ne helpus kelkaj ĉirkaŭe gapantaj neplenkreskuloj, ili eĉ ne eligus ĝin el la ĉaro. Mayzl pagis al la bienulo por la kesto, la kamparano ne restis ŝuldi por la falĉiloj kaj ili ambaŭ ĝojis bone agi.

Vespere, ferminte la butikon, Mordeĥajo Mayzl ekesploris la strangan feran keston. Ĝi nekutime grandis, kaj kvankam ĝi evidentis malnova, ankoraŭ ne manĝis ĝin rusto. Kiam Mayzl tuŝis la seruron, la kovrilo mem forsaltis, kvazaŭ la kesto ofertus al li sian longe kaŝitan enhavon. En la malforta lumo de olea lampo el la kesto ekflamis ora kaj arĝenta brilo. La kesto plenitis ĝis la rando per dukatoj kaj arĝentaj moneroj.

Mordeĥajo Mayzl subite riĉis. Sed li menciis al neniu sian riĉecon. Dum la tuta jaro li esploris, ĉu li ekscios ion pri la kamparano, kiu alportis al li la keston. Li ankaŭ atendis, ke la bienulo denove vizitos lin. Nur post unu jaro, kiam la kamparano ne aperis en lia butikoj kaj nenio pri li scieblis, Mayzl konsideris la riĉaĵon sia posedo.

Tiam li vestis sin feste kaj vizitis la rabenon por diri al li siajn decidon kaj deziron. „Mi volas konstruigi en la juda urbo sinagogen", li diris, „tian, kian Prago antaŭe neniam vidis. Mi donos la monon por la konstruado, sed mi petas pri nur unu: ne malkaŝu nomon de la homo, kiu pagas la konstruadon." La rabeno promesis.

En la loko proksime ĉe la juda urbodomo laboristoj komencis fosi fundamentojn kaj inter la malnovaj domoj kreskis nova sinagogo. „Kiu pagas por la konstruado de tia bela konstruaĵo?" demandis la rabenon homoj, kiuj ofte staris ĉi tie rigardante laboron de masonistoj. „Ĝustatempe mi diros tion al vi", promesadis al ili la rabeno.

„Tvoje důvěřivost, synu, tě přivede na mizinu," prorokovala Mordechajovi matka, která seděla v koutě krámu. Ale syn se jen smál.

Za několik dní zastaví před železářstvím povoz a sedlák s kočím tahají z vozu železnou truhlu. Ani uzvednout ji nemohou, jenom ji smýkají, a kdyby jim nepomohlo několik okounějíčích výrostků, ani by ji z vozu nedostali. Mayzl sedlákovi za truhlu zaplatil, sedlák nezůstal za kosy dlužen a oba měli radost, že dobře pochodili.

Večer, když Mordechaj Mayzl zavřel krám, dal se do prohlížení zvláštní železné truhly. Byla neobvykle veliká, a přestože byla zřejmě stará, rez na ní ještě nehlodala. Když se Mayzl dotkl zámku, odskočilo víko samo, jako by mu truhla nabízela obsah, který dlouho skrývala. V slabém světle olejového kahánku vyšlehla z truhly záře zlata a stříbra. Truhla byla po okraj naplněná dukáty a stříbrňáky.

Mordeĥaj Mayzl byl rázem boháč. Ale o svém bohatství se nikomu nezmiňoval. Po celý rok pátral, jestli se nedozví něco o sedlákovi, který mu truhlu přivezl. Čekal také, že ho sedlák znovu navštíví. Teprve po roce, když se sedlák v jeho krámě neukázal a nic se o něm nemohl dovědět, považoval Mayzl bohatství za svůj majetek.

Tehdy se oblékl svátečně a navštívil rabína, aby mu sdělil své rozhodnutí a přání. „Chci dát vystavět na židovském městě synagogu," řekl, „takovou, jakou Praha ještě neviděla. Dám peníze na stavbu, ale jenom o jedno prosím: neprozrazujte jméno toho, kdo stavbu platí." Rabín přislíbil.

Na místě nedaleko židovské radnice se pustili dělníci do výkopu základů a mezi starými domy vyrůstala nová synagoga. „Kdopak platí stavbu takové krásné budovy?" ptali se rabína lidé, kteří tu často postávali a sledovali práci zedníků. „Až nadejde čas, povím vám to," sliboval jim rabín.

Kaj li ankaŭ publikigis tion, kaj ne nur al ili, sed al la tuta juda komunumo, kunveninta dum la malfermo de la nova sinagogo. La nova sinagogo nomitis laŭ sia fondinto kaj portas lian nomon ĝis hodiaŭ.

La bopatro de Mayzl, la primaso, surprizite aŭskultis la laŭdajn vortojn de la rabeno pri sia bofilo, surprizite rigardis la bofilon modeste starantan flanke, kaj denove vidis ŝvebi la bluan flamon super la arbara trezoro. Li kuris al Mordeĥajo kaj ĉirkaŭbrakis lin. Kaj Mordeĥajo Mayzl forgesis ĉiujn maljustaĵojn, ĉar li havis bonan kaj senintrigan koron kaj malamo kaj venĝo fremdis por li.

Multe da bono faris Mayzl en la juda urbo. Li pavimigis je sia propra elspezo kotajn kaj alifoje polvajn stratojn de la juda urbo, konstruigis urbodomon kaj krom la supre menciita sinagogo ankoraŭ plian, nomatan Klaus, porvirinan banejon kaj hospitalon, kaj listo de liaj agoj por la ĝenerala bonfarto tie ne finiĝis. Laŭdire li prizorgadis doton por malriĉaj novedzinoj, kontribuadis al malriĉuloj, prizorgantis rajtojn por prematoj. Kiel por aliaj amo brilas nur interne de la koro, lia amo elsendadis siajn radiojn eksteren kaj varmigadis tiujn, kiuj tion pleje bezonis.

A také to prozradil a nejen jim, ale celé židovské obci shromážděné při otevření nové synagogy. Nová synagoga dostala jméno po svém zakladateli a nese jeho jméno podnes.

Mayzlův tchán, primas, překvapen naslouchal rabínovým slovům, kterými chválil jeho zetě, překvapen pozoroval zetě, který stál skromně stranou, a opět viděl modrý plamen vznášející se nad lesním pokladem. Rozběhl se k Mordechajovi a objal ho. A Mordechaj Mayzl zapomněl na všechna příkoří, neboť měl dobré a nezákladné srdce a nenávisť a pomsta mu byly cizí.

Mnoho dobrého vykonal Mayzl v židovském městě. Dal na vlastní náklad vydláždit blátivé a jindy zas prašné ulice židovského města, postavil radnici a kromě synagogy, o níž byla řeč, ještě jednu, takzvanou Klausovu, lázeň pro ženy a špitál a tím výčet jeho skutků pro obecné blaho neskončil. Vypráví se, že se postaral o věno chudým nevěstám, přispíval chudákům, získával právo utlačeným. Jako jiným svítí láska jen uvnitř srdce, jeho láska vysílala své paprsky ven a hřála ty nejpotřebnější.

PRI PINKASO

Antaŭ multaj jaroj loĝis en unu strateto de la praga juda urbo malriĉa judo. Li nomiĝis Pinkaso, havis edzinon kaj infanojn, sed ofte enspezis eĉ ne sufiĉe por satigi ilin. Tuttage li trairadis Pragon kun sako surŝultre, aĉetante kaj vendante, kaj per ĉiuj siaj negocoj li enspezis apenaŭ kelkajn groŝojn, por ke li kaj lia familio ne mortu de malsato. Li estis honesta kaj multe leginta en hebreaj libroj, kio ambaŭ ŝajnis ŝarĝo por lia komerco. Lia honesteco malebligadis superruzi klienton kaj lia dokteco devigis lin pensi pri aliaj aferoj ol pri la ĉiutaga vivo de juda stratvendisto. Homoj, kiuj celis nur enspezi monon, primokadis lin.

Tamen estis ankaŭ homoj, kiuj ŝatis lin pro lia boneco kaj pensemo. Sed ili estis malriĉaj kaj ne povis helpi lin en lia mizero.

Nur unu helpadis lin. En Prago vivis tiam grafo, kiu, ekkoninte la honestecon kaj doktecon de Pinkaso ekŝatis lin. Ĉiuvendrede Pinkaso iris al la grafo kaj tiu demandis lin pri lia gajno. Kiam li dum la semajno ne enspezis sufiĉe por povi digne festi la venantan sabaton laŭ la juda kutimo, la grafo ĉiam donis al li kelkajn monerojn.

Pinkaso kredis, ke ĉia sufero kaj ĉia bono venas de la Eternulo, kaj tial li dankis: „Dankon, Sinjoro, ke vi ne forgesis vian serviston.“ Kaj kiam la grafo demandis lin la sekvan semajnon: „Kiel vi pasigis la sabaton?“ Pinkaso respondadis: „Dankon, grafo moŝto, tre bone. La Eternulo helpis min.“ Tiaj dankoj kaj tiaj respondoj al la grafo ne plaĉis.

O PINKASOVI

Před mnoha lety žil v jedné uličce pražského židovského města chudý žid. Jmenoval se Pinkas, měl ženu a děti, ale často nevydělal ani tolik, aby je nasýtil. Po celý den obcházel po Praze s pytlím přes rameno, kupoval, prodával a všechny jeho obchody mu vynášely sotva pár grošů, aby s rodinou nezemřel hladem. Byl poctivý a sečtělý v hebrejských knihách a obojí mu bylo, jak se zdálo, v obchodě břemenem. Jeho poctivost mu bránila zákazníka obelstít a jeho sečtěllost ho nutila přemýšlet o jiných věcech, než jaké přinášel všední den židovského kramáře. Lidé, kterým šlo jen o výdělek, se mu posmívali.

Byli však také lidé, kteří ho měli rádi pro jeho dobromyslnost a přemýšlivost. Jenže ti byli chudí a nemohli mu v jeho bídě pomoci.

Jen jeden mu pomáhal. V Praze žil tehdy hrabě, který poznal Pinkasovu poctivost a sečtěllost a oblíbil si ho. Každý pátek chodil Pinkas k hraběti a hrabě se ho ptával na výdělek. Když si v týdně nevydělal dost, aby mohl důstojně oslavit po židovském zvyku nadcházející sobotu, daroval mu hrabě vždy několik penízů.

Pinkas věřil, že všechno trápení i všechno dobro pochází od Hospodina, a proto děkoval: „Děkuji ti, Hospodine, že jsi nezapomněl na svého služebníka.“ A když se ho hrabě příští týden zeptal: „Jakpak jsi prožil sobotu?“ odpovídal Pinkas: „Děkuji, hraběcí urozenosti, velmi dobře. Hospodin mi pomohl.“ Takové díky a takové odpovědi se hraběti nelíbily.

Li diris al si: Mi donas al Pinkaso monon, sen mi li vendrede eĉ ne vespermanĝus, kaj li ne dankas min, sed la Eternulon. Do ni provos tion alimaniere. Proksimiĝas Pasko kaj Pinkaso certe ne havas sufiĉe da mono por ĝuste festi pesaĥon laŭ la juda maniero. Li vizitos min, sed mi donos al li eĉ ne unu groŝon. Tio instruos lin danki min kaj ne sian Eternulon.

Kiel ĉiujare antaŭ pesaĥo Pinkaso vizitis la grafon, parolis kun li kaj atendis, ke la grafo antaŭ la foriro pridonacos lin. Ĉifoje, tamen, la grafo komencis alimaniere: „Mi scias,” li diris al Pinkaso, „vi atendas, ke mi helpos vin, sed ĉifoje mi mem havas malmulte kaj mi devas modestiĝi. Sed via Eternulo, kiun vi ĉiam dankas por mono, eble ne forgesos vin kaj helpos.”

Malĝoje Pinkaso iris tiutage hejmen. Proksimiĝantis granda festo kaj mankis mono aĉetadi, por ke ĝi festitu ĝuste laŭ la antikva kutimo, heredita de la prauloj.

Hejme atendis lin liaj edzino kaj infanoj. Kiam Pinkaso montris la malplenajn manplatojn anstataŭ mono, la edzino ekveis kaj la infanoj ploris kun ŝi, kaj la malriĉan loĝejon de Pinkaso plenigis ploro.

Pinkaso sciis, ke eĉ la plej bona babilado liajn edzinon kaj infanojn ne satigos, do li silentis kaj mute retiriĝis en sian kameron kaj ŝlosis la pordon post si. Tie li havis seĝon kaj tablon kaj hebreajn librojn, en kiuj li legadis ĝis malfrua nokto. Ŝlosinte malantaŭ si la pordon li sidiĝis al granda malfermita libro, legis kaj cerbumis kaj en la apuda ĉambro malrapide ĉesis krio kaj bruo, la infanoj enlitiĝis kaj ankaŭ la edzino post ili ekdormis. La domon envolvis silento kaj en ĝi susuris nur librofolioj en la malglataj fingroj de Pinkaso.

Ŕikalis: ja davam Pinkasovi penize, beze mne by v patek ani neveĉerel a on nedekuje mnĉ, ale Hospodinu. Zkusime to tedy jinak. Blizi se velikonoce a Pinkas jiste nema dost penĉz, aby rade po židovskĉm způsobu oslavil svatek pesach. Navštivi mne, ale ja mu nedam ani groŝ. To ho nauĉi, aby dekoval mnĉ, a ne svĉmu Hospodinu.

Pinkas navštivil jako kaŝdý rok pŕed svátkem pesach hrabĉte, rozmlouval s ním a ĉekal, že ho hrabĉ pŕed odchodem obdaruje. Tentokrát vŝak zaĉal hrabĉ z jinĉho konce: „Ja vím,“ ŕekl Pinkasovi, „ĉekáš, že ti pomohu, ale ja sám tentokrát nemám a musím se uskrovnit. Ale tvŕj Hospodin, kterĉmu vŝdycky dekujeŝ za penize, na tebe snad nezapomene a pomŕže ti.“

Smutnĉ ŝel Pinkas toho dne domŭ. Blizil se veliký svatek a nebylo za co nakoupit, aby mohl být rade oslaven podle pradavnĉho zvyku zdĉdĉného po pŕedcích.

Doma ĉekala na Pinkase žena a dĉti. Kdyŝ Pinkas místo penĉz ukázal prázdnĉ dlanĉ, dala se žena do náŕku a dĉti plakaly s ní a chudý Pinkasŭv pŕibytek naplnil pláč.

Pinkas vĉdĉl, že sebelepŝi ŕĉi ženu ani dĉti nenakrmí, a proto mlĉel a mlĉky se uchýlil do své komory a zamkl za sebou dveŕe. Mĉl v komoŕe židli a stŭl a hebŕejské knihy, v kterých ĉítal dlouho do noci. Zamkl za sebou dveŕe, posadil se k velké rozevŕĉnéknize, ĉetl a rozvaŝoval a ve vedleŝí jizbĉ pomalu ztichl kŕik a hluk, dĉti ŝly spát a po nich usnula i žena. Ticho objalo dŭm a v tichu ŝustily jen listy knihy v drsných Pinkasových prstech.

Proksimis la noktomezo, kiam Pinkaso, profunde enpensinta, levis la okulojn de la libro kaj rigardis en malluman ĉambroangulon, kvazaŭ serĉante respondon je malfacila demando.

Subite kun bruego disiĝis la fenestro kaj io enflugis la ĉambron kaj batis la plankon. Pinkaso terurite elsaltis kaj alpremis sin al la muro. Malantaŭ la fenestro eksonis kriaĉo kaj rido.

Pinkaso ekis sorĉdirojn kontraŭ malbonaj demonoj, tutkorpe skuante. La rido kaj ŝirkriado ĉesis, samkiel ĝi komenciĝis.

Daŭris iom da tempo antaŭ ol Pinkaso decidiĝis alpaŝi la fenestron kaj fermi ĝin. Nur tiam li rimarkis la objekton, kiu falis tra la fenestro en la ĉambron. Sur la planko kuŝis morta simio.

Pinkaso ŝoke ekkriis. La edzinon vekis la ekkrio, ankoraŭ duondormante kaj en mallumo ŝi palpatis al la ĉambro kaj ekpenis enveni ĝin. Pinkaso malŝlosis la pordon, montris al la planko kaj rakontis, kio okazis.

„Tio detruos nin," lamentis la edzino de Pinkaso. „Iu ĵetis ĉi tien mortan simion, por povi akuzi nin pri ties ŝtelo kaj mortigo. Ĉu ne okazas de tempo al tempo, ke judoj akuzatas pri io, kion ili ne faris?"

La edzino lamentis, sed Pinkaso trankviliĝantis, ju pli li cerbumis pri la kazo. „Kara edzino, ne plendu," li konsolantis la edzinon, „ni prefere pripensu, kion fari. La simio devas malaperi kiel eble plej rapide. Se mi volus konfidi ĝin al akvo, mi portus ĝin al la rivero, sed iu povus haltigi min survoje, kaj kion poste? Se mi konfidus ĝin al tero, mi povus enterigi ĝin en la kelo, sed kion, se oni venos serĉi ĝin ankaŭ tien?"

Bylo k pŭlnoci, kduŝ Pinkas hluboce zamyŝlen zvedl oĉi od knihy a zadival se do ŝerĕho kouta komory, jako by tam hledal odpovĕď na sloŝitou otĕzku.

Vtom se rozletĕlo s tŝeskem okno a do komory nĕco vletĕlo a udeřilo o podlahu. Pinkas zdĕŝenĕ vyskoĉil a pŕitiskl se ke zdi. Za oknem se rozlehl jekot a smĕch.

Pinkas zaĉal odřikĕvat zaklĕnadla proti zlŷm dĕmonŷm a tŝrĕsl se na celĕm tĕle. Smĕch a jekot ustal, jak zaĉal.

Pinkasovi jeŝtĕ chvĕli trvalo, neŝ se odhodlal pŕistoupit k oknu a zavřit je. Teprve pak si vŝiml pŕedmĕtu, kterŷ dopadl oknem do komory. Na podlaze leŝzela mrtvĕ opice.

Pinkas leknutĕm vykřikl. Manŝelku probudil vŷkřik, v polospĕnku jeŝtĕ a potmĕ se dotĕpala ke komoŕe a zaĉala se do nĕ dobŷvat. Pinkas jĕ odemkl, ukĕzal na podlahu a povĕdĕl, co se pŕihodilo.

„To nĕs zniĉĕ," bĕdovala Pinkasova ŝena. „Nĕkdo nĕm sem hodil mrtvou opici, aby nĕs mohl obvinit, ŝe jsme ji ukradli a zabili. Copak se kaŝdou chvĕli nestĕvĕ, ŝe jsou ŝidĕ obviňovĕni z nĕĉeho, co neudĕlali?"

ŝena bĕdovala, ale Pinkas se uklidňoval, ĉim vĕc o pŕĕpadu uvaŝoval. „Milĕ ŝeno, nenařĕkej," uklidňoval manŝelku, „radĕji rozvaŝujme, co dĕlat. Opice musĕ zmizet co nejrychleji. Kdybych ji ĉtĕl svĕřit vodĕ, odnesl bych ji k řece, ale cestou by mne nĕkdo mohl zastavit a co pak? Kdybych ji svĕřil zemi, mohl bych ji zakopat ve sklepe, ale co kdyŝ pŕijdou a budou ji hledat i tam?"

Pleje konvenos konfidi ĝin al fajro. Tiu prizorgos ĝin, ne restos post ĝi eĉ hareto.”

La virino silentiĝis. Hejtinte la fornon ĝis la fajro muĝis ŝi helpis sian edzon, ne tre fortan, kun la morta simio. Ili kaptis ĝiajn krurojn kaj trenis ĝin al la forno.

Jen malantaŭ ili aŭdiĝis tinto de metalo, kvazaŭ sur la plankon falus monero kaj ruliĝus. Ili mirigite retrorigardis kaj vidis oran briletantan dukaton, kiel ĝi ruliĝas en la lampolumo kaj malaperas en malhela angulo. Ili postkuris ĝin. La edzino estis pli rapida, kaptis la dukaton kaj metis ĝin sur la tablon. Pinkaso pripalpis ĝin, la dukato estis aŭtenta.

„Miraklo,” flustris Pinkaso, „miraklo. La profeto Elija rememoris nin.” Kaj kiam ili volis treni la mortan simion al la forno kaj denove kaptis ĝiajn krurojn, saltis el la simiobuŝo nova dukato, sekvata de alia. Manpleno da dukatoj elverŝiĝis el la simio.

Pinkaso kaj lia edzino senĉese miris. Poste li prenis akran tranĉilon kaj distranĉis la ventron de la simio.

La stomako de la simio plenis de oraj dukatoj.

„La Eternulo helpis nin,” ekkriis Pinkaso, kiel li kutimadis diri, „justulon ĉielo ne forlasas, kaj tial li neniam malesperu.” La edzino de Pinkaso jam pripensadis la morgaŭan aĉetadon kaj enmense ŝi ŝanĝantis dukatojn je rostaĵo kaj vino por la festa tablo kaj je vestoj por infanoj.

Nejlepší ze všeho bude, když ji svěřím ohni. Ten se o ni postará, nezůstane z ní ani chloupek.”

Žena se utišila. Zatopila v kamnech, až oheň hučel, a pomohla s mrtvou opicí manželovi, který nevyňikal silou. Popadli ji za nohy a táhli ji ke kamnům.

Tu se za jejich zády ozvalo cinknutí kovu, jako by padl na podlahu peníz a kutálel se. Udiveně se ohlédl a spatřil zlatý jiskřící dukát, jak se kutálí ve světle lampy a mizí v tmavém koutě. Rozběhli se za ním. Žena byla rychlejší, zachytila dukát a položila ho na stůl. Pinkas jej ohmatal, dukát byl pravý.

„Zázrak,” šeptal Pinkas, „zázrak. Prorok Eliáš si na nás vzpomněl.“ A když chtěli dotáhnout mrtvou opicí ke kamnům a opět ji uchopili za nohy, vyskočil z opičí tlamy nový dukát a za ním další. Hrst dukátů se vysypala z opice.

Pinkas s manželkou nevycházel z údivu. Potom vzal ostrý nůž a rozřízl opici břicho.

Opičí žaludek byl plný zlatých dukátů.

„Hospodin nám pomohl,” zvolal Pinkas, jak míval ve zvyku říkat, „spravedlivého nebe neopouští, a proto si nemá nikdy zoufat.“ Pinkasova žena už myslila na zítřejší nákup a v myšlenkách proměňovala dukáty na pečeni a víno pro sváteční stůl a na šaty pro děti.

La maljunaj geedzoj staris super la amaseto da dukatoj longan tempon. Pinkas en religia, la edzino en agrabla kontemplado, ili preskaŭ forgesis forigi la simion. La radianta forno rememorigis tion al ili. Distranĉinte la simion je pecetoj ili tute forbruligis ĝin en la forno. Tiunokte ili enlitiĝis malfrue. Tamen ili ekdormantis sciante, ke ili forigis ĉiujn spurojn kaj kun ĝoja sento, ke la mizero en la domo forbenitas.

La sekva tago aĉetoplenis. Pro singardemo Pinkaso ŝanĝis kelkajn dukatojn ĉe konata monŝanĝisto je etaj moneroj kaj ekvojis aĉetadi, kio bezonatis por la hejmo.

Li videblis do ankaŭ en buĉistaj butikoj, ĉe varvendisto kaj vestaĵkomercisto. Li rifuzis al sia edzino neniun deziron. Baldaŭ la domo odoris pri la manĝaĵoj pretigataj por la festa vespermanĝo kaj la tuta loĝejo lumis per solena brilo.

Vespere la familio kunvenis ĉirkaŭ la tablo gaje kaj kontente. Tian pesaĥon la geedzoj Pinkaso ankoraŭ neniam spertis.

Sur la solene aranĝita tablo staris pokaloj kun ruĝa vino memore al tio, ke leproza faraono banis sin en la sango de judaj infanoj por forigi sian lepron. Sur stana plado kuŝis tri macoj envolvitaj en longa peco da ŝtofo kaj sur ĝi estis kreno, kreso, bakitaj ovoj, peco da bakaĵo kaj pelvo kun sala akvo. Ĉiuj sidantaj ĉirkaŭ la tablo kune levis la pelvon laŭ malnova kutimo, deklamante la verson, kiu finiĝas per la vortoj: kiu ajn malsatas, envenu kaj manĝu kun ni.

Apenaŭ la familio Pinkaso finis la verson, ekeĥis en la pavimita strateto bruado de radoj.

Stari manĝelĉe stali nad hromádkou dukátů hezkou chvíli. Pinkas v nábožném, Pinkasová v příjemném zadumání a byli by málem zapomněli opici odklidit. Sálající kamna jim to připomněla. Rozřezali opici na kousky a celou ji spálili v kamnech. Tu noc šli pozdě spát. Usínali však s vědomím, že odstranili všechny stopy a s radostným pocitem, že nouze v domě je zažehnána.

Příští den byl dnem nákupů. Pinkas z opatrnosti rozměnil několik dukátů u známého směnárníka na drobné a vydal se kupovat, co bylo třeba do domácnosti.

I bylo ho vidět v masných krámech, u kupce i u obchodníka šatstvem. Neodmítl své ženě žádné přání. Brzy voněly domem pokrmy chystané k sváteční večeři a celý příbytek zářil slavnostním leskem.

Večer se rodina shromáždila kolem stolu vesele a spokojeně. Takový svátek pesach Pinkasovi ještě nezažili.

Na slavnostně prostřeném stole stály číše s rudým vínem na paměť toho, že se malomocný faraón koupal v krvi židovských dětí, aby se zbavil svého malomocenství. Na cínové míse ležely tři macesy zavinuté v dlouhém kusu plátna a na něm křen, řeřicha, pečená vejce, kus pečeně a nádobka se slanou vodou. Všichni, kdo seděli kolem stolu, společně mísu podle starého zvyku pozvedli a odříkávali při tom verš, jenž končí slovy: kdokoliv je hladový, ať vejde a pojí s námi.

Sotva Pinkasova rodina skončila verš, ozval se v uličce na dláždění rachot kol.

Al Pinkaso en tiu momento estis, kvazaŭ la profeto Elija mem proksimiĝantus en sia ĉaro por gastigi dum pesaĥo ĉe lia familio. Tiam oni frapis la fenestron.

Kaj ĝoje kaj maltrankvile ekscitita Pinkaso leviĝis de la tablo kaj iris por vidi, kio okazas.

Ĉe la fenestro staris en la strateto kaleŝo de la grafo. „Estas mi, Pinkaso,” proksimiĝis la grafo al la fenestro, „mi venis por vidi, kiel vi solenas la feston pesaĥo.”

Malŝlosinte la domon Pinkaso kondukis la grafon en la ornamitan loĝejon. La grafo ne ĉesis miri. En la lumo de okbraka kandelingo kaj kelkaj poluritaj lampoj li vidis hejmon, kiu atestis ne pri manko, sed pri riĉeco. La infanoj vestitis per puraj novaj kostumoj kaj la edzino de Pinkaso eĉ havis sur la kapo novan oran kaj puntan kufon.

„Pinkaso,” diris la grafo, „ĉu vi riĉiĝis dum unu nokto, aŭ kio okazis ĉi tie?” „Via moŝto,” respondis Pinkaso, „mi dirus al neniuj en la mondo, kio okazis al mi, sed al vi, mia bonfaranto, mi diros.” Kaj Pinkaso rakontis, kiel iu ĵetis mortan simion en lian fenestron kaj kion li trovis en ĝia korpo.

„Nekredeble,” balancis la kapon la grafo, „estu eĉ mia simio, senviviĝinta antaŭhieraaŭ. Kiel ĝi aspektis kaj kiam rimenen ĝi havis ĉirkaŭ la kolo?” Pinkaso priskribis la simion, diris, kiam hararon ĝi havis kaj kiam rimenen ĉirkaŭ la kolo.

„Tio estas stranga,” diris la grafo. „Mia simio atingis eĉ vin. Nun mi scias, kial ĝi mortis. Ĝi vidadis min provi dukatojn inter la dentoj, ĉu ili estas veraj, kaj la povrulino eble pensis, ke mi ilin englutis. Preninte de mi en sengarda momento kelkajn dukatojn, ĝi englutis ilin kaj pro la ora manĝaĵo mortis.”

Pinkasovi v tiu ĉi momento estis, kvazaŭ la profeto Eliáš se blížil na svém voze, aby se stal o svátku pesach hostem jeho rodiny. Vtom se ozvalo zaklepaní na okno.

Radostně i úzkostně vzrušen vstal Pinkas od stolu a šel se podívat, co se děje.

Za oknem stál v uličce hraběcí kočár. „To jsem já, Pinkasi,” přistoupil k oknu hrabě, „přišel jsem se na tebe podívat, jak slavíš svátek pesach.”

Pinkas odemkl dům a vedl hraběte dál do vyzdobeného příbytku. Hrabě nevycházel z údivu. Ve světle osmiramenného svícnu a několika naleštěných lamp spatřil domácnost, která nesvědčila o nedostatku, ale o zámožnosti. Děti byly oblečeny v čisté nové obleky a Pinkasova žena měla na hlavě dokonce nový zlatý a krajkový čepec.

„Pinkasi,” řekl hrabě, „zbohatl jsi přes noc, nebo co se tu stalo?” „Vaše urozenosti,” odpověděl Pinkas, „nikomu na světě bych neprozradil, co se mi přihodilo, ale vám, svému dobrodinci, to povím.” A Pinkas pověděl, jak mu někdo hodil do okna mrtvou opici a co v jejím těle našel.

„K neuvěření,” potřásl hrabě hlavou, „aby to tak nakonec byla moje opice, která mi předevcířem posla. Jak vypadala a jaký měla řemínek na krku?” Pinkas opici popsal, pověděl, jakou měla srst a jaký pásek kolem krku.

„To je zvláštní,” řekl hrabě. „Moje opice se dostala až k tobě. Teď už vím, proč posla. Vídala mne, jak zkouším mezi zuby dukáty, jestli jsou pravé, a chudák si asi myslila, že je polykám. Sebrala mi v nestřežené chvíli nějaké dukáty, spolykala je a posla na zlatou potravu.”

Etendinte la manon en la ŝrankon, Pinkaso elprenis saketon kun dukatoj kaj transdonis ilin al la grafo.

„Mi ne sciis, via moŝto, ke la simio apartenas al vi. Se la simio apartenis al vi, ankaŭ la dukatoj estas viaj. Jen ili. Mankas nur kelkaj, kiom mi bezonis por festi digne pesaĥon.”

„Kia ideo, Pinkaso,” ridetis la grafo, „se mia mono trovis tiel strangan vojon al vi, mi lasos ĝin al vi. Ĝuu ĝin en sano kaj ĝi alportu al vi feliĉon.”

Pinkaso turnis sin al sia familio kun larmoj en la okuloj kaj kriis: „Edzino, infanoj, danku vian bonfaranton.”

Kiel stranga ĉio tio estas, pensis la grafo. Dum donadis mi monon al Pinkaso, li dankis La Eternulon, kaj nun, kiam donis al li dukatojn la sorto, li dankas min. Li eliris la domon por eviti troajn dankojn kaj unuafaje eksentis la emocion, nomatan modesteco, kiu ĝis tiu momento fremdis por li.

Ekstere li priminacis la servistojn per puno, se ili ne diros al li, kion ili faris kun la simio. La servistoj malvolontis, sed finfine konfesis, ke ili volis Pinkason ridindigi. Tial ili ĵetis la mortan simion en lian fenestron.

La grafo forveturis de Pinkaso en pensiĝinta kaj decidiĝinta neniama plu rifuzi sian helpon al la kompatinda etvendisto. Sed ankaŭ pri tio li trompiĝis. Lia helpo ne bezonatis.

La okazaĵo kun la simio ŝanĝis la vivon de Pinkaso. La dukatoj alportis al li feliĉon en komerco kaj li komencis farti bone. Li tiel bone fartis, ke li povis legi siajn librojn en la kamero eĉ dum plena taglumo kaj ne nur nokte.

Pinkas saĥl do skřině, vytáhl váček s dukáty a podal je hraběti.

„Nevěděl jsem, urozenosti, že opice patří vám. Když vám patřila opice, jsou i dukáty vaše. Tady jsou. Chybí jich jen několik, kolik jsem potřeboval, abych důstojně oslavil svátek pesach.“

„Co tě napadá, Pinkasi,“ usmál se hrabě, „když si moje peníze našly k tobě tak podivnou cestu, nechám ti je. Užij je ve zdraví a ať ti přinesou štěstí.“

Pinkas se obrátil ke své rodině se slzami v očích a zvolal: „Ženo, děti, poděkujte svému dobrodinci.“

Jak je to všechno podivné, pomyslí si hrabě. Dokud jsem Pinkasovi dával peníze, děkoval Hospodinu, a nyní, když mu nadělil dukáty osud, děkuje mně. Vyšel z domu, aby se vyhnul přehnaným díkům, a poprvé pocítil cit, kterému se říká skromnost, a který mu byl do té chvíle cizí.

Venku pohrozil sluhům trestem, když mu neřeknou, co s opicí udělali. Sluhové se zdráhali, ale nakonec se přiznali, že si chtěli z Pinkase udělat dobrý den. Proto mu mrtvou opicí hodili do okna.

Hrabě odjel od Pinkase zamyšlený a rozhodnutý, že ubohému kramáři už nikdy neodepře svou pomoc. Ale i v tom se zklamal. Jeho pomoci nebylo třeba.

Příhoda s opicí změnila Pinkasův život. Dukáty mu přinesly v obchodě štěstí a začalo se mu dobře dařit. Dařilo se mu tak dobře, že si mohl dovolit číst své knihy v komoře i za bílého dne a ne jenom v noci.

La akirita saĝo permesis al li vivi prudente. Post iom da tempo la respekto al Pinkaso en la juda komunumo altiĝis tiom multe, ke li elektitis ĝia primaso. Dum sia tuta vivo li prizorgis la malriĉulojn, elirinte malriĉon li neniam forgesis tion.

Ĝis hodiaŭ staras en la praga juda urbo sinagogo, kiun li konstruigis. Ĝis hodiaŭ ĝi portas lian nomon.

Li mortis en alta aĝo, ĉirkaŭite de multnombra familio. La dankema memoro de tiuj, kiujn li helpadis, akompanis lin eĉ post la pordegon de la tombejo, en la loĝlokon de la kvietuloj.

Získaná moudrost mu dopřávala rozumně žít. Po čase stoupla Pinkasova vážnost v židovské obci natolik, že byl zvolen jejím primasem. Staral se po celý život o chudé, byl jedním z těch, kteří vyšli z chudoby a nikdy na to nezapomněli.

Podnes stojí v pražském židovském městě synagoga, kterou dal postavit. Podnes nese jeho jméno.

Zemřel ve vysokém věku, obklopen četnou rodinou. Vděčná vzpomínka těch, kterým pomáhal, ho doprovázela i za bránu hřbitova, do obydlí pokojných.

VIVIGITA GOLEMO

Unu tagon antaŭ jaroj kaj jaroj alvenis Pragon studento, forkurinta de siaj studoj. Dum la tempo, kiam li studis, li eksciis multon, ion en Parizo, ion en Heidelberg, iom de ĉio kaj sume konfuzon.

Sed en Pragon logis lin io alia ol la fama praga universitato. Li aŭdis, ke judaj rabenoj konas sorĉon, kiel krei artefaritan homon. Li legis ie pri rabeno, kiu kreis virinan figuron, enspiris al ĝi vivon, kaj la ino servis al li en la hejmo. La rabeno pro tio akuzitis pri sorĉado, li devis iri antaŭ tribunalon kun la ino, kiun li kreis, kaj por pruvi, ke la virina figuro ne estas estaĵo kun animo, li disigis ĝin antaŭ la tribunalo je baskuloj kaj radetoj, samkiel disigatas maŝino.

Kaj aŭdinte, ke la praga rabeno Lew deponis sian golemon en subtegmenton de Malnovnova sinagogo, la studento ne kapablis halti. Se mi havus golemon, li pensis, certe ĝi helpus min akiri monon kaj posedon, laborus por mi kaj alportus al mi ĉion, por kio mi sendus ĝin. Avideco kaj sopiro pri tia artefarita servisto revenigis la eksan studenton al libroj. Li forlasis kruĉon kaj serĉis en grekaj kaj latinaj libroj kaj eĉ ekstudis la hebrean.

Post iom da tempo ŝajnis al li, ke li trovis la ĝustan. Samkiel la klera rabeno Lew longe antaŭ li, li akiris ŝemon, slipon, kiu revivigu la golemon.

Kun ĝi, tintante per la lastaj denaroj en la poŝo, li venis iuvespere en Pragon kaj tuj direktiĝis al la malnova juda urbo.

OŽIVLÝ GOLEM

Jednoho dne před léty a léty připutoval do Prahy student, který zběhl ze studií. Za tu dobu, co studoval, leccos se dověděl, něco v Paříži, něco v Heidelbergu, od všeho kus a dohromady zmatek.

Ale do Prahy ho táhlo cosi jiného než slavná pražská universita. Doslechl se, že židovští rabíni znají kouzlo, jak stvořit umělého člověka. Četl kdesi o rabínovi, který stvořil ženskou postavu, vdechl jí život a žena mu sloužila v domácnosti. Rabín byl za to obžalován z čarodějnictví, musil předstoupit před soud i s ženou, kterou stvořil, a na důkaz, že postava ženy není bytost s duší, rozebral ji před soudním dvorem na páky a kolečka, jako se rozebírá stroj.

A když se student doslechl, že pražský rabín Lew svého golema uložil na půdě Staronové synagogy, neměl stání. Kdybych měl golema, myslil si, jistě by mi pomohl k penězům a k majetku, pracoval by za mě a přinesl by mi všechno, pro co bych ho poslal. Chtivost a touha po takovém umělém služebníku přivedla zběhlého studenta opět ke knihám. Nechal džbánku a pátral v knihách řeckých i latinských a pustil se dokonce i do hebrejštiny.

Po nějakém čase se mu zdálo, že našel to pravé. Pořídil si, jako dávno před ním učený rabín Lew, šem, lístek, který měl golema oživit.

S šemem, cinkaje posledními grošíky v kapse, došel jednoho večera do Prahy a hned zamířil na staré židovské město.

Li ĉirkaŭiris Malnovnovan sinagogon de ĉiuj flankoj kaj bedaŭris, ke la suno ne subiras pli rapide.

Por sia ago li bezonis profundan nokton. Elserĉinte do proksiman trinkejon li por la lasta mono mendis vespermanĝon kaj antaŭĝojis, ke la feliĉo baldaŭ montros al li ridetantan vizaĝon. Kelkfoje li ĵetis malpacienca rigardon al la fenestro, kiam jam venos nokto. Kaj la nokto venis kaj restis nur kalkuli horojn.

Elirinte noktomeze la trinkejon, la studento, kaŝita de mallumo, ĉar tiunokte brilis nek la luno nek la steloj, rapidis al la Malnovnova sinagogo. En la mallumo li apenaŭ vidis ĝin. Malŝlosi serurojn sen havi ŝlosilon estis facile por li. Li lernis la arton de friponoj kaj ŝtelistoj pli bone ol iun ajn sciencon.

En la subtegmento de Malnovnova sinagogo li ekbruligis kandelreston kaj ĉirkaŭrigardis pri la golemo. Kie alie ĝi povus esti ol sub tiu granda amaso de centjaraj ĉifonoj kaj priŝiritaj libroj. Metinte la kandelon sur brikon la studento haste disrastis la ĉifonojn kaj paperojn.

Subite kvazaŭ li ŝovus la fingron en malpuraĵon. Li singarde forigis kelkajn flaviĝintajn ĉifonetojn, kaj sub ĝi aperis argila korpo, kelkloke diserigita, kelkloke teksita de fendoj. Do vere! Estis la golemo de rabeno Lew, kaj mankis al ĝi nek kapo, nek brakoj, nek kruroj.

La studento ne intencis sian feliĉon prokrasti. Li rapide ŝovis la ŝemon en la buŝon de la golemo kaj atendis, kio okazos.

Miregante li observis, kiel fendetoj de la golemo fermiĝas, cikatriĝas la vundoj de la epokoj, kiam la subtegmento neniue enpaŝis, kiel ĝia surfaco ekstreĉiĝas.

Obeŝel si Staronovou sinagogu ze všech stran a litoval, že slunce nezapadá rychleji.

Ke svému činu potřeboval hlubokou noc. Vyhledal tedy blízkou hospodu, poručil si za poslední peníze večeři a těšil se, že mu štěstí už brzy ukáže usměvavou tvář. Občas vrhal netrpělivé pohledy k oknu, kdy se už snese noc. A noc přišla a zbývalo jen počítat hodiny.

O půlnoci vyšel student z hospody a skryt tmou, neboť tu noc nesvítil ani měsíc, ani hvězdy, pospíchal k Staronové synagoze. Sotva ji v té tmě viděl. Odemykat zámky, k nimž nemáme klíč, bylo pro něho snadné. Vyučil se umění taškářů a zlodějů lépe než jakékoliv vědě.

Na půdě Staronové synagogy si rozsvítil oharek svíčky a rozhlížel se po golemovi. Kde by jinde mohl být, než pod tou velikou hromadou staletých hadrů a potrhaných knih. Student postavil svíčku na cihlu a chvatně rozhrabal hadry a papír.

Pojednou jako by zajel prstem do hlíny. Opatrně sejmul několik zažloutlých hadříků a tu se pod ním objevilo hliněné tělo, místy vydrolené, místy protkané trhlinami. Tedy přece! Byl to golem rabína Lewa a nechyběla mu ani hlava, ani paže, ani nohy.

Student nemínil svoje štěstí odkládat. Rychle vsunul golemovi šém do úst a čekal, co se bude dít.

S úžasem pozoroval, jak se golemovi zacelují trhliny, jak mu srůstají rány způsobené věky, kdy na půdu nikdo nevkročil, jak se jeho povrch začíná napínat.

La brusto de la golemo malrapide ascendis, descendis kaj denove leviĝis. La golemo spiris. Sed la okulojn ĝi ne malfermis. Ĝia kapo ŝajnis dormi, sed la korpo vekigantis. La golemo eksidis tremante. La studento ne rimarkis tion. Li ĝojis, ke la golemo moviĝas, ke li tuj hodiaŭ nokte sendos ĝin ien por mono. Li jam vidis sin riĉa.

Kaj la golemo leviĝis, kiel viro longe dorminta, sed ne malfermis la okulojn kaj tutkorpe tremis. Kun ĉiu tremo ĝi kreskis, pli kaj pli alten ĝis la tegmenta trabaro, malrapide kreskis iom post iom, ĝia korpo ŝvelis kiel pasto ankaŭ disflanken kaj ne haltantis.

La terurigita studento provis la goleman kreskon ĉesigi. Li etendis al ĝi la manojn. Sed la argila pasto daŭre ŝvelis kaj fluis inter liaj fingroj. La golemo jam plenigis kvaronon de la subtegmento, jam la tutan duonon, kaj ĝi ne ĉesis kreski. Ĝi perdantis formon de homa figuro, similis monton de bobelanta argilo sen formo. Nur la kapo kun fermitaj okuloj ankoraŭ distingeblis. Kaj jen la studento, en la plej granda angoro, decidiĝis preferi pri la golemo rezigni.

Elsaltinte li ŝiris la ŝemon el la golema buŝo. Tiumomente la golemo ĉesis kreski, la vivo fuĝis el ĝi kaj en la grandega maso de ĝia korpo denove malfermiĝis fendoj kiel en sekigita argilo, la golemo kliniĝis kaj falis.

Sub ĝia argila korpo la studento trovis morton.

Li estis eksa studento, sciis iom pri ĉio kaj entute konfuzon. Li skribis neperfektan ŝemon, per kiu li vekis la golemon al neperfekta vivo.

Golemova hruĉ se pomalu zvedla a klesla a zase se zvedla. Golem dýchal. Oĉi vřak neotevřel. Jeho hlava jako by spala, ale tělo se probouzelo. Golem se posadil a třásl se. Toho si student nevřimal. Radoval se, že se golem hýbá, že ho jeřtě dneřní noci pošle někam pro peníze. Už se viděl boháčem.

A golem vstal, jako muž, který dlouho spal, ale neotvřel oĉi a chvěl se po celém těle. S každým záchvěvem rostl, výř a výř ke krovu půdy, rostl pomalu kousek po kousku, jeho tělo kynulo jako těsto i do stran a nezastavovalo se.

Zděřený student se snažil golemův růst zadržet. Vztáhl proti němu ruce. Ale hliněné těsto kynulo dál a protékalo mu mezi prsty. Golem už vyplňoval ĉtvrt půdy, už celou půlku a nepřestával růst. Ztrácel podobu lidské postavy, připomínal horu bublající hlíny bez tvaru. Jenom hlavu se zavřenými oĉima bylo možné stále jeřtě rozeznat. A tu se student v nejvyšří úzkosti rozhodl, že se raději golema vzdá.

Vyskoĉil a vytrhl golemovi řem z úst. V tom okamžiku přestal golem růst, život z něho prchl a v obrovité hmotě jeho těla naskoĉily znovu trhliny jako ve vysuřené hlíně, golem se naklonil a padl.

Pod jeho hliněným tělem našel student smrt.

Byl to zběhlý student, znal od všeho kus a dohromady zmatek. Napsal nedokonalý řem, kterým golema probudil k nedokonalému životu.

La golemo de la alta rabeno Lew havis la taskon protekti humiligatajn homojn kontraŭ maljustaĵoj. Tial ĉe ĝia naskigo staris ĉiuj bonaj fortoj kaj helpis ĝin. La lerta studento pensis nur pri si, tial ĉiuj bonaj fortoj forlasis lin, en la subtegmento li solis kaj sola ankaŭ restis tie.

Golem vysokého rabína Lewa měl za úkol ochraňovat ponižované lidi před křivdou. Proto při jeho zrodu stály všechny dobré síly a pomáhaly mu. Zběhlý student myslil jenom na sebe, proto ho všechny dobré síly opustily, byl na půdě sám a sám tam také zůstal.

LEONO KAJ DINA

En la tempo de la reĝo Johano de Luksemburgio regis necerteco en Bohemio. La reĝo malproksimadis sur batalkampoj, kaj kiu havis potencon en la lando, uzadis ĝin por si. Rabemo kaj arbitreco multiĝis kiel trudherboj sur neprizorgata kampo. Ŝajnis, ke finiĝis ĉiuj leĝoj, ĉar ĉiu respektis nur la leĝon, kiu tuj profitis al li.

Tiam naskiĝis al la reĝo filo, kaj kiam la novaĵo disvastiĝis tra la urbo, pragaj urbanoj ekkunvenantis kaj konsilantis pri procesio al la burgo por saluti la novan membron de la reĝa familio.

Ĉie estis vigle, tumulto, krio, kvazaŭ la stratoj de Prago vekiĝis kaj ne povus satiĝi pri parolado kaj bruo. La metiistoj viciĝis, ĉiu laŭ sia profesio, la gildaj standardoj forlasis la ŝrankojn, la muzikistoj provadis fajfilojn kaj trumpetojn.

Ankaŭ el la juda urbo oni preparantis iri al la burgo kun siaj muzikistoj omaĝi al la novnaskita reĝa filo. Dina, la filino de riĉa judo Ŝalum, daŭre petis sian patron, ke ŝi rajtu partopreni lararan spektaklon en Praga burgo. Ŝalum timis lasi ŝin en la tumulton, inter la homamasojn, kie ne mankis diversspecaj friponoj. Sed Dina persiste pledis, promesante rigardi nur de malproksime, ĝis Ŝalum fine koncedis. Li povis al sia bela filino nenion rifuzi.

Li sendis kun Dina servistinon, por ke ŝi akompanu ŝin, kaj kun multaj ordonoj li adiaŭis ilin ambaŭ.

LEON A DINA

V dobách krále Jana Lucemburského panovala v Čechách nejistota. Král býval daleko v cizině na bojištích, a kdo měl v zemi moc, užíval ji pro sebe. Loupeživost a svévole se rozmnožily jako plevel na poli, o něž se nikdo nestará. Zdálo se, že je konec všem zákonům, neboť každý dodržoval jen ten zákon, který mu ihned přinášel prospěch.

Tehdy se narodil králi syn, a když se zpráva o tom rozletěla městem, začali se scházet pražští měšťané a radit se o průvodu na Hrad, aby pozdravili nového člena královského rodu.

Všude bylo živo, ruch, křik, jako by se ulice Prahy probudily a nemohly se nasytit hovoru a hluku. Řemeslníci se řadili, každý podle svého povolání, cechovní korouhve opouštěly skříně, hudebníci zkoušeli píšťaly a trubky.

Také z židovského města se chystali se svými hudebníky na Hrad složit poklonu novorozenému královskému synu. Dina, dcera bohatého žida Šaluma, neustávala prosit svého otce, aby se směla zúčastnit vzácné podívané na Pražském hradě. Šalum se obával pustit ji do zmatku, mezi zástupy lidí, kde nebyla nouze o taškáře nejrůznějšího druhu. Ale Dina prosila vytrvale a slibovala, že se bude dívat jenom z dálky, až nakonec Šalum povolil. Nedovedl své krásné dceři nic odepřít.

Dal Dině s sebou služku, aby ji doprovázela a s mnoha příkazy se s oběma rozloučil.

Ju pli Dina kaj la servistino proksimiĝantis al la burgo, des pli multiĝantis homoj kaj Dina plirapidigis sian paŝon pro timo, ke ŝi maltrafos la spektaklon. La maljuna servistino apenaŭ sufiĉis kuniri. Sub la burgo Dina jam kuris kaj de la servistino perdiĝis. Tiumomente aperis kontraŭ ŝi el flanka strato vico da ĉevalrajdantoj.

Dina retiriĝis de ili kaj poste turnis sin kaj kuris. Sed de la alia flanko aperis kontraŭ ŝi vico da soldatoj kun lancoj. Dina havis elekton: hufojn de ĉevaloj aŭ lancojn de soldatoj. Ŝi kuris senespere sur la strato inter du antaŭirantaj muroj, je granda amuzo de la soldatoj, rajdistoj kaj urbanoj, elkliniĝantaj tra la fenestroj de la domoj.

Dina rigardis maltrankvile pordojn kaj pordegojn, sed kaj maldekstre kaj dekstre ĉiuj pordegoj kaj pordoj bone ŝlositis. Tiutempe ne konsilindis ne ŝlosadi domon. Kiam Dina jam perdantis esperon eskapi, malfermiĝis tamen unu pordego kaj juna viro invitis ŝin eniri.

„Ĉu mi povas helpi vin?“ li demandis ŝin. „Ho, sinjoro,“ diris Dina, „bonvolu konduki min hejmen. Mi tute perdis emon je eĉ plej bela spektaklo.“

La junulo demandis ŝin, kiu estas ŝia patro kaj kie li loĝas, kaj kiam ŝi diris al li, kie estas ŝia hejmo, li kondukis ŝin tra trairejo trans la korton kaj ĝardenon al muro kun pordeto.

Li malŝlosis ĝin kaj ili suriris trankvilan straton, kie svarmis neniuj homoj, straton sen rajdantoj kaj soldatoj. Tra tie ili baldaŭ atingis la judan urbon. Antaŭ la domo de Ŝalum la fremda viro adiaŭis Dinan.

Ĉim vĉ se Dina se sluzkou blĉzila Hradu, tĉm vĉce pribĉyvalo lidi a Dina zrychlovala krok ze strachu, aby nepriŝla o podĉvanou. Starĉ sluzka jĉ sotva staĉila. Pod Hradem se uŝ Dina rozbĉhla a sluzce se ztratila. Vtom se proti nĉ vynořila z vedleŝĉ ulice řada jezdcĉ na konĉch.

Dina před nimi couvala a pak se obrĉtĉla a dala se na ũtĉk. Ale z druhé strany se proti nĉ objevila řada vojĉkĉ s kopĉmi. Dina mĉla na vybranou: kopyta konĉ nebo kopĉ vojĉkĉ. Přebĉhala zoufale v ulici mezi dvĉma postupujĉcĉmi stĉnami k velké zĉbavĉ vojĉkĉ, jezdcĉ i mĉŝřanĉ, vyklĉnĉjĉcĉ se z oken domĉ.

Dina ũzkostnĉ pohliŝzela ke dveřĉm a vratĉm, ale vlevo i vpravo byla vŝechna vrata i dveřĉ dobrĉ zamĉeny. V tom ĉase nebylo radno nezamykat dĉm. Kdyŝ uŝ Dina ztrĉcela nadĉji, ŝe unikne, otevřela se přece jedna vrata a mladĉ muž ji vybĉdl, aby veŝla.

„Mohu vĉm nĉjak pomoci?“ zeptal se jĉ. „Ach pane,“ řekla Dina, „prosĉm vĉs, odvedřte mne domĉ. Ztratila jsem doĉista chuř na sebekrĉsnĉjĉ podĉvanou.“

Mladĉ muž se jĉ vyptal, kdo je jejĉm otcem a kde bydlĉ, a kdyŝ mu řekla, kde je jejĉ domov, provedl ji přĉjezdem přes dvĉr a zahradu ke zdi s brankou.

Odemkl branku a vyŝli do tĉchĉ ulice, kudy se nevalily proudy lidi, do ulice bez jezdcĉ a vojĉkĉ. Tudy se dostali brzy do ŝidovskĉho mĉŝta. Před Ŝalumovĉm domem se cizĉ muž s Dinou rozlouĉil.

Li ne volis eniri, kvankam Dina invitantis lin.

La gejunuloj disiĝis, sed Dina ne povis la fremdulon forgesi. Liaj vizaĝo kaj voĉo akompanis ŝin de mateno ĝis nokto kaj la fremdulo eniradis ŝiajn songojn, kiam ŝi dormis. Ŝi songis kaj rememoradis, sed ĉiu tago alproksimigadis ŝin al la tago, kiam ŝi devontis fianĉiĝi al la riĉa kaj malbela Jichako.

La jarsezonoj alternis, arboj perdantis florojn, fruktojn kaj fine foliojn, ĉio ĉirkaŭ Dina ŝanĝiĝadis, nur ŝia memoro pri la vizaĝo de la junulo ne ŝanĝiĝantis. Ĝi estis ĉiam same kara.

La maljuna Ŝalum regule subtenis per mono kristanan vidvinon, kiu vivis kun sia fileto en modestaj cirkonstancoj. Onklo de tiu vidvino iam dum fajro savis la vivon de la patro de Ŝalum. La dankema Ŝalum kiel ĉiumonate forlasis la domon, portante monon por la vidvino. Li eksciis, ke ŝia filo malsanas kaj kuŝas en la lito kun febro. Li iris pagi kuraciston kaj medikamentojn. Frostis decembra tago, la ĉielo pezis de neĝo, kaj la vidvino loĝis je la kontraŭa fino de Prago.

Tial Ŝalum rapide aranĝis, kio bezonatis, kaj ekiris la revenan vojon. Krepusko falis pli frue ol kutime kaj Ŝalum vidis, ke li ne venos hejmen antaŭ la nokto, rapidu kiel li povus. Li do ĉirkaŭrigardis pri ia trankvila angulo. Li volis fari mallongan preĝon, kiel preskribitas en talmudo, la libro de la leĝoj, laŭ kiuj konduku kaj agu ĉiu judo.

Survoje li trovis niĉon. Li lavis la manojn en neĝo, paŝis en la kaŝitan niĉon, turnis la vizaĝon orienten kaj dediĉis sin al mallonga preĝo.

Nechtěl jít dál, ačkoliv ho Dina zvala.

Mladí lidé se rozešli, ale Dina nedovedla na neznámého zapomenout. Jeho tvář a hlas ji doprovázely od rána do večera a neznámý vstupoval i do jejích snů, když spala. Snila a vzpomínala, ale každý den ji přibližoval dni, kdy měla být zasnoubena s bohatým a nevzhledným Jicchakem.

Roční doby se střídaly, stromy ztrácely květy, plody a nakonec listí, všechno se kolem Diny proměňovalo, jenom její vzpomínka na tvář mladého muže se neměnila. Byla stále stejně milá.

Starý Ŝalum podporoval pravidelně penězi křesťanskou vdovu, která žila se svým synkem ve skromných poměrech. Strýc té vdovy zachránil kdysi při požáru Ŝalumovu otci život. Vděčný Ŝalum se vypravil jako každý měsíc z domu a nesl vdově peníze. Dověděl se, že její syn stůně a leží s horečkou na lůžku. Šel zaplatit lékaře a léky. Byl mrazivý prosincový den, obloha těžká sněhem, a vdova bydlila až na druhém konci Prahy.

Proto Ŝalum vyřídil rychle, co bylo třeba, a vydal se na zpáteční cestu. Soumrak se snášel dřív než jindy a Ŝalum viděl, že se nedostane domů, než se snese noc, ať bude sebevíc pospíchat. Rozhlížel se proto po nějakém klidném koutku. Chtěl se pomodlit krátkou modlitbu, jak ji předpisuje talmud, kniha zákonů, podle kterých se má chovat a jednat každý žid.

Cestou našel výklenek. Umyl si ruce ve sněhu, vkročil do skrytého výklenku, obrátil tvář k východu a oddal se krátké modlitbě.

Meze de lia religia meditado iu lin ekskuis kaj eksonis insultoj kaj krio.

Krepuske patrolo serĉis ŝtelistojn, kiuj elŝteladas preĝejojn kaj malkovris Ŝalumon en la niĉo en preĝeja muro. Ĝi konsideris lin ŝtelisto kaj traktis lin tiel. Mentonobarbaj gardistoj ligis liajn manojn malantaŭ la dorso per fortika ŝnuro kaj per batoj instigis lin pli rapide marŝi. Ili celis gardejon kaj antaŭĝojis la rekompencon pro sia gardemo. Vane Ŝalum petegis, ke ili liberigu lin, vane li pruvadis al ili sian senkulpecon.

Tamen la du gardistoj, kiel ofte okazas, ne serĉis veron kaj pruvojn, sed kulpulon, kaj tiun, laŭ sia konvinko, ili kaptis.

Sed Ŝalum maljunis kaj lia korpo ne eltenis rapidan marŝon kaj la batojn. Sveninte li falis teren. La gardistoj vekantis lin el la sveno per piedbatoj.

Ĉe la malĝoja sceno aperis fremda, majeste vestita viro. „Ĉesu,” li diris, „prefere diru al mi, kio okazis kaj kien vi kondukas la kaptiton.”

„Sinjoro,” diris unu el la barbuloj, „jen judo, kiu elŝteladas kristanajn preĝejojn. Ni kaptis lin ĝuste preparanta la agon.”

Ŝalum ĵus desvenante aŭdis, pri kio li akuzatas kaj denove komencis defendi sin. „Vi silentu kaj ekstaru,” frapis la gardisto Ŝalumon.

Uprostřed nábožného rozjímání s ním někdo zacloumal a ozvaly se kletby a křik.

Hlídká pásala v hodině stmívání po zlodějích, kteří vykrádají kostely a objevila ve výklenku kostelní zdi Šaluma. Považovala ho za zloděje a také s ním tak jednala. Bradatí hlídači mu svázali pevným provazem ruce za zády a pobízeli ho ranami k rychlejšímu pochodu. Mířili na strážnici a těšili se na odměnu za svou bdělost. Marně je Šalum prosil, aby ho pustili, marně jim dokazoval svou nevinu.

Oba strážcové však nehledali, jak už to často bývá, pravdu a důkazy, nýbrž hledali viníka, a toho, jak byli přesvědčeni, chytili.

Šalum však byl starý a jeho tělo nesneslo rychlý pochod a rány. Omdlel a padl k zemi. Strážci ho probouzeli z mdloby kopanci.

Ke smutnému výjevu se naskytl cizí, po pansku ustrojený muž. „Přestaňte,” řekl, „povězte mi raději, co se stalo a kam zajatce vedete.”

„Pane,” řekl jeden z vousáčů, „je to žid, který vykrádá křesťanské kostely. Polapili jsme ho, právě když se chystal k činu.”

Šalum se probíral z mrákot, zaslechl, z čeho je obviňován, a znovu se začal bránit. „Ty mlč a postav se,” udeřil strážce Šaluma.

„Ĉu vi certe scias, ke li volis ŝteli?“ diris la fremdulo. „Kompreneble. Kaj kial ni parolu kun vi? Vi estas nek juĝisto, nek nia komandanto.“

Ŝalum denove surpiedis kaj la patrolo volis daŭrigi sian vojon kun li. Sed la fremdulo etendis antaŭ la patrolon la manon kaj montris ringon. La gardistoj ektimis kaj soldate salutantis.

„Mi mem prizorgos tiun homon,“ diris la sinjoro. „Vi povas iri. Mi relasas vin.“ Li gestis al la gardistoj kaj la barbuloj, kvankam nevole, malproksimiĝis.

„Rakontu al mi, kio okazis,“ alvokis sinjoro Ŝalumon, tranĉante per akra tranĉilo la ŝnurojn, kiuj stringantis liajn pojn.

„Ho, sinjoro,“ ĝemis Ŝalum, „mi atakitis de gardistoj dum preĝo kaj akuzitis pri ago malproksima de mi. Mi mem sufiĉe riĉas kaj ne bezonas alproprigi fremdan posedon. Vi eĉ ne scias, kiom mi dankemas al vi. La ĉielo mem sendis vin al mi. Se vi ne intervenintus, mi kredas, ke la renkonto kun la gardistoj kostus al mi la vivon.“

Ŝalum pro ekscito apenaŭ staris sur la piedoj. Kiam la fremdulo vidis la malbonan staton de la maljuna Ŝalum, li proponis akompani lin hejmen. „Estus por mi granda honoro,“ riverencantis Ŝalum, „se mi povus bonvenigi vin ĉe festa tablo. Ĉivespere mi fianĉinigas mian filinon. Hejme oni jam certe atendas min.“

La fremdulo akceptis la inviton. Survoje li konigis sin al Ŝalum. Li estis persona kuracisto de la ĉefepiskopo kaj nomiĝis Leono. La ĉefepiskopo havis tiutempe grandan potencon en la lando, la reĝo Johano traktis lin favore.

„Víte to jistě, že chtěl krást?“ řekl cizinec. „Samozřejmě. A co se s vámi budeme bavit. Nejste ani soudce, ani náš velitel.“

Šalum byl opět na nohou a hlídka s ním chtěla pokračovat v cestě. Ale cizinec natáhl před hlídku ruku a ukázal prsten. Stráž se ulekla a po vojensku zdravila.

„Toho člověka,“ řekl pán, „si vezmu na starost sám. Můžete jít. Propouštím vás.“ Pokynul stráží a vousáči se, ač neradi, vzdálili.

„Vypravujte mi, co se přihodilo,“ vyzval pán Šaluma a přeřízl mu ostrým nožem provazce svírající jeho zápěstí.

„Ach, pane,“ zasténal Šalum, „byl jsem napaden stráží při modlitbě a obviněn z činu, který je mi vzdálen. Jsem sám dost bohatý a nepotřebuji si přivlastňovat cizí majetek. Nevíte ani, jak jsem vám vděčný. Samo nebe mi vás poslalo. Kdybyste nebyl zakročil, věřím, že by mě setkání se stráží stálo život.“

Šalum se rozčilením sotva držel na nohou. Když cizinec viděl, v jak zbědovaném stavu je starý Šalum, nabídl mu, že ho doprovodí domů. „Bylo by mi velkou ctí,“ ukláněl se Šalum, „kdybych vás mohl uvítat u slavnostní tabule. Dnes večer zasnebuji dceru. Doma mne už jistě čekají.“

Neznámý pozvání přijal. Cestou se dal Šalumovi poznat. Byl osobním lékařem arcibiskupa a jmenoval se Leon. Arcibiskup měl tehdy v zemi velikou moc, král Jan mu byl příznivě nakloněn.

Peco de la ĉefepiskopa potenco kaj de la reĝa favoro kvazaŭ alkroĉiĝus al Leono.

Ŝalum ĝojis gvidi hejmen tiom noblan gaston. Kaj kiel sanigas ŝmiraĵo, tiel sanigas ankaŭ ĝojo. Ŝalum ĉe la flanko de Leono forgesantis la doloron, kaŭzatan de la batoj kaj kontuzaĵoj sur la tuta korpo.

La domo de Ŝalum estis duetaĝa. En la teretaĝaj ĉambroj havis Ŝalum stokejojn kun varoj, pri kiuj li komercis. Supre estis spacabundaj ĉambroj de Ŝaluma familio. Ĉio atestis pri lia riĉeco. Altvaloraj tapiŝoj sur la plankoj, tapetoj kun oraj ŝablonoj sur la muroj, kurtenoj el subtilaj ŝtofoj sur la fenestroj. Ĉizitaj kestoj kaj mebloj el altkvalitaj lignoj. Leono, persona kuracisto de la ĉefepiskopo, miregis pri la riĉeco kaj subtila gusto de Ŝalum.

La domo plenis de parencoj kaj gastoj, kunvenintaj pro la fianĉiniĝo de la filino de Ŝalum. La manĝoĉambro jam aranĝitis por festeno kaj la societo atendis nur la dommastron. Malantaŭ la muro aŭdeblis ĥoro mallaŭte provanta postmomente solene kantotan kanton.

La patrino de la estonta fianĉo brilis meze de siaj parencoj en multekosta vesto kaj kun ora kufo sur la kapo kaj ne ĉesantis laŭdi sian filon Jichako. Inter la starantaj kaj sidantaj gastoj saltetadis dungita pajaco, frenezulo en diverskoloraj ĉifonoj, rikanis kaj ŝercis kaj ridigis per siaj eldiroj tiujn, kiuj ŝatas ridi pri la frenezeco de aliaj.

Na Leonovi jako by ulpĉel kus arcibiskupovy moci a královy přízně.

Ŝalum byl potĉšen, ŝe vede domŭ tak vznešenĉho hosta. A jako hojĭ mast, hojĭ i radost. Ŝalum po boku Leona zapomĭnal na bolest, kterou mu pŕi kaŝdĉm kroku zpŭsobovaly rány a modřiny po celĉm tĉle.

Ŝalumŭv dŭm byl patrovŭy. V mĭstnostech v pŕizemĭ mĉl Ŝalum sklady zboŝĭ, s kterŭm obchodoval. V patŕe byly prostornĉ pokoje Ŝalumovy rodiny. Vŝechno vydávalo svĉdectvĭ o Ŝalumovĉ bohatstvĭ. Na podlahách drahocennĉ koberce, na stĉnách tapety se zlatŭmi vzory, na oknech záclony z jemnŭch tkanin. Vyřezávané truhly a nábytek z uŝlechtilŭch dřev. Leon, arcibiskupŭv osobnĭ lékař, ŝasl nad Ŝalumovŭm bohatstvĭm i jemnŭm vkusem.

Dŭm byl plnŭy pŕĭbuznŭch a hostĭ, kteří se shromáŝdili k zásnubám Ŝalumovy dcery. V jídelnĉ bylo uŝ prostřeno k hostinĉ a společnost ĉekala jenom na pána domu. Za stĉnou bylo slyŝet pĉveckŭy sbor potichu zkouŝet píseň, která mĉla za chvíli slavnĉ zaznĭt.

Matka nastávajícího ŝenicha zářila uprostřed pŕĭbuznŭch v drahŭch ŝatech a se zlatŭm ĉepcem na hlavĉ a nepřestávala vychvalovat svĉho syna Jicchaka. Mezi postávajícími a posedávajícími hosty poskakoval najatŭy ŝašek, blázen v pestrŭch hadřĭcích, ŝklebil se a pitvořil a rozesmával svŭmi pŕŭpovĭdkami ty, kteří se rádi zasmĉjí bláznovstvĭm jinŭch.

„Mi foriros por ŝanĝi vestaĵojn kaj reĝustiĝi,” pardonpetis Ŝalum Leonon, „mi prezentos al vi mian filinon, ŝi amuzu vin.”

Ŝalum alvokis sian filinon Dina. Ŝi eliris grupon de gastoj, kaj al Leono ŝajnis, ke sur la vespera ĉielo aperis unua stelo. Jen estas ja la knabino, kiun mi iam helpis en la naskiĝtago de la reĝa filo, li pensis. Sed nun, vestite por fianĉiniĝo, ŝia beleco brilis eĉ pli klare.

Dina rigardis Leonon kaj retenis la spiron. Antaŭ ŝi staris viro, kiun ŝi ne vidis dum preskaŭ unu jaro, kiu tamen dum tiu longa tempo ne forlasadis ŝin. Ŝi ne sciis, kiel ekparoli. Eĉ ne Leono sciis, kion diri. Ili silentis kaj dum momento ŝajnis, kvazaŭ restintus en la mondo sole nur ili du.

La fianĉo de Dina Jichako ne lasis ilin longe solaj. Li proksimiĝis al ili kaj parolis kaj parolis. Li konsideris sin amuza kaj multaj homoj kredis tion, ĉar li riĉis. Tamen li kurbe kreskintis kaj lia plumpa figuro aspektis apud Leono eĉ pli povra. Dina tian komparon ne toleris kaj forfuĝis el la ĉambro.

Priparolinte kelkajn frazojn kun Jichako Leono forlasis la domon. Li ne atendis, ĝis la gefianĉiĝo solene anoncitos. Vane Ŝalum poste serĉis lin por venigi lin al la solena tablo sur honoran lokon.

Dina fianĉinigitis al Jichako. Dum la tuta regalo ŝi sidis kun mallevitaj okuloj, vidante antaŭ si nur Leonon. Li pli proksimis al ŝi ol iam ajn. En siaj pensoj ŝi povis paroli kun li. Ŝi mense dankis lin pro si mem kaj pro sia patro. Ŝi demandis lin, aŭdis liajn demandojn kaj respondadis al li.

„Pŭjdu se převléknout a upravit,“ omlouval se Leonovi Ŝalum, „představím vám svou dceru, ať vám dělá společnost.“

Ŝalum zavolal svou dceru Dinu. Vystoupila z hloučku hostů a Leonovi se zdálo, že na večerním nebi vyšla první hvězda. To je přece dívka, které jsem kdysi pomohl při narozeninách králova syna, napadlo mu. Ale teď, vystrojena k zasnubám, zářila její krása ještě jasněji.

Dina pohlédla na Leona a dech se jí zatajil. Stál před ní muž, kterého téměř rok neviděla, a který ji přesto po celou tu dlouhou dobu neopouštěl. Nevěděla, jak promluvit. Ani Leon nevěděl, co říci. Mlčeli a chvíli jim bylo, jako by na světě zbyli jen oni sami dva.

Dinin snoubenec Jicchak je nenechal dlouho o samotě. Přistoupil k nim a hovořil a hovořil. Pokládal sám sebe za vtipného a mnoho lidí mu to věřilo, protože byl bohatý. Byl však křivě rostlý a jeho nemotorná postava vypadala vedle Leona ještě ubožejší. Dina takové srovnání nesnesla a uprchla z pokoje.

Leon promluvil několik vět s Jicchakem a opustil dům. Nečekal, až bude zasnoubení slavně vyhlášeno. Marně ho později hledal Ŝalum, aby ho uvedl k tabuli na čestné místo.

Dina byla zasnoubena Jicchakovi. Po celou hostinu seděla se sklopenýma očima a viděla před sebou jenom Leona. Byl jí blíže než kdy jindy. V myšlenkách s ním dovedla rozmlouvat. Děkovala mu v duchu za sebe i za otce. Vyptávala se ho, slyšela jeho otázky a odpovídala mu.

Ŝi sidis ĉe la tablo, sed ŝia revado kondukis ŝin al la loko, kie ŝia patro prezentis ŝin al Leono.

Suprenirante strateton al Hradčany, kie li loĝis, Leono iris laŭmemore, ĉar enmense ankaŭ li ankoraŭ ĉeestis la domon de Ŝalum, la lokon, kie li renkontiĝis kun Dina.

La duan tagon la servisto de Leono donis al sia mastro skatolon. Malferminte ĝin Leono trovis en ĝi malgrandan trezoron de pingloj kaj ringoj, plej belajn orajn kaj arĝentajn juvelojn. Sur ili kuŝis letero de Ŝalum. Staris en ĝi: Se vi bezonus ion iam ajn, mi ĉiam helpos vin.

Leono la juvelujon ne retenis ĉe si. Li resendis ĝin kun letero. Li skribis, ke por sia servo li ne povas akcepti donacojn. La konsidero, ke li helpis tiun, kiu helpon bezonis, estas en si mem donaco, kiu ĝojigas lin.

Ĉar venis ĝuste la tempo viziti kiel ĉiutage la ĉefepiskopon kaj demandi pri lia sano, li ekpaŝis al li. Li trovis lin malbonhumora.

„La reĝo postulas monon," bonvenigis la ĉefepiskopo sian kuraciston. La reĝo Johano jam kelkfoje turnis sin al la ĉefepiskopo, ke li havigu monon por li. La ĉefepiskopo ŝatus reteno la reĝan favoron, sed ne sciis, kie akiri la sumon, kiun la reĝo postulis. Kaj la reĝo konsumis multe. La armeo, kiun li prizorgis, la festenoj, kiujn li organizis en Luksemburgio, ĉio absorbadis monokvanton.

Sedela za stolem, ale snění ji vedlo na místo, kde ji otec představil Leonovi.

Leon stoupal uličkou vzhůru k Hradčanům, kde bydlil, šel po paměti, protože také on byl v duchu ještě v Šalumově domě, na místě, kde se setkal s Dinou.

Druhého dne předal Leonův sluha svému pánu skříňku. Když ji Leon otevřel, našel v ní malý poklad jehlic a prstenů, nejvybranějších zlatých a stříbrných šperků. Na nich ležel Šalumův list. Stálo v něm: Kdybyste kdykoliv cokoliv potřeboval, vždycky vám pomohu.

Leon si skříňku se skvosty neponechal. Poslal ji zpátky s listem. Napsal, že za svou službu nemůže přijmout dary. Vědomí, že pomohl tomu, kdo pomoci potřeboval, je samo o sobě darem, který ho těší.

Proč byl právě čas, aby navštívil jako každý den arcibiskupa a poptal se po jeho zdraví, vydal se k němu. Našel ho ve špatné náladě.

„Král žádá peníze," přivítal arcibiskup svého lékaře. Už poněkolkáté se král Jan obracel na arcibiskupa, aby mu opatřil peníze. Arcibiskup by si rád zachoval královskou přízeň, ale nevěděl, kde vzít částku, kterou král požadoval. A král spotřeboval mnoho. Vojsko, které vydržoval, slavnosti, které pořádal v Lucembursku, to všechno pohlcovalo množství peněz.

„Eble mi devos turni sin al judoj," diris la ĉefepiskopo malbonhumore, „mi malvolonte faras tion, kaj vi devos helpi min en tio. Vi diris al mi, ke vi konas iliajn kutimojn kaj vivon. Mi uzos vin peranto. Se kelkaj riĉaj judoj pruntedonus la necesan sumon por obligacio, ili helpus la reĝon, nin kaj ankaŭ sin.”

Leono promesis, ke li klopodos plenumi la deziron de la ĉefepiskopo. Lia plenumota tasko kongruis kun lia deziro denove viziti la domon de Ŝalum kaj vidi Dinan.

Malsuprenirinte la monteton, sur kiu staris la burgo kaj la ĉefepiskopa palaco, suben en la judan urbon, li elserĉis Ŝalumon kaj tiu bonvenigis lin kiel kiel karan amikon. Leono tuj diris al li pri la interparolo kun la ĉefepiskopo. Aŭskultinte Leonon Ŝalum senhezite deklaris iri al la komunumaj estroj pridiskuti la prunton. Leono atendu en lia domo rezulton de la sesio.

Antaŭ ol foriri Ŝalum vokis Dinan, ke ŝi mallongigu la tempon de la estimata gasto per konversacio.

Dina eliris sian ĉambron kaj al Leono estis, kvazaŭ aperus ankoraŭ plia suno. Ili sidiĝis fronte al la alia kaj silentis. Dina havis larmoplenajn okulojn kaj Leono eĉ ne devis demandi, kial ŝi ploris. Ili silentis kaj legis unu la alian kiel malfermitan libron.

Kiam la maljuna Ŝalum revenis, ili sidis unu kontraŭ la alia en silento kaj fiksrigardis unu la alian, samkiam li forlasis ilin. Ŝalum tion eĉ ne rimarkis. Li feliĉis, ke la intertraktado sukcesis kaj komencis konsulti kun Leono, kiam kaj kie li transdonos la monon.

„Budu se snad musit obrátit na židy," ŝekl arcibiskup rozmrzele, „nedělám to rád a vy mi v tom musíte pomoci. Říkal jste mi, že znáte jejich zvyky a život. Použijte vás jako vyjednavče. Kdyby několik bohatých židů půjčilo potřebnou částku na úpis, pomohli by králi, nám i sobě.“

Leon slíbil, že se pokusí splnit arcibiskupovo přání. Úkol, který ho čekal, se setkával s jeho touhou navštívit znovu Ŝalumův dům a spatřit Dinu.

Sešel z vrchu, na němž stál Hrad i arcibiskupský palác, dolů do židovského města, vyhledal Ŝaluma a Ŝalum ho přivítal srdečně jako drahého přítele. Leon mu ihned pověděl o rozmluvě s arcibiskupem. Ŝalum Leona vyslechl a bez váhání prohlásil, že půjde za předáky obce, aby půjčku projednal. Ať Leon počká v jeho domě na výsledek porady.

Nežli Ŝalum odešel, zavolal Dinu, aby váženému hostu ukrátila rozmluvou čas.

Dina vyšla ze svého pokoje a Leonovi bylo, jako by vyšlo ještě jedno slunce. Usedli proti sobě a mlčeli. Dina měla uplakané oči a Leon se jí nemusil ani ptát, proč plakala. Mlčeli a jeden v druhém četli jako v otevřené knize.

Když se starý Ŝalum vrátil, seděli proti sobě mlčky a zahleděni do sebe stejně, jako když je opustil. Ŝalum si toho ani nevšiml. Měl radost, že se vyjednávání podařilo, a začal s Leonem domlouvat, kdy a kde peníze předá.

La ĉefepiskopo kontentis, li ricevis monon por la reĝo. Ŝalum kontentis, li kompensis al Leono lian servon.

La sola, kiu ne feliĉis, estis Leono. Ĝenis lin pensi pri la geedziĝo de Jichako kun Dina. Kiom longe povas atendi la geedziĝo? Tiu demando pezis Leonon kaj multfoje pelis lin malsupren en la judan urbon, en proksimon de la domo de Ŝalum. Ĝian sojlon li tamen ne kuraĝis transpaŝi.

Dume pasis la unuaj monatoj de la nova jaro kaj alvenis marto. La monato de juda karnavalo, la monato de la soleno nomita purim.

Dum purim viviĝas la memoro pri glora venko de la judoj super malamikoj, kaj precipe super ilia ĉefa malamiko, la ĉefministro de la persa reĝo Haman, kiu volis la judojn en la tuta regno ekstermi. Kaj la libro Ester rakontas, ke Haman finiĝis sur la pendumilo, sur kiu li volis pendigi la judan gvidanton Mordeĥajo. De la judoj fortunatis pereoj kaj naskiĝis espero pri pli bona vivo. Ekde tiam ili revenadis al tiuj espero kaj ĝojo ĉiujare.

Tra la praga juda urbo defiladis diboĉaj procesioj de vestmaskoj, senĉese ludis muzikistoj, el mallarĝaj stratetoj sonis kantado kaj ridado, tintis ĉeno de ursodresisto kaj histrionaj tintiloj, kaj biero kaj vino ĉiam trovis prete almetitan kruĉon. Dum purim ne niu rajtis ĝememi kaj malĝojo malpermesitis kiel mava malsano. Ĉu maljuna, ĉu juna, ĉu mastro, ĉu servisto, ĉu vidvino, ĉu orfo, tiutage ĉiu devis forgesi siajn zorgojn kaj malĝojojn kaj favori al si ĝojon kaj ridon. Eĉ malriĉulo sidiĝis ĉe riĉa tablo de siaj parencoj aŭ konatoj.

Arcibiskup byl spokojený, dostal peníze pro krále. Šalum byl spokojený, oplatil Leonovi jeho službu.

Jediný, kdo nebyl spokojený, byl Leon. Trápilo ho pomyšlení na svatbu Jicchaka s Dinou. Jak dlouho dá na sebe svatba čekat? Ta otázka Leona tížila a mnohokrát ho hnala dolů do židovského města do blízkosti Šalumova domu. Práh domu se však neodvažoval překročit.

Mezitím přešly první měsíce nového roku a nastal březen. Měsíc židovského masopustu, měsíc slavnosti nazvané purim.

O purimu ožívá vzpomínka na slavné vítězství židů nad nepřáteli a především nad úhlavním nepřítelem, nejvyšším ministrem perského krále Hamanem, který chtěl židy v celém království vyhladit. A kniha Ester vypráví, že Haman skončil na šibenici, na níž se chystal oběsit židovského předáka Mordechaje. Od židů byla odvrácena záhuba a zrodila se jim naděje na lepší život. K té naději a radosti se vraceli od té doby každý rok.

Pražským židovským městem táhly rozpustilé průvody maškar, hudebníci bez ustání vyhrávali, zpěv a smích stoupal z úzkých uliček, řinčel řetěz medvědáře i bláznovské rolničky a pivo i víno našlo vždy pohotově nastavený džbán. O purimu si nesměl nikdo stýskat a smutek byl zapovězen jako zlá nemoc. Ať starý nebo mladý, ať pán nebo čeledín, ať vdova nebo sirotek, toho dne měli všichni zapomenout na své starosti a trápení a dopřát si radost a smích. I chudák usedl u bohatého stolu svých příbuzných nebo známých.

Neniu devis suferi pro manko de manĝaĵo kaj trinkaĵo, neniu devis koleri pro ŝerco aŭ petolo aŭ freneza ruzaĵo. Eĉ dommastro subtenantis la petolulojn kaj pridonacadis tiujn plej amuzajn el ili el sia monujo.

Sur la tablo inter la pladoj tronis kuirita bovida kapo, ornamita per ruĝaj rubandoj. Ĝi reprezentis Hamanon, kiun la judoj venkis. Junularo bruligis figuron el ĉifonoj kaj pajlo. Kaj tio estis ilia Haman.

Tra la stratoj de la juda urbo treniĝis grupetoj, breĉis sian vojon inter dancantaj kaj saltantaj vestmaskoj, eniradis salonojn de pli spacohavaj domoj kaj prezentadis scenojn pri la nobla reĝino Ester, la kuraĝa Mordeĥajo kaj la ruza Haman. Aŭ oni aktoris pri Davido kaj Goljato aŭ pri Jozefo kaj liaj fratoj, kaj ĉiuj teatraĵoj kaj kantoj havis feliĉan finon. La humilitoj finfine glorie rekompencitis kaj venkis justeco.

En humida marta krepusko ankaŭ Leono eniris la judan urbon. Li miksiĝis en la gajan homamason kaj lasis sin kunporti al la domo de Ŝalum. Survoje li aŭdis fragmentojn el teatraĵoj plenaj de espero kaj mem sopiris pri espero kaj bona fino.

Por la hodiaŭa vespero li zorge prepariĝis. Li alivestis sin en vestaĵon similan al la vestaĵo de Jichako, la fianĉo de Dina. Li ankaŭ ekipis sin per simila zono, sed kovris la vizaĝon per masko. Li ankaŭ imitis la rigidan iradon kaj kurban pozon de Jichako.

Tiel li volis miksiĝi inter la gastojn de Ŝalum kaj penetri al Dina.

Nikdo nemĉel stradat nedostatkem jĉdla a pitĉi, nikdo se nesmeĉel zlobit pro vtip a ŝprĉym ĉi blĉznovskĉy kousek. I pĉn domu pĉrĉal ŝprĉymarĉum a nejtĉipnĉjŝi z nich obdarovĉval ze svĉeho mĉŝce.

Na stole mezi pokrmy trĉnila vaĉrenĉa telecĉi hlava ozdobenĉa ĉervenĉymi stuĉzkami. Pĉredstavovala Hamana, nad kterĉym ŝidĉe zvĉtĉzili. Mlĉdeŝ upalovala panĉka z hadrĉu a slĉmy. A to byl jejich Haman.

Uliĉkami ŝidovskĉeho mĉŝta tĉhly skupinky, razily si cestu mezi tanĉĉicĉimi a poskakujĉcĉimi maŝkarami, vstupovaly do sĉnĉi prostornĉjŝich domĉu a pĉredvĉadĉely scĉny o ŝlechetnĉ krĉlovnĉ Ester, stateĉnem Mordechajovi a ũskoĉnem Hamanovi. Anebo se hrĉlo o Davidovi a Goliĉŝovi anebo o Josefovi a jeho bratĉrĉich a vŝechny hry a zpĉvy mĉly dobrĉy konec. Poniŝovani byli nakonec slavnĉ odmĉnĉni a spravedlnost zvĉtĉzila.

Za vlhkĉho bĉeznovĉeho soumraku vstoupil do ŝidovskĉeho mĉŝta takĉ Leon. Vmĉsil se do veselĉho davu a dal se jĉm unĉŝet k Ŝalumovu domu. Cestou zaslechl ũryvky z her plnĉych nadĉje a sĉm touŝil po nadĉji a dobrĉm konci.

Na dneŝnĉi veĉer se peĉlivĉ pĉipravil. Pĉevlĉkl se do odĉvu, kterĉy se podobal odĉvu Jicchaka, Dinina snoubence. Opatĉil si i podobnĉy opasek, ale obliĉej zakryl maskou. Napodobil i Jicchakovu topornou chĉzi i kĉrivĉ drŝeni tĉla.

Tak se chĉtel vmĉsit mezi Ŝalumovy hosty a dostat se k Dinĉ.

La pordoj de la domo malfermitis, ĉie flamis lumoj kaj en ilia brilo preterkuradis kvastoplenaj kaj buntaj figuroj, fajfiloj gaje invitantis danci kaj la tumulto ne ĉesantis, eĉ kiam la nokto enirantis la urbon.

La domo de Ŝalum brilis en la mallumo kaj bruis per multaj voĉoj. Ankaŭ ĉi tie sonis ridado kaj kantado. Leono eniris la domon kaj tratiriĝis grupetojn de starantaj kaj sidetantaj gastoj, serĉante la filinon de Ŝalum.

Li atingis grandan ĉambron, kie ĝuste kelkaj junuloj konkuris, kiu diros pli grandan mensogon, kaj la atento de ĉiuj gastoj turnatis al ili. Nur Dina staris flanke ne malproksime de la pordo, pensante pri io alia ol tio, kio okazantis en la ĉambro.

Leono alturnis ŝin. Dina lin ignoris. Ŝi pensis, ke venis al ŝi Jichako.

Kuraĝiĝinte Leono ekflustris: „Dina, kuniru, ni foriru de ĉi tie.” Nun Dina rekonis lin laŭ la voĉo, kaj amo tuŝis ŝin per blanka flugilo, kaj timo priblovis ŝin per la flugilo nigra.

„Dina,” flustris Leono. Li jam longe preparantis sian parolon, sed nun, proksime al Dina, li malfacile trovantis la preparitajn vortojn. „Dina, neni ŝi scias, ke vi foriras kun mi, ĉiuj diros, ke vi promenas kun Jichako. Ne timu kaj kuniru. Post angulo atendas malpeza ĉaro kaj rapidaj ĉevaloj. Mi forveturigos vin al ŝi, forlasos la servon ĉe la ĉefepiskopo kaj la tuta mondo apartenos al ni.”

„Jes, la tuta mondo,” flustris Dina, „krom la domo de mia patro, kien mi neniam rajtos reveni. La patro ne supervivus la honton, ke mi fuĝis. Mi ja fianĉinigitas. Mi amas vin pli ol min mem, sed mi ne povas deziri al mia patro morton.”

Dveře domu byly otevřeny, všude planula světla a v jejich záři přebíhaly střapaté a pestré postavy, píšťaly vesele zvaly k tanci a mumraj neustával, i když do města postupovala noc.

Ŝalumův dům zářil do tmy a hlučel mnoha hlasy. I tady zněl smích a zpěv. Leon vešel do domu a protáhl se skupinkami stojících a posedávajících hostů a hledal Ŝalumovu dceru.

Dostal se do veliké jizby, kde se právě několik mladíků předhánělo, kdo řekne větší lež, a pozornost všech hostů byla obrácena na ně. Jenom Dina stála stranou nedaleko dveří a myslila na něco jiného než na to, co se odehrávalo v místnosti. Leon se k ní přitočil. Dina si ho nevšimla. Myslila, že za ní přišel Jicchak.

Leon si dodal odvahy a zašeptal: „Dino, pojd', odejdeme odtud.“ Ted' ho poznala Dina po hlase a láska se jí dotkla bílým křídlem a černým křídlem ji ovál strach.

„Dino,” šeptal Leon. Dlouho si připravoval svou řeč, ale nyní, když byl Dině nablízku, jen ztěžka nalézal připravená slova. „Dino, nikdo nepozná, že odcházíš se mnou, každý řekne, že se procházíš s Jicchakem. Neboj se a pojd'. Za rohem čeká lehký vůz a rychlí koně. Odvezu tě k sobě, opustím službu u arcibiskupa a celý svět bude patřit nám.“

„Ano, celý svět,” zašeptala Dina, „kromě domu mého otce, kam se už nikdy nebudu smět vrátit. Otec by nepřežil hanbu, že jsem utekla. Jsem přece zasnoubena. Mám vás ráda víc než sebe, ale nemohu přát svému otci smrt.“

La rifuzo trafis Leonon kiel pafo. Elkurinte la ĉambrojn li en la koridoro preskaŭ faligis la veran Jichakon, kiu stuporis pro miro, vidante sin mem rapidi al la ŝtuparo.

Antaŭ la domo Leono kaptitis de maskitoj, entirintaj lin danci, kion li eĉ ne pripensis. Ili liberigis lin, nur post kiam li pentopagis al ili kelkajn groŝojn.

Li preferus foriri laŭeble plej rapide, sed lian vojon baris virino en priŝiritaj vestaĵoj. „Jichako,” ŝi siblis en lian orelon, „hodiaŭ tio ne sukcesis. Vi devas iri kun mi. Mia edzo fartas malbone.”

Parolante ŝi ekpemis lian kubuton kaj tiris lin tra fora strateto al la bordo de Vultavo, kie staris izolita kabano.

„Nur eniru,” puŝis la virino la supozatan Jichakon en la kabanon, „mi lasos vin ĉi tie, mi devas doni anoncon al niaj amikoj.”

Sojle de la kabano Leono restis stari. Li timis ruzajon. Post iom da tempo liaj okuloj alkiutimiĝis je flagranta lampeto kaj grizlumo. En unu angulo li povis distingi pajlofaskon, sur kiu kuŝis homo.

La kuŝanto subite ekĝemis. „Kio ĝenas vin? Ĉu vi bezonas helpon?” aliris Leono la liton.

„Ĉu estas vi?” La viro sur la pajlo pene eksidis. „Malbenita Jichako, voku tuj sukuriston, ke li bandaĝu mian vundon, aŭ kun la sango elfluos ankaŭ mia vivo.”

Leono kliniĝis al la vundito. La viro havis trapikitan suron kaj sangis. Leono deŝiris strion de sia propra ĉemizoj kaj rapide bandaĝis la vundon. „Kiel ĉi tio okazis al vi?” li dume demandis la viron.

Odmítnutí zasáhlo Leona jako střela. Vyběhl z místnosti a na chodbě málem porazil pravého Jicchaka, který ustrnul v údivu, když spatřil sám sebe spěchajícího k schodišti.

Před domem se Leona zmocnily masky a vtáhly ho do tance, na nějž neměl ani pomyšlení. Pustily ho teprve, když se jim vykoupil nějakým grošem.

Byl by se rád co nejrychleji dostal odtud, ale cestu mu zastoupila žena v otrhaných šatech. „Jicchaku,” zasyčela mu do ucha, „dneska se to nepovedlo. Musíš jít se mnou. Můj muž je na tom špatně.”

Při řeči mu sevřela loket a vlekla ho odlehlou uličkou ke břehu Vltavy, kde stála opuštěná chatrč.

„Jen jdi dovnitř,” postrčila žena domnělého Jicchaka do chatrče, „nechám vás tu, musím dát zprávu našim přátelům.”

Leon zůstal na prahu chatrče stát. Obával se léčky. Po chvíli si jeho oči zvykly na blikavý kahanec a na šero. V jednom koutě rozeznal otep slámy, na které ležel člověk.

Ležící člověk pojednou zabědoval. „Co je ti? Potřebuješ pomoc?” pokročil Leon k lůžku.

„To jsi ty?” Muž na otepi slámy se s námahou posadil. „Zatracený Jicchaku, zavolej hned felčara, ať mi ováže ránu, nebo ze mě vyteče s krví i život.”

Leon se sklonil k raněnému. Muž měl probodnuté lýtko a krvácel. Leon utrhł pruh vlastní košile a narychlo ránu ovázal. „Jak se ti to stalo?” zeptal se přítomného muže.

„Ho, nur ne pretekstu vin stulta,” ekkoleris la vundito, „vi scias ja, kien vi sendis nin. Oni kaptis nin, kiam ni statis plej bone. Kiel tiam en la preĝejo Týn. Ni jam havis en la sakoj oron kaj arĝenton, kiujn ni povis preni de la altaroj, kaj tiam alkuris nin gardistaro.

Ĉion ni lasis tie kaj ĝojis savi nudan vivon. Ili atakis nin per lancoj kaj glavoj kaj unu frenezulo trapikis mian suron per lanco. Ĉifoje mi nenion portas al vi. Sed ne pensu, ke vi ne pagos al mi.”

„Mi pagos, mi pagos,” promesis la falsa Jichako por trankviligi la vunditon. „Mi iros por mono kaj novaj bandaĝoj.”

Sur la stratoj la aretoj de dancistoj jam maldensiĝis, sed la muziko ankoraŭ ludis kaj la fenestroj de la domo de Ŝalum ankoraŭ brilis en la mallumon. Leono eniris la domon kaj serĉis Ŝalumon. Eĉ Ŝalum trompitis kaj alparolis lin Jichako.

„Mi ne estas Jichako,” diris Leono sen forigi la maskon, „mi estas tiu, kiu iam helpis vian filinon kaj antaŭ kelkaj monatoj vin. Ĉinokte, ŝajnas, la ĉielo vokis min por helpi vin ambaŭ. Iru kun mi kaj rigardu mem.”

Survoje al la kabano Leono rakontis al la mirigita Ŝalum pri la virino, kiu hazarde kontaktis lin kaj pri la stranga renkonto kun vundita rabisto. Ili venis kaj Ŝalum kaŝis sin malantaŭ trua muro de la kabano por aŭdi, kion ene rakontos la vundito. Leono revenis en la kabanon.

„Ach, jenom nedělej hloupého,” rozzlobil se raněný, „víš přece, kam jsi nás poslal. Dostali nás, když jsme byli v nejlepším. Jako tenkrát v Týnském kostele. Už jsme měli v pytlích zlato a stříbro, co jsme mohli po oltářích pobrat, a vtom na nás vyrazila stráž.

Všechno jsme tam nechali a byli jsme rádi, že jsme zachránili holý život. Dotírali na nás kopími i meči a jeden blázen mi provrtal kopím lýtko. Tentokrát ti nenesu nic. Ale nemysli si, že mi nezaplatíš.“

„Zaplatím, zaplatím,” sliboval nepravý Jicchak, aby raněného muže uklidnil. „Dojdu pro peníze a pro nové obvazy.“

V ulicích už hloučky tanečníků prořídly, ale hudba ještě hrála a okna Ŝalumova domu stále zářila do tmy. Leon vešel do domu a vyhledal Ŝaluma. I Ŝalum se dal oklamat a oslovil ho jako Jicchaka.

„Nejsem Jicchak,” řekl Leon nesnímaje škrabošku, „jsem ten, který kdysi pomohl vaší dceři a před několika měsíci vám. Dnes v noci, jak se zdá, mě povolalo nebe, abych pomohl vám oběma. Pojd'te se mnou a uvidíte sám.“

Cestou k chatrči vyprávěl Leon udivenému Ŝalumovi o ženě, která ho omylem zadržela, a o podivném setkání s raněným lupičem. Došli a Ŝalum se skryl za děravou stěnou chatrče, aby slyšel, co bude raněný uvnitř vyprávět. Leon se vrátil do chatrče.

Ekvidinte la supozatan Jichakon la vundito ekpostulis monon, akuzantis kaj Ŝalum aŭdis je la propraj oreloj, de kie Jichako akiris sian riĉaĵon kaj kiun li asocias. Deprimite li apogantis sin je la kaduka muro, rememorante, kiel li antaŭnelonge trenitis pro la suspekto, ke li enrompadas preĝejojn kaj kiel tio preskaŭ kostis lian vivon. Jen la komercoj de mia estonta bofilo, li suspiris, kaj al tiu mi konfidintus mian filinon. Malĝojo falis sur la maljunan Ŝalum kaj malforteco ekregis lin.

Sed hejmen li revenis per firma paŝo. Pelis lin la decido ripari, kio ripareblas.

Hejme li alvokis ĉiujn gastojn kaj deklaris antaŭ ili gefianĉiĝon de Dina kaj Jichako nuligita.

Surprizitaj gastoj volis scii, kio okazis. Sed Ŝalum silentis. Nur al Jichako li konfidis, kion li eksciis kaj kial li ne deziras, ke Dina iĝu lia edzino. Jichako kolere forlasis la domon de Ŝalum. La gastoj forirantis, la nokta mallumo lante maldensiĝantis kaj kantado kaj kriado kaj gaja murmurado ĉesantis. Silente venantis nova tago. La lasta gasto de Ŝalum estis Leono.

Ĉifoje Leono kompensis sian silenton. Li rakontis pri siaj vojaĝoj, kiel li fariĝis persona kuracisto de la ĉefepiskopo, malkaŝis al Ŝalum kaj Dina la tutan historion de sia vivo, kaj ne prisilentis sian judan devenon, kiun li antaŭ kristanoj dum multaj jaroj kaŝadis.

„Mi rakontis al vi ĉion pri mi,” diris Leono, „mi volis, ke vi ekkonu min antaŭ ol mi petos, ke vi plenumu al mi unu deziron.”

Jakmile ranĉeno spaciis domnelon Jicchaka, ĉal ĉimilhat penize, dal se do obvinovani a Ŝalum na vlastni uŝi slyŝel, odkud mĀ Jicchak svĉ bohatstvĉi a s kĉm se spolĉuje. Zdrĉen se opiral o chatrnou stĉnu a vzpomĉnal, jak ho vlekli nedĀvno pro podezřeni, ře se vloupĀvĀ do kostelĹ a jak ho to mĀlem stĀlo řivot. Tak tohle jsou obĉody mĉho nastavĉjĉiho zetĉ, povzdechl si, a tomu bych byl svĉřil dĉeru. Smutek padl na starĉho Ŝaluma a zmocnila se ho slabost.

Ale domĹ se vrĀtil pevnĹm krokem. Vedlo ho odhodlĀni napraviti, co se napraviti dĀ.

Doma svolal vŝechny hosty a prohlĀsil před nimi zasnoubeni Diny a Jicchaka za zruŝeni.

Překvapeni hostĉ chtĉli vĉdĉt, co se stalo. Ale Ŝalum mlĉel. Jenom Jicchakovi svĉřil, co se dovĉdĉl a proĉ si nepřeje, aby se Dina stala jeho řenou. Jicchak zlostnĉ opustil ŜalumĹv dĹm.

Hostĉ odchĀzeli, noĉni tma pomalu řidla a zpĉv a křik a veselĹ mumraj umlkal. Tiŝe přichĀzel novĹ den. PoslednĹm ŜalumovĹm hostem byl Leono.

TentokrĀt si Leono vynahradil svoje mlĉeni. Vypravĉl o svĹch cestĀch, o tom, jak se stal arcibiskupovĹm osobnĹm lĉkařem, odhalil Ŝalumovi a Dinĉ celĹ přibĉh svĉho řivota a nezamlĉel ani svĹj řidovskĹ pĹvod, kterĹ dlouhĀ lĉta před křestřany tajil.

„Povĉdĉl jsem vĀm o sobĉ vŝechno,” řekl Leono, „chtĉl jsem, abyste mne poznal, neř vĀs pořĀdĀm, abyste mi splnil jedno přĀni.”

„Kia ajn ĝi estas, ĝi jam plenumitas,” diris Ŝalum.
„Mi petas la manon de via filino Dina. Tio estas mia deziro.”
„La keston kun juveloj vi resendis al mi,” diris Ŝalum ridetante,
„kaj nun vi volas forpreni mian plej valoran trezoron. Kaj bone
tiel al mi. Mi preskaŭ perdus ĝin en fatraso. Laŭdata estu la
nokto, kiam unuj maskojn surmetas kaj de aliaj ili falas. Mi
nuligis la malnovan gefianĉiĝon, kial ni ne kunfestu tiun
novan?”
Do Leono intervenis la trian fojon en la vivoj de Dino kaj
Ŝalum, kaj ili en la vivo de Leono, ĉar neniuj povas ŝanĝi la
sorton de alia homo sen ŝanĝi sian propran.

„At' je jakékoliv, již je splněno,” řekl Šalum.
„Žádám vás o ruku vaší dcery Diny. To je moje přání.“
„Truhlici se skvosty jsi mi poslal zpátky,” řekl Šalum s
úsměvem, „a teď mi chceš odnést nejdražší skvost. A dobře mi
tak. Málem bych jej byl ztratil ve smetí. Buď pochválena noc,
kdy jedni nasazují škrabošky a druhým škrabošky padají. Staré
zasnoubení jsem zrušil, proč bychom neměli oslavit společně
nové zasnoubení?“
Tak zasáhl Leon potřetí do života Dina a Šaluma a oni do života
Leonova, neboť žádný člověk nemůže měnit osud jiného
člověka, aniž tím nemění svůj.

MALTRANKVILA NOKTO

Estis dum malnovaj tempoj tiel, ke en Prago vivis en la juda urbo du judaj komunumoj. Tiuj, kiuj venis el Pollando, tenis la kutimojn kaj tradiciojn, donitajn de judoj en polaj regionoj kaj oriente de Prago. La dua parto de judoj sekvis la sudan ordon kaj en sinagogo kaj ekster ĝi, ĉar ili venis de sudo. Oni nomis ilin frankoj aŭ portugaloj kaj apartenis al ili Malnova sinagogo. En la nokto antaŭ la unua pesaĥa vespero rabeno de Malnova sinagogo hejme profunde dormis. Subite ies voĉo rompita lian trankvilan sonĝon. Timigite la rabeno eksidis sur la lito kaj aŭskultis. Nur mallumo kaj silento ĉirkaŭe. Kaj tiam venis denove la voko, sed de pli granda distanco. „Leviĝu,” instigis lin la voĉo, „leviĝu kaj ordigu, elportu el la domo ĥomec.” Ĥomec? miris la rabeno. Ĉu mi ne purigis ĉion? Antaŭ pesaĥo en judaj hejmoj devis ne esti eĉ unu ero de tio, kio nomatas jude ĥomec. Kaj ĥomec estis ĉio enhavanta fermentaĵon aŭ giston, kio fermentis. Patro de familio balais la angulojn de loĝejo, por ke ne restu eĉ la plej eta spuro de fermentinta pano. Ĉio fermentema estis por la judoj bildo de peko kaj malbono. Kaj la odoro de fermentado memorigis fatalan odoron de morto.

„Leviĝu,” vokis voĉo el la mallumo al la rabeno.

La rabeno leviĝis, lia dormemo tuj malaperis. Ekbruliginte keneton li ekexploris la angulojn, la juntojn inter la tabuloj, li lumis sub keston kaj sub vestoŝrankon, nenie io ajn, ĉio brilis pure.

NEKLIDNÁ NOC

Bývalo za starých časů v Praze tak, že v židovském městě žily dvě židovské obce. Ti, kdo přišli z Polska, drželi se zvyků a obyčejů, jak si je předávali židé v polských krajích a na východ od Prahy. Druhá část židů se řídila v synagoze i mimo ni podle jižního pořádku, neboť přišli z jihu. Říkalo se jim Frankové nebo Portugalci a patřila jim Stará synagoga.

V noci, která předcházela prvnímu pesachovému večeru, spal doma rabín Staré synagogy pevným spánkem. Náhle mu něčí hlas protrhl klidný sen. Vylekán se posadil rabín na lůžku a poslouchal. Kolem jenom tma a ticho. A pak se ozvalo volání znovu, ale z větší dálky. „Vstaň,” vybízel ho hlas, „vstaň a uklid’, vynes z domu chomec.”

Chomec? divil se rabín. Copak jsem všechno neuklidil? Před svátkem pesach nesmělo být v židovských domácnostech ani drobtu toho, čemu se říká židovsky chomec. A chomec bylo všechno, co obsahovalo kvas nebo kvásek, co kvasilo. Otec rodiny vymetal kouty příbytku, aby nikde nezůstalo sebemenší stopy po chlebu zadělávaném kváskem. Všechno kvasivé bylo pro židy obrazem hříchu a zla. A pach kvašení připomínal neblahý pach smrti.

„Vstaň,” volal hlas ze tmy na rabína.

Rabín vstal, rezespalost z něho rázem spadla. Zažehl louč a začal prohlížet kouty, spáry mezi prkny, svítil pod truhlu i pod skříň, nikde nic, všechno svítilo čistotou.

Kaj la voĉo ne sonis plu. La rabeno sentis malvarmon kaj ekdubis, ĉu li fakte aŭdis ion. Oskedinte li estingis la keneton kaj kuŝiĝis.

Apenaŭ li fermis la okulojn, la urĝa voĉo denove vekis lin. „Leviĝu,” vokis la voĉo, „vi ankoraŭ ne forigis ĥomec tute.”

La rabeno tutkorpe tremis, sed kuraĝiĝinte diris: „Kie, diru, kie estas io malpura?”

„En Malnova sinagogo,” respondis la voĉo, „sub la tabernaklo.”

Elsaltinte la liton la rabeno vekis serviston kaj rapidis kun li al Malnova sinagogo. Sub la tabernaklo estis niĉo, kaj en la niĉo kruĉo kun vino kaj pokalo. „Lumu al mi”, ordonis la rabeno al la servisto kaj tiu levis la lumon super la kruĉon. Kaj la rabeno kaj la servisto mutiĝis pro hororo. Anstataŭ vino la kruĉo plenis ĝis la rando per sango.

Kiam ili reaktiviĝis, la rabeno ordonis fari en la korto de la sinagogo fajron. Verŝinte la sangon el la kruĉo en la fajron li forbruligis ĝin. La kruĉon li lavis kaj viŝis kaj denove plenigis per vino. Poste li redonis ĝin en la niĉon.

Tiun nokton li ne plu povis dormi, pensis pri la stranga trovaĵo kaj malrapide ekvideblis por li koneksoj kun la okazaĵoj de la lastaj tagoj. Riĉa judo Ŝalum nuligis la gefianĉiĝon de sia filino Dina al Jichako kaj promesis Dinan al Leono. Jichako ĵuris venĝon al Ŝalum. Antaŭ tri tagoj la filo de la vidvino, kiun Ŝalum subtenis, vizitis lian domon kaj de tiam la vidvino ne scias pri la knabo. Li perdiĝis.

A hlas se už neozýval. Rabínovi byla zima a začal pochybovat, zda vůbec něco slyšel. Zívl, zhasl louč a ulehl.

Jen zavřel oči, vyburcoval ho naléhavý hlas znovu. „Vstaň,” volal hlas, „ještě jsi neuklidil všechn chomec.“

Rabín se chvěl na celém těle, ale dodal si odvahy a povídá: „Kde, řekni, kde je něco nečistého?”

„Ve Staré synagoze,” odpověděl hlas, „pod svatostánkem.“

Rabín vyskočil z lůžka, probudil sluhu a pospíšil s ním do Staré synagogy. Pod svatostánkem byl výklenek a ve výklenku konvice s vínem a pohár. „Posviť mi,” přikázal rabín sluhovi a sluha pozvedl světlo nad konvici. Rabín i sluha ztratili zděšením řeč. Konvice byla místo vínem po okraj naplněna krví.

Když se vzpamatovali, poručil rabín sluhovi rozdělat na dvoře synagogy oheň. Krev z konvice vylil do ohně a spálil. Konvici vymyl a vytřel a naplnil zase vínem. Potom ji vrátil do výklenku.

Tu noc už nemohl usnout, přemýšlel o podivném nálezu a pomalu se mu zjevovaly souvislosti s událostmi posledních dnů. Bohatý žid Ŝalum zrušil zasnoubení své dcery Diny s Jicchakem a slíbil Dinu Leonovi. Jicchak přísahal, že se Ŝalumovi pomstí. Před třemi dny navštívil syn vdovy, kterou Ŝalum podporoval, Ŝalumův dům, a od té doby o něm vdova neví. Ztratil se.

Kaj estis antaŭ la festo pesaĥo, kiam ĉiujare reaperis klaĉoj, ke la judoj bezonas por siaj sinagogaj ceremonioj sangon.

La rabeno rememoris la perditan kristanan knabon kaj la sangon en la kruĉo kaj la venĝon de Jichako, liaj pensoj kunliĝadis kaj interplektiĝadis, terurigis lin, ĝis malvarma ŝvito aperis sur lia frunto. Kiu scias, kio de tio ankoraŭ povas veni.

La maljunan Ŝalum hieraŭ forkondukis sbiroj en malliberejon pro la suspekto, ke li scias, kien malaperis la knabo. Kaj nun ĉi tio. La rabeno provis forpeli la timigajn imagojn per preĝo. Li kuŝis kun la okuloj fiksitaj en mallumon kaj aŭskultis. Neniu voĉo venantis por konsoli lin. Li solis kun sia sufero. Kaj li ne ĉesantis preĝi.

Tiunokte, kiam la rabeno ne dormis, Leono denove trapaŝantis Pragon.

Li esperis, ke ie li ekscios pri la perdita knabo, ke li alkondukos lin al juĝisto kaj ke Ŝalum liberigitos. En la lastaj tagoj li kuresploris preskaŭ tutan Pragon. Restis al li nur Poříčí, kie tiam loĝis germanoj kaj kie staris taverno de sinjorino Sabina. Tagofine amasiĝadis ĉi tie ŝtelistoj kaj ŝtelistetoj, poŝtelistoj kaj ĉiuspecaj friponoj, interŝanĝadis sian predon unu kun alia kaj moniĝadis ĝin ankaŭ ĉe la tavernistino.

Enirinte la taverson en Poříčí Leono sukcesis eĉ ne ĉirkaŭrigardi. Ĉe unu tablo eksplodis batalo kaj kiel fajreroj kaŭzas novajn fajrojn, tiu, kiu forĵetitis el la korpamaso, disvastigantis batalon al aliaj tabloj.

A bylo před svátkem pesach, kdy se každý rok znovu vynořovaly pověsti o tom, že židé potřebují ke svým obřadům v synagogách krev.

Rabín si připomněl ztraceného křesťanského chlapce a krev v konvici a Jicchakovu pomstu, myšlenky se mu spojovaly a proplétaly, naháněly mu hrůzu, až mu vyrazily na čele krůpěje chladného potu. Kdo ví, co z toho ještě vzejde.

Starého Šaluma včera odvedli biřici do vězení pro podezření, že ví, kam se chlapec poděl. A teď tohle. Rabín se pokusil modlitbou zahnat úzkostné představy. Ležel s očima upřenýma do tmy a naslouchal. Žádný hlas ho nepřicházel utěšit. Byl sám se svým trápením. A nepřestával se modlit.

Té noci, kdy rabín nespál, vydal se Leon znovu na obchůzku Prahou.

Doufal, že se někde o ztraceném chlapci doví, že ho přivede k soudci a Šalum bude propuštěn na svobodu. V posledních dnech zběhal skoro celou Prahu. Zbývalo mu už jenom Poříčí, kde byli tehdy usazení Němci, a kde stála krčma paní Sabiny. Sem se stahovali na sklonku dne zloději a zlodějčkové, kapsáři a pobertové všeho druhu, měnili svou kořist mezi sebou a rozměňovali ji také u šenkýřky.

Leon vstoupil do poříčské krčmy a nestačil se ani porozhlédnout. U jednoho stolu se rozpoutala rvačka a jako jiskry z ohně zakládají ohně nové, ten, kdo byl z klubka těl odmrštěn, rozšiřoval rvačku k jiným stolům.

„Sinjoro, kaŝiĝu," la tavernistino ŝovis Leonon en la kuirejon kaj venigis patrolon, por ke ĝi faru ordon.

En la kuirejo Leono ekvidis apud la kameno knabon kaj ekkonis laŭ la mantelo, ke li estas tiu, kiun li serĉas. Li alparolis lin. La knabo timis, sed konvinkiĝinte, ke minacas al li nenio malbona, li ekparolis pri sia hejmo, pri sia vizito ĉe Ŝalum, pri kiel baris al li la vojon hejmen stranga viro, kiel li perforte kondukis lin en kabanon sur la bordo de Vultavo al alia viro kaj tiu poste kondukis lin ĉi tien.

Leono rekonis el la parolado, ke la unua viro estis Jichako kaj ke la viro el la kabano estas tiu ŝtelisto, al kiu gardisto trapikis la suron per lanco.

Kiam la interbatiĝo en la taverno ĉesis kaj la patrolo faris ordon, Leono, elirinte la kuirejon, demandis la tabernistinon pri nomo de la knabo. „Mi ne scias," diris ŝi, „mia li ne estas kaj pri alieso mi ne zorgas."

Leono donis al ŝi arĝentan moneron kaj tia ŝlosilo malfermis ankaŭ la buŝon de sinjorino Sabina. La knabon laŭdire alkondukis iu lamulo. Ŝi devis kaŝi la knabon, por ke neniuj vidu lin. Laŭdire iu volas mortigi lin. Post tio la lamulo aĉetis de sinjorino Sabina anseron, buĉis ĝin kaj kaptis la sangon en siteleton. Laŭdire li foriris kun la sango kaj ankoraŭ ne revenis. Leono donis al la ino plian arĝentmoneron, por ke ŝi silentu pri la parolo, kaj se iu serĉos la knabon, ŝi diru, ke la bubo forfuĝis.

„Pane, ukryjte se," postrčila ŝenkýřka Leona do kuchyně a poslala pro hlídku, aby zjedнала pořádek.

V kuchyni spatřil Leon u ohniště chlapce a podle kabátce poznal, že je to ten, kterého hledá. Dal se s ním do řeči. Chlapec byl ustrašený, ale když se přesvědčil, že mu nic zlého nehrozí, rozpovídal se o svém domově, o návštěvě u Šaluma, o tom, jak cestou domů mu zastoupil cestu cizí muž, jak ho násilím odvedl do chatrče na břehu Vltavy k jinému muži a ten ho pak odvedl sem.

Leon z řeči poznal, že první muž byl Jicchak a muž z chatrče byl zloděj, kterému stráž probodla kopím lýtko.

Když rvačka v krčmě utichla a stráž zjedнала pořádek, vyšel Leon z kuchyně a zeptal se ŝenkýřky na jméno chlapce. „Co já vím," řekla ŝenkýřka, „můj není a o cizí se nestarám."

Leon podal ŝenkýřce stříbrňák a takový klíč otevřel ústa i paní Sabině. Chlapce prý přivedl nějaký kulhavý chlapík. Měla chlapce ukrýt, aby ho nikdo neviděl. Někdo prý usiluje o jeho život. Potom prý ten kulhavec koupil od paní Sabiny husu, zařízl ji a krev nachytl do žejdlíku. S krví prý odešel a ještě se nevrátil.

Leon podal ŝenkýřce ještě jeden stříbrňák, aby o té rozmluvě mlčela, a bude-li se někdo po chlapci ptát, aby pověděla, že kluk utekl.

Leono kun la knabo poste iris hejmen, ĉar jam pasis noktomezo kaj el hodiaŭo fariĝis morgaŭo.

Ankaŭ la maljuna Ŝalum en malliberejo travivantis maltrankvilan nokton. Li iradis de muro al muro, kvazaŭ li ĉiupaŝe proksimiĝus al solvo de sia kazo, kaj dume li nur paŝis padon en la pavimo de la malliberejo kiel arestitoj antaŭ li. Li sopire atendis, kiam la nokto pasos kaj pense li estis en la juda urbo. Se detruanta homamaso invados la judan urbon por venĝi filon de malriĉa vidvino, kion faros Dina?

Finfine post la krado de la fenestreto aperis sur la ĉielo tagiĝo kaj venis la tago, kiu alportis multajn ŝanĝojn.

La judoj ĝuste kolektiĝantis en Malnova sinagogo por solena diservo, kiam la sinagogon enpenetris gardistaro. Nur la rabeno sciis, kial ili aperis ĉi tie, li atendis ilin. Li eliris renkonte al la soldatoj kaj demandis ilin: „Kion vi deziras?”

Anstataŭ respondo elkuris meze de gardistoj Jichako. Preninte la kruĉon el la niĉo li kaptis la pokalon kaj ambaŭ transdonis al la gardestro kun humila riverenco.

La komandanto triumfe rigardis la kunvenintajn judojn, levis la kruĉon alten por ke ĉiuj vidu, kaj aranĝis la pokalon. El la kruĉo li verŝis en la pokalon kaj el ĝi fluis bonodora pura vino.

La komandanto, gardistoj kaj Jichako ŝajne atendis ion alian. Ili mirigite rigardis la vinon en la pokalo. Jichako, staranta plej proksime, subite trarompis la spektantorondon kaj ekfuĝis el la sinagogo. Sed la gardistoj postkuris lin. Post momento ili kaptis lin.

Leono iris kun la vidvina filo al juĝisto.

Pak odeŝel Leon s chlapcem k sobě domů, neboť už přešla půlnoc a z dneška se stal zítřek.

Také starý Šalum prožíval ve vězení neklidnou noc. Přecházel od stěny ke stěně, jako by se každým krokem blížil k rozuzlení svého případu, a zatím vyšlapával jen cestičku v dlažbě vězení jako vězni před ním. Toužebně očekával, kdy noc pomine a v myšlenkách byl v židovském městě. Jestli vtrhne pustošící dav do židovského města, aby pomstil syna chudé vdovy, co si počne Dina?

Konečně se za mříží okénka ukázal na obloze úsvit a nadešel den, který přinesl mnoho změn.

Židé se právě shromažďovali ve Staré synagoze k slavnostní bohoslužbě, když do synagogy vtrhla stráž. Jen rabín tušil, proč se tu objevila, čekal ji. Vyšel vstříc vojákům a zeptal se jich: „Co si přejete?”

Místo odpovědi vyběhl ze středu stráže Jicchak. Vyzvedl konvici z výklenku, uchopil pohár a oboje s poníženou úklonou podal veliteli.

Velitel se vítězoslavně podíval na shromážděné židy, zvedl konvici do výšky, aby všichni viděli, a nastavil pohár. Z konvice nalil do poháru a z konvice teklo voňavé čisté víno.

Velitel, stráž i Jicchak čekali zřejmě něco jiného. Zaraženě pozorovali víno v poháru. Jicchak, který stál veliteli nejbližší, pojednou rozrazil kruh diváků a vyrazil ze synagogy. Ale stráž se pustila za ním. Za chvíli ho chytili.

Leon šel se synem vdovy k soudci.

Survoje li vidis amasiĝon de homoj antaŭ la sinagogo kaj iris rigardi, kio okazas. Du soldatoj tenis Jichakon inter si, por ke li denove ne eskapu. Leono rakontis al la soldata komandanto, kion li travivis tiunokte kaj montris la knabon vivanta kaj sana. Vidante la filon de la vidvino, Jichako paliĝis. Li ordonis ja mortigi lin kaj hieraŭ nokte propramane verŝis lian sangon en la kruĉon en la niĉo de la sinagogo.

Sed la soldatoj ne deziris al li tempon mediti, ili skuegis kaj paŝigis lin. Gardistoj, Jichako kaj Leono iris kun la knabo al juĝisto. La malliberejo ricevis novan gaston. Jichakon. Kaj la maljuna Ŝalum renkontiĝis hejme kun la filino. Por memorigi tiun okazaĵon Malnova sinagogo prirezignis la kutimon konsekri la pesahan feston per vino, kiel okazadis en aliaj sinagogoj.

Před synagogou spatřil sběh lidí a šel se podívat, co se děje. Jicchaka drželi mezi sebou dva vojáci, aby jim znovu neutekl. Leon pověděl veliteli vojáků, co dnes v noci zažil a ukázal chlapce, který byl živ a zdrav.

Jakmile Jicchak uviděl syna vdovy, zbledl. Vždyť ho dal zabít a jeho krev vlastní rukou nalil včera večer do konvice ve výklenku synagogy.

Ale vojáci mu nedopřáli klid k rozjímání, zacloumali jím a pobídli ho do kroku. Stráž, Jicchak a Leon s chlapcem zamířili k soudci. Vězení dostalo nového hosta. Jicchaka. A starý Šalum se shledal doma s dcerou. Na památku té události se ve Staré synagoze upustilo od zvyku zasvěcovat svátek pesach vínem, jako tomu bylo v jiných synagógách.

EL LA EPOKO DE VALDŠTEJNO

La fama astronomo kaj imperia matematikisto Johannes Kepler kompilis por la dudekkvarjara Albrecht z Valdštejna horoskopon. En ĝi, krom flataj vortoj pri altaj rangoj, riĉeco kaj potenco, estas skribite ankaŭ pri krueleco al subuloj, avideco kaj avareco, pri nesufiĉo de kompatato.

Ne vane rakontatis, ke jam en dek kvin jaroj Valdštejno en koleratako vipis sian serviston, nur ĉar li ne laboris kaj rigardis el la fenestro.

Kun ĉiuj malagrablaj trajtoj de Valdštejno konatiĝis ankaŭ la praga juda urbo komence de la milito, kiu daŭris tridek jarojn.

Tiutempe generalo Albrecht Wenzel Eusebius von Waldstein estis la ĉefkomandanto de la imperiaj armeoj kaj komandis ilin same severe kaj kruele, kiel li regis siajn feŭdobienojn. Li kredis, ke timo estas la patrino de disciplino kaj neniam hezitis sendi iun al pendumilo pro malobeo.

Li mem riĉigadis sin per multaj kaj ne vere honestaj manieroj. Des pli li persekutadis etajn ŝtelistojn. Li deklaris en la soldataro, ke neniue el la soldatoj rajtas, sub la mortopuno, fari negocojn sen permeso de siaj komandantoj. Li kredis, ke la soldatoj ektimos la severan punon kaj la komerco pri ŝtelitaj varoj ĉesos.

Sed la deziro riĉiĝi blindas al morto. Ĉu ŝtelistoj ne fartas plej bone, kiam ekzekutisto pendigas ŝteliston kaj la homamaso, kolektiĝinta ĉirkaŭ la pendumilo kaj ekscitita de la spektaklo, ne atentis la proprajn poŝojn?

Z ĈASŬ VALDŠTEJNOVÝCH

Slavný hvězdář a císařský matematik Johannes Kepler sestavil čtyřadvaceti letému Albrechtovi z Valdštejna horoskop. V něm, kromě lichotivých slov o vysokých hodnostech, bohatství a moci, je psáno také o krutosti k poddaným, chtivosti a lakotě, o nedostatku milosrdenství.

Nadarmo se nevyprávělo, že Valdštejn už v patnácti letech v záchvatu zlosti zbičoval svého sluhu jenom proto, že nepracoval a vyhlížel z okna.

Se všemi nepříjemnými Valdštejnovými vlastnostmi se seznámilo i pražské židovské město na počátku války, která trvala třicet let.

Tedy byl generál Albrecht Václav Eusebius z Valdštejna vrchním velitelem císařských vojsk a velel jim se stejnou přísností a krutostí, s jakou řídil svoje panství. Byl přesvědčen, že strach je matkou kázně, a nikdy neváhal poslat někoho na šibenici pro neposlušnost.

Sám se obohacoval mnoha a ne právě čestnými způsoby. Tím více pronásledoval malé zloděje. Mezi vojskem dal vyhlásit, že nikdo z vojáků nesmí pod trestem smrti uzavírat obchody bez povolení svých velitelů. Věřil, že se vojáci zaleknou přísného trestu a obchodování kradeným zbožím ustane.

Ale touha po zbohatnutí je k smrti slepá. Cožpak se nedaří zlodějům nejlépe tenkrát, když kat věší zloděje a dav, shromážděný kolem popraviště a vzrušený podívanou, nedává pozor na vlastní kapsy?

Okazis, ke soldato el la armeo de Valdštejno, ne distingante inter la mia kaj la via, enpenetris la Lihtenštejnan palacon kaj ŝtelis tie pecon de brokata kurteno. Kun brokato sub la mantelo li rapidis en la judan urbon. Tie li primarĉandis prezon kun judo Jozefo Jekusela Thein kaj sen brokaĵo, sed kun mono en la mano, gaje enfalis plej proksiman drinkejon. Li ekĝuis likvoron kaj bieron kaj manĝis rostaĵon. Li eĉ ne scietis, ke li festenas la lastan fojon.

La administranto de Lihtenštejna palaco anoncigis objektojn perditajn de la palaco en la sinagogoj, kiel tiutempe kutimitis. Inter la ŝtelitaj pecoj priskribitis ankaŭ peco de brokato, aĉetita de Thein.

Thein aŭdinte, ke la brokato devenas el Lihtenštejna palaco, forportis ĝin en la sinagogon kaj pensis, ke per tio ĉio finiĝas. Sed Valdštejno ne konsideris la malnovajn kutimojn kaj ritualojn gravaj.

„Nomon, mi volas scii la nomon de tiu judo," li kriis, ĝis lia pala, magra vizaĝo ruĝiĝis.

„Via moŝto," kliniĝantis antaŭ li timigitaj estroj de la juda komunumo, „neniu ĝis nun iam volis scii la nomojn de la malfeliĉaj aĉetintoj. La ĉefa afero estas, ke la perdita objekto troviĝis. Ni emas humile memorigi, ke antaŭ jaroj ŝtelitis altvalora pokalo de lia imperiestra Moŝto, la imperiestro Rudolfo. Kiam la pokalo trovitis, eĉ ne la imperiestro demandis nomon de la homo, kiu aĉetis la pokalon. Se ni proklamos nomon de la aĉetinto, neniun plu aĉetos de li, ĉiu timos aĉeti ŝtelitan varon kaj damaĝos sin mem."

Stalo se, že nějaký voják z Valdštejnova vojska, který nerozeznával mé a tvé, se vloudil do Lichtenštejnského paláce a ukradl tam kus brokátového závěsu. S brokátom pod pláštěm pospíšil do židovského města. Tam usmlouval cenu s židem Josefem Jekuselou Theinem a bez brokátu, zato s penězi v hrsti, vesele vpadl do nejbližší hospody. Popřál si kořalky a piva a zajedl pečení. Netušil, že hoduje naposledy.

Správce Lichtenštejnského paláce dal předměty, které se z paláce ztratily, ohlásit v synagogách, jak bývalo tehdy zvykem. Mezi ukradenými kusy byl popsán i kus brokátu, koupený Theinem.

Jak Thein uslyšel, že brokát pochází z Lichtenštejnského paláce, odnesl jej do synagogy a domníval se, že tím všechno končí. Ale Valdštejn nedal na staré zvyky a obyčeje.

„Jméno, chci znát jméno toho žida", křičel, až jeho bledý hubený obličej zrudl.

„Vaše milosti," ukláněli se před ním ustrašení starší židovské obce, „nikdo doposud nikdy nechtěl vědět jména nešťastných kupců. Hlavní věc, že se ztracená věc našla. Dovolujeme si co nejponíženěji připomenout, že před lety byl ukraden vzácný pohár jeho císařské výsosti císaři Rudolfovi. Když byl pohár nalezen, ani císař se neptal po jméně toho, kdo pohár koupil. Když vyhlásíme jméno kupce, nikdo od něho už nekoupí, každý se bude bát, že koupí kradené a sám sobě tím způsobí škodu."

„Iru!" ekvokis Valdštejno, kvazaŭ ordonante al soldatoj, „mi ne volas koni tiun judon por amuziĝi, mi volas pendumigi lin. Vi donos lin al mi in subito, sen kontraŭdiro. Ĉu vi komprenis? Tuj."

La deprimita estraro de la juda komunumo forlasis Valdštejnon sensukcese. Valdštejno ordonis konstrui pendumilon kaj anoncis, ke se li ne ekscios kiel eble plej baldaŭ nomon de la judo, alterniĝos en la pendomaŝo la tuta estraro de la juda urbo. La estrojn ekregis timo. Ili transdonis Theinon al Valdštejno, sed samtempe provis ĉion fareblan por konservi Theinon vivanta. Restis nur du esperoj. Unu estis pragaj jezuitoj.

Ili vizitis kaj petegis ilin propeti por Thein, atendanta en la karcero, kiam venos por li ekzekutista helpanto.

„Ĉu ni propetu ĉe Valdštejno?" miregis la jezuitoj, „ĉu vi ne scias, ke neniŭ propeto validas por li, se iu malobeas liajn ordonojn?"

Ni antaŭ nelonge intervenis por unu povrulo, li servis en lia armeo kaj parencis al membro de nia ordeno. Li eĉ ne aŭskultis nian peton ĝis la fino. Li forpelis nin. Kuru en vian preĝejon preĝi por tiu soldato, li kriis, kiu propetos nuligi mian ordonon, pendos apud la kondamnito! La soldaton li ekzekutigis kaj nun ni estas en malfavoro."

La judoj serĉis helpon ĉe potenculoj, kiuj tiam gvidis la sorton de la lando. Apartenis al ili judo Jakobo Baŝevi, kiu ricevis eksterordinaran premion por siaj servoj al la imperiestro. Li nobeligitis.

„Jdĉte," rozkrikl se Valdŝtejn, jako by velel vojĉkŭm, nechci znĉt toho ŝida pro svou zĉbavu, chci ho dĉt povĉsit. Vydĉte mi ho in subito, hned, bez odmluvy. Rozumĉli jste? Hned."

Zkrouŝenĉ představenvstvo ŝidovskĉ obce odeŝlo od Valdŝtejna s nepořizenou. Valdŝtejn vŝak kĉzal postavit ŝibenici a rozhlĉsil, nedovĉ- li se co nejdřĉve jmĉno ŝida, vystřĉdĉ se na oprĉtce celĉ predstavenvstvo ŝidovskĉho mĉsta.

Představenĉch se zmocnil strach. I vydali Theina Valdŝtejnovi, ale zĉroveň zkusili vŝechno, co bylo v jejich silĉch, jen aby Theinovi zachovali ŝivot. Zbĉvala jim dvojĉ nadĉje. Jednou byli praŝŝtĉ jezuitĉ.

Navŝtĉvili je a prosili o přĉmluvu za Theina, kterĉy ĉekal v ŝalĉři, aŝ si pro nĉho přĉjde katŭv pacholek.

„U Valdŝtejna se mĉme přĉmluvit?" ŝasli jezuitĉ, „coŝpak nevĉte, ŝe na nĉho ŝĉdnĉ přĉmluva neplatĉ, kdyŝ nĉkdo přĉstoupĉ jeho rozkazy?"

Nedĉvno jsme prosili za jednoho neboŝĉka, slouŝil v jeho vojsku a byl spřĉznĉn s ĉlenem naŝeho řĉdu. Ani nevyslechl naŝi prosbu do konce. Vyhnal nĉs. Bĉŝte se za toho vojĉka modlit do svĉho kostela, křĉchel, kdo se přĉmlouvĉ za zruŝenĉ mĉho rozkazu, bude viset vedle odsouzenĉho! Vojĉka dal popravit a my jsme teď v nemilosti."

ŝidĉ hledali pomoc u mocnĉch, kterĉi tehdy řĉdili osudy zemĉ. Patřil k nim i ŝid Jakub Baŝevi, kterĉmu se dostalo za sluŝby cĉsaři neobyĉejnĉ odměny. Byl povŝšen do ŝlechtickĉho stavu.

Lia domo en la malnova juda urbo similis palacon. Jakobo Baŝevi de Treuenburg proksime rilatis kun Albreĥto de Valdŝtejno, li estis lia fidela komerca amiko.

Baŝevi elserĉis Valdŝtejnon kaj propetis por la malfeliĉa judo longe kaj kun tia elokvento, ke Valdŝtejno koncedis mildiĝi. „Se la judoj tiom taksas la vivon de unu judo," li diris, „do ili pagu al mi dek mil rejnajn dukatojn kaj mi liberigos lin."

Apenaŭ li anoncis sian decidon al la judoj, li ordonis elvenigi la judon Thein el malliberejo kaj eskorti al la ekzekutejo kun du hundoj. Sub la pendumilo, fronte al la juda urbo, Thein devis sidi, ĝis kiam la judoj pagos por li.

La juda urbo tiutempe viglis. Rejnaj oraj moneroj forlasantis kaŝejojn, kestojn kaj saketojn kaj per ili plenigatis sako sub kontrolo de la estraro.

Kiam la sako plenis, oni ŝarĝis ĝin sur veturilo kaj veturigis ĝin al Valdŝtejno. Tiu rigardis tra la fenestro la veturilon kaj la sakon, kaj laŭdire li sendis serviston demandi la judojn, en kiu valuto ili trafikis la pentopagon. „En oro," respondis la judoj. „Diru al ili," resendis li la serviston, „ke ili alportu la elaçeton en arĝento. En dek saketoj po mil arĝentaj moneroj. Tiel mi deziras tion. Kaj ili venu piede, ne en ĉaro."

Reveninte la servisto mesaĝis la deziron de Valdŝtejno al la judoj.

La deputacio revenis kun la sako da oro kaj ekis pelo pri arĝento. La arĝenta monero en tiu tempo ne valoris kaj Albreĥto de Valdŝtejno kaj liaj kunuloj, inkluzive de Jakobo Baŝevi, partoprenis je la depreco.

Jeho dŭm na starém židovském městě se podobal paláci. Jakub Baŝevi z Treuenburku stál v těsném spolku s Albrechtem z Valdŝtejna, byl jeho věrným obchodním přítelem.

Baŝevi vyhledal Valdŝtejna a přimlouval se za nešťastného žida dlouho a s takovou výmluvností, až se dal Valdŝtejnu obměkčit. „Cení-li si židé tolik života jednoho žida," řekl, „ať mi tedy zaplatí deset tisíc rýnských a já ho propustím."

Sotva oznámil židům své rozhodnutí, poručil vyvést žida Theina z vězení a doprovodit ho s dvěma psy na popraviště. Pod šibenicí, čelem k židovskému městu měl Thein sedět tak dlouho, dokud židé za něho nezaplatí.

V židovském městě bylo v tom čase živo. Rýnské zlatáky opouštěly úkryty, truhlice a váčky a plnil se jimi pytel za dozoru představenstva.

Když byl pytel plný, naložili jej na vůz a vezli Valdŝtejnovi. Valdŝtejnu pohlédl z okna na vůz a pytel a praví se, že poslal služebníka, aby se židům zeptal, v jaké měně vezou výkupné. „Ve zlatě," odpověděli židé. „Řekni jim," poslal služebníka zpátky, „ať výkupné přinesou ve stříbře. V deseti měsících po tisíci stříbrňácích. Tak si to přeji. A ať přijdou pěšky, ne na voze."

Služebník se vrátil a vyřídil židům Valdŝtejnovu přání.

Poselstvo se vrátilo s pytle z zlata a začala shánka po stříbře. Stříbrná mince té doby nebyla hodnotná a podíl na znehodnocení měl Albrecht z Valdŝtejna a jeho společníci, mezi které patřil i Jakub Baŝevi.

Sed Valdštejno ne celis monervaloron, sed la nombron, kvanton. Li ankaŭ sciis, ke sumigi tiom da arĝentaj moneroj signifos por la judoj multe da laboro kaj multe da kurado.

Thein dume sidis sub la pendumilo kun vido je la maŝo kaj hundaj muzeloj, montrantaj akrajn dentojn, kiam ajn li moviĝis. Tutan tagon li atendis. Vespere malnombriĝis la gapantaj scivolemuloj, la sceno ne ŝanĝiĝantis, Thein ĉiam angore sidis senmove sub la pendumilo.

La judoj kunigantis arĝentajn monerojn dum la tuta nokto kaj matene krepuske dek el ili ekiris kun dek monsaketoj al Valdštejno. Ili atendis, ĝis Albrehto de Valdštejno leviĝos kaj matenmanĝos, kaj poste ili anoncigis sin. Kaj laŭdire Valdštejno ekkoleris, vidante la judan deputacion kaj kriis: „Kiel vi kuraĝas kovri la saketojn, eltiradi ilin el sub viaj manteloj? Ĉu vi volas, ke oni diru, ke Valdštejno subaĉetitas de judoj?"

Kaj la potenca militestro la judojn denove forpelis kaj ordonis al ili porti la saketojn sur la ŝultroj, okulvide, de la domo Smiřický trans la pragan ponton ĝis la malnovurba urbodomo. Dum la marŝo kun la pentopago akompanis ilin muskedistoj zorgante, ke neniuj monsaketoj malaperu sub mantelo, sed ke ĉiuj dek monsaketoj estu elmetitaj al scivolaj rigardoj.

Nur kiam la judoj transdonis la punpagomonon en la malnovurba urbodomo, Thein savitis. Turmentite de longa atendado kaj malfortiĝinte li forlasis la ekzekutejon. Li descendus pro la malforteco, se liaj parencoj ne subtenus lin.

Ale Valdštejnovi neŝlo o hodnotu mince, nýbrž o počet, o množství. Věděl také, že sehnat tolik stříbrňáků dá židům velikou práci a mnoho běhání.

Thein zatím seděl pod šibenicí s vyhlídkou na oprátku a na psí tlamy, které cenily ostré zuby, kdykoliv se jen trochu pohnul. Čekal celý den. Navečer houf zvědavců okukujících kolem popraviště řídil, podívaná se neměnila, Thein stále seděl nepohnutě v úzkostech pod šibenicí.

Židé sháněli stříbrňáky celou noc a ráno za rozbřesku se jich vydalo deset s deseti měšci k Valdštejnovi. Čekali, než Albrecht z Valdštejna vstane a posnídá a pak se dali ohlásit. A praví se, že se Valdštejn při pohledu na židovské poselstvo rozčilil a volal: „Jak se můžete opovážit přikrývat měšce, vytahovat je zpod pláštěů? Chcete snad, aby lidé říkali, že se Valdštejn dává uplácet od židů?"

A mocný vojevůdce židy znovu vyhnal a rozkázal, aby mu měšce odnesli na ramenou, všem lidem na očích, z domu Smiřických přes pražský most k staroměstské radnici. Na pochodu s výkupným je doprovázeli mušketyři a dávali pozor, aby žádný měšec nezmizel pod pláštěm, ale všech deset měšců aby bylo vystaveno zvědavým pohledům.

Teprve když židé předali na staroměstské radnici výkupné, došlo na Theina. Ztrápený dlouhým čekáním a vysílený opustil popraviště. Byl by klesl slabostí, kdyby ho příbuzní nepodpírali.

Kiam Albrechto de Valdštejno perdis la favoron de la imperiestro, la sama sorto trafis ankaŭ la unuan judan nobelon en Bohemio, Jakobon Baŝevi de Treuenburg. Baŝevi, kiu iam propetadis por Thein, nun, mem sen propetanto, devis forlasi Pragon kaj rifuĝi je feŭdan bienon de Valdštejno. Eĉ en la morto li ligitis kun sia favoranto.

En la jaro 1634 Valdštejno murditas en Cheb kaj ankaŭ Baŝevi mortas en la sama jaro. Eĉ ne post la morto Baŝevi revenis en Pragon. Li entombigatas en Mladá Boleslav. Hindi Baŝevi, lia edzino, mortinta antaŭ li, entombigatas en la malnova juda tombejo en Prago. Sur ŝia grandioza tomboŝtono sidas ŝtona leono kaj tenas en siaj ungegoj blazonon. Eble tial de buŝo al buŝo disvastiĝis famo, ke sub la tomboŝtono ripozas korpo de reĝino.

La posteuloj de Thein dum multaj generacioj unufoje jare kunvenadis kaj dankis la ĉielon, ke ilia prapatro Jozefo liberigatis el la manoj de malamikoj.

Když pak upadl Albrecht z Valdštejna u císaře v nemilost, postihl stejný osud i prvního židovského šlechtice v Čechách, Jakuba Baševiho z Treuenburku. Baševi, který se kdysi přimluvil za Theina, musil nyní, sám bez přimluvce, opustit Prahu a uchýlit se na Valdštejnovo panství. I ve smrti byl spoután se svým příznivcem.

Roku 1634 je Valdštejn zavražděn v Chebu a ve stejném roce umírá i Baševi. Ani po smrti se Baševi do Prahy nevrátil. Je pohřben v Mladé Boleslavi. Hindi Baševiová, jeho manželka, která zemřela dříve než on, je pohřbena na starém židovském hřbitově v Praze. Na jejím nádherném náhrobku sedí kamenný lev a drží ve spárech erb. Snad proto šla od úst k ústům pověst, že pod náhrobním kamenem odpočívá tělo královny.

Potomci Theinovi se po mnohá pokolení vždy jednou v roce všichni shromažďovali a děkovali nebesům, že jejich předek Josef byl vysvobozen z rukou nepřátel.

EL LA EPOKO DE MARIA TEREZA

La regado de la imperiestrino Maria Tereza por Bohemio ne estis feliĉa periodo. Maria Tereza perdis en la milito kun la prusia reĝo preskaŭ tutan Silezion kaj la graflandon Glatz kaj, kiel ĉiu perdanto, ŝi serĉis kulpon ĉirkaŭ si, nur ne ĉe si mem.

Oni diras, ke ŝia malfidema rigardo falis ankaŭ sur la judojn. Laŭdire la judoj buŝe aliĝas al la imperiestrino, sed ankore ili lojalias al la prusia reĝo. Iliaj influo kaj kontaktoj kaŭzis la malvenkon de la imperiestraj armeoj, kaj se ili ne forpelitos el la lando, ili kaŭzos novajn malvenkojn de la armeoj de Maria Tereza kaj novajn venkojn de la prusa reĝo. Tiel oni parolis ĉe la kortego, kaj la informo pri tio disvastiĝis tra ĉeĥaj landoj.

En la praga juda urbo la onidiroj pri elpelo de la judoj vekantis grandan zorgon. Troviĝis kuraĝuloj, kiuj memstare riskis trakti kun influaj personoj, sed atingi tiujn plej influajn el ili estis tre malfacile.

Unu tagon aperis ĉe la ĉambristo de la grafo Leopold Krakovský z Kolovrat fremda judo kaj petis, ĉu li povus paroli kun la grafo. La ĉambristo iris al la grafo kaj diris al li, ke en la antaŭĉambro atendas judo kaj petas pri akcepto.

La grafo tuj divenis, pri kio temas. Li ne sopiris miksiĝi en judajn aferojn kaj tial li resendis la ĉambriston, ke li la nekonatan judon rifuzu.

La fremdulo foriris, sed post kelkaj tagoj li denove venis kaj diris al la ĉambristo:

Z ĈASŬ MARIE TEREZIE

Vláda císařovny Marie Terezie nebyla pro Čechy šťastným obdobím. Marie Terezie ztratila ve válce s pruským králem skoro celé Slezsko i Kladsko a jako každý, kdo ztrácí, hledala vinu všude kolem sebe, jenom ne u sebe samé.

Vypráví se, že její nedůvěřivý zrak padl i na židy. Židé prý se ústy hlásí k císařovně, ale v srdci jsou věrni pruskému králi. Jejich vliv a jejich styky přivolaly porážku císařským vojskům a nebudou-li ze země vystěhováni, zaslouží se o nové porážky vojsk Marie Terezie a nová vítězství pruského krále. Tak se hovořilo u dvora a zpráva o tom se rozběhla po českých zemích.

V pražském židovském městě probouzely řeči o vystěhování židů velikou starost. Našli se odvážlivci, kteří se pustili na vlastní pěst do vyjednávání s vlivnými osobnostmi, ale dostat se k nejvlivnějším z nich bylo velmi obtížné.

Jednoho dne se objevil u komorníka hraběte Leopolda Krakovského z Kolovrat cizí žid a prosil, zda by mohl promluvit s panem hrabětem. Komorník šel k hraběti a pověděl mu, že v předpokoji čeká žid a prosí o slyšení.

Hrabě se hned domyslel, oč jde. Netoužil po tom, aby se zapletl do židovských záležitostí, a proto poslal komorníka zpátky, aby neznámého žida odmítl.

Neznámý odešel, ale za nějaký den přišel znovu a řekl komorníkovi:

„Mi bezonas kun grafo moŝto nepre paroli. Mi scias, ke ne estas facile por vi persvadi lin akcepti min, sed se vi sukcesos, mi donos al vi kvin orajn dukatojn. Mi promesas al vi kaj al la grafo, ke mi ne diros antaŭ li pli ol unu vorton.”

La ĉambristo cerbumis. Kvin dukatoj por unusola vorto. Tio ne estis malbona negoco. Li ree kuraĝis al la grafo. Momenton li hezitis ĉe la pordo antaŭ ol li kuraĝis prezenti la proponon de la fremdulo.

La grafo Kolovrat amuzis sin. Li ankaŭ scivolis pri la vorto, kiun la fremdulo volas diri al li. Do li diris al la ĉambristo: „Mi ne volas difekti al vi tiel bonan negocon. Akceptu pagi al vi kvin dukatojn kaj enlasu la viron al mi. Sed atentigu lin, ke li ne rajtas diri pli ol unu vorton.”

La ĉambristo revenis kaj ricevinte siajn dukatojn malfermis la pordon en la laborĉambron de la grafo Kolovrat. La fremdulo eniris kaj la grafo atendis, kian saĝan vorton li elbuŝigos.

Sed la fremdulo nur riverencis, silente kaj profunde, kaj poste diris unu vorton: „Silenti.” Riverencinte denove li forlasis la ĉambron. La grafo Kolovrat longe cerbumis, kion la nekonata judo celis per tio.

Pasis kelkaj semajnoj. Maria Tereza kunvokis la plej gravajn nobelojn de siaj landoj por konsultiĝi.

Ĉeestis ankaŭ la grafo Kolovrat. Interalie oni parolis ankaŭ pri ekziligo de judoj el heredaj landoj. Iuj favoris, ke la judoj foriru, aliaj provis serĉi mezan vojon, oni paroladis kaj paroladis kaj la babilado ne havis limon.

„Potřebuji s panem hrabětem nutně hovořit. Vím, že to pro vás není lehké přemluvit ho, aby mne přijal, ale když se vám to podaří, dám vám pět zlatých dukátů. Slibuji Vám i panu hraběti, že před ním neřeknu víc než jedno slovo.“

Komorník uvažoval. Pět dukátů za jedno jediné slovo. To nebyl špatný obchod. Odvážil se za hrabětem ještě jednou. Chvilí postával u dveří, než se odvážil přednést, co mu neznámý navrhl.

Hrabě z Kolovrat se bavil. Byl také zvědav na slovo, které mu chce neznámý povědět. Řekl tedy komorníkovi: „Nechci ti pokazit tak dobrý obchod. Dej si zaplatit pět dukátů a vpusť toho člověka ke mně. Ale upozorni ho, že nesmí promluvit víc než jedno slovo.“

Komorník se vrátil, dostal své dukáty a otevřel dveře do pracovny hraběte z Kolovrat. Neznámý vstoupil a hrabě čekal, jaké moudré slovo vypustí z úst.

Neznámý se však jenom uklonil, mlčky a hluboce a potom řekl jedno slovo: „Mlčet.“ Znovu se uklonil a opustil pokoj. Hrabě z Kolovrat dlouho přemýšlel, co tím ten neznámý žid míní.

Minulo několik týdnů. Marie Terezie svolala na poradu nejvýznamnější šlechtice svých zemí.

Přítomen byl i hrabě z Kolovrat. Hovořilo se mimo jiné také o vypovídání židů z dědičných zemí. Někteří byli pro to, aby židé odešli, jiní se pokoušeli hledat střední cestu, hovořilo se a hovořilo a řeči nebylo konce.

Fine la grafo Kaunic ekstaris kaj prezentis parolon, en kiu li tre pledis por la judoj. Nur la grafo Kolovrat ĝis nun diris nek jes nek ne.

„Kara grafo," turnis sin al li la imperiestrino Maria Tereza, „kaj kion vi? Kial vi ĉiam silentas, pri kio vi cerbumas?"

La grafo Kolovrat ridetis kaj diris: „Mi cerbumas, kiom ricevis la ĉambristo de la grafo Kaunic por tio, ke la grafo parolu, se mia ĉambristo ricevis kvin dukatojn, por ke mi silentu."

Kaj la mito konfirmas, ke kie regas humuro kaj rido, ne estas loko por decidoj, alportantaj al iu malĝojon kaj malfeliĉon. Tiel okazis, ke Maria Tereza koncedis forpelon de la judoj kaj la judoj en la malnova praga juda urbo povis trankvile dormi.

Koneĉne vstal hrabě z Kaunic a pronesl řeč, kterou se za židy velice přimlouval. Jenom hrabě z Kolovrat neřekl doposud ani ano, ani ne.

„Milý hrabě," obrátila se k němu císařovna Marie Terezie, „a co vy? Proč stále mlčíte, o čem přemýšlíte?"

Hrabě z Kolovrat se usmál a řekl: „Přemýšlím, kolik asi dostal komorník hraběte Kaunice za to, aby hrabě mluvil, když můj komorník dostal pět dukátů za to, abych mlčel."

A pověst potvrzuje, že tam, kde panuje vtip a smích, není místa pro rozhodnutí, která někomu přinášejí smutek a neštěstí. Tak se také stalo, že Marie Terezie od vystěhování židů upustila a židé ve starém pražském židovském městě mohli klidně spát.

MISTERA FIANĈO

En malnovaj tempoj vivis en la juda urbo riĉa judo Kalman. Lia domo staris proksime ĉe la vultava bordo. Kalman havis unusolan filinon Ĥanina, pri kies beleco rakontis la tuta urbo. Kiam ajn ŝi eliris en la stratojn, akompanis ŝin admiraj rigardoj kaj fluŝtrado. Ĉu ŝi ne aspektas kiel iu reĝidino? Ĉu ŝi ne similas filinon de iu nobla reĝa familio?

Iam tiam Ĥanina aŭdis la onidirojn pri si, sed ŝi ne tro memfidantis. Ŝi pensis: mi ricevis mian belecon kiel donacon, kaj kiu povas fieri pri io ricevita? Des pli ŝi zorgis pri siaj agoj kaj vortoj, kaj oni diradis, ke ŝi havas sub la lango lakton kaj mielon, tiel bongustis ŝiaj vortoj.

La maljuna Kalman amis sian filinon super ĉion kaj volonte li kadrus ŝin per surtera paradizo. Tial li ankaŭ elektis por ŝi fianĉon, kiu, laŭ lia opinio, en tiu paradizo mankis al ŝi.

Ĥanina ne zorgis pri la paradizo, elpensita de ŝia patro, ŝi sopiris pri la paradizo, pri kiu ŝi songis mem.

Jam longe ŝi de neniuj rimarkita ĉiuvespere forkuradis la bordon de Vultavo. Ĉi tie, malantaŭ duonruina kabano ŝi atendis, kiam krepuske sur Vultavo aperos konata boato. Kiam ajn la boato aperis, ŝia koro batis pli rapide.

La boato atingis la bordon, elsaltis belkreska junulo kaj ĉirkaŭprenis Ĥaninan en la brakoj. Ĉiuvespere ŝi aŭdis el lia buŝo la saman demandon: „Ĉu ni hodiaŭ forveturos kune?”

Ĥanina amis la junulon kaj tuj forirus kun li. Sed kion dirus la patro?

TAJEMNÝ ŽENICH

Za starých časů žil v židovském městě bohatý žid Kalman. Jeho dům stál blízko vltavského břehu. Kalman měl jedinou dceru, Chaninu, o jejíž kráse si vyprávělo celé město. Kdykoliv vyšla do ulic, doprovázely ji obdivné pohledy a šepot. Nevypadá jako princezna? Nepodobá se dceři ze vznešeného královského rodu?

Chanina zaslechla tu a tam, co se o ní povídá, ale nebyla domýšlivá. Myslíla si: svou krásu jsem dostala darem a kdo může být hrdý na to, co dostal? Tím víc si dávala záležet na svých skutcích a řečech a říkalo se, že měla pod jazykem mléko a med, tak lahodná byla její slova.

Starý Kalman miloval svou dceru nade vše a byl by ji rád obklopil pozemským rájem. Proto jí také vybral ženicha, který jí v tom ráji, jak se starému Kalmanovi zdálo, chyběl.

Chanina nedbala o ráj vymyšlený otcem, toužila po ráji, který si vysnila sama.

Už dlouhý čas utíkala večer co večer nikým nepozorována k vltavskému břehu. Tady, za polorozpadlou chatrčí čekávala, až se na Vltavě objeví v šeru známý člun. Kdykoliv se člun ukázal, bilo jí srdce rychleji.

Člun přirazil ke břehu, vyskočil z něj urostlý mládenec a sevřel Chaninu v náručí. Každý večer slýchala z jeho úst stejnou otázku: „Odjedeme dnes spolu?”

Chanina měla mladíka ráda a byla by s ním hned odjela. Ale co by tomu řekl otec?

Li neniam permesus al ŝi edziniĝi kun fremdulo, kiam li mem elektis ŝian fianĉon. Ŝi timis sian patron, la junulon ŝi amis kaj ne sciis, kion fari. Ŝi nur esperis, ke helpos ŝin feliĉa hazardo.

„Ne, hodiaŭ ankoraŭ ne,” diradis Ĥanina malgaje, „eble morgaŭ.” Kaj kiam venis morgaŭo kaj ŝi vidis denove la boaton proksimiĝi en la krepusko, ŝia koro batis pli akute, sed diri jes ŝi ne kapablis. La tagoj pasadis, la maljuna Kalman traktis pri edziĝtago kaj vespere Ĥanina rendezuis kun fianĉo, kiun ŝia patro ne elektis por ŝi.

Iun vesperon ŝia amanto alveturis kaj diris: „Mi scias, ke via patro planas geedziĝon kaj mi ne povas atendi plu. Se vi vere amas min, eniru la boaton kaj ni forveturos.”

„Ne, hodiaŭ ankoraŭ ne,” respondis Ĥanina kiel ĉiam. La junulo turnis sin, enboatiĝis kaj forbordiĝis. En la lunlumo videblis, kiel la boato glitas sur la surfaco de la rivero kaj haltas mezflue kvazaŭ ankrinte. La junulo leviĝinte en la boato vokis ankoraŭ unufoje: „Postiru min, se vi min amas!”

La ekkrio ankoraŭ sonis, kiam la junulo ĵetis sin en la ondojn kaj malaperis sub la surfaco.

Kiam Ĥanina ne revenantis hejmen, la maljuna Kalman ekiris al la vultava bordo kun la svatanto de Ĥanina. Ili ambaŭ vokis la forvagintan knabinon.

La kompatinda Ĥanina staris senmove inter la rivero, kiu englutis ŝian amanton, kaj inter siaj patro kaj la neamata fianĉo. Malespero falis sur ŝin kiel subita nokto, ŝi ĉesis distingi bonon de malbono kaj la racian de malracia.

Nikdy by nedovolil, aby se vdala za někoho cizího, když jí sám vybral ženicha. Bála se otce, mladíka milovala a nevěděla si rady. Doufala jenom, že jí pomůže šťastná náhoda.

„Ne, dnes ještě ne,” říkala Chanina smutně, „snad zítra.“ A když nadešel zítřejší den a zase viděla, jak se blíží v soumraku člun, bilo jí srdce prudčeji, ale ano říci nedovedla.

Dny plynuly, starý Kalman sjednával den svatby a Chanina se večer scházela s ženichem, kterého jí otec nevybral.

Jednou večer připlul její milý a řekl: „Vím, že tvůj otec chystá svatbu, a nemohu už déle čekat. Jestli mě máš opravdu ráda, nasedni do člunu a ujedeme.“

„Ne, dnes ještě ne,” odpověděla Chanina jako vždycky. Mladík se otočil, nasedl do člunu a odrazil od břehu. V měsíčním svitu bylo vidět, jak člun klouže po hladině řeky a zastavuje uprostřed proudu, jako by vyhodil kotvu. Mladík se v člunu zvedl a zavolal ještě jednou: „Pojď za mnou, jestli mě máš ráda!“

Výkřik ještě nedozněl a mladík se vrhl do vln a zmizel pod hladinou.

Když se Chanina nevracela domů, vydal se k vltavskému břehu starý Kalman s Chaniným nápadníkem. Oba volali zatoulané děvče.

Nebohá Chanina stála nepohnutě mezi řekou, která pohltila jejího milého, a mezi otcem a nemilovaným ženichem. Zoufalství na ni padlo jako náhlá noc, přestala rozeznávat dobré od zlého a rozumné od nerozumného.

Mi kaŭzis lian morton, ŝi ne povis liberiĝi de la doloro, mi kaŭzis lian morton.

„Ĥanina!” La maljuna Kalman ekvidis ŝin kaj la svatanto kuris por gvidi ŝin al ŝia patro.

La malfeliĉa Ĥanina decidiĝis. Ŝi enkuris la riveron kaj ju pli profunden ŝi iris, des pli la akvo englutadis ŝin. Alkurinte Vultavon, la svatanto vidis nur ŝiajn ŝultrojn kaj la kapon. Kaj poste ankaŭ la kapo malaperis kaj sendifekta lunlumo disvastiĝis sur la surfaco. Ĥanina sekvis sian amanton.

Ĝis malfrua nokto fiŝkaptistoj sur boatoj serĉis la korpon de la droninta Ĥanina, esplorante Vultavon per longaj stangoj kaj hokoj, sed vane. Ĉiutage la maljuna Kalman sidadis ĉe fenestro atendente, ke iu alportos al li informon pri Ĥanina. Sed Vultavo lian filinon ne ellasis.

Post iom da tempo, la patro rezignis neniam revidi ŝin, ĉu vivanta, ĉu morta. Li paciĝis pri tio kaj perdis intereson pri sia posedaĵo. Li disdonadis tion, kion li havis, al malriĉuloj kaj bezonantoj, ripetante laŭ la prapatro Abrahamo: „Por kio utilas ĉiuj miaj havaĵoj, se mi proksimiĝas al la tombo sen posteuloj?”

En mallarĝa strato de la praga juda urbo loĝis kun sia edzo fratino de Kalman, sinjorino Ŝifra. Ŝi havis bonan koron kaj tial vizitadis sian soligintan fraton Kalman.

Ŝi sidadis kun li ĉe la fenestro, rigardante la verdon de la deklivoj Letná kaj klopodis gvidi sian malĝojan fraton al aliaj, pli feliĉaj pensoj.

Já zavinila jeho smrt, nemohla se té bolesti zbavit, já zavinila jeho smrt.

„Chanino!“ Starý Kalman ji zahlédl a nápadník se rozběhl, aby ji přivedl otcí.

Nešťastná Chanina se odhodlala. Vběhla do řeky a čím dál hlouběji šla do proudu, tím více ji pohlcovala voda. Když nápadník doběhl k Vltavě, spatřil z Chaniny už jenom ramena a hlavu. A pak zmizela i hlava a po hladině se rozlil nepřerušovaný měsíční svit. Chanina následovala svého milého.

Do pozdní noci hledali rybáři na lodicích tělo utopené Chaniny, dlouhými tyčemi a háky prohledávali Vltavu, ale nadarmo. Každý den vysedával starý Kalman u okna a čekal, že mu někdo donese o Chanině zprávu. Ale Vltava jeho dceru nevydala.

Po čase se otec smířil s tím, že ji už nikdy neuvidí, ani živou ani mrtvou. Smířil se s tím a ztratil zájem o svůj majetek. Rozdával, co měl, chudým a potřebným a opakoval při tom po praotci Abrahámovi: „K čemu jsou mi všechny statky, když se ubírám k hrobu bez potomků?”

V úzké uličce pražského židovského města žila se svým manželem Kalmanova sestra paní Šifra. Měla dobré srdce a navštěvovala proto svého osamělého bratra Kalmana.

Sedávala s ním u okna, dívala se do zeleně letenských strání a snažila se zarmouceného bratra přivést na jiné, veselejší myšlenky.

Sinjinorino Ŝifra estis nekutime parolema, ŝi konis multajn homojn en la juda urbo. Multajn ŝi helpis eniri ĉi tiun mondon, ĉar estis kutimo voki ŝin al akuŝantinoj, kiam naskiĝontis infano.

Foje dum festo ŝi denove sidis kun sia frato ĉe la fenestro kun vido al la deklivoj Letná kaj parolis kaj parolis. Ŝia frato aŭskultis ŝin nur duonorele. Li pensis pri Ĥanina, kiel li en tiaj varmaj printempaj tagoj kutimis promeni kun ŝi laŭ la bordo eĉ ne scietante, kian malĝojon la rivero alportos al li.

Li interrompis la parolon de sia fratino: „Kiom longe Ĥanina ne plu estas kun ni?” Li silente kalkulis la monatojn malantaŭen, vintron kaj aŭtunon, someron kaj printempon. „Pasos baldaŭ jaro,” li mem respondis al si.

Sinjinorino Ŝifra ne respondis al li. Ŝi koleris, ke ŝi vane parolas. Subite ŝi ekvidis sur la muro sub la fenestro grandan nigran katon, kiu fiksrigardis ŝin inteligente kaj malĝoje per rondaj verdaj okuloj. Ŝajnis, ke ĝi tujtuje alparolos sinjinorinon Ŝifra por postuli ion.

„Rigardu tiun katon,” diris sinjinorino Ŝifra.

La maljuna Kalman rigardis la muron kaj estis al li, kvazaŭ li la katon jam ie vidus, kvazaŭ li konus ĝin de ie.

Ankaŭ la kato ekrigardis lin kaj tristege miaŭis. „Kion, kion, Míca,” ridetis sinjinorino Ŝifra je la kato, „ĉu vi bezonas ion? Se vi bezonas ion, mi certe helpos vin.” Aŭdinte tion, la kato gaje miaŭis, saltis malsupren de la muro kaj malaperis.

Paní Ŝifra byla neobyčejně hovorná, znala v židovském městě kdekoho. Leckomu pomohla na tento svět, neboť bývalo zvykem volat ji k rodičkám, když se mělo narodit dítě.

Jednou ve svátek seděla opět s bratrem u okna s vyhlídkou do letenských svahů a hovořila a hovořila. Bratr ji poslouchal jenom na půl ucha. Myslil na Chaninu, jak s ní za takových teplých jarních dnů chodíval podél břehu na procházky a netušil, jaký smutek mu řeka přinese.

Skočil sestře do řeči: „Jak je to dlouho, co Chanina není s námi?” Tiše počítal měsíce nazpět, zimu a podzim, léto a jaro. „Už tomu bude brzy rok,” odpověděl si sám.

Paní Ŝifra mu neodpověděla. Zlobilo ji, že hovoří nadarmo. Pojednou spatřila na zdi pod oknem velikou černou kočku, která na ni upírala chytře a smutně kulaté zelené oči. Zdálo se, že každou chvíli paní Ŝifru osloví, že ji o něco požádá.

„Podívej tu kočku,” řekla paní Ŝifra.

Starý Kalman se podíval na zeď a bylo mu, jako by kočku už někde viděl, jako by ji odněkud znal.

Kočka se na něho také zahleděla a žalostně zamňoukala. „Copak, copak, Míco,” usmála se paní Ŝifra na kočku, „potřebuješ něco? Jestli něco potřebuješ, to víš, že ti pomohu.“ Jak to kočka uslyšela, vesele mňoukla, seskočila se zdi a ztratila se.

Nokte blovis forta vento de Vultavo kaj en la printempa aero knaris ĉiuj pragaj ventomontriloj kaj firmoŝildoj. Sinjorino Ŝifra ne povis dormi. La vento blovis tra la mallarĝa strato kaj fajfis je kamentuboj kaj tremsonis en defluiloj. Sinjorino Ŝifra rememorantis la nigran katon, kiun ŝi vidis posttagmeze sur la muro, kaj ŝi pensis aŭdi en la hurlado de la printempa nokto ĝian miaŭadon.

Noktomeze iu ŝirmovis la sonorilon ĉe la pordo. Sinjorino Ŝifra, tute ĉifita pro la maldormo en la lito, leviĝis kaj forpuŝis la luketon en la pordo. Iu staris malantaŭ ĝi. „Kiu estas?” ŝi demandis.

„Iu, kiu bezonas vian helpon.”

Sinjorino Ŝifra kutimis vekati ankaŭ nokte. Ŝi rapide vestis sin, prenis valizon kun siaj aĵoj kaj eliris en la nokton. Intertempe la luno denove leviĝis kaj ŝi povis esplori la alveninton. Li estis bela junulo, vestita kiel lakeo de iu nobelo.

La parolema sinjorino Ŝifra tuj komencis esplori, al kiu ŝi vokatas kaj kiom malproksime, sed la nobla lakeo nur senresponde rapidis. Li kondukis ŝin al la bordo de Vultavo, kie li havis ligita boaton.

Kiam sinjorino Ŝifra ekkonis, ke ŝi veturu sur la rivero en la venta nokto, ŝi turnis sin kaj volis reiri. La lakeo kaptis ŝin je la ŝultro kaj unuafoje ekparolis: „Kion vi timas?”

„Kara sinjoro,” diris sinjorino Ŝifra, „kaj kio la vento kaj la ondoj?” Ŝi apenaŭ diris tion kaj tuj ĉesis la vento kaj ondoj kaj la rivero kuŝis antaŭ ŝi plata kiel tablo. Do ŝi ĝeminte eniris la boaton.

V noci vanul od Vltavy silný vítr a v jarním povětří vrzaly všechny pražské korouhvičky a vývěsní štíty. Paní Šifra nemohla usnout. Úzkou ulicí se hnál vítr a pískal na komíny a drnčel v okapech. Paní Šifra vzpomínala na černou kočku, kterou uviděla odpoledne na zdi, a zdálo se jí, že v kvílení jarní noci slyší i její mňoukání.

Uprostřed noci trhl někdo zvoncem u dveří. Paní Šifra, bděním na lůžku celá rozlámaná, vstala a odsunula špehýrku ve dveřích. Někdo stál za nimi. „Kdo je?“ zeptala se.

„Někdo, kdo potřebuje tvé pomoci.“

Paní Šifra byla zvyklá, že ji budili i v noci. Rychle se oblékla, vzala kabelu se svými věcmi a vyšla do noci. Zatím zase vyšel měsíc a mohla si příchozího prohlédnout. Byl to hezký mladý muž oblečený jako lokaj nějakého velmože.

Hovorná paní Šifra začala hned vyzvídat, ke komu ji volají a jak je tam daleko, ale vznešený lokaj neodpovídal a jen pospíchal. Vedl ji na břeh Vltavy, kde měl uvázanou loďku.

Jakmile paní Šifra poznala, že má jet ve větrné noci po řece, otočila se a chtěla zpátky. Lokaj ji zachytil za rameno a poprvé promluvil: „Čeho se bojíš?”

„Milý pane,“ řekla paní Šifra, „a co ten vítr a ty vlny?“ Jen to řekla a bylo po větru i po vlnách a řeka ležela před ní rovná jako stůl. I povzdechla si a nastoupila do loďky.

Sed kiam la lakeo ekuzis la remilojn kaj la bordo ekforiĝantis, falis sur ŝin angoro kaj ŝi preferis fermi la okulojn por ne vidi, kio okazos.

Ŝi eĉ ne sciis, ĉu ili vojaĝis longe aŭ mallonge, ŝi malfermis la okulojn nur kiam la lakeo diris: „Ni estas en la celo.”

Tio, kio prezentatis al ŝiaj okuloj, tiel strangis, ke la lakeo devis trifoje instigi ŝin elboatiĝi.

Antaŭ sinjorino Ŝifra staris palaco kun diafanaj verdaj kaj bluaj muroj. La muroj senĉese tremis kaj brilis, kaj la ŝtuparo, kondukanta al la palaco, similis je akvofalo, kaskadanta laŭ marmoraj ŝtupoj ĝis la boato. Ĉio ĉirkaŭe banis sin en milda lumo, nek tago, nek nokto, kaj el profundo de la palaco elirantis verdeta brilo. Stranga vegetaĵaro laŭ la ŝtuparo daŭre leĝere moviĝadis, kvazaŭ senĉese tuŝus ilin malforta venteto.

Fine sinjorino Ŝifra kuraĝiĝis. Ekpremite la tenilon de sia mansako en la pugno ŝi elpaŝis la boaton. La silentema lakeo montrantis al ŝi la vojon. Ŝi sekvis lin supren laŭ la ŝtuparo al la palaco kaj eĉ ne estis promeno, sed tre agrabla flosado, ŝi sentis, kvazaŭ ŝi ĉiupaŝe iel levatus kaj malpezigatus. Kio okazas, ŝi pensis, Dio, kio okazas kun mi?

En la palaco eliris renkonte al ŝi pompe vestita juna viro, oraj butonoj, oraj ringoj, oraj bukoj. Li certe estas princo, pensis sinjorino Ŝifra, kiu ne kutimis al tia lukso. Kaj ĉar la junulo vestitis per verda surtuto kaj verda pantalono, ŝi pensis, ke la princo preparas sin ĉasi en arbaro.

Ale jak se lokaj opřel do vesel a břeh se začal vzdalovat, padla na ni tíseň a raději zavřela oči, aby neviděla, co se bude dít.

Nevěděla ani, zda jeli dlouho nebo krátce, otevřela oči teprve, když lokaj řekl: „Jsme na místě.“

To, co se jejím očím nabízelo, bylo tak zvláštní, že ji lokaj musil třikrát vybídnout, aby z loďky vystoupila.

Před paní Šifrou stál palác s průsvitnými zelenými a modrými stěnami. Stěny se stále chvěly a jiskřily a schodiště, které vedlo do paláce, se podobalo vodopádu stékajícímu až k loďce po mramorových stupních. Všechno kolem se nořilo do měkkého světla, ani den, ani noc, a z hloubi paláce vycházela zelenavá záře. Zvláštní rostlinstvo podél schodiště se stále lehce pohybovalo, jako by je bez ustání čeřil slabý vánek.

Konečně si paní Šifra dodala odvahy. Stiskla v hrsti držadlo své kabely a vystoupila z loďky. Mlčenlivý lokaj jí ukazoval cestu. Šla za ním po schodišti do paláce a nebyla to ani chůze, ale velice příjemné vznášení, měla pocit, že je při každém kroku něčím zvedána a nadlehčována. Co se to děje, říkala si, bože, co se to jen se mnou děje?

V paláci jí vyšel vstříc mladý muž nádherně oblečený, zlaté knoflíky, zlaté prsteny, zlaté přezky. To je jistě kníže, pomyslila si paní Šifra, která nebyla na takový přepych zvyklá. A protože byl mladý muž oblečený v zeleném kabátci a zelených nohavicích, myslila si, že se kníže chystá do lesa na hon.

La sinjoro ridetis al sinjorino Ŝifra kaj diris: „Vi jam atendatas, nur envenu.” Sinjorino Ŝifra provis riverenci kaj rapidis post la nobla sinjoro kaj dum ili marŝis, ili ambaŭ ŝvebis kaj en la trairataj salonoj balanciĝadis sur la muroj ĉielarkaj kurtenoj kaj perlaj lumoj.

Ili venis en grandan ĉambron, plenan de verda lumo. Jen kuŝis sur la lito Ĥanina, la sola filino de la maljuna Kalman, etendante al sia onklino la manon.

Sinjorino Ŝifra tuj ekplendis, kiel ŝi kutimis el la juda urbo: „Knabino, knabino malfeliĉa, kion vi faras ĉi tie?” Sed ŝi tuj ŝtopis la buŝon per la mano. Ĉu Ĥanina ne kuŝis sur reĝa lito? Oro kaj perloj brilis ĉie en la ĉambro, kaj sur la kurtenoj apud la lito broditis kronetoj.

„Mi bonvenigas vin, onklinjo,” diris Ĥanina per malforta voĉo. „Mi naskontas infanon kaj mi malĝojas, mi povas kun neniu konsiliĝi. Tial mi venigis vin. Konfirmu, ke vi restos ĉi tie ĉe mi kaj ke vi helpos min.”

„Nu,” diris onklino Ŝifra, „kiel mi ne restus ĉe vi, mia kara. Sed kiam via infano naskiĝos, mi devos reveni en Pragon. Kion farus tie mia maljuna edzo?”

Sinjorino Ŝifra ŝatus demandi multajn aferojn. Nur ŝi simple ne sciis, de kiu fino komenci. Kaj kiam ajn ŝi volis demandi kaj malfermantis la buŝon, falis sur ŝin stranga dormemo, kiel reto falanta sur birdon, kaj ŝi ĉiam forgesis, kion ŝi volis demandi.

Sinjorino Ŝifra restis do ĉe Ĥanina kaj Ĥanina naskis knabeton.

Pán se na paní Šifru usmál a řekl: „Už jste očekávána, jen pojdte dál.“ Paní Šifra se pokusila o poklonu a spěchala za vznešeným pánem a jak šli, tak se oba vznášeli a v sálech, kterými procházeli, se houpaly na stěnách duhové závěsy a perleťová světla.

Došli do veliké komnaty plné zeleného jasu. Zde ležela na lůžku Chanina, jediná dcera starého Kalmana, a natahovala ke své tetě ruku.

Paní Šifra hned spustila, jak byla zvyklá z židovského města: „Děvče, děvče nešťastné, copak tu děláš?“ Hned si však zakryla ústa dlaní. Copak neležela Chanina na královském loži? Všude v komnatě se třpytilo zlato a perly a na závěsech u lůžka byly vyšité korunky.

„Vítám tě, tetičko,” řekla Chanina slabým hlasem. „Má se mi narodit dítě a jsem smutná, nemám se s kým poradit. Proto jsem pro tebe poslala. Vid', že tu zůstaneš se mnou a že mi pomůžeš.“

„Což o to,” řekla teta Šifra, „jak bych u tebe nezůstala, moje zlatá. Ale až se ti narodí dítě, musím zpátky do Prahy. Co by si tam počal můj starý muž?“

Paní Šifra by se ráda vyptala na spoustu věcí. Jenom nevěděla, z kterého konce začít. A kdykoliv se chtěla zeptat a užuž otvírala ústa, padla na ni podivná dřímota, jako se snese na ptáka síť a vždycky zapomněla, na co se chtěla ptát.

Tak zůstala paní Šifra u Chaniny a Chanině se narodil chlapeček.

La tuta palaco lumiĝis de ĝojo kaj el ĉiuj anguloj aŭdiĝis belega kantado kaj milda harpludado, nur neniuj videblis, la muzikistoj kaŝiĝantis.

Ankaŭ sinjorino Ŝifra kun ĝojo aŭskultis la superterajn muzikon kaj kantadon. Sed poste ŝi diris al si: Mi ĉi tie aŭskultas kaj kiu scias, kio okazas ĉe ni hejme. Ĝi estis unu el tiuj laboremaj virinoj, kiuj opinias, ke belo estas por mallaboruloj.

„Mi devas jam iri, Ĥanina, plaĉas al mi ĉi tie, sed kion fari,” ŝi diris, kaj denove al ŝia menso venis demandoj. „Jen, vi vidas,” ŝi diris riproĉe, „vi havas ĉion, kion vi volas, vi eĉ naskis belan knabeton, kaj mi, via maljuna onklino, eĉ ne scias, kiel vi akiris tiun riĉaĵon.”

„Ne rapidu,” petis Ĥanina la onklinon, „mi diros al vi ĉion, kion vi volas.” La scivolemo de onklino Ŝifra ofte venkis super diligenteco. Ĝi momenton hezitis, poste sidiĝis apud Ĥanina kaj aŭskultis.

„Neniu en la mondo scias, kio tiam okazis al mi,” komencis Ĥanina rakonti, „kaj neniuj komprenu, onklino, neniuj rajtas scii pri tio. Mian sekreton mi konfidis nur al vi, ĉar vi ne hezitis nokte veni la tutan vojon ĝis ĉi tie.

Tiam, kiam mi decidiĝis sekvi mian amaton, mi iris pli kaj pli profunden en Vultavon. La akvosurfaco fermiĝis super mi, sed mi daŭrigis, strange, sur la fundo de Vultavo plu. Mi timis, la mallumo kreskis ĉirkaŭ mi, kaj la deklivo, kiun mi malsupreniris, fariĝis pli kaj pli kruta. Haltinte mi ĉirkaŭrigardis en la mallumo.

Celý palác se rozsvítil radostí a ze všech koutů bylo slyšet líbezný zpěv a tichou hru na harfu, jenom vidět nebylo nikoho, hudebníci se skrývali.

I paní Šifra poslouchala se zalíbením tu nadpozemskou hudbu a zpěv. Ale potom si řekla, já tady poslouchám a kdo ví, co se děje u nás doma. Byla z těch pracovitých žen, které si myslí, že krása je pro ty, kdo zahálují.

„Musím už jít, Chanino, líbí se mi tu, ale co naplat,” řekla a zase jí napadly otázky. „Vidíš, vidíš,” ozvala se vyčítavě, „máš všechno, co chceš, narodil se ti i hezký chlapeček a já, tvoje stará teta, ani nevím, jak ses k tomu bohatství dostala.“

„Nepospíchej,” prosila tetu Chanina, „povím ti všechno, co budeš chtít.“ Zvědavost u tety Šifry často vyhrávala nad pracovitostí. Váhala chvíli, pak se k Chanině znovu posadila a poslouchala.

„Nikdo na světě neví, co se tehdy se mnou přihodilo,” začala Chanina vyprávět, „a nikdo, rozumíš, teto, nikdo se o tom nesmí dovědět. Svoje tajemství svěřím jenom tobě, protože ses nerozpakovala přijet v noci až sem.

Tenkrát, když jsem se rozhodla následovat svého milého, šla jsem stále hlouběji a hlouběji do Vltavy. Hladina se za mnou zavřela, ale já šla, kupodivu, po dně Vltavy dál. Bylo mi úzko, šero kolem mne rostlo a stráž, po které jsem sestupovala, byla stále příkřejší. Zastavila jsem se a rozhlédla jsem se v šeru okolo sebe.

Mi vidis sub la montoflanko verdetan lumon.

Mi direktiĝis al ĝi kaj survoje ĉirkaŭprenis min la brakoj, kiujn mi konis. Mia amato venis renkonti min. Li kondukis min al sia akvopalaco kaj ni kune festis ĉi tie nian geedziĝon."

„Atendu," interrompis ŝin la onklino Ŝifra, „ĉu vi festis geedziĝon judan aŭ kristanan?"

„Mia edzo ne estas homo," respondis Ĥanina, „nur homoj kverelas, kiu religio estas la vera. Homoj ne konas amon sen malamo. Mia edzo serĉis amon inter homoj dum longaj epokoj. Antaŭe li estis potenca reganto de Vultavo kaj Elbo, sed la reĝo de la tuta akvaro malbenis lin kaj kondamnis vivi sur seka tero. Li devis vagi en la mondo tiel longe, ĝis li trovos knabinon, kiu amos lin per granda kaj pura amo. Li vagis sur la tero dum epokoj, renkontis multajn knabinojn, sed neniun el ili volis oferi sin por li, neniun volis elekti eĉ morton pro amo al li. Nur mi sekvis lin kaj per tio forigis de li la malbenon. Li denove regas Vultavon kaj Elbon.”

La lango de la onklino Ŝifra jukis, sed ŝi ne kuraĝis plu interrompi Ĥaninan. „Mia edzo estas bonkora kaj mi amas lin,” diris Ĥanina, „sed mi bedaŭras, ke mi vundis mian patron. Iam tiam mi sopiras pri li kaj pri la lokoj, kie mi sur la tero kutimis promeni. Kiam mi multe plendas, mia edzo permesas al mi surpreni la formon de nigra kato kaj viziti la mondon tie supre. Kiam vi vidis, kara onklinjo, grandan nigran katon, tio estas mi. Sed vi devas konfidi mian sekreton al neniun. Eĉ ne al mia patro.

Spatřila jsem dole pod strání zelenavé světlo.

Zamířila jsem k němu a cestou mne objaly paže, které jsem znala. Můj milý mi přišel naproti. Odvedl si mne do svého vodního paláce a slavili jsme tu spolu svatbu.“

„Počkej," přerušila ji teta Šifra, „měli jste spolu židovskou svatbu nebo křesťanskou?"

„Můj muž není člověk," odpověděla Chanina, „jenom lidé se prou o to, které náboženství je pravé. Lidé neznají lásku bez nenávisti. Můj muž hledal lásku mezi lidmi dlouhé věky. Býval mocným vládcem Vltavy a Labe, ale král všeho vodstva ho zaklel a odsoudil k životu na suché zemi. Měl tak dlouho bloudit po světě, dokud by nenašel dívku, která by ho milovala velikou a čistou láskou. Věky putoval po zemi, seznámil se s mnoha dívkami, ale žádná z nich se nechtěla pro něho obětovat, žádná nechtěla z lásky k němu volit i smrt. Teprve já jsem ho následovala a tím jsem z něho sejmula zakletí. Znovu vládne Vltavě i Labi.“

Tetu Šifru svrběl jazyk, ale neodvažovala se už Chaninu přerušovat. „Můj muž je hodný a mám ho ráda," řekla Chanina, „jenom je mi líto, že jsem ublížila otci. Zasteskne se mi občas po něm i po místech, kde jsem se na zemi procházela. Když se mi hodně stýská, dovolí mi můj muž, abych na sebe brala podobu černé kočky a šla navštívit svět tam nahoře. Až uvidíš, milá tetičko, velkou černou kočku, to jsem já. Ale moje tajemství nesmíš nikomu prozradit. Ani mému otci.

Por tio mi donos al vi bonan konsilon. Post momento venos mia edzo kaj forgvideos vin por rekompenci vin. Ne prenu oron, ne prenu perlojn aŭ gemojn. Kolektu nur la karbopecojn kuŝantajn ĉi tie antaŭ la palaco. Atentu kaj ne perdu ilin.”

La onklino Ŝifra eĉ ne havis tempon demandi, kial ŝi ne prenu gemojn, kaj ŝi eĉ ne havis tempon demandi pri multaj aliaj aferoj. La reganto de la riveroj eniris la ĉambron. Li mansignis, ke ŝi iru kun li. Sinjorino Ŝifra mallonge adiaŭis Ĥaninan kaj devis la restintajn demandojn engluti.

La reganto de Vultavo kaj Elbo forkondukis ŝin en sian juvelejon kaj montris amasojn da perloj, gemoj, oro kaj arĝento: „Elektu, kio plaĉas al vi.”

„Nu, koran dankon,” diris sinjorino Ŝifra, „sufiĉas por mi, kion mi havas.” La akva princo ridetis kaj liberigis ŝin. Sinjorino Ŝifra ekplaĉis al li. Krome li ne tro amis la homojn. Ili tro dolorigis lin dum lia vagado tra la mondo.

Antaŭ la palaco, ĉe la fino de la ŝtuparo, atendis konata lakeo kun boato. La onklino turniĝis por lastfoje rigardi la palacon, kie ŝi gastis, kaj kion ŝi vidas? Super ŝia kapo flosas alburnoj, samkiel sur la tero flugas super homaj kapoj hirundoj kaj alaŭdoj.

Timo ekpremis ŝian koron kaj ŝi nur haste prenis en sian antaŭtukon karbopecojn, kiujn ŝi trovis antaŭ la palaco. Prefere ŝi jam sidu en boato.

„Nur ne renversu la boaton kun mi,” ŝi timis enŝipiĝante. La lakeo diris eĉ ne unu vorton.

Za to ti dám ještě dobrou radu. Za chvílku přijde můj muž a odvede tě odtud, aby tě odměnil. Neber si zlato, neber si perly a drahé kameny. Nasbírej si jen kousky uhlí, které tady leží před palácem. Na ty dej pozor a neztrať je.“

Teta Ŝifra neměla ani čas vyptat se, proč nesmí brát drahokamy, a neměla ani čas zeptat se na mnohé jiné věci. Do komnaty vstoupil vládce nad řekami. Pokynul jí, aby šla s ním. Paní Ŝifra se krátce rozloučila s Chaninou a otázky, které jí zbyly, musila spolknout.

Vládce Vltavy a Labe ji odvedl do své klenotnice a ukázal na hromady perel, drahých kamenů, zlata a stříbra: „Vyber si, co se ti líbí.“

„I děkuju pěkně,“ řekla paní Ŝifra, „co mám, to mi stačí.“ Vodní kníže se pousmál a propustil ji. Paní Ŝifra se mu zalíbila. Jinak lidi nemiloval. Příliš mu za jeho bloudění světem ubližovali.

Před palácem čekal na konci schodiště známý lokaj s loďkou. Teta se otočila, aby si naposledy prohlédla palác, kde byla hostem, a co vidí? Nad hlavou jí plují bělice, jako na zemi poletují člověku nad hlavou vlaštovky a skřivani.

Úzkost jí sevřela srdce a jen tak ve spěchu ještě nabrala do zástěry kousky uhlí, které našla před palácem. Raději ať už sedí v loďce.

„Jen se mnou nepřevraťte lodičku,“ strachovala se, když nastupovala. Lokaj nepromluvil ani slovo.

Sinjinorino Ŝifra suspiris kaj por esti certa fermis la okulojn. Ŝi ne malfermis ilin, ĝis ŝia akompananto diris: „Ni estas ĉi tie, vi povas elŝipiĝi.”

Sinjinorino Ŝifra ĉirkaŭrigardas la konatan bordon, jen la hejmo. Tagiĝas. Unumane ŝi kaptas pinton de la antaŭtuko kun vultava karbo, per la alia mano la mansakon kaj gaje sursaltas la bordon. Nur kun firma tero sub la piedoj ŝi rememoras, ke ŝi eĉ ne dankis la lakeon, kiu veturigis ŝin hejmen. Li rigardas malantaŭen, sed post la silenta pramisto restis nur rondoj sur la akvosurfaco. Kvazaŭ vi ĵetus en la akvon grandan ŝtonon.

Kion fari, diris al si sinjinorino Ŝifra. Ŝi ne ŝatis zorgi longe. La ĉefa afero, ŝi pensis, ke mi ĉion kapablis fari tiel rapide. La tago nur renkontantis la nokton. Ŝi antaŭĝojis je la lito kaj la tutan vojon oscedadis. La antaŭtuko eĉ kelkfoje glitis el ŝia mano. Ŝi perdis survoje kelkajn karbojn, sed ŝi tro lacis por kliniĝi por ili.

Malŝlosinte la domon ŝi en la frumatena lumo palpatis al la lito. Senbrue ŝi senvestiĝis por ne vekti la edzon. La antaŭtukon ŝi ligis per nodo. Kiam ŝi ekkuaŝantis, la edzo vekigiĝis. „Edzino, ĉu vi?” li miris. „Tri tagojn vi forhejmas kaj eĉ ne sciigas pri vi. Almenaŭ vi povis anoncigi ion. Kio okazis?”

„Nenio ja,” grumblis sinjinorino Ŝifra. Ŝi rememoris, kion Ĥanina diris al ŝi. Ŝi konfidis ĉi tiun sekreton eĉ ne al sia edzo. Akvaj feoj ne ŝercas. „Nenio okazis,” ŝi diris, „mi nur devis malproksimen, trans kampojn. Nun demandu nenion kaj lasu min satdormi. Mi estas terure laca...” Sinjinorino Ŝifra ekdormis meze de la parolado.

Pani Ŝifra povzdechla a pro jistotu zavřela oči. Neotevřela je dříve, dokud její průvodce neřekl: „Jsme na místě, můžete vystoupit.“

Pani Ŝifra se rozhlíží po známém břehu, je doma. Svítá. Jednou rukou popadne cíp zástěry s vltavským uhlím, druhou rukou kabelu a vesele vyskočí na břeh. Teprve s pevnou půdou pod nohama si vzpomene, že tomu lokajovi ani nepoděkovala, že ji dovezl domů. Ohlíží se, ale po mlčenlivém převozníkovi zbyly jenom kruhy na hladině. Jako bys hodil do vody veliký kámen.

Co se dá dělat, řekla si pani Ŝifra. Nerada si dělala dlouho starosti. Hlavní věc, říkala si, že jsem všechno tak rychle stihla. Den se teprve potkával s nocí. Těšila se do postele a celou cestu zívala. Zástěra jí dokonce vyklouzla několikrát z ruky. Poztrácela cestou pár uhlíků, ale byla příliš unavená, než aby se pro ně shýbala.

Odemkla dům a v ranním rozbřesku se dotápala k posteli. Tiše se odstrojila, aby nevzbudila muže. Zástěru svázala do uzlu. Když uléhala, probudil se muž. „Ženo, to jsi ty?“ divil se. „Tři dny jsi z domu a nedáš o sobě ani vědět. Aspoň jsi mohla vzkázat. Copak se stalo?”

„Ale nic,” zabručela pani Ŝifra. Vzpomněla si, co jí nakazovala Chanina. Tohle tajemství nesvěří ani svému muži. S vodními duchy nejsou žerty. „Nic se nestalo,” řekla, „jenom jsem musila daleko, přes pole. Na nic se mne teď neptej a nech mě vyspat. Jsem hrozně unavená...” Pani Ŝifra usnula uprostřed řeči.

Matene vekis ŝin krio. Malferminte la okulojn en plenan taglumon ŝi pensis, ke ŝi songas. Ŝia edzo saltetadis en la ĉambro, en ĉiu mano po unu orpeco. „Rigardu, rigardu,” li metis antaŭ ŝiajn okulojn buletojn de oro. „Jen, ĉe la lito sur la planko mi trovis oron!” Sinjorino Ŝifra kelkfoje frotis la okulojn, sed estis vero. Ŝia edzo tenis en la manoj orajn pecojn.

Ŝi ankoraŭ ne rekonsciiĝis de la surprizo, kiam sub la fenestroj eksplodis tumulto. La edzo kuris al la fenestro kaj la scivolema sinjorino Ŝifra, saltinte el la lito, kuris al la fenestro post li. Sur la strato ŝajnis, ke amasiĝis ĉiuj frenezuloj de malproksime. Svarmis tie homoj, iuj batalis, unuj persekutis la aliajn, iuj elŝiradis la pavimon kaj aliaj kaŝadis ion en firme fermitaj manplatoj.

„Vidu,” montris la edzo de sinjorino Ŝifra, „jen tiu trovis oron, ankaŭ tiu. Ni iru malsupren, eble peco da oro atendas ankaŭ nin. Eble plukas oro el la ĉielo anstataŭ manao.”

„Iru nenien,” diris sinjorino Ŝifra. La dormemo falis de ŝi. Dio, ŝi ekpensis, la antaŭtuko. Dum la vojo hejmen mi perdis pecetojn da karbo, ĉu en la antaŭtuko restis io?

Kaj tuj ŝi kuris al la antaŭtuko kaj malligis ĝin. En la antaŭtuko flavis kaj ekbrilis bela amaseto da oro.

La edzo de sinjorino Ŝifra ekdancis pro ĝojo. „Ni ne plu devas zorgi,” li kantetis, „ni ne devas zorgi pri vivrimedoj. La ĉielo kompatis nin.” Sinjorino Ŝifra ridetis kaj silentis. Dankeme ŝi rememorantis Ĥaninan.

Ĉe la geedzoj Ŝifra ekis trankvilaj prosperaj tagoj.

Ráno ji probudil křik. Otevřela oči do bílého dne a myslila, že se jí zdá sen. Její muž poskakoval po jizbě, v každé ruce kus zlata. „Podívej, podívej,” nastavoval jí před oči hrudky zlata. „Tady, u postele na zemi jsem našel zlato!” Paní Šifra si protřela několikrát oči, ale byla to pravda. Její muž držel v hrsti kusy zlata.

Ještě se nevzpamatovala z překvapení, když se strhl pod okny povyk. Muž běžel k oknu a zvědavá paní Šifra vyskočila z postele a běžela k oknu za ním. Na ulici to vypadalo, jako by se ze široka daleka seběhli všichni blázni. Hemžilo se tam lidmi, někteří se prali, jedni se hnali za druhými, jiní vytrhávali dlažbu a jiní schovávali něco v pevně zavřených dlaních.

„Vidíš,” ukázal muž paní Šifry, „tamhleten našel zlato, tamten také. Pojď dolů, třeba čeká kousek zlata také na nás. Snad přší zlato z nebe místo many.“

„Nikam nechod’,” řekla paní Šifra. Ospalost z ní spadla. Bože, napadlo ji, zástěra. Cestou domů jsem poztrácela kousky uhlí, jestlipak v zástěře něco zbylo?

A hned spěchala k zástěře a rozvázala ji. V zástěře se zažloutla a zablýskala pěkná hromádka zlata.

Muž paní Šifry se dal radostí do tance. „Máme po starosti,” prozpěvoval, „máme po starosti, kde vzít na živobytí. Nebe se nad námi smilovalo.“ Paní Šifra se usmívala a mlčela. Vzpomínala vděčně na Chaninu.

U Šifrů nastaly klidné blahobytné dny.

Kaj sinjorino Ŝifra gardis la langon por malkaŝi al neniu la sekreton de sia nokta vojo. La strato, kie loĝis la geedzoj Ŝifra, poste laŭdire nomitis Ora strato laŭ la oro, kiun homoj trovis sur ĝia pavimo.

Nur unufoje sinjorino Ŝifra rompita la sekreton. Kiam mortantis la maljuna Kalman. En lia mortohoro sinjorino Ŝifra rakontis al li ĉion, kion ŝi sciis pri Ĥanina. Kaj oni diras, ke li forlasis la mondon kun rideto sur la vizaĝo.

Dum printempaj lunlumaj noktoj tra la malnova juda urbo longe vagadis granda nigra kato. Per nostalgiaj okuloj ĝi esplordis la malfruajn paŝantojn. Kaj kiu scias, eble ĝi vagas ĉi tie ĝis hodiaŭ.

A paní Šifra si dávala pozor na jazyk, aby tajemství své noční cesty nikomu neprozradila. Ulice, kde Šifrovi bydleli, dostala potom prý jméno Zlatá ulice podle zlata, které na její dlažbě lidé našli.

Jen jednou porušila paní Šifra tajemství. Když starý Kalman umíral. V jeho smrtelné hodince mu paní Šifra pověděla o Chanině všechno, co o ní věděla. A vypráví se, že odešel ze světa s úsměvem na tváři.

Po starém židovském městě dlouho obcházela za jarních měsíčních nocí veliká černá kočka. Tesklivýma očima si prohlížela pozdní chodce. A kdo ví, možná že tu obchází dodnes.

PRAGA ETERNA JUDO

En la krepuska horo, kiam en Prago eklumas lanternoj, en la horo ne plu apartenanta al tago kaj ankoraŭ ne al nokto, en anguloj, malvastaj stratetoj kaj sur larĝaj trotuaroj ekvivas ombroj. Ili ne difinas, lantas kaj pigras, sed estas ankaŭ ombroj, kiuj rapidas, flagre preterpasas vin kaj englutos ilin tenebra dompasejo aŭ parka krepusko, kie el arbustoj elpaŝas nokto.

Tiun ombromiksaĵon, el kiuj ĉiu havas sian lokon aŭ celon, unufoje jare traplektas iu sencela, lia sola laboro estas hasto, lia patrujo estas ĉie kaj nenie. Tra kie li preteras, kaptas homojn malkvieto, deziro foriri, kvazaŭ iu de malproksime vokus ilin. Granda malkvieto tuŝas ties korojn kaj la mondo eksusuras en la oreloj kiel maro en malplena konko. Momente ŝajnas al ili, ke ili devas rezigni ĉion, kio ĉirkaŭas ilin, ke ili devas fuĝi kaj subiĝi al sia malkvieto. Kuri, sed ili ne scias kien. Eskapi, sed ili ne scias de kio.

Ĉion ĉi kaŭzis tiu, kiu preterkuris ilin. Praga eterna judo. Unufoje jare li revenas en la pragajn stratojn, en la tago de lia malbeno lia kalkano devas tuŝi la pavimon, kie li malbenitis.

Li kunportas en pragajn stratojn sepfoje sep odorojn el la pejzaĝoj, arbaroj, montoj kaj dezertoj, kiujn li vagante trakuris, kaj liaj okuloj plenas de bildoj, kaj en ili alternas brilo de milito kaj brilo de paco, morto kaj naskiĝo. Kion ĉion li vidis dum la jarcentoj, kiam li denove kaj denove revenadis en Pragon! Sed lia sola laboro estas hasto, kaj lia sola penso maltrankvilo.

PRAŽSKÝ VĚČNÝ ŽID

V hodině soumraku, kdy se v Praze začínají rozsvěcovat světla, v té hodině, která už nepatří dni, a ještě nepatří noci, oživnou v zákoutích, v úzkých uličkách i na širokých chodnících stíny. Jsou neurčité, jsou pomalé a lenivé, ale jsou i stíny, které spěchají, mihnou se okolo tebe a pohltí je tmavý průjezd nebo šero v parku, kde z houštin vystupuje noc.

Tou směsicí stínů, z nichž každý má své místo nebo cíl, se proplétá jednou do roka někdo, kdo nemá cíl, jeho jediná práce je spěch, jeho vlast je všude a nikde. Kudy se mihne, zmocní se lidí neklid, touha odejít, jako by je někdo z dálky volal. Veliký neklid se dotkne jejich srdcí a svět jim zašumí v uších jako moře v prázdné mušli. Na okamžik se jim zdá, že se musí všeho, co je obklopuje, vzdát, že musí prchnout a svěřit se svému neklidu. Utíkat, ale nevědí kam. Uniknout, ale nevědí čemu.

To všechno způsobil ten, který proběhl okolo nich. Pražský věčný žid. Jednou do roka se vrací do pražských ulic, v den jeho prokletí se jeho pata musí dotknout dlažby tam, kde byl proklet. Přináší s sebou do pražských ulic sedmkrát sedm vůní z krajin, lesů, hor a pouští, kudy na své pouti proběhl, a jeho oči jsou plné obrazů a střídá se v nich lesk války a lesk míru, smrt i narození. Co všechno viděl za staletí, kdy se vracel znovu a znovu do Prahy! Ale jeho jediná práce je spěch a jeho jediná myšlenka neklid.

Tiuj, kiuj konas la historion de liaj kulpo kaj malbena, nomas lin Ulneto.

Iam, antaŭ longe, kiel oni rakontas, la reĝo Karolo la 4-a, kiu respektis juron kaj justecon, masonigis en la muron de Novurba urbodomo feran gradigitan ulnon, por ke ĉiu povu konvinkiĝi, ĉu li ricevis la ĝustan mezuron kaj ĉu komercisto ne trompis lin.

Tiu ĉi antikva mezurunuo uzatis en Bohemio dum longa tempo, kaj multaj ŝtofiŝtoj fortendis ĝustan mezuron por kliento pro timo, ke tiu povus testi la ŝtofon ĉe la turo de Novurba urbodomo.

La ulno enmasonitis en la muron iom alte. La magistratanoj do decidis nomumi homon de pli alta statur, kiu post peto la ŝtofojn remezuru.

Precipe en foirotagoj, kiam en la urbon venadis kaj alveturadis vilaĝanoj, la viro kutime havis multe da laboro. Kaj ĉar li staris ĉe ulno, oni nomis lin Ulna. Li mezuris la ŝtofojn juste, neniu povis riproĉi lin, kaj ĉio estis, kiel ĝi estu. Ulna mezuris, pasadis jaroj, kaj dum li mezuris, forpasis ankaŭ lia mezurita tempo.

Lian pozicion ekokupis nova Ulna, kaj post tiu alia. Foje okazis, ke la malnova Ulna subite mortis kaj lian lokon heredis lia filo.

Li ne estis alta, sed la magistratanoj alkalkulis al lia alto ĉion bonan, kion lia patro pruvis al la komunumo kaj akceptis lin.

La filo almetadis al la muro eskalon por atingi la ulnon komforte. Kaj ĉar li malgrandis, oni nomis lin Ulneto.

Li remezuradis kaj nenio ŝajnis ŝanĝiĝi krom la eskalo, apogata al la muro, krom la alteco de mezuranto. Kaj tamen io ŝanĝiĝis, sed la ŝanĝo ne videblis unuavide.

Ti, kio znaĵi pribeĝ ĵeĝo provinĝeni a prokleti, rikaji mu Lokytek.

Kdysi, pŕed davnými lety, jak se vypráví, dal král Karel IV., který ctil právo a spravedlnost, zasadit do zdi Novoměstské radnice železný loket rozdělený na díly, aby se každý mohl přesvědčit, zda dostal správnou míru a zda ho obchodník neošidil.

Tou starodávnou mírou se měřilo v Čechách dlouho a ne jeden pláteník odstříhl zákazníkovi poctivou míru ze strachu, že si dá plátno přezkoušet u věže Novoměstské radnice.

Loket byl zapuštěn do zdi poněkud vysoko. I rozhodli páni radní, aby byl ustanoven člověk vyšší postavy, který by na požádání tkaniny přeměřoval.

Obzvláště ve dnech trhů, kdy do města přicházeli a přijížděli vesničané, míval muž u míry spoustu práce. A protože stál u lokte, říkali mu lidé Loket. Loket měřil spravedlivě, nikdo mu nemohl nic vytknout a všechno bylo tak, jak má být. Loket měřil, roky mýjely, a zatímco měřil, uplynul i jemu vyměřený čas.

Na jeho místo nastoupil nový Loket a po něm jiný. Jednou se stalo, že starý Loket náhle zemřel a místo po něm zdědil jeho syn.

Nebyl veliký, ale radní mu přičetli k výšce všechno dobré, co jeho otec obci prokázal, a přijali ho.

Syn si přistavoval ke zdi žebřík, aby na loket pohodlně dosáhl. A protože byl malý, říkalo se mu Lokýtek.

Lokýtek měřil a zdálo se, že se nic nezměnilo až na žebřík přistavený ke zdi, až na výšku měřiče. A přece se něco změnilo, jenom nebylo změnu na první pohled vidět.

Al Ulneto mankis kaj alto kaj honesto. Kiu ŝtofisto rememoris lin per ŝmirmono, faris ĉiam pli kaj pli bonajn negocojn. Kiu Ulneton ne subaĉetis, baldaŭ sentis, ke lia monsaketo tuberkulas.

„De kiu vi aĉetis?“ demandadis Ulneto. Eksciinte la nomon de komercisto, li havis nur du respondojn. Aŭ la komercisto favorigis Ulneton per donacoj, tiam Ulneto laŭdis la varon kaj ĉiam kontrolmezuris iom pli ol la kliento aĉetis. Aŭ la kliento havis varon de komercisto, kiu ne donacemis al Ulneto, kaj tiam Ulneto ĉe la tolo mornetis kaj grumblis, ke da tolo estas je peco malpli. Lia justeco havis krurojn rondajn kiel dukato kaj balanciĝis de dekstre maldekstren kaj de maldekstre dekstren.

Tiutempe vivis en Nova urbo du komercistoj, ambaŭ vendadistoj, kion oni surmetas, tolaĵon kaj feltoŝtofon kaj punktojn, ĉion, kion remezuradis la ulno de Ulneto.

La unua komercisto fidis sole je sia honesteco. La dua komercisto fidis je la malhonesteco de Ulneto. Li pagis lin, ke li mezuru liajn varojn favore kaj la varojn de la rivalo malfavore.

Post unu jaro la honesta komercisto preskaŭ bankrotantis. Unu post la alia klientoj ĉesantis aĉetadi ĉe li. Kaj kiel okazas, ĉiuj ĉirkaŭ li en la strato sciis, kiu damaĝas lin, nur li vane cerbumis, pro kio lia bona varo ne vendatas. Tamen neniu volis diri al li la veron en la okulojn. Se oni konsideras tion, diradis homoj, tio estas fakte afero lia kaj ne nia, kial ni zorgu pri tio.

Foje la olda virtulo antaŭtagmeze devis iri en la urbodomon.

Lokýtkovi chybělo na vŷŝce i na poctivosti. Kterŷ plŷtenŷk si na něho vzpomněl ŷplatkem, ten dělal stŷle lepŷŷ a lepŷŷ obchody. Kdo Lokŷtka nepodplŷcel, brzy pocŷtil, jak mu stŷně měŷec na ŷbytě.

„Od kohopak jste koupil?“ ptŷval se Lokŷtek. Kdyŷ se dověděl jměno obchodnŷka, měl jen dvojŷ odpověd'. Bud' si obchodnŷk naklonil Lokŷtka dary, pak Lokŷtek zboŷŷ chvŷlil a naměril vŷdy o kousek vŷc, něŷ zŷkaznŷk koupil. Anebo měl zŷkaznŷk zboŷŷ od obchodnŷka, kterŷ nebyl k Lokŷtkovi ŷtědrŷ, a pak se Lokŷtek nad plŷtnem umraĉoval a bruĉel, ŷe je plŷtna o kus měně. Jeho spravodlnost měla nohy kulatě jako dukŷt a houpala se zprava doleva a zleva doprava.

ŷili tenkrŷt na Nověm měŷtě dva obchodnŷci, oba prodŷvali to, do ĉeho se lidě oblěkŷj, plŷtno a sukno i krajky, vŷechno, co měril Lokŷtkŷv loket.

Prvnŷ obchodnŷk spolěhal jenom a jenom na svou poctivost. Druhŷ obchodnŷk spolěhal na Lokŷtkovu nepoctivost. Platil mu, aby měril jeho zboŷŷ s vŷhodou a zboŷŷ soka aby měril neprŷznivě. Po roce byl obchodnŷk poctivec skoro na mizině. Zŷkaznŷci jeden po druhěm u něho pŷestŷvali kupovat. A jak to bŷvŷ, vŷichni okolo něho v ulici věděli, kdo mu ŷkodŷ, jenom on si lŷmal hlavu, ĉŷm to je, ŷe se jeho dobrě zboŷŷ neprodŷvŷ. Nikdo mu vŷak neĉtěl povědět pravdu do oĉŷ. Kdyŷ se to tak vezme, rŷkali lidě, je to vlastně jeho věĉ a ne naŷe, naĉ bychom se o to starali. Jednou musil starŷ poctivec pŷed polednem na radnici.

Li preterpaŝas la turon kaj Ulneto staras sur sia eskalo kaj mezuras. Kiel li fakte mezuras, ekpensis la komercisto kaj haltis inter la rigardantoj.

„De kiu vi aĉetis?” demandis Ulneto. La komercisto aŭdis sian nomon. Scivoleme li alpaŝis la ulnon ankoraŭ pli proksimen.

Ulneto mezuras, nubmienas kaj ne povas finmezuri. „Denove iom malpli,” li grumbas. La honesta komercisto jam tenas lin je la mano, jam tiras lin de la eskalo kaj ekscitite prenas la tolon de lia mano, surgrimpas la eskalon kaj metas la tolon al la ulno. La mezuro korektas.

Ulneto sub la eskalo tremas antaŭ la okuloj de la maljuna virtulo. La koleriĝinta komercisto subite komprenas, kio okazadis ĉi tie dum la tuta jaro. Li minacas al Ulneto per la pugno kaj damnas lin per terura malbeno.

Ankoraŭ la saman tagon la komercisto mortis. La ekscito pro la maljusto mortigis lin. Ulneto malaperis el Prago. La malbeno de la honestulo forpelis lin de tie kaj deziris al li trankvilon eĉ ne post la morto.

Ulneto, laŭdevena judo, plimultigis la vicon de tiuj, kiuj kiel Ahasvero vagas senĉese tra la mondo, sen ripozo kaj sen respiro. En la tago, kiam li malbenitis kaj la komercisto mortis, li vizitas Pragon. Lia vojo kondukas preter Novurba urbodomo. Ĉi tie li traktadis maljuste. Kaj apenaŭ lia piedo tuŝas la novurban pavimon, li jam rapidas pluen, en la okuloj bildoj el la tuta mondo, vizaĝe la sulkoj de aĝo, kiun homo ne povas ĝisvivi, li kuras kaj kuras. Kiel rapida ombro. Li kuras kaj ne povas eskapi.

Jde kolem věže a Lokýtek stojí na svém žebříku a měří. Jampak asi měří, napadlo obchodníkovi a postavil se mezi přihlížející.

„Od kohopak jste koupil?“ zeptal se se Lokýtek. Obchodník zaslechl svoje jméno. Zvědavě postoupil k lokti ještě blíž.

Lokýtek měří, umračuje se a nemůže se doměřit správné míry. „Zase o kus míň,“ bručí. Poctivý obchodník ho už drží za ruku, už ho strhává ze žebříku a rozčilen mu bere plátno z ruky, vystupuje na žebřík a přikládá plátno k lokti. Míra souhlasí.

Lokýtek pod žebříkem se třese před očima starého poctivce. Rozzlobený obchodník najednou chápe, co se tu po celý rok dělo. Hrozí Lokýtkovi pěstí a prokleje ho strašnou kletbou.

Ještě týž den obchodník zemřel. Rozčilení nad bezprávím ho zahubilo. Lokýtek zmizel z Prahy. Poctivcova kletba ho odtud vyhnala a nedopřávala mu klidu ani po smrti.

Lokýtek, původem žid, rozmnožil řadu těch, kteří jako Ahasver bloudí světem bez ustání, bez odpočinku a bez oddechu. V den, kdy byl proklet a kdy obchodník zemřel, navštěvuje Prahu. Jeho cesta vede kolem Novoměstské radnice. Tady se dopouštěl křivdy. A sotva se jeho noha dotkne novoměstského dláždění, už pospíchá dál, v očích obrazy z celého světa, ve tváři vrásky věku, kterého se člověk dožít nedovede, běží a běží. Jako rychlý stín. Běží a nemůže uniknout.

Kaj li post unu jaro denove revenos. Kie ajn li flagre pasas, kaptas homojn malkvieto, deziro foriri, kvazaŭ vokus ilin la malproksimoj, kiujn Ulneto trakuris. Granda malkvieto tuŝas ties korojn kaj la mondo eksusuros en la oreloj kiel maro en malplena konko. Por momento ŝajnas al ili, ke ili devas rezigni ĉion, kio ĉirkaŭas ilin, ke ili devas fuĝi kaj subiĝi al sia malkvieto. Kuri, sed ili ne scias kien. Eskapi, sed ili ne scias de kio. Ĉion ĉi kaŭzis tiu, kiu pasis ilin. Eterna praga judo.

A za rok se zase vrátí. Kudy se mihne, zmocní se lidí neklid, touha odejít, jako by je volaly dálky, kterými Lokýtek proběhl. Veliký neklid se dotkne jejich srdcí a svět jim zašumí v uších jako moře v prázdné mušli. Na okamžik se jim zdá, že se musí všeho, co je obklopuje, vzdát, že musí prchnout a svěřit se svému neklidu. Utíkat, ale nevědí kam. Uniknout, ale nevědí čemu.

To všechno způsobil ten, který je minul. Pražský věčnýžid.

VIVIS IAM BIRDETO KOREH...

Mi finskribis la libron de judaj legendoj kaj fabeloj. Post la fenestro falas neĝo, kvankam jamas printempo, kaj la blanka neĝa lumo kaptiĝas sur la libroamaso, ankoraŭ restanta sur la skribotablo.

De ie alflugis emberizo, sidiĝis sur la fenestrobretton kaj longe observas min. Ĝi trempitas, klinas la kapon flanken kaj mienas zorgeme kaj saĝe.

Mi ne scias, kiel aspektis la birdeto Koreh, sed rigardante la saĝan emberizon post la fenestro mi la birdeton Koreh rememoris. Kaj se vi ne scias, kiu estis la birdeto Koreh, mi diros tion al vi. Kaj ni finos la rakonton pli frue ol la lasta neĝero enfalos la verdan herbon.

La birdeto Koreh vivis iam antaŭlonge sur la bordaĵo de Mezopotamio. Ĝi metis multajn ovojn, sed la zorgo pri la idoj ne forlasadis ĝin. Ĝi timis, ke iutage iu detruos la neston eĉ kun la ovoj. En tiu timo ĝi flugantis super la larĝa mezopotamia bordo, serĉante nestojn de aliaj birdoj. Trovinte iujn ĝi atendis okazon, nerimarkite ilin enŝtelantis kaj demetadis tie siajn ovojn. Kaj en la tuta lando ne estis nesto, ne gastiganta inter siaj ovoj ovojn de la birdeto Koreh. Ĝia idaro elkoviĝis en fremdaj nestoj, kreskis en ili kaj fortiĝadis.

Nokte, kiam ĉio dormis, la birdeto Koreh flugadis de nesto al nesto, kriante laŭ sia maniero.

La birdoj de ĝia speco vekigis, ĉar ili ekkonis ĝian voĉon. Ili etendis la flugilojn kaj forflugis kun Koreh. La aliaj birdoj ĝian voĉon ne rimarkis kaj plu trankvile dormis.

ŽIL KDYSI PTÁČEK KOREH...

Dopsal jsem knihu židovských pověstí a pohádek. Za oknem padá sníh, ačkoliv už je jaro, a bílé světlo sněhu se zachycuje na hromadě knih, která mi ještě zbývá na psacím stole.

Odněkud přilétl strnad, usedl na okenní římsu a dlouze mne pozoruje. Je umáčený, naklání hlavu na stranu a tváří se starostlivě a moudře.

Nevím, jak vypadal ptáček Koreh, ale při pohledu na moudrého strnada za oknem jsem si na ptáčka Koreha vzpomněl. A jestli nevíte, kdo ptáček Koreh byl, tak vám to povím. A budeme s vyprávěním hotovi dříve, než padne poslední sněhová vločka do zelené trávy.

Ptáček Koreh žil kdysi dávno na mezopotámském pobřeží. Snášel mnoho vajíček, ale starost o jeho mladé ho neopouštěla. Báł se, že mu jednoho dne někdo zničí hnízdo i s vajíčky. V té úzkosti poletoval nad širým mezopotámským pobřežím a pátral po hnízdech jiných ptáků. Když nějaká našel, vyčkal příležitosti, nepozorovaně se do nich vkrádal a kladl tam svá vejce. A nebylo v celé krajině hnízda, které by mezi svými vejci nehostilo vajíčka ptáčka Koreha. Jeho potomstvo se vylíhlo v cizích hnízdech, rostlo v nich a sílilo.

Za noci, kdy všechno spalo, létal ptáček Koreh od hnízda k hnízdu a křičel po svém způsobu.

Ptáci, kteří byli jeho rodu, se probudili, protože poznali jeho hlas. Rozpjali křídla a odlétli s Korehem. Ostatní ptáci jeho hlas nevnímali a spali klidně dál.

Ankaŭ fabeloj kaj mitoj vokas legantojn kaj aŭskultantojn per sia voĉo. Sed ne ĉiuj aŭdas tiun voĉon, kaj el tiuj, kiuj aŭdos, ne ĉiuj komprenos.

Ni rimarku la eventojn de ĉi tiu libro. Ili ofte enhavas la deziron de humilitoj forigi sian humiligon, defendi sin kaj iam defendi almenaŭ la nudan vivon. Kaj specialan, esceptan lokon en judaj fabeloj kaj legendoj okupas saĝo.

La saĝo estas kuracilo kaj espero por tiuj, al kiuj la sorto ne deziris forton kaj multnombrecon. La mito pri Libuŝa profetaĵo atestas la deziron proksimigi judojn en la ĉeĥaj landoj al la ĉeĥa loĝantaro.

Kvankam la legendo pri la profetaĵo de Libuŝa rakontas historion el ĉeĥa pratempo, ĝi verŝajne estiĝis nur en la unua duono de la pasinta jarcento. Samkiel plejparto de la mitoj en nia libro.

Kaj komparante la mitojn kun la faktoj, ni ekscius, ke Mordeĥajo Mayzl ne naskiĝis malriĉa kaj ke rabeno Raŝi eĉ ne vivis en Prago. Sed la vero de mitoj kaj fabeloj konsistas en io alia. En sonĝo kaj sopiro. Kaj estas la sonĝo kaj sopiro de tiuj, kiuj rakontis ilin, kaj en la sonĝo kaj la sopiro kaŝitas la vivo kaj la sorto de la rakontantoj, kiuj ilin elpensis kaj de tiuj, kiuj ilin ŝanĝadis.

Mi prilaboris por vi ties rakontojn, kompletigadis kaj disvolvadis ilin. Neniu okazo vivas nur en la tempo, kiam ĝi estiĝis, sed vivas en la tempo, kiam ni denove rakontas ĝin.

La realo ŝanĝiĝadis je mito kaj fabelo kaj en la okuloj de fabelo kaj mito ĉiam speguliĝas brileto de realo.

Také pohádky a pověsti volají čtenáře a posluchače svým hlasem. Ale každý ten hlas neslyší a z těch, kdo uslyší, neporozumí každý.

Všimněme si příběhů této knihy. Často je v nich uložena touha ponížených zbavit se svého ponížení, obhájit se a někdy uhájit aspoň holý život. A zvláštní výjimečné místo zaujímá v židovských pohádkách a pověstech moudrost.

Moudrost je lékem i nadějí těch, kterým osud nedopřál sílu a početnost. Pověst o Libušině proroctví svědčí o touze sblížit židy v českých zemích s českým obyvatelstvem.

Přestože pověst o Libušině proroctví vypráví děj z českého dávnověku, vznikla patrně až v první polovici minulého století. Tak jako většina pověstí naší knihy.

A kdybychom pověsti porovnávali se skutečností, dověděli bychom se, že Mordechaj Mayzl nebyl od narození chudý a že rabín Raŝi v Praze dokonce ani nežil. Ale pravda pověstí a pohádek je v něčem jiném. Ve snu a touze. A je to sen a touha těch, kteří je vyprávěli, a ve snu a touze je ukryt život a osud vypravěčů, kteří je vymýšleli, i těch, kteří je obměňovali.

Zpracoval jsem pro vás jejich příběhy, doplňoval jsem je a rozvíjel. Žádný příběh nežije jenom v době, kdy vznikl, ale žije v době, kdy jej znovu vypravujeme.

Skutečnost se měnila v pověst a pohádku a pohádce a pověsti se zrcadlí v očích vždycky trpyt skutečnosti.

La nuboj ricevas en fabeloj brilon de espero. Eĉ en subita nokto la lumo de mito kaj fabelo povas konduki al la ekkonscio, ke humiligo de iu ajn homo en la mondo estas ankaŭ via humiligo. Ĉar vi estas homo.

Eĉ en subita nokto fabela lumo povas gvidi trans ŝtonoj kaj vagigaj radikoj. Kaj eble estas la nokto, kiam la birdeto Koreh kunvokas ĉiujn el la familio de la justaj, afablaj kaj saĝaj, ĉiujn, al kiuj la amo al sia propra nacio ne ordonas aliajn naciojn malami. Kaj en tiu bela fabela nokto la justaj kaj afablaj kaj saĝaj aŭdas la birdeton Koreh kaj sekvas komune kaj socieme ĝian voĉon.

Brandýs nad Labem, aprilo 1967

Mračna dostavaji v pohádkách lesk naděje. I v náhlé noci může vést světlo pověsti a báje k poznání, že poníženi kteréhokoliv člověka na světě je také tvoje poníženi. Protože jsi člověk.

I v náhlé noci může vést pohádkové světlo přes kameny a bludné kořeny. A snad je to noc, kdy ptáček Koreh svolává všechny z rodu spravedlivých, vlídných a moudrých, všechny ty, kterým láska k vlastnímu národu nevelí nenávidět ostatní národy. A v té milé pohádkové noci slyší spravedliví a vlídní a moudří ptáčka Koreha a jdou společně a družně za jeho hlasem.

Brandýs nad Labem, duben 1967

Ĉu vi volas ekkoni la rakontojn de la antikva praga geto? Ĉu vi volas legi pri ĝiaj loĝantoj, ĝiaj sortoj, viziti ĝian poezion...?

La libro titolita Golemo invitas vin viziti la mondon de la malnovpragaj rakontoj, legendoj kaj fabeloj...

EDUARD PETIŠKA,

ĝia aŭtoro, kiu en la jaro 2024 festintus sian centjariĝon, apartenas al la plej konataj kaj plej legataj ĉeĥaj verkistoj. Lia verkaro estis aprezita per Platena libro, li ricevis la premion Rudolfo la 2-a, la imperiestro menciita en la libro pri la golemo, li fariĝis laŭreato de la premio Franz Kafka...

Liaj verkoj tradukitis en multajn lingvojn...

Eduard Petiška, kreinto de poemkolektoj, romanoj, noveloj, verkis ankaŭ por teatro, estis eseisto, teoriisto de literaturo. Li estas ankaŭ unu el la plej gravaj ĉeĥaj aŭtoroj, verkantaj por infanoj kaj junularo. Li famiĝis por kelkaj generacioj de legantoj ankaŭ kiel aŭtoro, prilaboranta malnovajn rakontojn mezopotamiajn, egiptajn, malnovtestamentajn, grekajn, rakontojn de mil kaj unu noktoj... Ankaŭ rakontojn de la ĉeĥa lando. Li estas aŭtoro de la tekstoj en la unuaj libroj pri la talpeto, populara fabelfiguro de Zdeněk Miller, kiu vojaĝis eĉ en la kosmon...

La libro Golemo, unuafoje eldonata en Esperanto, nun parolas plian lingvon, same kiel ĝi parolis al legantoj en la angla, germana, franca, rusa, itala, estona...

Chcete se seznámit s příběhy starobylého pražského ghetta? Chcete číst o jeho obyvatelích, o jeho osudech, navštívit jeho poesii...? Kniha nazvaná Golem vás zve na návštěvu do světa staropražských vyprávění, pověstí a pohádek...

EDUARD PETIŠKA,

její autor, který by se v roce 2024 dožil stých narozenin, patří mezi nejznámější a nejčtenější české spisovatele. Jeho dílo bylo oceněno Platinovou knihou, byl vyznamenaný cenou Rudolfa II., císaře, o kterém se v knize o Golemovi hovoří, stal se nositelem ceny Franze Kafky...

Jeho díla byla překládaná do mnoha jazyků...

Eduard Petiška, tvůrce básnických sbírek, románů, novel, povídek, psal i pro divadlo, byl esejista, teoretik literatury. Je i jedním z nejvýznamnějších českých autorů píšících pro děti a mládež. Proslul pro několik pokolení čtenářů i jako autor zpracovávající staré příběhy, mezopotámské, egyptské, starozákonní, řecké, příběhy tisíce a jedné noci... I příběhy české země. Je autorem textů z prvních knížek o krtečkovi, populární pohádkové postavičce Zdeňka Milera, která vycestovala i do vesmíru...

Kniha Golem, poprvé vydávaná v esperantu, nyní promlouvá dalším jazykem, podobně jako ke čtenářům už hovořila anglicky, německy, francouzsky, rusky, italsky, estonsky...